

EMİRDAĞ AĞZI
Fatih ÖRNEKKOL
Yüksek Lisans Tezi
Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ
Afyonkarahisar
2006

EMİRDAĞ AĞZI

Fatih ÖRNEKKOL

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Afyonkarahisar

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Eylül-2006

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

EMİRDAĞ AĞZI

Fatih ÖRNEKKOL

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

2006

Danışman: Doç. Dr. Erdoğan BOZ

Çalışmada Afyonkarahisar ilinin Emirdağ ilçesinin köyleriyle birlikte ağız özellikleri tespit edilmeye çalışılmıştır. İlçenin ağız özelliklerinin tespiti için ilçe merkezi ve köylerinden derlemeler yapılmıştır. Derlenen malzemeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya geçirdik. Metinlerimizde yaptığımız ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük çalışmalarının sonucunda Emirdağ yöresi ağzının özelliklerini ortaya koymaya çalıştık. Ayrıca Kütahya ve Yöresi Ağızları, Uşak İli Ağızları, Afyon Merkez Ağızı, Isparta Merkez Ağızı ve Sandıklı Yöresi Ağız Özellikleri ile karşılaştırmalara giderek Emirdağ yöresi ağzının bölgeye göre farklılaşan veya benzerlik gösteren yönlerini ortaya koyduk.

ABSTRACT

MASTER THESIS SUMMARY
THE DIALECT OF EMİRDAĞ

Fatih ÖRNEKKOL

The Department of The Turkish Language and Literature

Afyon Kocatepe University The Institute of Social Sciences

2006

Adviser: Doç.Dr. Erdoğan BOZ

In this study, the dialect characteristics of Afyonkarahisar with the villages of Emirdağ towns were tried to determine. Collections from town centres and villages were arranged to determine the dialect characteristics of the towns. We dictated the compiled materials according to the system in "The Phonetic Transcription Alphabet That Will Be Used In Dialect Searches" , advised by The Turkish Linguistic Society. We tried to explain the dialect characteristics of Emirdağ Region in the search of phonetics, morphology and dictionary studies that we arranged in our texts. Additionally, we explained the differentiating or showing similarity sides of Emirdağ Region dialect accordig to region by comparing with Kütahya and Its Region Dialects, Uşak Dialects, Afyon Centre Dialect, Isparta Centre Dialect, Sandıklı Region Dialect Characteristics.

TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI

İmza

Tez Danışmanı :

.....

Jüri Üyeleri :

.....

.....

.....

.....

.....'ın.....
..... başlıklı tezi/....../..... tarihinde, yukarıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca,Anabilim dalında, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Ağız araştırmaları Atatürk'ün 1932'de Türk Dil Kurumunu kurmasıyla başladı. Hatta bu tarihi, büyük Türk dilcisi Kaşgarlı Mahmud'a kadar götürebiliriz. Yirminci yüzyılı geride bıraktığımız bugünlerde, teknolojik gelişmelerin baş döndürücü bir hıza eriştiğine, kitle iletişim araçları sayesinde, dünyanın adeta küçük bir köy haline geldiğine tanık olmaktadır. Değişen ve gelişen bu dünyada yerimizi alabilmenin yolu çalışmak ve kendini tanımaktan geçmektedir. Kendini tanımanın yolu ise: tarihini, dilini, kültürünü, gelenek ve göreneklerini kısacası millî değerler sistemini bilmekten geçer. Ağız çalışmaları bu açıdan büyük bir önem arz etmektedir; çünkü “Ağızlar yazı dilinin bozulmuş bir şekli değil, onun yanında fakat ondan bağımsız olarak yaşayan ve nesiller boyu devam edegelen dil değerleridir.”¹

Ne var ki bu değerler sistemi bölgeler arası farklılıkların azalması, ulaşım imkânlarının artması ve de “ölçünlü dil”in baskısı altında kaybolmaya yüz tutmaktadır. Zira “Beş yıl önce derlenen bir metnin aynı bölgede tekrar derlenemeyeceği, bugün yapılmayan derlemelerin on yıl sonra yapılamayacağı gibi gerçekler ağız araştırmalarının vakit geçirmeden yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.”² Yapılan ağız araştırmaları dilin diğer alanlarına da ışık tutacak ve daha sağlam yargılara ulaşmamızı sağlayacaktır.

“Ağız araştırmalarının dil, tarih ve halk bilimi çalışmaları için önemi ortada. Yörelere ağız özellikleri, o yörenin etnik yapısı ve bu yapıdaki hareketleri ortaya koymada önemli kriterlerden biridir. Yazılı tarihi belgeler yanında bu tip araştırmaların da değerli katkılar sağlayabileceği unutulmamalıdır. Derlenen metinlerin, özellikle halk bilimi çalışanlarına doyurucu malzemeler sunması, disiplinler arası ilişki açısından çok önemlidir.”³ Bütün bunları dikkate alarak yüksek lisans tez konumuzu ağız araştırması olarak belirledik. Afyonlu olmam da Emirdağ'ı araştırma alanı olarak seçmemde bir diğer etkidir. Alanımızı belirledikten sonra bölgenin etnik yapısını incelemeye koyulduk. Etnik yapı belirlendikten sonra derleme yapılacak yerleşim yerlerini seçtik. İlçe merkezi ve kasabalar da dâhil olmak üzere toplam yirmi altı yerleşim yerinden

¹ Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri *AAİÇE*, Türk Dil Kurumu yayınları, Ankara, 1996, s.3'deki 5 nolu dipnottan (J. Lyons, Introduction to Theoretical Linguistics, Cambrid, 1968, s.35)

² Gürer GÜLSEVİN, Ağız Araştırmalarında Yaygınlaşmış Yanlışlıklar (1): “bu+ra” mı “bu ara” mı? Prof. Dr. Fikret Türkmen Armağanı, İzmir 2005.

³ Erdoğan BOZ, Afyon Merkez Ağız *AMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2002, s.1.

altmış beş kişiyle görüşerek on bir tane altmışlık kaset elde ettik. Metinleri derlerken elden geldiğince dil değerlerini bozmamış, yaşça büyük olan ve mümkün olduğunca okuma yazması olmayan kişileri seçmeye gayret ettik.

Tezimizin birinci bölümünde Emirdağ'ın coğrafyası, tarihi, ekonomisi ve etnik yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir. İnceleme kısmında Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya aktardığımız metinlere dayalı olarak bölgenin ses ve şekil özellikleri üzerinde durulmuştur. Buna göre 1–12 arası metinler Muhacir; 13–27 arası metinler Türkmen; 28–30 arası metinler İlçe Merkez; 31–38 arası metinler Karabağ; 39–65 Yörük köylerinden derlediğimiz metinlerdir. Sözlük kısmında ise ölçünlü dilden farklı olan kelime ve kelime gruplarına yer verilmiştir. Ayrıca Derleme Sözlüğü ile karşılaştırmaya giderek Derleme Sözlüğü'nde olmayan örnekler (*) işareti ile gösterilmiştir.

Derlemelerim sırasında Emirdağ halkının göstermiş olduğu sıcak ilgiye ve misafirperverliğe teşekkür ediyorum.

“Her çalışma bir anlamda kişinin çevresi ile ortak ürünüdür.”⁴ Bu düstur mucibince çalışmam boyunca benden hiçbir yardımı esirgemeyen ve bana sabırla yol gösteren hocam Doç Dr. Erdoğan BOZ'a teşekkür etmekle hakkının ödenebileceği kanaatinde değilim.

Afyonkarahisar

Fatih ÖRNEKKOL

Eylül–2006

⁴ Fuat BOZKURT, Türklerin Dili **TD**, T.C. Kültür Bakanlığı Yay / 2335 Yayınlar Dairesi Başkanlığı Kültür Eserleri Dizisi / 252., Ankara 2002, s.xx.

ÖZ GEÇMİŞ

Fatih ÖRNEKKOL

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yüksek Lisans

Eğitim

Lisans: 2001, Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Lise: 1995, Afyonkarahisar, Afyon Lisesi Sosyal Bilimler Bölümü

İş/İstihdam

2001–2006 Türkçe Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, Işıklar Kocatepe İlköğretim Okulu

2006- Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni, Afyonkarahisar İli, İscehisar İlçesi, İscehisar Çok Programlı Lisesi

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : Afyonkarahisar, 29 Aralık 1976

Cinsiyeti : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	V
ÖNSÖZ.....	VI
ÖZGEÇMİŞ.....	VIII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR ve İŞARETLER.....	XXVII
METİNLERDE KULLANILAN ÇEVİRİ YAZI (TRANSKRİPSİYON)	
İŞARETLERİ.....	XXX
GİRİŞ.....	1
I.PROBLEM.....	1
II.AMAÇ.....	1
III.ÖNEM.....	1
IV.SINIRLILIKLAR.....	1
V.YÖNTEM.....	2

BİRİNCİ BÖLÜM

EMİRDAĞ'IN COĞRAFİ VE TARİHİ DURUMU

1.1. GENEL COĞRAFYA	3
1.2. TARİH.....	5
1.3. EKONOMİ	7
1.3.1.TARIM VE HAYVANCILIK.....	7
1.3.2.SANAYİ VE TİCARET.....	8
1.3.3.YERALTI KAYNAKLARI.....	8
1.3.4.EL SANATLARI.....	9
1.4. ETNİK YAPI	9
1.4.1. EMİRDAĞ'A YERLEŞEN OĞUZ BOYLARI.....	10
DİL İNCELEMESİ	12
I. SES BİLGİSİ	13

1. SESLER.....	13
1.1. ÜNLÜLER.....	13
1.1.1.ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ.....	13 -20
1.1.1.1. á ünlüsü:	13
1.1.1.2. à ünlüsü:	13
1.1.1.3. û ünlüsü:	14
1.1.1.4. ă ünlüsü:	14
1.1.1.5. è ünlüsü:	14
1.1.1.6. ä ünlüsü:	15
1.1.1.7. ě ünlüsü:	16
1.1.1.8. í ünlüsü:	16
1.1.1.9. ı ünlüsü:	16
1.1.1.10. ù ünlüsü:	17
1.1.1.11. ĭ ünlüsü:	17
1.1.1.12. ě ünlüsü:	17
1.1.1.13. ő ünlüsü:	18
1.1.1.14. ò ünlüsü:	18
1.1.1.15. ú ünlüsü:	19
1.1.1.16. ù ünlüsü:	19
1.1.1.17. ů ünlüsü:	19
1.1.1.18. ů ünlüsü:	20
1.TABLO: ÜNLÜLER.....	20
1.1.1.UZUN ÜNLÜLER.....	20-23
1.1.2.1.Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları	21
2.TABLO UZUN ÜNLÜLER.....	21
1.1.2.2. İkiz Ünlüler:	21
1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler.....	22
1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler.....	22
1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler.....	22
1.1.2.3.İkincil Ünlü Uzunlukları	22
1.1.2.3.1.Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları	22
1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler.....	22

1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler.....	22
1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler.....	23
1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları	23
1.1.3.Kısa Ünlüler.....	23
1.2. ÜNSÜZLER.....	24
1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ.....	24 -30
1.2.1.1. Ç ünsüzü :	24
1.2.1.2. F ünsüzü:	24
1.2.1.3. ğ ünsüzü:	25
1.2.1.4. ğ ünsüzü:	25
1.2.1.5. ħ ünsüzü:	25
1.2.1.6. x ünsüzü:	25
1.2.1.7. ’ ünsüzü:	26
1.2.1.8. k ünsüzü:	26
1.2.1.9. K ünsüzü:	26
1.2.1.10. k ünsüzü:	27
1.2.1.11. í ünsüzü:	27
1.2.1.12. j ünsüzü:	27
1.2.1.13. ñ ünsüzü:	27
1.2.1.14. ñ ünsüzü:	28
1.2.1.15. P ünsüzü:	28
1.2.1.16. r ünsüzü:	28
1.2.1.17. S ünsüzü:	29
1.2.1.18. Ş ünsüzü:	29
1.2.1.19. T ünsüzü:	29
1.2.1.20. t ünsüzü:	30
1.2.1.21. w ünsüzü:	30
1.2.1.22. ú ünsüzü:	30
1.2.1.23. ý ünsüzü:	30
3. TABLO: ÜNSÜZLER.....	31
SES DEĞİŞMELERİ.....	31- 92
2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ	31 - 47

2.1.1. Ünlü Uyumları.....	31
2.1.1.1. Damak Uyumu:	31
2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar Kök ve Tabanlarda.....	32
2.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:	32
2.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:	32
2.1.1.1.2. İki Yönlü Benzeşme İle:	33
2.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:	33
2.1.1.2.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar	34
2.1.1.2.1.1. Kök ve Tabanlarda:	34
2.1.1.2.1.2. Eklerde:	34
2.1.1.2. Dudak Uyumu:	35
2.1.2 Ünlü Türemeleri:	36
2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi:	36
2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi:	37
2.1.3. Ünlü Düşmesi:	37
2.1.3.1 Ön Seste Ünlü Düşmesi:	37
2.1.3.2. İç Seste Ünlü Düşmesi:	37
2.1.3.3. Son Seste Ünlü Düşmesi:	38
2.1.4. Yuvarlaklaşma:	39
2.1.5. Geçişme:.....	39
2.1.6. İncelme:	40
2.1.7. Kalınlaşma:	40
2.1.8. Daralma:	41
2.1.8.1. İlk Hecede Daralma:	41
2.1.8.2. İç Seste Daralma:	42
2.1.8.3. Son Seste Daralma:	44
2.1.9. Genişleme:	44
2.1.10. Düzleşme:	45
2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısılması.....	46
2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ	47-92

2.2.1. Ötümlüleşme:	47
2.2.1.1. Ön seste Ötümlüleşme:	47
2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme.....	52
2.2.1.2.1. Tabanlarda:	52
2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme:	54
2.2.1.2.2.2. Bazı Ek Başındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması:	56
2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:	59
2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:	59
2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:	61
2.2.2. Ötümsüzleşme:	63
2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme.....	63
2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme.....	63
2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme.....	64
2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları:	64
2.2.3.1. Erime:	65
2.2.3.1.1 Kelime İçinde.....	65
2.2.3.1.2. Kelime Sonunda.....	67
2.2.3.2. Büzülme:	68
2.2.3.3. Derilme:	70
2.2.3.4. Yutulma:	71
2.2.3.5. Ünsüz Yitimi	72
2.2.3.6. Ünsüz Düşmesi.....	72
2.2.3.6.1. Kelime Başında.....	72
2.2.3.6.2. Kelime İçinde.....	73
2.2.3.6.3. Kelime Sonunda.....	73
2.2.3.6.4. Grup Düşmesi:	74
2.2.3.7. Hece Tekleşmesi:	74
2.2.3.8. Ünsüz Tekleşmesi:	74
2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri:	75
2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler:	75
2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:	75
2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:	76

2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler:	77
2.2.4.2.1. Gerileyici Benzeşme:	77
2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler.....	78
2.2.4.3.1. Ünsüz-ünsüz Benzeşmesi.....	78
2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme.....	78
2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme.....	79
2.2.4.3.2. Ünlü-ünsüz Benzeşmesi.....	80
2.2.4.3.2.1. Dudaklılaşma.....	80
2.2.4.3.2.2. Nazallaşma.....	80
2.2.4.3.2.3. Damaklılaşma.....	80
2.2.4.3.2.4. Diğer Ünsüz Değişmeleri.....	81
2.2.4.3.2.4.1. Önde Ünsüz Değişmeleri.....	81
2.2.4.3.2.4.2. İç Seste Ünsüz Değişmeleri.....	81
2.2.4.3.2.4.3. Son Seste Ünsüz Değişmeleri.....	82
2.2.5. Bağıntılı Değişme.....	83
2.2.6. Benzeşmezlik.....	83
2.2.7. Aykırılışma.....	83
2.2.8. Süreklileşme.....	84
2.2.8.1. Ön Seste Süreklileşme.....	84
2.2.8.2. İç Seste Süreklileşme.....	84
2.2.8.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra.....	84
2.2.8.2.2. Tabanlarda.....	85
2.2.8.2. Son Seste Süreklileşme.....	85
2.2.8.3. Kişiyeye Bağlı Süreklileşme.....	86
2.2.9. Süreksizleşme.....	86
2.2.10. Ünsüz Türemesi.....	86
2.2.10.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi.....	86
2.2.10.2. İç Seste Ünsüz Türemesi.....	87
2.2.11. İkili Şekil.....	87
2.2.12. İkizleşme.....	87
2.2.13. Örneksime.....	88
2.2.14. Göçüşme.....	88

2.2.14.1. Ünlü Göçüşmesi.....	88
2.2.14.2 Ünlü-Ünsüz Göçüşmesi.....	89
2.2.14.3 Ünsüz Göçüşmesi.....	89
2.2.15. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler.....	90
2.2.16. Yarı Ünlüleşme.....	90
2.2.17. Uzunluk Kayması.....	91
2.2.18. Ünsüz Uyumu.....	91
II. ŞEKİL BİLGİSİ.....	93-166
1.EKLER.....	93-154
1.1.ÇEKİM EKLERİ.....	93-127
1.1.1.İSİM ÇEKİMİ.....	93
1.1.1.1.ÇOKLUK EKİ.....	93
1.1.1.1.1. İşlevleri.....	93
1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir.....	93
1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori yapar.....	94
1.1.1.2. İYELİK EKLERİ.....	94
1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması.....	96
1.1.1.3. HAL EKLERİ.....	96-106
1.1.1.3.1. Yalın Hal:	96
1.1.1.3.2. Belirtme Hali:	96
1.1.1.3.2.1. İşlevleri:	97
1.1.1.3.2.2. Diğer Hal Eklerinin Görevinde Kullanılışı.....	97
1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı:	97
1.1.1.3.3. Yönelme Hali	98
1.1.1.3.3.1. İşlevleri	98
1.1.1.3.3.1.1. Cümlede Dolaylı Tümluç Görevinde.....	98
1.1.1.3.3.1.2. Cümlede Zarf Tümluci Görevinde.....	98
1.1.1.3.3.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı.....	99
1.1.1.3.3.2.1. Belirtme Hali Yerine Kullanılışı.....	99
1.1.1.3.3.2.2. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı.....	99
1.1.1.3.4. Bulunma Hali:	99

1.1.1.3.4.1. İşlevleri.....	99
1.1.1.3.4.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde	99
1.1.1.3.4.1.2. Cümlede Zarf Tümleci Görevinde.....	100
1.1.1.3.4.1.3. Diğer Hal Ekleri Yerine Kullanılışı.....	100
1.1.1.3.4.1.3.1. Ayrılma Hali Yerine Kullanılışı.....	100
1.1.1.3.4.1.3.2. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı.....	100
1.1.1.3.5. Ayrılma Hali.....	100
1.1.1.3.5.1. İşlevleri.....	100
1.1.1.3.5.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde.....	101
1.1.1.3.5.1.1.2. Fiilin ve Nesnenin Başlangıcını, Çıkış Noktasını Bildirir.....	101
1.1.1.3.5.1.1.3. Cümlede Zarf Tümleci Görevinde.....	101
1.1.1.3.5.1.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiğini Bildirir.....	101
1.1.1.3.5.1.1.5. Zarf Tümleçleri Yapar.....	101
1.1.1.3.5.2. Diğer Hal Ekleri Yerine Kullanılışı.....	102
1.1.1.3.5.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı.....	102
1.1.1.3.5.2.2. Vasıta Hali Yerine Kullanılışı.....	102
1.1.1.3.6. Vasıta Hali.....	102
1.1.1.3.6.1. İşlevleri.....	103
1.1.1.3.6.1.1. Zarf Tümleçleri Yapar.....	103
1.1.1.3.6.1.2. Hal-Durum Zarfı Yapar.....	104
1.1.1.3.6.1.3. Birliktelik Bildirir.....	104
1.1.1.3.7. Eşitlik Hali.....	104
1.1.1.3.7.1. İşlevleri.....	104
1.1.1.3.7.1.1. Kadar.....	104
1.1.1.3.7.1.2. Pekiştirme.....	104
1.1.1.3.7.1.3. Göre Anlamı Verir.....	105
1.1.1.3.8. Aitlik Eki.....	105
1.1.1.3.9. Soru Eki.....	105
1.1.1.4. İSİM TAMLAMASI.....	105
1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması).....	105
1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması).....	106
1.1.1.4.3. Genetif Grubu.....	106

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ.....	106
1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER.....	106
1.1.2.1.1. ZAMANLAR.....	106
1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	106
1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:	108
1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman.....	109
1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:	112
1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman.....	113
1.1.2.1.2. KİPLER.....	115-118
1.1.2.1.2.1. Emir-İstek.....	115
1.1.2.1.2.2. Dilek.....	117
1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER.....	118-123
1.1.2.2.1. HİKAYE.....	118-122
1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	118
1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi.....	118
1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi.....	119
1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi.....	120
1.1.2.2.1.5. Geniş Zamanın Hikâyesi.....	121
1.1.2.2.1.6. İsteğin Hikâyesi.....	122
1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi.....	122
1.1.2.2.2. RİVAYET.....	122
1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti.....	122
1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	122
1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti.....	122
1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti.....	122
1.1.2.2.3. ŞART	122
1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	123
1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı.....	123
1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı.....	123
1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı.....	123
1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ.....	123-127
1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman.....	123

1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	124
1.1.2.4.3. Şart.....	125
1.1.2.4.4. GENİŞ ZAMAN (BİLDİRME EKLERİ)	125
1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti.....	126
1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi.....	126
1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı.....	127
1.1.2.4.8. y(I ⁴)KAn < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki.....	127
1.2. YAPIM EKLERİ.....	127-151
1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	127-142
1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	127-141
1.2.1.1.1. Fiilimsiler:	127
1.2.1.1.1.1. Master:	128
1.2.1.1.1.1.1. -mA.....	128
1.2.1.1.1.1.2. -mAK.....	128
1.2.1.1.1.1.3. -(y)I ⁴ ş.....	128
1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER.....	129
1.2.1.1.1.2.1. -(y)An	129
1.2.1.1.1.2.2. -(V)r /V	129
1.2.1.1.1.2.3. -cAK.....	129
1.2.1.1.1.2.4. dI ⁴ K	130
1.2.1.1.1.2.5. -mI ⁴ ş	130
1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER.....	130
1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiiller.....	130
1.2.1.1.1.3.1.1. -(y)A/I ⁴	130
1.2.1.1.1.3.1.2. (y)ArAK ~ (y)AlAK	130
1.2.1.1.1.3.1.3. -(y)I ⁴ p	131
1.2.1.1.1.3.1.4. -(y)I ⁴ nca	131
1.2.1.1.1.3.1.5. -mAdAn	131
1.2.1.1.1.3.1.6. -AlI.....	131
1.2.1.1.1.3.1.7. -sA+ kişi eki	132
1.2.1.1.1.3.1.8. -KAn(+A) ~ Kın(+A)	132
1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiiller.....	132

1.2.1.1.1.3.2.1. An+dAn so(ñra).....	133
1.2.1.1.1.3.2.1. AsI+(y)e.....	133
1.2.1.1.1.3.2.2. AsI+(y)e kadar.....	133
1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA.....	133
1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA.....	133
1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+dAn.....	134
1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+ iyelik için.....	134
1.2.1.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik gibi.....	134
1.2.1.1.1.3.2.8. dIK+DAn soñra.....	134
1.2.1.1.1.3.2.9. DAn kAri(m), DAnkericēzime.....	134
1.2.1.1.1.3.2.10. -sA bile.....	135
1.2.1.1.1.3.2.11. dIK+iyelik zaman.....	135
1.2.1.1.1.3.2.12. dI+kişi eki mI.....	135
1.2.1.1.1.3.2.13. mA dAn önce, evvel.....	135
1.2.1.1.1.3.2.14. mAz+dAn önce, evvel.....	135
1.2.1.1.1.3.2.16. -(V)r gibi.....	135
1.2.1.1.2. ÇATILAR.....	136
1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen.....	136
1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:.....	136
1.2.1.1.2.1.1.1. -DI ⁴ r-.....	136
1.2.1.1.2.1.1.2. -Ar-.....	136
1.2.1.1.2.1.1.3. -I ⁴ r-.....	136
1.2.1.1.2.1.1.4. -(I)T-.....	137
1.2.1.1.2.1.2.Ettirgen.....	137
1.2.1.1.2.1.2.1. -DI ⁴ r-.....	137
1.2.1.1.2.1.2.2. -(I ⁴)T -.....	137
1.2.1.1.2.2. İşteş.....	137
1.2.1.1.2.2.1. Birliktelik.....	137
1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık.....	137
1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen.....	137
1.2.1.1.2.3.1. Meçhul.....	138
1.2.1.1.2.3.2. Edilgen.....	138

1.2.1.1.2.3.2.1. -(I ⁴)l-	138
1.2.1.1.2.3.2.2. -(I ⁴)n-	138
1.2.1.1.2.4. DönüŖlü	138
1.2.1.1.2.4.1. -(I ⁴)n-	138
1.2.1.1.2.4.2. -(I ⁴)l-	139
1.2.1.1.2.4.3. -(I ⁴)Ŗ-	139
1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması	139
1.2.1.1.2.5.1. -(I ⁴)n-dI ⁴ rII	139
1.2.1.1.2.5.2. -(I ⁴)n-I ⁴ l-	139
1.2.1.1.2.5.3. -(A)r-T-	139
1.2.1.1.2.5.4. -(I ⁴)t-DI ⁴ r	139
1.2.1.1.2.5.5. -(A)r-I ⁴ l-	139
1.2.1.1.2.5.6. -(I ⁴)r-I ⁴ l-	140
1.2.1.1.2.5.7. -(I ⁴)Ŗ-DI ⁴ r-	140
1.2.1.1.2.5.8. -DI ⁴ r-I ⁴ l-	140
1.2.1.1.2.5.9. -Art-dIr	140
1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kI(n)+	140
1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŖTİRİCİ EK İŖLEVİNDE KULLANILMASI	141
1.2.1.2.1. Hal Eklerinin Görev Değıştirici Ek Olarak Kullanılması	141
1.2.1.2.1.1. Yönelme Hali	141
1.2.1.2.1.2. Bulunma Hali	141
1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hali	141
1.2.1.2.1.4. Vasıta Hali	141
1.2.1.2.1.5. EŖitlik Hali	142
1.2.1.2.1.5.1. Zarf Yapar	142
1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değıştirici Ek Olarak Kullanılması	142
1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değıştirici Ek Olarak Kullanılması	142
1.2.2. KELİME YAPICI EKLER	142
1.2.2.1 ASIL KELİME YAPICI EKLER	142
1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler	142
1.2.2.1.1.1. +aç	142

1.2.2.1.1.2. +cak.....	143
1.2.2.1.1.3. +cIK.....	143
1.2.2.1.1.4.+CUI.....	143
1.2.2.1.1.5. +CI ⁴	143
1.2.2.1.1.6. +dAş.....	143
1.2.2.1.1.7. +dım.....	143
1.2.2.1.1.8. +dI ⁴ z.....	144
1.2.2.1.1.9. +ey.....	144
1.2.2.1.1.10. +ga.....	144
1.2.2.1.1.11. +gil.....	144
1.2.2.1.1.12. +hane.....	144
1.2.2.1.1.13. + I ⁴ nI ⁴ K.....	144
1.2.2.1.1.14. +kek.....	144
1.2.2.1.1.15. +la+< + lA-G.....	144
1.2.2.1.1.16. +lak+ <+la-k.....	144
1.2.2.1.1.17. +lI ⁴ +, +nI ⁴	145
1.2.2.1.1.18. +lIK.....	145
1.2.2.1.1.19. +(I)ncI.....	145
1.2.2.1.1.20. +ndi+n+.....	145
1.2.2.1.1.21. +şAr.....	145
1.2.2.1.1.22. +sII.....	146
1.2.2.1.1.23. +sIz.....	146
1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler.....	146
1.2.2.1.2.1. +A-.....	146
1.2.2.1.2.2. +et-<+A-t-.....	146
1.2.2.1.2.3. +IK-.....	146
1.2.2.1.2.4. +Al-.....	146
1.2.2.1.2.5. +lA-.....	147
1.2.2.1.2.6. +lAş-.....	147
1.2.2.1.2.7. +lAn-.....	147
1.2.2.1.2.8. +(A)r-.....	147
1.2.2.1.2.9. +t-.....	147

1.2.2.1.2.10. +daş-	147
1.2.2.1.2.11. +(I)l	147
1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler	148
1.2.2.1.3.1. –AK	148
1.2.2.1.3.2. –(A)rII	148
1.2.2.1.3.3. –az	148
1.2.2.1.3.4.–ce	148
1.2.2.1.3.5. –ç	148
1.2.2.1.3.6. –elek	148
1.2.2.1.3.7. –enek	148
1.2.2.1.3.8. –gAn	148
1.2.2.1.3.9. –ge	149
1.2.2.1.3.10. –GAç	149
1.2.2.1.3.11. –GI	149
1.2.2.1.3.12. –gıÇ	149
1.2.2.1.3.13. –Gın+, -KIn	149
1.2.2.1.3.14. –(y)I ⁴	149
1.2.2.1.3.15. –(y)I ⁴ cI ⁴	150
1.2.2.1.3.16. –(I ⁴)K	150
1.2.2.1.3.17. –(I ⁴)m	150
1.2.2.1.3.18. –mAç / -bAç < -mAcA	150
1.2.2.1.3.19. –mAn	150
1.2.2.1.3.20. –mur	150
1.2.2.1.3.21. –I ⁴ n+	151
1.2.2.1.3.22. –(I ⁴)ntI ⁴	151
1.2.2.1.3.23. –(I)t	151
1.2.2.1.3.24. –sı	151
1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler	151
1.2.2.1.4.1. –AIA-	151
1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI	151
1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi	151

1.2.2.2.1.1. Mastarlar.....	151
1.2.2.2.1.1.1. –mA.....	151
1.2.2.2.1.1.2. –mAk.....	152
1.2.2.2.1.1.3. –(y)İş.....	152
1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller.....	152
1.2.2.2.1.2.1. –(y)An.....	152
1.2.2.2.1.2.2. –er.....	152
1.2.2.2.1.2.3. –(I)r.....	152
1.2.2.2.1.2.4. –dİK.....	152
1.2.2.2.1.2.5. –mİş.....	153
1.2.2.2.1.2.6. –(A)cAK.....	153
1.2.2.2.1.3. Zarf-fiiller.....	153
1.2.2.2.1.3.1. –ken.....	153
1.2.2.2.2. Çatı Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:.....	153
1.2.2.2.2.2. –(I)ş-.....	153
1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI.....	153
1.2.2.3.1. Hal Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:.....	153
1.2.2.3.1.1. +ÇA.....	153
1.2.2.3.1.2. +rA.....	153
1.2.2.3.1.3. +ArI.....	154
1.2.2.3.1.4. +dAn.....	154
2. GÖREV ve ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ.....	154
2.1. İSİMLER.....	154
2.1.1. İsim Çekimi.....	154
2.1.1.1. Çokluk Eki.....	154
2.1.1.2. İyelik Ekleri.....	154
2.1.1.3. Hal Ekleri.....	154
2.1.1.4. Tamlama.....	154
2.1.2. İsim Yapımı.....	154
2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler.....	154
2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler.....	154
2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı.....	155

2.1.2.4. Hal Ekleri İle İsim Yapımı	155
2.2. SIFATLAR.....	155-157
2.2.1. Niteleme Sıfatları:	155
2.2.2. Belirtme Sıfatları:	155
2.2.2.1. İşaret Sıfatları:	155
2.2.2.2. Sayı Sıfatları:	156
2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:	156
2.2.2.2.2.Sıralama Sayı sıfatları:	156
2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:	156
2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları.....	156
2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:	156
2.2.4. Soru Sıfatları.....	157
2.3. ZAMİRLER.....	157-160
2.3.1. Kişi Zamirleri:	157
2.3.2. Soru Zamirleri.....	158
2.3.3. Belirsizlik Zamirleri.....	158
2.3.4. Dönüşlülük Zamiri.....	159
2.3.5. İşaret Zamirleri.....	159
2.4. ZARFLAR.....	160-161
2.4.1. Yer ve Yön Zarfları.....	160
2.4.2.Zaman Zarfları.....	160
2.4.3.Hal Zarfları.....	161
2.4.4.Azlık-Çokluk Zarfları.....	161
2.4.5.Soru Zarfları.....	161
2.4.6.Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı.....	161
2.4.6.1.Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı	161
2.4.6.1.1.Asıl Zarf-fiiller	161
2.4.6.1.2.Birleşik Zarf-fiiller	161
2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı	162
2.4.6.2.1.Hal Eklerinin Zarf Yapması	162
2.4.6.2.2.Bildirme Ekinin Zarf Yapması	162
2.5.EDATLAR.....	162

2.6.BAĞLAÇLAR.....	162-163
2.6.1. Sıralama Bağlaçları.....	162
2.6.2.Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları.....	162
2.6.3.Cümle Başı Bağlaçları.....	163
2.6.4.Sona Gelen Bağlaçlar.....	163
2.7.ÜNLEMLER.....	163
2.7.1. Çağırma Ünlemleri.....	163
2.7.2.Gösterme Ünlemleri.....	163
2.7.3.Sorma Ünlemleri.....	164
2.7.4.Cevap Ünlemleri.....	164
2.7.5. Seslenme Ünlemleri.....	164
2.8.FİİLLER.....	164-166
2.8.1.Fiillerde Zaman	164
2.8.2.Fiillerde Kip	164
2.8.3.Fiillerde Çatı	164
2.8.4.Fiillerde Olumsuzluk	164
2.8.5.Birleşik Fiiller.....	164
2.8.5.1. İSİM + FİİL	164
2.8.5.1.1. İSİM + eT-.....	164
2.8.5.1.2. İSİM + eyle-.....	165
2.8.5.1.3. İSİM + gıl-.....	165
2.8.5.1.4. İSİM + ol-	165
2.8.5.1.5. İSİM + olun-.....	165
2.8.5.1.6. İSİM + ver-	165
2.8.5.2. FİİL + FİİL	165
2.8.5.2.1.FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)	165
2.8.5.2.2.FİİL + (I) ver-/ vèr (Tezlik Fiili)	166
2.8.5.2.3.FİİL + (y)A go-,(y)A gel- (Süreklilik Fiili)	166
2.8.5.2.4.FİİL + (I)P dur- (Süreklilik Fiili)	166
2.8.6. Fiil Yapımı	166
2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı.....	166
2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı	166

III. METİNLER	167-385
IV. SÖZLÜK	386-398
SONUÇ	399-402
KAYNAKÇA	403-408
HARİTA	409

KISALTMALAR ve İŞARETLER

a. Kısaltmalar

A	: a,e
AABŞ	: Ağız Araştırmaları Bilgi Şöleni
AAİÇE	: Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal)Ekleri
AAS	: Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması
ABAÜG	: Ağız Bilimi Araştırmaları Üzerine Genellemeler
A2001Y	: Afyon 2001 Yıllığı
AİİOA	:Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları
AKÜ	: Afyon Kocatepe Üniversitesi
AMA	: Afyon Merkez Ağzı
Ar.	: Arapça
ATAUÜ	: Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler
BAAÜU	: Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları
BMA	: Bayat Merkez Ağzı
bkz.	: bakınız
c.	: cilt
Ç	: c,ç
DB	: Dilbilgisi
DTCF	: Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
ET	: Eski Türkçe
EAT	: Eski Anadolu Türkçesi
EATAÜU	: Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları
EATE	: Eski Anadolu Türkçesinde Ekler
ET	: Eski Türkçe
Far.	: Farsça
Fr.	: Fransızca
G	: g,g(a)
GTS	: Gramer Terimleri Sözlüğü
I	: ı,i

I ⁴	: ı,ı,ü,ü
İng.	: İngilizce
IMA	: Isparta Merkez Ağzı
İ.Ü.	: İstanbul Üniversitesi
K	: k,k(a)
krş.	: karşılaştırınız
KYA	: Kütahya ve Yöresi Ağızları
s.	: sayfa
S.	: Sayı
ST	: Sözcük Türleri
sor.	: soruşturma
ÖTT	: Ölçünlü Türkiye Türkçesi
SYAÖ	: Sandıklı ve Yöresi Ağız Özellikleri
T	: t,d
TD	: Türk Dili
TDAY	: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı (Belleten)
TDB	: Türk Dilbilgisi
TDDN	: Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları)
TDE	: Türk Dilinde Edatlar
TDES	: Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü
TDÜA	: Türk Dili Üzerine Araştırmalar
TDK	: Türk Dil Kurumu
TE	: Türkçenin Ekleri
TEKKO	: Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları
TF	: Türkçede Fiilimsiler
TFKGSO	: Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları
TG	: Türkçenin Grameri
TGS II	: Türk Gramerinin Sorunları II
TKAE	: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
TSD	: Türkçede Söz Dizimi
TP	: Türkçede Pekiştirme
TSTYY	: Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları

TTG	: Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi)
U	: u,ü
UİA	: Uşak İli Ağızları
V	: vokal (ünlü)
Yay.	: yayınları
YTS	: Yeni Tarama Sözlüğü

b. İşaretler:

-	: fiile bağlanmayı gösterir
+	: isme bağlanmayı gösterir
# ...	: kelime başı olduğunu gösterir
... #	: kelime sonu olduğunu gösterir
≠...	: ek başı olduğunu gösterir
... ≠	: ek sonu olduğunu gösterir
< ...	: önceki şekil
.../	: kök ünlüsünden sonra gelen ünsüz
ϕ	: şekil olarak kaybolmuş
~	: nöbetleşe kullanma
∪	: ulama işareti
(...)	: metinde anlaşılmayan yerler
?	: tereddütlü durum

ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ

a. Ünlüler

ā	: uzun a
ē	: uzun e
ī	: uzun ı
î	: uzun i
ō	: uzun o
ô	: uzun ö
ū	: uzun u
û	: uzun ü
ǎ	: kısa a
ĕ	: kısa e
ĭ	: kısa ı
ċ	: kısa i
ǒ	: kısa o
ǔ	: kısa u
ǖ	: kısa ü
á	: a-e arası ünlü
í	: ı-i arası ünlü
ú	: u-ü arası ünlü
à	: a-ı arası ünlü
è	: e-i arası ünlü
ò	: o-u arası ünlü
ù	: ü-ö arası ünlü
û	: a-u arası ünlü
ұ	: ı-u arası ünlü
ù	: ü-i arası ünlü
ä	: açık e

b. Ünsüzler

Ç	: c-ç arası ünsüz
F	: f-v arası ünsüz
ğ	: ön damak g'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ġ	: yarı belirsiz ġ
ħ	: yarı belirsiz ħ
x	: hırıltılı h(a)
'	: hemze veya kesme
ć	: ön damak k'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
K	: k-g veya k(a)-g(a) arası ünsüz
ķ	: yarı belirsiz k, düşmek üzere oluş
ĺ	: ön damak l'si (kalın ünlülerle hece kurduğunda)
ļ	: yarı belirsiz l
ñ	: nazal g
ŋ	: yarı belirsiz n
P	: p-b arası ünsüz
ŗ	: yarı belirsiz r
S	: s-z arası ünsüz
Ş	: ş-j arası ünsüz
T	: t-d arası ünsüz
ţ	: yarı belirsiz t
w	: çift dudak v'si
ú	: yarı belirsiz v
ÿ	: yarı belirsiz y

GİRİŞ

I. PROBLEM

1071'de Anadolu kapılarının Türklere açılmasıyla birlikte bölge iskâna açılmıştır. Özellikle 1116 yılında Bizanslılarla yapılan savaş sırasında Emir Mengüçük birliğini kuzeydeki dağın yamacına yerleştirmiştir. Bu savaştan sonra Emir Mengüçük'ün çekilmiş olduğu dağa Emir Dağı ismi verilmiş ve bölgeye Türkmenler yerleştirilmiştir. Bölgede Türkmenler, Yörükler ve Muhacirler bir arada yaşamıştır. Emirdağ türküleri, manileri ve ağıtları ile de oldukça önemli bir ilçemizdir. 1960 yılında başlayan işçi göçleriyle Avrupa ile kültür alışverişi hızlanmıştır. Bunun sonucunda belli kültürel dengeler bozulmaya başlamıştır. Bölge bu özelliğiyle Afyonkarahisar ilinden bazı farklılıklar gösterebilmektedir. Bölgenin bu özellikleri göz önüne alındığında yörenin ağız özellikleri üzerinde bir çalışma yapılmadığı görülmektedir.

II. AMAÇ

Yapılan bu çalışma Emirdağ merkez ve köylerinin ağız özelliklerinin belirlenmesi ve bu yolla ağız özellikleri açısından bölgenin Afyonkarahisar ili içersindeki yerinin tespitine ayrıca Türkiye Ağız Haritası'nın ortaya çıkarılmasına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

III. ÖNEM

Teknolojik gelişmeler ve iletişim araçlarının yaygınlaşması ile kaybolmaya başlayan ağız özelliklerinin ve mahallî söz varlıklarının bir an önce yerinde tespiti önem arz etmektedir.

IV. SINIRLILIKLAR

Yapılan bu çalışma Afyonkarahisar iline bağlı Emirdağ merkez ve köylerini kapsamaktadır. Derleme yapılacak yerlerin tespitinde etnik yapıyı belirleyici unsur olarak kabul ettik. Ayrıca derleme yapılacak yerlerin ilçe merkezine yakınlık ve uzaklıkları da derleme yapılacak yerlerin seçiminde etkili oldu. Bu doğrultuda üç kasaba ve yirmi üç köyden derlemeler yaptık.

V. YÖNTEM

Derlemelerimizi sözlü derleme metodu ile elde ettik. Sözlü derlemelerimizi ses kayıt cihazıyla gerçekleştirdik. Derleme çalışmalarımızda 11 tane atmışlık kaset doldurduk. 26 yerleşim yerinden 65 kişiyle görüşme yaptık. Yaptığımız görüşmeleri Türk Dil Kurumu tarafından tavsiye edilen “Ağız Araştırmalarında Kullanılacak Fonetik Transkripsiyon Alfabeti”ndeki sisteme göre yazıya aktardık. Bu metinler üzerinden ses bilgisi, şekil bilgisi ve sözlük bölümleri için fişlemeler yaptık ve bölgenin ağız özelliklerini ortaya koyduk.

Çalışmamızın iskeleti ise Doç. Dr. Erdoğan Boz’un Afyon Merkez Ağız adlı araştırmasında uyguladığı metoda göre oluşturuldu.

1. Giriş
2. Dil İncelemesi
 - 2.1. Ses Bilgisi
 - 2.2. Şekil Bilgisi (Görev değiştirici ekler, kelime yapıcı ekler)
 - 2.3. Kelime Bilgisi
3. Çeviriyazılı Metin
4. Sözlük
5. Sonuç
6. Kaynakça
7. Harita

İncelememiz çoğunlukla tasvirî bir çalışma olmakla beraber, yeri geldikçe diğer Anadolu ağızları ve özellikle komşu ağızlar (Kütahya, Uşak, Afyon Merkez, Isparta Merkez, Sandıklı, Bayat, Başmakçı ve Dazkırı) ile karşılaştırma yoluna gidilmiştir.

1. EMİRDAĞ'IN COĞRAFÎ VE TARİHÎ DURUMU

1.1.GENEL COĞRAFYA

Adını; bölgeyi Türk iskânına açan Emir Afşin ile yaslandığı Emirdağlarından almıştır. İlçe 1924 yılında kurulmuştur.⁵

Ağız çalışmamıza konu olan Emirdağ ilçesi, Afyonkarahisar iline bağlı bir ilçedir ve Ege Bölgesinde yer alır. Kuzeyde Eskişehir, doğuda Konya ile komşudur. İlçenin güney tarafı Emirdağ sıradağları ile kuşatılmış olup, kuzeyde oldukça geniş ova yer almaktadır. Arazi yapısı tarıma elverişlidir.⁶

Fiziki coğrafyası bakımından ilçenin batı, güney ve doğu sınırları doğal bir sınır niteliği taşıırken kuzey sınırı idari üniteler dikkate alınarak çizilmiş idari bir sınır niteliği taşımaktadır.

İlçenin batı sınırı kuzeyde Güney köy kuzeyinde yer alan Kara Tepeden başlayıp genel hatlarıyla güney yönünde uzanarak Yazılıkaya platosunun yüksek noktalarından ve orta Anadolu bölgesine bakan yamaç kısımlarından geçerek Y.Kurudere köyü batısındaki Dedeninyanı Tepesinde son bulmaktadır. Bu sınır aynı zamanda Orta Anadolu bölgesiyle Ege bölgesini birbirinden ayıran Coğrafi bölge sınırının da bir kısmını oluşturmaktadır.

Güney sınırı Dedeninyanı Tepesinden başlayıp önce Yedikapı boğazına doğru batı yönünde sokulmakta daha sonra genel hatlarıyla Emirdağlarının yüksek kısımlarından geçerek güney-güneydoğu yönünde uzanarak Koçyazı köyü güneybatısında yer alan Kaklık Tepe yakınlarında son bulmaktadır. Güney sınırı Emirdağları üzerinde birçok yüksek noktadan (Yellibel, Emirbaba, Başyurt, Sarpbaşı, Bulamaç Tepeleri...) geçmektedir. Bu sınır Orta Anadolu bölgesi içinde Yukarı Sakarya bölümü ile Konya bölümünü birbirinden ayıran Coğrafi bölüm sınırının bir kısmını da oluşturmaktadır.

İlçenin doğu sınırı Kaklık Tepeden başlayıp kuzey-kuzeydoğu yönünde uzanarak A.Alıçomak köyü kuzeydoğusundaki Zivanlık Tepede son bulmaktadır. Kuzey sınırı ise Zivanlık Tepeden başlayan kuzey-kuzeybatı yönünde uzanan ve Kara Tepede son bulan bir sınırdır. Bu sınır doğal özelliklerden çok Emirdağ ilçesine bağlı köylerin dış sınırları dikkate alınarak çizilmiş bir idari sınır niteliği taşımaktadır.

⁵ www.afyonkarahisar.gov.tr/Emirdag.asp.htm, 24.09.2006.

⁶ KURUL, Emirdağ; Doğa, Tarih ve Kültür Mozaiği. **EDT VE KM**, Emirdağ Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği yay., Yay. Nu: 6, Eskişehir, 1996, s. 13.

Yeri ve sınırlarını belirttiğimiz Emirdağ ilçesi merkez bucak dahil olmak üzere 3 bucaklı bir ilçe olup, Merkez bucağı, Davulga ve Ümraniye bucaklarına bağlı toplam 6 belediye örgütlü yerleşme ve 70 köy yerleşmesinden oluşmaktadır.

Emirdağ ilçesinin en önemli coğrafi özelliklerinden birisi Ege Bölgesi ile Orta Anadolu Bölgesi arasında bir geçiş kuşağı olması ve bu iki bölgeyi ayıran coğrafi bölge sınırının bir kısmını ilçenin batı sınırının oluşturmasıdır.

Emirdağ ilçesinde yeryüzü şekilleri yönünden dikkate değer en önemli morfolojik üniteyi güneydeki Emirdağları oluşturmakta olup, bu dağların kuzeye bakan yamaçlarının aşağı kısımlarında ve ilçenin batı tarafında yükseltisi 1000–1500 m arasında olan platoluk saha bu sahanın hemen bitiminde ise Yukarı Sakarya Havzası içinde yükseltisi 900–1000 m olan ovalık alanlar yer almaktadır. İklim özellikleri yönünden daha çok doğusunda ki Orta Anadolu Bölgesinde hâkim olan ve yarı kurak karakter gösteren step ikliminin etkisi altında kalmıştır. İlçenin toplam alanının %10'unu Orman örtüsüyle kaplı olup, orman örtüsü içinde hâkim ağaç türlerini meşe, ardıç ve yer yer karaçamlar oluşturmaktadır. Orman örtüsü dışında toplam alanının %32'si step karakterli ot formasyonları ile kaplıdır.

Emirdağ şehri Osmanlı Devleti döneminde 1730'larda Musul tarafından gelen aşiretler tarafından kurulmuştur. İlk ismi Musulcalı olan ilçenin ismi 1870'de Sultan Abdülaziz'den dolayı Aziziye, 1937'de ise güneyindeki Emirdağlarından dolayı Emirdağ olmuştur. Fonksiyonel yönden şehrsel bir yerleşme olan Emirdağ kendi ilçe halkının ihtiyaçlarını karşılayabildiği gibi çevresinde de küçük bir etki sahası kurmuştur.

İlçe genelinde yerleşmeler su, tarım arazileri, morfolojik birimler ve diğer etkenlerden dolayı toplu fakat kendi içinde yarı dağınık bir doku özelliği göstermektedir. Yerleşmelerin büyük çoğunluğu 900–1250 m basamakları arasında yoğunluk kazanırken, güneye doğru yükselti ve eğimin arttığı Emirdağlarında ise daimi yerleşmeler azalırken daha çok dönemlik yerleşmelerden olan yayla yerleşmelerinin ön plana çıktığını görmekteyiz.

Emirdağ ilçesinde ulaşım ağı yönünden tarih içinde ve günümüzde karayolu oldukça büyük bir öneme sahiptir. Hititler ve daha sonraki uygarlıklar döneminde oldukça öneme sahip olan iç kısımlar ile kıyıyı birbirine bağlayan Kral yolu ve hacca gitmek için güneye giden Hac yolu ilçe sınırları içinden geçmektedir. Günümüzde de

Ankara - İzmir gibi iki önemli şehrimizi birbirine bağlayan Ankara - İzmir karayolu ve kuzey ile güneyi birbirine bağlayan Eskişehir - Konya karayolu ilçe sınırları içinden geçmekte olan önemli karayollarıdır. İlçede hemen hemen bütün köy yolları asfaltlanmış olup bütün köyler arasında ulaşım oldukça kolaydır.

İlçe ekonomik yönden tarım ve hayvancılığın ön plana çıktığı, sanayi faaliyetlerinin fazla gelişemediği, hizmet sektörünün ise daha çok ilçe merkezinde yoğunluk kazandığı ekonomik bir yapı arz etmektedir.⁷

2000 yılı nüfus sayımına göre nüfus sayısına göre köylerin dağılımı;

İlçenin

— Yüz ölçümü	: 2.213 km
— Toplam nüfusu	: 47.321
— İlçe merkezinin nüfusu	: 20.495
— Beldelerin nüfusu	: 8.448
— Köylerin nüfusu	: 18.378
— Toplam yerleşim yeri sayısı	: 76 ⁸

2000 yılı nüfus yoğunluğu Km²' ye 23,9 kişidir. Bu değer Türkiye ortalamasının oldukça altında yer almaktadır. İlçede nüfus yönünden dikkati çeken en önemli konu 1970'li yıllardan itibaren yurt dışı ve yurt içine yaşanan göçtür.

1.2. TARİH

Emirdağ merkez ve çevresi Anadolu'daki bütün devirleri yaşamıştır. Davulga-Bademli kasabaları arasındaki Harmanören mevkinde çıkartılan ve Afyon Müzesinde bulunan tarihi malzemeler bu bölgenin arkaik devri yaşadığını gösterir. Bu bölgede Firikya ve Roma devrine ait eserler çoktur. Firikler zamanında başkent olan Ordione ruhanı merkez Pessiniüs (Sivrihisar İlçesi Balhisar Köyü) askeri merkez olan Apmia (Dinar İlçesi) arasında kaldığı için çok gelişmiştir. Bu üç merkez arasındaki yollar Petera (A.Kurudere Köyü), Oristüs (Çifteler Alıkan Köyü), Amorium (Hisar Köyü) gelişmesini sağlamıştır. İlk çağın büyük filozofu Ezop, Amorium' ludur. Bu devirde yapılan adak taşları A.Piribeyli Kasabasında (Pisia) bolca vardır. Roma zamanında yapılan ünlü malius seferi o devirde Gatalya bölgesi denilen buraya yapılmıştır.

⁷ Soner ALCI, www. emirdag.com/e-coğrafya.htm, 24.09.2006

⁸ www. emirdag.gov.tr/ilce.htm, 24.09.2006

Amorium M.S. 4.cü asırda Roma İmparatorluğunun ve dünyanın altıncı büyük şehri idi. Etrafı surlarla çevrili idi. Roma devri kayıtlarında ve Bizans kilise listelerinde büyük dini ve idari merkez olduğu yazılıdır. Halen Hamzahacılı köyündeki türbenin kenarında duran büyük kartal kabartması Roma devrindeki hükümet konağının üzerinde bulunuyordu. Hisar Köyü (Amorium) da kazı çalışmaları her yıl yaz aylarında yapılmakta eski döneme ait tarihi kalıntılar çıkarılmaktadır. Bu eserler bu civarın zenginliğini göstermektedir.

Türkler bu bölgeye on birinci yüzyılda gelmeye başlamışlardır. Harmanörende bulunup Afyonkarahisar müzesinde sergilenen Türkmen mezar taşları bu devrin belgesidir. O mezar taşları üzerinde Türkmen aşiretlerinin haçlılarla mücadelesi anlatılır. Ayrıca aynı mezar taşlarında Türkmenlerin günlük yaşayışları anlatılmıştır.

Bu bölgeye ilk iskân olan Türkmen aşireti, Morcali Türkmenleridir. Ağlıcık-Dağılgan - Pörnek(Yenikapı) – Ekizce – Güneysaray – Tez – Adayazı - Elhan - Gömü - Hamzahacılı - Karacalar - Sığracık - Soğukkuyu - Suvermez - Tabaklar - Türkmenakören-Yarımca-Yavuz-Çiftlik- Eskiçırğın (Kuruca Köyü) halkı bu aşirettendir. Daha sonra Karabağ Türkmenleri gelmiştir. Bademli - Davulga - Yeniköy - Avdan - A.Aliçomak - Daydalı - Eşrefli - Gelincik - İncik - Karakuyu Köy halkları bu türkmen boyundandır. Emirdağ merkezi Musahocalı aşiretindedir. Hicrî 1146 (m. 1734) tarihinde Musul vilayetinin Rakka sancağından Anadolu'ya gönderilen bu aşiret Musul'dan geldiği için, bir kısım aşiret iskân kayıtlarında Muslucalı ismi ile gelmiştir. Yedi kabile halinde gelen bu Türkmen aşireti büyük Bozulus aşiretine bağlıdır. Aşiret kışın Emirdağ yaylalarında yazın Çankırı'da yaylamak kaydı ile buraya gelmiştir. 1752 tarihli 701 numaralı aşiret iskân defterinde bu aşiretin konargöçerlikten men edilip, yerleşmesi ferman buyrulmuştur. Bunun üzerine Kaçarlı, İncili, Çilli, Eskiçırğın adı verilen şimdiki yerine iskân olmuştur. Hicri 1260 (m. 1844) tarihli Afyonkarahisar şerhi mahkeme kaydında Cırğın Kariyesi (köyü), İncili Mahallesi ismi geçer. Aşiretin diğer kabilelerinde tamburacı cemaati, Suvermez Köyüne, Oşili Cemaati, Türkmenakören ve Yarımca Köyüne, Hacıfakılı Cemaati Hamzahacılı Köyüne, Caferli Cematide muhtelif köylere yerleşmiştir.

Daha sonra Boynuyonlu (Türkmen) aşireti gelerek Alibeyce, Beyköy, Gökçeyaka, Kılıçlı Kavlaklı, Burunarkaç, Gözeli, Kırkpınar, Bağlıca, Köylerine iskân olmuşlardır.

Bunun yanı sıra Emirdağ ve civarında Karakeçili, Karatekeli, Horzumlu Yörükleride Balcam, Başkonak, Çatallı, Dereköy, Emirin, Soğukkuyu, Tez, Demircili, Türkmen, Çaykışla, Güveçci Köylerinde iskân olmuştur. Ayrıca 1877–1950 yılları arasında Rumeliden gelen muhtelif göçmenlerde Hisar, Salihler, Toklucak, Yarıkkaya, Umraniye, Ablak, Aydınıyaka, Beyören. Camili, Eskiakören, Kılıçlar, Karayatak, Yusufaga, Topdere, köylerine yerleşmişlerdir.

Emirdağ ve köyleri 1850'ye kadar kısmen barçınlı (Bayat İlçesi) kısmen Ne vahi-i Barçınlı (Bolvadin Kemer kaya Kasabası'na) bağlanmış, 1850'den sonra Musluca nahiyesi kurulmuştur. 1870 yılında Aziziye ismiyle ilçe merkezi olmuştur. Barçınlı (Bayat İlçesi) Han-ı Barçın (Eskişehir Han İlçesi) nahiyeleri, 130 adet köy Aziziye' ye bağlanmıştır. 1937 yılında Aziziye adı kaldırılarak güneyinde bulunan Emirdağlarına izafeten Emirdağ ismini almıştır. 1918'de başlayan 1922'de biten Kurtuluş Savaşında Emirdağ stratejik olarak önemli bir yer işgal etmiştir.

Bölge, Yunanlılar tarafından 16 Ağustos 1921'de işgal edilmiş ve 22 Eylül 1921'de işgalden kurtulmuştur. Bu tarih, Emirdağ' ın kurtuluş günüdür. İşgalde Yunanlılar Emirdağ, Haymana, Mihaliççık ve bölgesinde 66 köyün tamamını ve 57 köyün bir bölümünü yakıp yıkmışlardır.

09 Aralık 1921'de Atatürk ve erkân-ı harp miralayını Arif Bey Emirdağ' a gelmiştir. Atatürk 25 Mart 1922'de Emirdağ'a gelerek savaşın gidişatını yönetmiş ve üç gün burada kalmıştır. İstiklal Savaşında düşmanın hava akınları ile şehit düşen iki mehmetçiğin aziz hatıralarına hürmeten 1963 yılında ilçe turizm ve kalkındırma derneği tarafından Suvermez Köyünde ve yol kenarında bir şehitler abidesi yaptırılmış olup daha sonra şehitlik milli savunma bakanlığı adına tahsis edildiğinden abide restore edilmiştir. Her yıl 15 Mayıs'ta anma töreni bu şehitlikte yapılmaktadır. Ayrıca Tez Köyünde de beş İstiklal Savaşı şehidinin mezarı bulunmaktadır.⁹

1.3. EKONOMİ

1.3.1.TARIM VE HAYVANCILIK

Arazi yapısı tarım ve hayvancılık için oldukça uygundur. Ziraat odasına kayıtlı 900 üye vardır. Bu üyelerin çoğu çiftçilik ve hayvancılık yapmaktadır.

⁹ www. emirdag.gov.tr/ilce.htm, 24.09.2006.

İlçenin arazisinin %62'si (130.500 hk) ekilebilir arazidir. Ekilebilir arazinin 8.409 hektarı sulanmakta olup 201.511 hektarlık bir araziye de sulama imkânı yaratılabilir.

İlçede yetişen ürünler şunlardır:

Tahıllar: Arpa, buğday, şeker pancarı, nohut, yeşil mercimek, ayçiçeği, patates, haşhaş, yonca.

Sebzeler: Biber, domates, fasulye, salatalık, ıspanak, kavun, karpuz.

Meyveler: Elma, armut, erik, kayısı, kiraz, vişne, badem, ceviz ve üzumdür.

Hayvancılık oldukça önemlidir. Daha çok koyun yetiştirilir. İlçe genelinde oldukça önemli bir miktarda süt üretilmektedir. Ülke genelinde Emirdağ yoğurtlarının lezzeti çok iyi bilinmektedir.

1.3.2.SANAYİ VE TİCARET

Küçük sanayi sitesi mevcut olup burada kaynak, kaporta, tamir, bakım, marangozluk gibi branşlarda hizmet verilmektedir. Esnaf ve sanatkârlar derneğine 2.157, ticaret odasına 400 üye kayıtlıdır.

İlçede un fabrikası ile inşaatı tamamlanmış ve üretime geçmeye hazırlanan sentetik dokuma fabrikası vardır. Sentetik dokuma fabrikası, yurtdışında çalışan işçilerin ilçeye kazandırdıkları bir fabrikadır.

Karayolu taşımacılığı oldukça gelişmiş, kamyonla yük ve otobüsle yolcu taşımacılığı yapılmaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren birçok şirket vardır.

İlçenin kalkınması için yabancı yatırımcılara ihtiyaç duyulmakta, yatırımlar için organize sanayi bölgesi oluşturulmaya çalışılmaktadır.

1.3.3.YERALTI KAYNAKLARI

İlçe sınırları içinde oldukça zengin maden ve mineraller mevcuttur, ancak bu kaynaklar henüz işletilememektedir. Yer alan kaynaklar ve buldukları yerler şöyledir:

Akpınar Köyü.....Kömür

Mallica Köyü.....Bakır

Güneysaray Köyü.....Mermer

İlçe Merkezi.....Mermer

Balcam Köyü.....Kuars, Kömür

Bademli Köyü.....	Amyant
İncik Köyü.....	Renkli mermer
Çatallı Köyü.....	Demir
Başkonak Köyü.....	Demir
Tez Köyü.....	Talk, mermer
Muratkoru Köyü.....	Talk
Emirdağ Yaylaları...	İçme suyu

1.3.4.EL SANATLARI

İlçede yoğun olarak kilim, dantel, oya, ipek halı gibi el sanatları yapılmaktadır.¹⁰

1.4. ETNİK YAPI

1870 yılında Aziziye ismini alarak kaza olmasından önce şimdiki toprakları üç nahiyeye bağlıydı.

A- Han – Barçın (Eskişehir HAN ilçesi)

B- Barçınlı (Bayat ilçesi)

C- Nevahi-i Barçınlı (Bolvadin Kemer kaya kasabası).

Emirdağ merkez kasaba ve köylerine ilk yerleşen aşiret, MORCALI TÜRKMEN AŞİRETİ'dir. İlçe merkezinin ilk sahibi ÇIRGIN Türkmenleri, bu aşirete bağlıdır. İkinci olarak KARABAĞLI AŞİRETİ 1691 yılında genel iskân olayında gelmiştir. Davulga, Bademli vb. köy ve kasabalardaki aşiret, 28 köy kurmuştur.

Üçüncü olarak MUSLUCA AŞİRETİ (Bozulus aşiretine bağlıdır). 1740–1780 yılında gelmiştir. Bu aşirete MUSAHOVALI da denir. 7 kabilesiyle ilçeye gelmiş olup ÇİLLİ, İNCİLİ, GACERLİ merkeze OŞİLİ CABERLİ, TANBURACI, HACI FAKILI da köylere yerleşmiştir.

Dördüncü olarak BOYNU-YOĞUNLU TÜRKMEN AŞİRETİ gelmiştir. türkmen aşiretinin dışında KARAKEÇİLİ, SARIKEÇİLİ, HORZUMLU, ALKAEVLİ, YÖREĞİRLİ, KARATEKELİ, ATÇEKENLİ yörükleri de muhtelif köylere yerleşmiştir. İlçede Rumeli muhacirleri de vardır.

Emirdağ'da ilk iskân olarak Kemer kaya, Avdan mevki, Eski gömü köyü, Yozgatören düşünülmüş ise de CİRGİN köyü (şu anki Emirdağ)' köyüne yerleşmiştir.

¹⁰ KURUL, *EDT VE KM*, s. 21–26.

1852 yılına kadarki kayıtlarda CIRGIN KARIYESİ MUSLUCA NAHİYESİ olarak anılan merkez, 1870’te kaza olunca Sultan Abdülaziz’e ithafen AZİZİYE adını alır. 1937’de EMİRDAĞ olur.¹¹

1.4.1. EMİRDAĞ’A YERLEŞEN OĞUZ BOYLARI¹²

BAYAT BOYU: Oğuzların önemli bir boyudur. Dede Korkut, büyük şair Fuzuli ve Câm-ı Cemâyin adlı eserin yazarı Mahmut oğlu Hasan gibi büyük şahsiyetler bu boya mensuptur. XVI. asırda 42 yerin adı Bayat iken, bugün 32 tanesi günümüze kadar gelmiştir. (Oğuzlara dair, H. Namık Orkun, s. 31,32)

BAYINDIR BOYU: Akkoyunlu oymağı Bayındır boyundandır. Akkoyunlular paralarına, fermanlarına ve bayraklarına Bayındır Boyu’nun damgasını vurmuştur. İlçemize yerleşen Pörnek, Musullu ve Hamzahacılı cemaatleri Akkoyunlu oymağından olup, Boz-Ulus aşiretine bağlı, konar- göçer Türkmen topluluğudur.

ÇEPNİ BOYU: 1691 yılında Rakka bölgesine yerleşmeleri emrolunan oymaklardan birisi bu boydandır. Rakka isyanı ile ilgili vesikalarda adı geçen Kan-Temir Çepnisi, Boz-Ulus’a bağlı ikinci bir oymaktır. İlçemize yerleşen Çepni-Çepniler cemaati Boz-Ulus aşiretinden olup konar- göçer Türkmen yörükleri topluluğudur.

DÖĞER BOYU: Halep Türkmenleri arasında yaşayan Döğer şubesi, Kanuni devrinin ilk yıllarında iki kısma ayrılmış bulunuyordu. Bunlardan Hama Döğeri kısmı biri163, diğeri Demircili adıyla 36 evlik iki oymağa ayrılmıştı. İlçemize yerleşen bu boya bağlı olan Demircili köyü, yörük topluluğudur.¹³

KARABÖLÜK (KARAEVLİ) BOYU: Bu boya mensup olan Ağcakoyunluyu meydana getiren belli başlı obalardan biri de Musa-Hacılı ve Musacalı’dur.¹⁴ İlçemize yerleşen bu cemaatler Boz-Ulus aşiretinden olup Türkmen topluluğudur.

¹¹ KURUL; *EDT VE KM*, s. 7–9.

¹² Ömer Faruk YALDIZKAYA; Her Yönüyle EMİRDAĞ *HYE*, Asımlar Matbaacılık, Ankara, s. 26–28.

¹³ Faruk DEMİRBAŞ; Osm. İmp. Anadolu’da Oğuz Boyları, A.Ü. DTCF. Dergisi, s.35.

¹⁴ Faruk SÜMER; Oğuzlar, s. 148,149.

KAYI BOYU: XVI. asırdaki kayıtlara göre, dört Sahib Sancağından bir yerin adı Kayı'dır. Eskiden ilçemize bağlı olan, ancak sonradan Çifteler'e bağlanan Kayı köyü, bu boydandır.

PEÇENEK BOYU: X. ve XI. asırlarda Karadeniz'in kuzeyinde ve balkanlarda mühim siyasi roller oynamış bir oğuz boyudur. Kayıtlarda rastlanan dört köyden birisi, eskiden Emirdağ'a, şimdi Afyon merkeze bağlı olan Peçene köyüdür.

YIVA BOYU: Bu boya bağlı olan Karakoyunlu oymağını meydana getiren karamanlı cemaati ile 1729 yılında Emirdağ merkezine iskân edilen ve bugün Kacerli mahallesinde oturan Kaçarlar, Yıva boyundandır.

YÜREĞİR BOYU: Bu boyun adı Yüreğir, Üreğir, Üreğil ve Yüreğil şeklinde söylenmektedir. Anadolu'da önemli bir yerleşme yapan Yüreğirlerden bir kısmı Karahisar-i sabih Sancağı'na yerleşmişlerdir.¹⁵ İlçemizin bugünkü Yüreğil köyüne yerleşen cemaat, Morcalı aşiretine bağlı, Türkmen topluluğudur.

¹⁵ Hilmi GÖKTÜRK; Anadolu'da Oğuz Boyları, Cilt 2, s.91.

DİL İNCELEMESİ

I.SES BİLGİSİ

1. SESLER

1.1. ÜNLÜLER¹⁶

1.1.1. ÜNLÜ ÇEŞİTLERİ

Emirdağ Ağzı'nda (bundan sonra **EA**) sekiz ana ünlü (a, e, ı, i, o, ö, u, ü) den başka şu ünlüler bulunmaktadır: á, à, ă, ā, ũ; è, ä, ē, ě; í, î, ĭ, ĩ, Ī; ð, ò, ò; ô, ù; ū, ũ, u, ú; ŷ, ŷ, ŷ.

1.1.1.1. á ünlüsü: a-e arası bir ünlüdür.¹⁷

ış_olcág devleT_ışı olcāk diyi ya.(I-1.28)
 sıráyla yemeĝe alırlar bi kaj gün.(I-1.41)
 işte bunu kazmáyle Kazıyoz tábı. (I-10.31)
 allāñ emri peygamberin ĝávlı filán adamıñ gızına verdim (II-13.10)
 bi de hāc_āmad amca diye birisi vārdı. (II-17.16)
 sona illáki dedi bizim şey, gāyñana düñür çıktı. (II-18.47)
 bazıları oraya gidib de geldikden sonā yaparlar yemáĝı (III-28.8)
 dē hātda cami yapasıya üş beş basgın daña olmuş (IV-32.12)
 yüzde doksan gurbetçileriñ parayná yapılır (IV-33.27)

1.1.1.2. à ünlüsü: a-ı arası bir ünlüdür.¹⁸

àrazi boşaldıkça, şindi davar kıra gidiyi (I-1.118)

¹⁶ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Afyon ve Yöresi Ağızlarında Ünlüler", AKÜ, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.; Mukim SAĞIR; "Anadolu Ağızlarında Ünlüler", TDAY (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

¹⁷ krş. Tuncer GÜLENSOY; *Kütahya ve Yöresi Ağızları KYA*, TDK Yay., Ankara, 1988, s.19; BOZ, *Afyon Merkez Ağzı AMA*, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon 2002, s.25.; Osman YILDIZ, *Isparta Merkez Ağzı IMA*, Fakülte Kitabevi Yay., Isparta, 2002, s.11.; Eda ŞAHİN, Bayat Merkez Ağzı **BMA**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 1999, s.7; Talat DİNAR, Başmakçı ve Dazkırı Ağzı **BDYA**, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2006, s.9.

¹⁸ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.19; Gürer GÜLSEVİN; *Uşak İli Ağızları UİA*, TDK Yay., Ankara, 2002, s.13; BOZ, *AMA*, s.26; YILDIZ, *IMA*, s.11.; İbrahim ÖZKAN, Sandıklı ve Yöresi Ağzı Özellikleri **SYAÖ**,

Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001, s. 22.; ŞAHİN, **BMA**, s.7; DİNAR, **BDYA**, s.9.

yàb görücü usulü deyildi o zaman (I-3.14)
 asgere uğurlanırken köy konāğānda, kōy boşlunda, toplanır kōylümüs (I-7.20)
 öle gene öle bi tür oynnar oyñanırđı (I-7.45)
 o çarşamba, pērşembe ātta sali gününden başlāyi (I-9.27)
 çifçilik başkà bi Şeyimiz yōg bizim (I-12.10)
 öle şehirler gibi davul zurna fālan eşlīnde değildir (II-14.8)
gaymāğāñ altını pēndir, ederdik (III-30.18)
 demin bir karābādan gelenner dediñ (V-46.30)

1.1.1.3. ũ ünlüsü: a-u arası bir ünlü, u'ya kayarak yuvarlaklaşmış a ünlüsüdür.¹⁹

elli altıda tūbu zaman işde örag zamanı filan (I-1.60)
 hepsiñi bulgaristan mūciri (I-3.4)
mūKāg vardır da, şu anda aklıma gelmiyi (I-12.15)
 benim bildīm bu gūdarı (IV-33.13)
 odun almış gucūna (V-39.11)

1.1.1.4. ā ünlüsü:²⁰ kısaltmış a ünlüsüdür.

yāni toplum yok (V-39.45)
orgānizē sanay de gelmedi. öle gapalı galdı guyular (V-41.15)
 ha, ölü ādetleri, şimdi yeni söylüyüm (V-45.26)
 onnar da āmin diye asgere de böle gönderiyle (V-47.12)
 afyona bālı bi emirdāğā kazasınıñ köylūğü burası (V-51.5)
 gal, gal, gal yāğā derlerdi oña (V-61.65)
 gatırı şu dāğāñ arkasına, mevziye gedeceñ (V-64.47)
 asgerē şurāyā, kenarā at, arabalārı vādı kenarı geçiriS (I-1.39)
 bu sēfe bi cingara çıkardılar anādıñ mı? (I-2.46)

1.1.1.5. è ünlüsü: e-i arası bir ünlü; daralmış e, yaygın söyleyişle kapalı e olarak bilinen bir ünlüdür.²¹ Ancak bu ünlüyü iki alt başlıkta incelemek gerekecek:

¹⁹ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.20.; GÜLSEVİN, *UIA*, s.13.; BOZ, *AMA*, s.26; DİNAR, *BDYA*, s.10.

²⁰ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.28; BOZ, *AMA*, s.26; YILDIZ, *IMA*, s.16; DİNAR, *BDYA*, s.10.

Eskiden beri devam edegelen ve ilk hecede görülen è

adam tekrar gèliñ dèr (II.18.4)

şimdi, èyiler, yani kendi kendine herkeş besliyecek (II.19.63)

hacıya gèdecēnden bir hafta, on gün evel misāl yemēğe döker (II.19.77)

gèceleyin bi mezerde başucunda bi guran, yāsin okunurdu (II-20.34)

e orlarda ne bulusañ onu yèr, gezerdiñ (II.20.10)

İlk hecenin dışında ve diğèr seslere bağılı olarak görülen è

İlk hecenin dışında daha çok daraltıcı y ünsüzünün etkisiyle görülür:

sōra ötè yanda ācı sami on bir vel_āsılı on bir (I-2.28)

düyün sahibinè yemek verilir (I-4.55)

ne deyelèm düyünneri mi gösterecèz? (I-6.5)

öndan sō taşımacılığ sistèmine dönüştü (I-7.80)

gelib geçerke yāni onun dibindè iylenirlermiş falan (I-9.10)

ò da biz peg güldürmiyè (I-11.23)

adamın cebine götürü kōrsun, verisin hèdiyèni (I-12.130)

şimdi heç herkèş maşalla paralandı (II-19.142)

mendères şèy_oldu āsıldı (II-26.86)

1.1.1.6. ä ünlüsü: açık e; normalden açık, yarı uzun yayvan bir e ünlüsüdür.²²

ya çifçilik askiden ātla yāpadıK (I-1.64)

cumartesi günü gālini āladırıldı (I-4.102)

bi şey yok yāni tabi ikinci günü güvā giydirilirdi(I-6.20)

altıncı, yedinci göbāyiz bu kōde (II-15.6)

sıcag olur goyun guzu yolda çoğ eziyet çāktik (II-19.111)

yeğnidi gara bāyimiñ çabası (II-24.94)

hanı fırından çıkan ākmekler var ya, he kōmbe derig biz_ona (IV-31.42)

böle labası varıdın, atgısı varıdın, dirgeni vardın, düvāni vardın (V-50.15)

sözüm_ona, āşşeklere yüklersin yatāğiñi, şunuñu, bunuñu (V-54.9)

²¹ krş. Muharrem ERGİN; *Türk Dilbilgisi*, **TDB**, İstanbul, 1972, s.62.; GÜLENSOY, **KYA**, s.21.; GÜLSEVİN, **UIA**, s.13.; BOZ, **AMA**, s.27; YILDIZ, **IMA**, s.12.; ÖZKAN, **SYAÖ**, s.22; DİNAR, **BDYA**, s.10.

²² krş. GÜLSEVİN; **UIA**, s. 14; BOZ, **AMA**, s.27; ŞAHİN, **BMA**, s.7; DİNAR, **BDYA**, s.11.

1.1.1.7. ě ünlüsü: kısalmış e ünlüsüdür.²³

tabi burdan fazla belki eskişerde var (I-1.6)
mesëla ben iki üş dene düyün yaptım burda (I-9.21)
senë ātmış sekizde, rāmeTli anam sā (I-10.8)
hızmëkārlik yaptım el kapılarında (I-12.7)
 hasılı kelem şimdi ıştë, hāsta oldug Allah tarafından (II-19.15)
 ondan kerim, yedi sekis tenëyeke dökerdik (III-30.13)
 sen geşsiñ misal dëğël mi? (IV-38.70)
 ha, asger adëtlëni, köy halkı toplanır (V-45.20)
meslëğëm çifçi, çoban. kôylü (II-20.1)

1.1.1.8. í ünlüsü: ı-i arası bir ünlüdür.²⁴

āltmış üçden sona gücü yeten motur aldı filan (I-1.67)
 oğlan sizlere ömür. gencecik gitti (2.20)
 bi de Kaz yağini eritir, dökeğdi üstüne ama lezzetli olurdu. (I-4.70)
istanbulā madbāya gitdim (I-5.26)
 çekiP gidiyō eskişehire. bi fabrikaya girebiliyō (I-7.72)
 ordan takıldı millet kāldı. şindi çalışiyë (I-8.4)
 işte bunu kazmāyle Kazıyoz tābı (I-10.31)
 ama bizim āklımız ermiyi gerdāne (I-12.2)
avrupiya bôğrünü verdi milled az çok ordan istifāde ediyō (II-20.13)
 on sekis dönüm yerden, yūs kilelig bi ceci var diyi (IV-36.68)

1.1.1.9. u ünlüsü: u-ı arası bir ünlüdür.²⁵

burda büyümüş bubası, burdan ; ama çocuğu bilmiyiz (I-1.45)
 düyünneç çok iyi şenlikdi āskiden yaúrım be (I-2.13)
 úala bilmuyum ki düyünneçi (I-3.10)
 adam huralarda dōğmamuş ki (I-4.46)
 ācıya dua edilir, ācıyı savuşdırı, giderdi (I-5.23)

²³ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17; DİNAR, *BDYA*, s.11.

²⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.21; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.12.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23. ; DİNAR, *BDYA*, s.11.

²⁵ krş. BOZ, *AMA*, s.28. ; DİNAR, *BDYA*, s.12.

dört köşe gidiyon. bunu sâlam toprağa bulasıya (I-10.32)
burdaKı düyüner hemen hemen aynı (II-13.8)
 aşâğıdan galdırırlar durnâyı (II-18.41)
 hindi milled şeyle yedigleri ganser oluyu (III-30.82)
 üç ay çavış gursu gördüm geldim. tabur yazıcısıydım (V-57.51)

1.1.1.10. ü ünlüsü: ü-i arası bir ünlü, ü'ye kayarak yuvarlaklaşmış i ünlüsüdür.

āzır varsa yiüyüş işde o kadar yavrım.(I-2.41)
 afyonu bilmüyüm ki hayatımda üç kere giden anca olur (I-4.33)
 ātda burayı müsametdin agaya dönüb baktıracām. (I-10.5)
 ben para yeterli deyil ôle düşüniyim (I-10.27)
 iki yüz küsür; ama şimdi yekûn söyleyemicem (I-11.19)
rüyalarıma giriy; amma işde bitmek bilmedi iki bıçık sene asgelik (I-12.43)

1.1.1.11. ĩ ünlüsü: kısalmış ı ünlüsüdür.²⁶

iy kötü bi köy Konāği yaptık. (I-3.7)
 sōra başKa nolıceg pēlivan gūreşi olurdu. (I-6.18)
 diyerleriñ hepsi baş sālīgi diler. (V-42.23)
daşāğil köyü mandırada bi yeydeydik (V-45.65)
 böyle aynı. burāyi bi dūğün ederdiñ. (V-48.4)
 ne soruyosañ öte yanı da sen sor. (V-51.6)
 şimdi esgeri o kāğıdı geldi mi gezer işde üç dört gün. (V-53.26)
 o da tabi bura, emirdāğını bilirimış. (V-58.40)
 o bozulmaz bāzen gayıl olmayan vatandaşlar var. (V-63.91)

1.1.1.12. ĩ ünlüsü: kısalmış i ünlüsüdür.²⁷

bi küyü toplasan, bi küy olmaz. yanı (I-1.21)
benim tamiñime yirmi yirmi beş āne ancak var (2.24)
şindı burda on ānesi işini bitiriş, eskişehire gider. (I-4.15)

²⁶ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; GÜLSEVİN; *UIA*, s. 14; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17. ; DİNAR, *BDYA*, s.12.

²⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.28; GÜLSEVİN; *UIA*, s. 14; BOZ, *AMA*, s.28; YILDIZ, *IMA*, s.17. ; DİNAR, *BDYA*, s.12.

çelikTen başka dabĭ ònнар da, iytiyarlar dā iyi bilir de.(I-7.43)
 vaĭla ĪsmĭmiS Fevzi gürbüş (I-8.1)
 tenekenin_üstüne pinĭyem. (I-10.8)
 yani bōl içĭnden de olabilir de, kesin bi kere āralı olması lazım. (I-11.9)
 tarla bi, bobamdan düşen bi yirmĭ beş dekar yerim mar. (I-12.33)
 daha keyimĭ mar bizim emirdānda tek tüg. (V-51.64)

1.1.1.13. õ ünlüsü: kısalmış o ünlüsüdür.

onõ_ı için yāni. eski ādetlerde (I-4.47)
 meselā köy konaKlarında Pazar günü gēlin_ıalcı õlur (I-7.12)
 o arada mēzarlıg varmış, kabristanlıg ama kimse bilmiyõ. (I-7.64)
 o gadar dēl. ben işiñ gerçēni sõluyõm. (II-13.20)
 bi de āktig miydi āĭt_ıüz kilõ ārman çıkıyõ (II-19.47)
 ne õ çocuĭuñ_ıismi? güçcũñ adı ne? (V-45.48)
 he õtuz_ıay esgerlik yapdım. (V-51.17)
 esgiden hindi, nasıl ederdig bilõn mu? (V-53.8)

1.1.1.14. ò ünlüsü: o-u arası bir ünlüdür.²⁸

òrtaokulu da vādı, ilkokulu da vādı, karakolu da vārdı. kākdi. (I-1.7)
 ben Kòyun pèyniri yapTım bu sene (I-4.88)
 yāni gün dòĭmadan_ıevēli yapılırdı. (I-5.31)
òndan sōna asger uĭurlanır, vēda eder. (I-7.22)
 yanı bu yıllar önce yanı. başka bi şey yòk. (I-9.19)
 on_ıüş sēnede òrayı devam_ıettik (I-10.22)
 dōrT çocuk var bende. bir òlan üç kıs (I-11.65)
anamòs dāĭı alavere ederdim. (II-19.94)
 paşa òle gòlay gòlay paşa yapmazlar adamı. (II-26.80)
 himdi genşler ĭzlara bakamaz deyi dõverdik. gòvalardık, vuruduk. (V-63.18)

²⁸ krş. BOZ, *AMA*, s.29.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; ŞAHİN, *BMA*, s.8 ; DİNAR, *BDYA*, s.13.

1.1.1.15. ú ünlüsü: u-ü arası bir ünlüdür.²⁹

sırayla músāfir alırdı (I-1.43)
 akhıardan on dörd gúnde alman ārbinde ezineye çıktık yaóırım (I-2.17)
 şindi kim askere gitmiş, duymuyúS (I-4.45)
 bu kúyde düğdug, bu kúyde büyüdüg biS (I-12.4)
 meselâ eskiden uç gün filan olurdu düyünner (II-13.13)
 ondan sona ezan okunur, dúvā edilir (II-17.13)
 hâcı niyetleniyo. hac_üāşı dökúyō (II-18.32)
 burda satar, cuma gúnü oranın bazarıydı (II-19.99)
 on sene falan ben goyun gútdürdüm (II-26.9)
gúPrēli hindi o yediglerimiz (III-30.75)

1.1.1.16. ù ünlüsü: ö-ü arası bir ünlüdür.³⁰

şu küyucası vādı, afyondan, işte o taraftan (I-1.13)
 ne yaPam öldümüz āle şükür ediyeS ya. (I-2.12)
 çay parası yòg, bi şey yòg, ülece vakıf gibi yanı (I-3.9)
 birinci günü yemek veriliyü köy halkına (I-4.54)
 şú üte mālenin beri yanında, yāni burası buñnar ören yani örenniğ olmuğ (I-9.7)
 biz, yetmiş üşden beri tıraktür koşuyoS (I-11.29)
üreninüsdüne gelmişlē (II-15.8)
büyük gırkız kilimi derleğdi. (II-18.57)
 dört dene üredmen varıdı dördü öldü (II-23.28)
 sarma gider düğünde sarma gider (V-51.113)

1.1.1.17. ũ ünlüsü: kısalmış u ünlüsüdür.³¹

yim beş_üotúS goyunum var. bi ineğem var (I-1.115)
 gene yazın kalabalık ölüyo (I-2.37)
 bulgaristan şumlüdan gēlmiş (I-6.2)
 esgi orag makineleri var şindi äýla durüyo (I-7.87)

²⁹ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.22; BOZ, *AMA*, s.29; YILDIZ, *IMA*, s.12.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.23.; ŞAHİN, *BMA*, s.8; DİNAR, *BDYA*, s.13.

³⁰ krş. BOZ, *AMA*, s.29; DİNAR, *BDYA*, s.13.

³¹ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.22.; GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14.; BOZ, *AMA*, s.30.; YILDIZ, *IMA*, s.17; DİNAR, *BDYA*, s.14.

benim bakurüm yog, benim yaşım ātmıŞ beŞ olmuJ (I-12.77)
 kimse yōġūsa bile yèrini eder gelir akşamdan yemēni yedirir (II-19.89)
 acıg hoca kesimİ olan yāvūt hocadan duyannar gara helva yapar (II-20.37)
 yāni maldan artırdıġımız boyūna toprāġā verdik (II-23.43)

1.1.1.18. ũ ünlüsü: kısalmış ü ünlüsüdür.³²

būle ġötüre İŞāt miŞāt alıylēř, orda yapıyi mütayidlig işde (I-1.136)
 bazar ġünū de gelin alcá yaparlar (I-11.48)
 bu köyün tarihçesini mi soruyōsunuS siz (II-15.1)
 biz yörūġük dediñ, ellem ya. Őindi bizden bu yanı yörükdür (IV-38.86)
 yedi dene çocug bōyūtdüm (V-51.26)
 Őindi çorıP saxlıyolařdı benim küçüġlūġümde (V-56.27)

1. TABLO: ÜNLÜLER

	DÜZ					YUVARLAK				
	GENİŞ	YARI GENİŞ		YARI YUV.		D A R	N A Z A L	GENİŞ	YARI GENİŞ	DAR
		D Ü Z	Y U V.	G E N.	D A R					
KALIN	a	ā	ū		ı		o	ò	u	
YARIN KALIN	á				í				ú	
İNCE	e	è			ü	i	ö	ù	ü	
YARI AÇIK	ä									

- Kısa ve uzun ünlüler tabloya dahil edilmemiştir.

1.1.2. UZUN ÜNLÜLER

EA'da uzun ünlüler, birincil ve ikincil uzun ünlüler olmak üzere iki ayrı başlık altında işlenecektir.

³² krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 14.; BOZ, *AMA*, s.30; DİNAR, *BDYA*, s.14.

1.1.2.1. Birincil (Aslî) Ünlü Uzunlukları³³

Eski Türkçe'den beri varlığı bilinen birincil uzun ünlüler, tarihî ve çağdaş şivelerimizin bir kısmında varlığını devam ettirmekle beraber *Ölçünlü Türkiye Türkçesi*'nde (bundan sonra **ÖTT**) yoktur. Anadolu ağızları ise, söz konusu uzun ünlüleri sayılı örneklerde koruyor görünümündedir. **EA**'nda birincil uzun ünlülerin görüldüğü bir ağızdır. **EA**'da birincil uzun ünlü olarak tespit ettiğimiz bazı örnekler aşağıdaki tabloda karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

2. TABLO UZUN ÜNLÜLER

EA	BDYA ³⁴	ATAUÛ ³⁵	BAAÛU ³⁶	EATAÛU ³⁷	KYA ³⁸	UİA ³⁹	AMA ⁴⁰
āldı (I-9.5)	āldı				āl-	āl-	āldım
āltın (V-42.10)	āltın	āltun	āltın				āltın
ārdınd(V-65.6)	ārdında	ārt					ārd
ātdım (V-49.4)	āTdı		āt-	āt-			
āyrı (II-18.19)	āyrı				āyırd		āyrı
ōrda (I-1.45)	ōrda				ūrda	ōrdan	ōrda
vārdı (I-9.34)	vārdı	bār	vār	vār		vār	vār

1.1.2.2. İkiz Ünlüler:

EA'da ikiz ünlüler sık şekilde bulunmaktadır. Komşu ağızlardan **KYA**'da⁴¹, **UİA**'da⁴², **AMA**⁴³, **IMA**⁴⁴ ve **BDYA**⁴⁵ da sık görülen ikiz ünlülerin **EA**'da en çok rastlanan şekilleri şunlardır:

³³ Zeynep KORKMAZ; "Eski Anadolu Türkçesinde Aslî Ünlü (vocal) Uzunlukları" **EATAÛU**, Türk Dili Üzerine Araştırmalar **TDÛA**, Ankara, 1995, TDK Yay., C.1, s.443-458.; KORKMAZ; "Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları" **BAAÛU**, **TDÛA** TDK Yay., C.2, s.197-203; Talat TEKİN; *Ana Türkçede Aslî Uzun Ünlüler ATAÛÛ*, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975,

³⁴ DİNAR, **BDYA**, s.15

³⁵ TEKİN, **ATAÛÛ**, s. 249-271

³⁶ KORKMAZ, **BAAÛU**, s. 123-127

³⁷ KORKMAZ, **EATAÛU**, s. 448-456

³⁸ GÜLENSOY, **KYA**, s. 26

³⁹ GÜLSEVİN, **UİA**, s. 11

⁴⁰ BOZ, **AMA**, s.31

⁴¹ krş. GÜLENSOY, **KYA**, s. 29-31.

⁴² krş. GÜLSEVİN, **UİA**, s. 46-50.

⁴³ krş. BOZ, **AMA**, s.32.

⁴⁴ krş. YILDIZ, **IMA**, s.18.

⁴⁵ krş. DİNAR, **BDYA**, s.16.

1.1.2.2.1. Eşit İkiz Ünlüler⁴⁶

a₀a : sa₀atda (V-57.83)

e₀e : mesle₀em (V-51.14)

u₀u : çocu₀u (V-62.4)

1.1.2.2.2. Yükselen İkiz Ünlüler⁴⁷

hasan₀ā (II-13.4) ismayil₀ā (II-17.18) ikī₀ay (IV-31.121) belī₀olū (IV-32.54)

başgā₀olur (IV-32.91) ikī₀olan (IV-34.20) goşū₀edeşleşlerdi (V-51.54)

1.1.2.2.3. Alçalan İkiz Ünlüler⁴⁸

dō₀umluyum (I-10.1) allā₀ızın (II-19.39) sā₀ıbi (II-21.44) yā₀a (II-22.52)

?cō₀ma₀at (II-25.11) yemē₀e (IV-32.116) sā₀ol (IV-34.34) sārī₀er (IV-35.1)

buçū₀ay (V-44.26)

1.1.2.3. İkincil Ünlü Uzunlukları⁴⁹

1.1.2.3.1. Ses Olaylarına Bağlı Ünlü Uzunlukları

Ses olaylarına bağlı ünlü uzunlukları, yalnızca Türkçe asıllı kelimelerde değil, dilimize girmiş alıntı kelimelerde de görülebilmektedir. Bu tür ünlü uzunluklarını üç ayrı başlık altında işleyeceğiz:

1.1.2.3.1.1. Ünsüz Erimesine Bağlı Uzun Ünlüler

afyonna bizim bādaşamayız yani.(I-4.32) “bağdaşamayız”

yav dışardan kumşuların, arkadaşlarını akrabalîğın çārısın. (I-9.23) “çağırırısın”

bizim günümüzde askerlikde tēlikeliydi. birez, oralarda. (I-12.50) “tehlikeliydi”

gonu goñşu, akrabası mesela hāşlıK gonurdu filan. (II-13.19) “harçlık”

allah razı olsun bakıyolā. (II-19.155) “bakıyorlar”

1.1.2.3.1.2. Büzülmeye Bağlı Uzun Ünlüler

mābetleri tutāsa birbirine, şeyleri Kanları ısınırsa olıyı (I-1.34) “muhabbetleri”

⁴⁶ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 29-30.

⁴⁷ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 29.

⁴⁸ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 30.

⁴⁹ krş. BOZ, *AMA*, s.33; DİNAR, *BDYA*, s.16.

gelenemiz, görenemiz çifçilik, malcılık, tavukçılık yani kazancımız (I-5.2)
“geleneğimiz”

yani mācır gelmişle bu memlekete (I-11.1) “muhacir”

yürēl köyünde de zamanla çok Kalmış (II-15.4) “yüreğil”

benim dūn şenlikli oldu; amma işde gāynanam gāribidi. (II-18.63) “dügün”

1.1.2.3.1.3. Ünlü Kaynaşmasına Bağlı Uzun Ünlüler

burda kōparatif var. (I-1.108) “kooperatif”

imkanı olmıyan insanlarda çocuKlarına bir sanāta vardiler (I-4.7) “zanaat”

önu eksem nōlceg, ekmesem nol. (I-12.33) “ne olacak”

ha şurdañ bi sāt gettiñ mi varılaş. “saat”

herkeşin bi iş zenātı var. (V-64.84) “zanaat”

1.1.2.3.2. Vurgu ve Tonlamaya Bağlı Ünlü Uzunlukları⁵⁰

Bu tür uzunluklar da hem Türkçe asıllı kelimelerde hem de dilimize girmiş alıntı kelimelerde görülebilmektedir. Bu uzunlukların süresi daha çok konuşan kişinin psikolojisine bağlıdır.⁵¹

kırk sēne evālsi, elli ałtmış talebe vādı(I-1.10)

valā bi işTe mūtārıñ çocuęu var (I-1.12)

çōk ilerledi çifçilig de yāni, çifçilig iyi oldu (II.19.48)

ölü_evi hēş bi şey yapmazdın (II.20.29)

şō emir dedeniñ üsdünde, otluk çukuru vardı, orda (II.23.3)

belçiKada işde bāzı arkadaşların yardımıyla orlarda gāldık, çalışdık (V.57.8)

1.1.3. Kısa Ünlüler

Telaffuz süreleri normalden daha kısa olan ünlülerdir. Türkçede diğer ünlülere göre biraz daha kısa olan “ı” ünlüsünün yanında, ağızlarda sayıları az olmakla beraber diğer ünlülerin de kısa örnekleri vardır. *EA*’daki örnekler :

ā: büyüklerimiz bilir ya āsında büyügbey köyünden dāğālma derler (V-41.21)

⁵⁰ krş. BOZ, *AMA*, s.34; DİNAR, *BDYA*, s.17.

⁵¹ Geniş bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, “Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, *İlmi Araştırmalar*, S. 14, İstanbul, 2002, s.29-36.

ë: deligançlılar ebēdī kızlara, kadınnarın yanına yaklaşamaz (I-4.50)

İ: elli_kinci gece eti kemiğinden ayrılımış diyin sôylenti varıdı. (II-20.35)

İ: üzüm işareTleri var. çoğ çoğ üzüm bāğınñ resmi var. (V-45.82)

ü: yetmiş doküz yaşında filan_öldüdü (I-11.3)

ũ : ki en az, en beyenmedīğñ dūğün, yüz altın dakılıyo (II-26.34)

ö : gış günü başga bişey yōğdu ki. tābi, sende sāğöl. (V-56.32)

1.2. ÜNSÜZLER

1.2.1. ÜNSÜZ ÇEŞİTLERİ

EA'da yazı dilimizdeki kullanılan 21 ünsüz (b, c, ç, d, f, g, ğ, h, j, k, l, m, n, p, r, s, ş, t, v, y, z)den başka, şu ünsüzler bulunmaktadır: Ç, F, ğ, ğ, ħ, x, ' , á, K, k, í, l, ñ, ñ, P, ı, S, Ş, T, t, w, ú, ý. Bu ünsüzler, çoğunlukla ortak dildeki temel ünsüzlerin kısmen değişmiş şekilleridir.

1.2.1.1. Ç ünsüzü : c-ç arası ünsüz; yarı ötümlü bir ç ünsüzüdür.⁵²

bi zaman üÇ cüz üÇ cüz_elli āne vāmiş dēyek duyuyıS (I-1.3.)

tabi bu gadar göÇ vārmeyebilirdi. (I-4.10)

ne yāpsı. gānÇ çok azınlıkta. (I-7.73)

bi siyah maden Kırom. isviÇreye gidē (I-10.23)

tāsil_olmadīğ_ıÇin, bu burda oldu mu, burda Kalıyı (I-12.53)

devlete karşı geliyo da türkÇesi de (II-15.14)

mesela şeyler, mūtar hiÇ dūñür salmadan dūğün_etdi. (II-26.26)

1.2.1.2. F ünsüzü: f-v arası ünsüzdür⁵³

altından yeniden bi dā üj dört deFa aktarısın (I-1.73)

romanyadan gelmişle yavrım da şehrinde bilirim de şimdi kaFam (I-2.8)

şindi sulama kōparatiFi olmuş neye yarar (I-4.11)

ben kendim arabam vardı. şöFôrüm. (I-6.6)

ben şindi mezarlı asFaltın dibinde benim_evlē (I-10.16)

on millon Para gorsun bi zarF_içine (I-12.129)

⁵² krş. BOZ, *AMA*, s.34; YILDIZ, *IMA*, s.30; DİNAR, *BDYA*, s.18.

⁵³ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.19; BOZ, *AMA*, s.35; DİNAR, *BDYA*, s.19.

başdan önce çörba gelir. sonra pirinç pilâvı, hoşaF (II-18.20)
böle mutFak narasın. o zaman aygaz bile yoğudu (II-22.40)

1.2.1.3. ğ ünsüzü: ön damak g'si ; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen g ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır: ⁵⁴

ällāñ emriyle, peygamberiñ ğavliyle, gızıñıza düğür geļdik derler (II-13.1)
vardım üçüncü tabur_{er} gararğahına geri ordan tēris oldum geldim (II-19.119)
buña demir dēmiyen alet diller rüzğara (V-45.75)

1.2.1.4. ğ ünsüzü: yarı belirsiz ğ ünsüzüdür. ⁵⁵

şu mesēle yemēni vērisin, uğurlāsın (I-1.47)
bin dokuz_{üz} kırk_{altı} dōğumluyum (I-4.1)
mezarlağa gider orda ācıya dua edilir (I-5.22)
uyKudan sōna başıñız yastığa gelmesin deye dua ederler (II-14.6)
başıma arpa, būğda saşdılar, para saşdılar (II-18.62)
teneke çal, tüfāğ at, davul çal (II-20.45)

1.2.1.5. h ünsüzü: yarı belirsiz h ünsüzüdür. ⁵⁶

saman ħaline gelince bi dā onı sıyııı takasın (I-1.73)
işTe yüz elli, yüz altmış ħaneli köyümüS (I-3.4)
kāhvelerde, meselā köy konaKlarında Pazar günü gēlin_{alcı} ölur (I-7.11)
cāhil dosdun olucanı demiş, tāhsilli düşmanın oSun (I-12.53)
çög sende tarihi bi ismim mar allā muabPak_{etsiñ} (II-15.21)
zabaħa ğadar o ayıñ ışğında ē şey_{ederdi}, sap saçılırdı (III-30.107)

1.2.1.6. x ünsüzü: hırıltılı h(a); sızıcı, ötümsüz bir arka damak ünsüzüdür. ⁵⁷

oxuyamıyan, imkani olmiyan insanlarda çocuKlarına bir sanāta vardiler (I-4.7)
bu ğadar biliyom ya, ēski türküler. biz eski garıyix. (II-18.45)
yani hepsi bu bir ayda kızlar baxıyō (II-19.19)

⁵⁴ krş. GÜLSEVİN, *UİA*, s.18; BOZ, *AMA*, s.35; YILDIZ, *IMA*, s.29; DİNAR, *BDYA*, s.19.

⁵⁵ krş. BOZ, *AMA*, s.35.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.56; DİNAR, *BDYA*, s.19.

⁵⁶ krş. BOZ, *AMA*, s.35; DİNAR, *BDYA*, s.19.

⁵⁷ krş. GÜLSEVİN, *UİA*, s.18; BOZ, *AMA*, s.35; YILDIZ, *IMA*, s.30; DİNAR, *BDYA*, s.20.

yuvadanuçurduk hēpsini. tēk başımıza galdıx (II-20.21)
 buña yedi sefer dolandıxıñ mı bi tāhaf deniyō (II-27.8)
 hindi de ıxdım yavırım. hindi de ıxdım. (III-30.127)

1.2.1.7. ' ünsüzü: hemze ya da kesme.⁵⁸

i'sannar, yanılmadıg bir allahdır yavırım be (I-2.43)
 pide va' yapılır mēsela (I-7.35)
 cenaze öldükden sona, üç gün sona, gur'an okunur (V-42.27)
 envāy türlü güleşler çoğ me'surudu (V-65.30)

1.2.1.8. k ünsüzü: ön damak k'si ; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen k ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır.⁵⁹

işte ka_aT geldi maaş almā, şurda emirdağ var (I-1.93)
imkanı var mı? yani bundañ yirmi sene evelsi kimse bakamaz (I-3.13)
 sōna yaşlaştıK, bakkal dükānı aştım ben (I-8.9)
hızmēkārlik yaptım el kapılarında (I-12.7)
niċah_ākmē yedirdiler (II-18.61)
 milli eyitim memuru ismayil bey o adama şikāt_etdi (V-58.40)
 ordan şeyi varıdı, muabere varıdı, ısdıkam marıdı (V-64.50)

1.2.1.9. K ünsüzü: k-g ve k(a)-g(a) arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁶⁰

Ta Kırk yedi Kırk sekiz yaşında, ancak o kadar (I-2.32)
 o gecede daKıya tutarlar damādı (I-4.58)
 mesèlā kim bi aşırıguK derdig (I-6.11)
mūKāg vardır da, şu anda aklıma gelmeyi (I-12.15)
 gelir gucası adam heÇ zoruKmazlar (II-19.91)
KaK gedelim şehirdekiñ eviñe (II-24.88)

⁵⁸ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 49; BOZ, *AMA*, s.36; DİNAR, *BDYA*, s.20.

⁵⁹ krş. GÜLSEVİN, *UİA*, s.19; BOZ, *AMA*, s.36; ŞAHİN, *BMA*, s.27; DİNAR, *BDYA*, s.20.

⁶⁰ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. xix; GÜLSEVİN, *UİA*, s.19; BOZ, *AMA*, s.36; YILDIZ, *IMA*, s.30. ÖZKAN, *SYAÖ*, s.55.; ŞAHİN, *BMA*, s.27; DİNAR, *BDYA*, s.20.

1.2.1.10. k ünsüzü: yarı belirsiz k, ünsüzüdür.⁶¹

afyon çok güzel olmuş ya, afyon hoşuma gitti, gördüm afyonu da ya (I-1.88)

yirmıay askerlik yaptık (I-7.4)

ōrda büyüklerden duymamıS önün ismini almış (I-9.11)

kēklik sāĝ yanıñdan öter gayanıñ (II-18.35)

öldükden sona, şindi cenaze öldü (II-25.11)

hemi erkekler yeri de guzum biz eyle yeridik (III-30.98)

kimi ufag altın getiri, kimisi yüzük getiri (IV-32.170)

1.2.1.11. í ünsüzü: ön damak l'si; kalın ünlüler komşuluğunda ince telaffuz edilen l ünsüzüdür, alıntı kelimelerde kullanılır.⁶²

hıdırelezde halá devam edī (I-6.25)

ērālda selanıķden gelme. (I-8.4)

hālyá babamdan bi teg öküz, bi teg eşek galdıydı (II-19.115)

yedisinde de eveli ölümüzün, cenazemizin biz halúa ederdik (II-24.76)

uzaKda olan, mahał halinde olannar söylemişler gi dāvuluñ sesine gelin (IV-33.5)

iç yānı, ot yāĝıyna gal yaparlardı (V-61.64)

1.2.1.12. ĩ ünsüzü: yarı belirsiz l, ünsüzüdür.⁶³

işde dedelēmiz gēlmiş rumañyadañ gēmişlē. (I-1.1)

erkekler, deliganlılar ebēdī kızlara, kadınnarın yanına yaklaşıamaz (I-4.50)

valła ĩsmimiS Fevzi gürbüS (I-8.1)

bōle bu ana topraĝı, sāĝlam tabakayı bulıyım (I-10.33)

avrupıya bōĝrünü verdi milled az çok ordan istifāde ediyō (II-20.13)

köyümüz az, ādetimiz de dēl (IV-34.18)

1.2.1.13. ñ ünsüzü: nazal g ünsüzü; genzel art damak g'sidir, bir çok Anadolu ağızlarında görülebilen bir ünsüzdür.⁶⁴

⁶¹ krş. BOZ, *AMA*, s.36; DİNAR, *BDYA*, s.21.

⁶² krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. xx; GÜLSEVİN, *UİA*, s.19; BOZ, *AMA*, s.37; YILDIZ, *IMA*, s.30.; DİNAR, *BDYA*, s.21.

⁶³ krş. BOZ, *AMA*, s.37.; ŞAHİN, *BMA*, s.28; DİNAR, *BDYA*, s.21.

⁶⁴ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.49-50, GÜLSEVİN; *UİA*; s.18; BOZ, *AMA*, s.37; YILDIZ, *IMA*, s.30; DİNAR, *BDYA*, s.21.

ya düven āltmış üçe Kadā o ātlan hayvanñan iş yaptık (I-1.66)
 şındı sayıversem şurdan āñādın mı? (I-2.25)
 diyer işler mesele, goñşu işleri buña bālı (I-11.3)
 kafaya dēyīl. ělini açarsıñ ěline vurulař (I-12.106)
gōñlünden ne kopuyōsa haşlık verilir (II-14.7)
 bildīğın ayı derler yani çāñınan donatırlar (II-17.3)
 allah nasib_ederse ben yeñiye gēdecem de (II-21.19)

1.2.1.14. ŋ ünsüzü: yarı belirsiz n, ünsüzüdür.⁶⁵

pirinç pilavı gibi yapā üstüne tavukları dizēdiñ (I-4.67)
 yannız çoğunnuğū yaşlı tabākanın üzerinde (I-7.8)
 iki tekerlekli bi demir tutañ vardı (I-11.28)
 bi zamannar, kırK sekiS kırK altı senesinde bi gar yāğdı (II-25.54)
 sona biz yetişdik, biz yetişince rahatladı (II-26.19)
 işde böyle yalan dūya, oyalanıP gididik baklım (IV-34.21)
leñ aldı ye bi görsün ne varı. āynı o işde kiyimimiz (V-51.67)

1.2.1.15. P ünsüzü: p-b arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁶⁶

davarı kırdā bırakıP gididi kızlā konuşmağa (I-1.36)
 dā_alması bu sebePle yanı, kırsal oluşundan (I-4.13)
 saat akşamlayın, Pine tēneKenin _üstüne gēlirim (I-10.42)
 feşmancadañ on milyōn Para bārılar, taKarlar (I-12.133)
 kendi kendine oturuyō bi sōPbet yapıyō (II-19.30)
Purosdad da oldum, gatarag da oldum. (II-23.46)
āoruPa çıkıdı, milled dāğaldı getdi (IV-36.47)

1.2.1.16. ř ünsüzü: yarı belirsiz r, ünsüzüdür.⁶⁷

orda Toplulugda yāme yidikde sōna, bayırda tekerlenirdi gençler (I-4.107)
 tabut deriz biz, tabuta yükleşler. (V-39.35)

⁶⁵krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.49-50.; GÜLSEVİN, *UİA*; s.18.; BOZ, *AMA*, s.37.; YILDIZ, *IMA*, s.30; DİNAR, *BDYA*, s.22.

⁶⁶ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. xx; GÜLSEVİN, *UİA*, s.19.; BOZ, *AMA*, s.38.; YILDIZ, *IMA*, s.31.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.55.; ŞAHİN, *BMA*, s.28; DİNAR, *BDYA*, s.22.

⁶⁷ krş. BOZ, *AMA*, s.37.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.56.; ŞAHİN, *BMA*, s.28; DİNAR, *BDYA*, s.22.

en çok goyunculūĝu severdim. (V-43.29)
 çifdele yüzüne vādır, aşşā yokarı (V-45.52)
biçerlerdin ananaT, dırmıĝ, şey tarladan tınas ederlerdin (V-49.1)
 beyaz keten örtünürlerdi gaFalarına fes giyerlerdi (V-51.62)
 burda düĝünner işde, gâlin Filan yaparlarđı esgiden (V-55.11)

1.2.1.17. S ünsüzü: s-z arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür.⁶⁸

bir asırın yüS sene olmuş geleli, belki, geşti bile (I-1.2)
 genelde yüzde sekSeni eskişerde de (I-3.5)
 gânc olmayınca nüfūS olurmu (I-4.16)
biS gâfile olarak, sülâle olarak, yanđ selanikten gelme. (I-7.46)
 dörT çocuk var bende. bir olan üç kıS (I-11.65)
 e aşâĝi yukarı köyümŪS yüzde sekSeni diyebilirim.(II-14.20)
 o da hindi Sıtaj görüyo bolavadında da, oraya getdi. (II-22.60)

1.2.1.18. Ş ünsüzü: ş-j arası yarı ötümlü, bir ünsüzdür.

şindi kâlmadı. şeyirde ep genŞlē (I.1.15)
 dedelerimiz yüz kūsür sene olmuŞ geleli (I.3.1)
 hiÇ ömründen hiŞ bi defa gitmeden öbür dünyaya giderdi (I.4.37)
 şu anda otuz beŞ de mē? (I.8.2)
üş kişi şurda duruydu, beş kişi burda (I.9.18)
 çiççilik başkâ bi Şeyimiz yōĝ bizim (I.12.10)

1.2.1.19. T ünsüzü: t-d arası ünsüz; yarı ötümlü, patlamasını kaybetmiş bir ünsüzdür.⁶⁹

valâ bi işTe mütârın çocuĝu var (I-1.12)
 veļasılı işde şu vaziyeTde tamam kari (I-2.40)
 köyde Tabi ön beş yirmi dene deliganlı oluyōdu, askere gidicek. (I-4.40)
 asker adeTlerimiS. sabâhları aşker gidicek. gomşular gelirdi (I-5.20)
 eş dosT, akraba çârılır, yemekler, dâvetler şeklinde yapılır. (I-7.12)
 sene altmış sekizin âltıncı ayında dēvleT su işlêne girdim (I-10.10)

⁶⁸ krş. BOZ, *AMA*, s.38; DİNAR, *BDYA*, s.22.

⁶⁹ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. xix; GÜLSEVİN, *UIA*, s.19; BOZ, *AMA*, s.38; YILDIZ, *IMA*, s.31; DİNAR, *BDYA*, s.23.

Tokduru vereceğ

1.2.1.20. t ünsüzü: yarı belirsiz t, ünsüzüdür.⁷⁰

istanbula gıtdım, ön sene galdım. (I-5.5)

fakať sâ taraFım iyi. allân böyün küne şükür (II-19.22)

birisi pōlis. birisi şey astsubay (II-23.18)

gederim tâ sabānañ saħať dokuza, ona gadarı goyun güderim (IV-31.49)

damať kaçırması da şōle. (IV-32.71)

gomşuyunan helallaşır. ondan sona selavaťlarlar. (V-39.23)

durum bundan ibareť. bilmem yeterli oldu mu? (V-46.56)

1.2.1.21. w ünsüzü: çift dudak v'si; ötümlü, sızıcı ve çift dudakta boğumlanan bir ünsüzdür.⁷¹

evelki sesim özüm galmadı yawrum bēnim (II-24.4)

güwāyi alıla gidellerdi (V-53.15)

bir avıç toprak awuşlayve on gurşun çıkıyo (V-58.81)

1.2.1.22. ú ünsüzü: yarı belirsiz v, ünsüzüdür.⁷²

üj dört sene eúveli gitdim (I-1.91)

ūj gün daúul TuTulurdu burda (I-6.16)

yēúmiyesinnen hizmećarlıg yapıyo aleme (I-12.69)

dūġünnerde sarma sarılır, piriş pilāúı bişirilir. (II-16.1)

òrda daúar gelir esgişērde satardım (II-19.114)

yedisinde de eveli ölümüzün, cenazemizin biz halúa ederdik (II-24.76)

uzun öúendere getirdiler (IV-31.3)

1.2.1.23. ý ünsüzü: yarı belirsiz y, ünsüzüdür.⁷³

köy bin dokuz ýüz yetmiş beşten sōra göç

aldı şehirlere. (I-4.5)

⁷⁰ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. xix; GÜLSEVİN, *UİA*, s.19; BOZ, *AMA*, s.38; YILDIZ, *IMA*, s.31; DİNAR, *BDYA*, s.23.

⁷¹ krş. BOZ, *AMA*, s.38; DİNAR, *BDYA*, s.23.

⁷² krş. BOZ, *AMA*, s.39.; ŞAHİN, *BMA*, s.28; DİNAR, *BDYA*, s.23.

⁷³ krş. BOZ, *AMA*, s.39.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.57. DİNAR, *BDYA*, s.24.

ben iki dene düyün yaptım. ikisini de eskişehirde (I-5.17)

bu davar sā_ıpleri dēycez gāyri (I-9.10)

yani çobannıg yapākeñ bōyuna cānavar korkusu vardı. (I-12.15)

arpa buğdaý bol kākār. (II-15.19)

bi işte güz āylarında avrupalılar gelirdi (II-20.23)

gardaşlarıma ne ağıd etdisem onu söyliyecem ôle mi (II-24.4)

3. TABLO: ÜNSÜZLER

	SÜREKSİZ			SÜREKLİ						
	Ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	ötümlü	ötümsüz	yarı ötümlü	nazal	yanaklı	titrek	yarı ünlü
Dudak	b	p	P				m			
Diş- Dudak				v, w	f	F				
Diş	d	t	T	z	s	S	n			
Diş- Damak	c	ç	Ç	j	ş					
Ön Damak	g, ğ	k, k	K	ğ	h			l	r	y
Art Damak	g	k	K		x		ñ	l		
Gırtlak	,									

- Yarı belirsiz ünsüzler tabloya alınmamıştır.

2. SES DEĞİŞMELERİ

2.1. ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

2.1.1. Ünlü Uyumları

2.1.1.1. **Damak Uyumu:** *ÖTT*'nde çok ileri durumda olan kalınlık-incelik uyumu; Anadolu ağızlarında yörelere göre farklılık gösterebilmektedir. Hem *EA* hem de komşu

ağızlarda (*KYA, UİA, AMA, İMA*) söz konusu uyum ileri safhadadır. Ancak bu uyumun iki farklı yönünü belirtmekte fayda var:

2.1.1.1.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

Kök ve tabanlarda uyum oldukça ileridir.

2.1.1.1.1.1. Kök ve Tabanlarda

2.1.1.1.1.1.1. İlerleyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

hangısı	(II-19.18)	hakgatan	(III-29.26)
ataş	(II-21.8)	adâtı	(II-22.11)
ramatlık	(II-23.33)	otobosunañ	(II-25.28)
sabahlayın	(III-28.17)	davad	(IV-34.9)
sahaPları	(IV-31.40)	cumuruyat	(IV-38.122)

İncelik:

birez	(II-18.47)	mesele<mesela	(I-1.23)
küsür	(I-3.1)	entēre <entari	(II-18.52)
mezerde	(II-20.34)	tene <tenha	(III-29.75)
ehrem	(IV-31.3)	biyez	(IV-31.3)
meydeñ	(IV-38.40)	ezen	(IV-38.94)
piyesede	(V-42.49)		

2.1.1.1.1.2. Gerileyici Benzeşme İle:

Kalınlık:

daKar<dekar	(I-7.5)	ırān	(II-19.83)
mısfır	(I-12.127)	asasında	(II-20.36)
nufusu	(I-11.17)	ha'úa	(II-24.76)
ıştanbula	(I-5.5)	ısdanbıla	(III-30.123)
maraklıyım	(IV-37.19)	amanat	(IV-38.41)
filan	(IV-38.73)	mamır<memur	(IV-38.129)

İncelik:

tene<tane	(I-1.12)	denesi	(II-19.61)
sede < sade	(III-30.61)	şüfer <şoför	(III-30.122)
eşreği<aşiret	(IV-35.2)	hekimlere<hakim	(IV-36.15)

2.1.1.1.2. İki Yönlü Benzeşme İle:

akhıardan	(I-2.17)	kōparatif	(I-1.108)
merhemet	(IV-38.125)	fabrikada	(V-57.80)
terezeniñ	(V-58.70)	kilemetre	(V-61.56)

2.1.1.2. Ek, Bağlaç ve Edatlarda:**i- fiili çekimleri**

sakıdı	(III-29.5)	yōğüsa	(II-19.89)
tenedi	(I-1.12)	olūdu	(I-1.25)
vādı	(I-1.14)		

+i-ken+ (zarf-fiil)

çocūkan	(II-22.47)	duyarkanda	(I-12.51)
uğurlanırken	(I-7.20)	varkan	(I-4.106)
çıKargana	(II-23.7)	ararkan	(IV-33.3)
çalınırken	(IV-33.6)	yatarkana	(IV-35.52)
yōğkan	(IV-38.49)		

+ki+ (aitlik)

burdākılar	(I-12.110)	bırdaK ₁	(II-13.8)
şurdaK ₁	(II-15.3)	ordaK ₁	(II-27.2)
yandaK ₁	(IV-32.2)	burdakı	(IV-32.9)
uzunluKdaK ₁	(IV-32.145)		

ile(n) (bağlaç)

āğcınan	(IV-38.76)	aparlaynā<hoparlör	(V-53.23)
gardaşıyla	(V-57.62)	otoposunañ	(V-64.38)

2.1.1.1.2.1. Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar

ÖTT'nde kalınlık-incelik uyumunun var olduğu bazı kök ve tabanlarda, **EA** itibarıyla uyumsuzluk görülebilir. Bunlar sınırlı sayıda kelimelerdir. Ancak ekleşme sırasında özellikle inceltici ünsüzler (c, ç, n, s, ş, y) komşuluğunda kalın sıradan kelimelerde uyum bozulabilmektedir. Bunun yanında birkaç ekin de çoğu kere ince ünlülü şekillerinin kullanılması uyumu bozmaktadır.⁷⁴

2.1.1.1.2.1.1. Kök ve Tabanlarda:

baklave	(I-7.29)	temam	(II-18.45)
bûğdey	(II-17.6)	hamim<hamam	(III-30.1)
haşış	(II-15.18)	guderdik	(IV-31.69)
billa<bilye	(IV-35.34)		

2.1.1.1.2.1.2. Eklerde: **EA**'da çoğu kere ince ünlülü kullanılarak kalın sıradan kelimelerde uyum bozan ekler şunlardır:

-ce(K)+ (gelecek zaman eki)

noliceg	(I-6.18)	yayácek <yağ-	(I-4.107)
olceg	(I-12.38)		

-me-/mi- (fiilden fiil yapan ek)

gorkmeyolar	(III-30.134)	çalışmeye	(V-41.4)
olameyō	(I-7.70)		

+IAş- (isimden fiil yapan ek)

goleyleşdi	(II-18.136)		
------------	-------------	--	--

-en+/-em+ (emir/istek 1. teklik kişi eki)

olen	(II-18.46)	annedem	(I-7.2)
------	------------	---------	---------

⁷⁴ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 33.; GÜLSEVİN, *UİA*, s.21.; BOZ, *AMA*, s.48.; YILDIZ, *IMA*, s.24; DİNAR, *BDYA*, s.25.

sayem mi (I-2.33)

+ile(n)+

yardımiyle (V-42.11)

taksiyneñ (V-59.3)

gutmēgne (V-61.6)

Şimdiki zaman eki de **ÖTT**'nde olduğu gibi ince sıradan kelimelerde uyum bozar:

-yo+ (şimdiki zaman eki)

gelmiyor (I-2.7)

gidiyo (I-2.37)

yerleşiyö (I-4.32)

söylüyoruk (I-7.47)

dēğişiyö (I-11.31)

bilmiyom (I-12.3)

vermiyodu (II-14.23)

döküyolaş (II-22.12)

çürüyö (III-30.89)

biliyöñ (V-51.29)

Ancak sınırlı sayıda örnekte şimdiki zaman ekinin uyuma girdiği de görülmektedir.

gidiyö (I-4.17)

giyiliyö (I-4.56)

istiyö (I-10.26)

kestiremiyök (II-19.82)

diyi (I-1.29)

göriyi (I-1.31)

yerleşiyi (I-9.3)

gidiyik (IV-34.21)

2.1.1.2. Dudak Uyumu: Düzlük-yuvarlaklık uyumu **ÖTT**'ne göre ileri durumdadır. Bu uyum, özellikle **EA** ile komşu ağızlar (**KYA, UİA, AMA, BDYA**)⁷⁵ arasında paralellik gösterirken diğer Anadolu ağızlarında da benzer durumlar söz konusudur. **ÖTT**'inde düzlük-yuvarlık uyumunu bozan hem “çamur, hamur” gibi kelimeler hem de alıntı kelimeler **EA**'da uyuma girmiştir:

çavışlaş (I-2.28)

garpız (II-19.113)

dāvıllı (I-11.45)

gabıĝı (II-19.113)

dokdurlar (I-12.88)

şüfer <şoför (III-30.122)

hāmırı (I-4.75)

tabırında (I-6.8)

⁷⁵ krş. GÜLENSOY, **KYA**, s. 31; GÜLSEVİN, **UİA**, s.25; BOZ, **AMA**, s.46 ; DİNAR, **BDYA** , s.31.

motur	(I-1.67)	yavırım	(I-2.3)
yāmırda	(II-21.30)	toktur	(III-30.126)
savişdırıK	(IV-31.20)	avrıPaya	(IV-34.8)
pontulu<pantolon	(IV-36.57)	mekdıP	(IV-38.45)
horuz	(V-48.7)	aparlaynā<hoparlör	(V-53.23)

Yukarıda verdiğimiz bazı örneklerin **ÖTT**'nde olduğu gibi uyumu bozan şekilleri, **EA**'da ikili şekil bulunmaktadır:

yavrum	(II-15.7)	motorumuz	(II-26.59)
savurularđı	(II-25.60)	davul	(I-4.58) (II-20.45)
çavuş	(II-19.121) (V-58.1)	çabuk	(II-25.53)
tabur	(V-40.2) (V-44.6)	yāmur	(I-4.107)
yōğort	(II-22.51)	avlu	(IV-35.55)

2.1.2 Ünlü Türemeleri:⁷⁶

2.1.2.1. Ön Seste Ünlü Türemesi: Daha çok “l, r, s, ş” ünsüzleriyle başlayan alıntı kelimelerde, ön seste hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır. Bu olay, bir çok Anadolu ağzında olduğu gibi hem **EA**'da hem de komşu ağzılarda (**KYA**, **UİA**, **AMA**, **IMA**) yaygın bir eğilimdir.⁷⁷

l- ünsüzü önünde türeme:

ileğen (V-60.17)

r- ünsüzü önünde türeme:

ileşberlig <rencber (Far.)(IV-36.42) (V-53.1)ırahatlaşdı (III-29.46)

ircep (I-9.11) ıramazannıgda (III-30.140)

ireÇberlig (V-51.14) urusuñ (V-64.64)

ş- ünsüzü önünde türeme:

işey (IV-31.89)

⁷⁶ Sadettin ÖZÇELİK “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” Türk Dili, **TD**, S. 634, Ankara, 2004, s.550-562.; ÖZÇELİK “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları”**TFKGSÖ**, **TD**, S. 612, Ankara, 2002, s.1033-1041.

⁷⁷ krş. GÜLENSOY, **KYA**, s. 43; GÜLSEVİN, **UİA**, s.26; BOZ, **AMA**, s.47; YILDIZ, **IMA**, s.28. ; DİNAR, **BDYA**, s.32.

2.1.2.2. İç Seste Ünlü Türemesi: İç seste, kelimeyle hiçbir organik bağı olmayan düz-dar ünlülerin türemesi olayıdır.⁷⁸

asırın	(I-1.2)	kompüle	(I-4.61)
moderinleşdi	(I-5.19)	bolavadında	(II-22.61)
bāğacaK<bağcık	(III-29.3)	afiyona	(IV-38.124)
yalınız	(II-19.12)	metire	(IV-32.147)
amıca	(V-63.51)	etiraflar	(V-58.56)
hasiret	(V-57.29)	havızañ	(V-41.3)

2.1.3. Ünlü Düşmesi: EA'da daha çok iç seste düz-dar ünlüler düşebilmektedir. Ön seste ve son seste düşmeler yaygın değildir.

2.1.3.1 Ön Seste Ünlü Düşmesi:

2.1.3.2. İç Seste Ünlü Düşmesi: Bu olay hem tabanlarda hem de ekleşme sonucu vurgusuz orta hecede genellikle düz-dar ünlülerin düşmesi şekliyle görülmektedir.⁷⁹

-ø- < -e- / -a-

şurda	(I-1.18)	burda	(I-1.18) (II-19.99)
olcek	(I-2.10)	õrdan	(I-1.57)
õrda	(I-1.129)	hıdilleze	(I-4.105)
Karkoldan	(II-14.1)	tēnik_almış	(II-17.15)
yalıñız	(II-19.14)	ircep	(I-9.11)
gaynana <kayın+ana	(II-18.48)	nerden	(IV-31.9) (V-46.54)
burlada	(V-56.11)	ceyran	(V-61.57)

-ø- < -ı- / -i-

vaKtı	(I-1.51)	kaşıklālā	(I-1.52)
iş_olcág	(I-1.28)	olūdu	(I-1.25)
şēyre	(I-1.107)	yemāğni	(I-1.123)

⁷⁸ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 44; GÜLSEVİN, *UİA*, s.27; BOZ, *AMA*, s.47; YILDIZ, *IMA*, s.28. ; DİNAR, *BDYA*, s.33.

⁷⁹ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 41; GÜLSEVİN, *UİA*, s. 28; BOZ, *AMA*, s.48; YILDIZ, *IMA*, s.27. ; DİNAR, *BDYA*, s.34.

eşerde	(I-2.11)	bizm	(I-2.58)
yanna	(I-4.18)	bizm_örda	(I-4.103)
dışardan	(I-11.7)	gısm	(II-19.84)
ötekleri	(II-21.42)	yukârdâ	(I-1.54)

-ø- <-u- / -ü-

gönlünden	(I-7.22)	yûğrusun	(I-4.75)
künne	(II-19.22)		

2.1.3.3. Son Seste Ünlü Düşmesi: Kök ve tabanlardan ziyade eklerde daha çok görülen bir ses olayıdır.

yim_ubeş ⁸⁰ >yirmi_ubeş> yim_ubeş	(I-1.5)	hac_adlëri	(I-6.24)
dâm_oynanırdı	(I-7.39)	yed_ayda	(I-9.43)
yirm_ay	(I-7.4)	yan_ık_elle	(I-12.31)
şind_ay	(I-12.123)	ëll_altı	(I-9.51)
yoğ_udun<yok+idi	(V-61.49)	vādın<var+idi ⁸¹	(V-40.4)
*bazar gün	(V-46.22)	*at_araba	(II-26.57)
*gız başın	(II-19.4)	*hācı yāmek	(II-19.75)
*çarşamba gün	(II-19.141)	*cumartesi gün	(II-19.99)
*perşembe gün	(II-18.7)		

*İşaretili örnekler; Topkapı, Fenerbahçe, Hacaettepe, domates çorba örneklerinde olduğu gibi belirtisiz isim tamlamasının tamlanan eki düşürülmüş örnekleridir.⁸²

**kērim< kerı+me (< ET mA) (II-25.6)

Bu örnekler, önce **ET me edatının ekleşmesi daha sonra edatın sonundaki ünlünün düşmesi sonucu ortaya çıkmıştır.⁸³

⁸⁰ krş. ÖZKAN, *SYAÖ*, s.51. ; DİNAR, *BDYA*, s.35.

⁸¹ bkz. Bu konuda Zeynep KORKMAZ “hastaydın (hasta idi yerine) hastaydına gibi şekillerden kısalmış şekiller” görüşünü bildirir. *Türk Gramerinin Sorunları II TGS II*(22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999,s.381. Komşu ağız Sandıklıda da görülen bu özellik için : “Bölgemizde, görülen geçmiş zaman ekinin 3. teklik şahsında “-di” ekinin sonunda bir n sesinin türediği görülmektedir” görüşü bildirilmiştir.bkz. ÖZKAN, *SYAÖ*, s.87.

⁸² Geniş bilgi için bkz. Hazma ZÜLFİKAR, “Takısız Ad Tamlaması Sorunu” *TD*, S.523,Ankara, 2002, s. 7-95.

2.1.4. Yuvarlaklaşma: Bazı dudak ünsüzleri komşuluğundaki düz ünlüler, söz konusu ünsüzler etkisiyle yuvarlaklaşırlar.⁸⁴

EA'da, *ÖTT*'nde damak uyumunu bozan yuvarlak ünlülü örneklerin düz ünlülü olarak kullanıldığını yukarıda görmüştük. (bkz. 2.1.1.2.)

Yuvarlaklaşma örnekleri:⁸⁵

bobam	(I-11.2)	böber	(I-2.56)
cömāt<cemā 'at (Ar)	(I-1.111)	cöma _o at	(II-25.11)
tuhaf<tavaf (Ar.)	(II-27.5)	sölüyöm	(II-13.20)
músāfir	(I-1.43)	mecburu	(I-11.40)
münübüs	(II-18.56)(II-25.7)	müsafirperder	(II-19.88)

EA'da dudak ünsüzleri dışında da yuvarlaklaşma örnekleri görülür.

tû<tā (Far.)	(I-1.60)	kudā	(I-2.11)
hātur<hātir (Ar.)	(I-5.8)	iskendorunda	(I-5.25)
senü	(I-10.20)	yöhut	(II-18.16)
türküyenîñ	(IV-36.6)	hocuyu	(IV-38.40)

2.1.5. Geçişme: Çoğu kere bir arada kullanılan, biri son seste diğeri de ön seste ünlü barındıran iki kelimenin ünlülerinin kaynaşarak tek kelime haline gelmesidir.⁸⁶ Bu olay daha çok “et-, eyle-, ol-” yardımcı fiilleriyle kurulan birleşik fiillerde görülür. Bu birleşik kelimelerden kalıplaşmış olanları bitişik yazılırken diğeri ulama “_o” işareti ile ayrı yazılmışlardır:

al _o osman _o ağam	(I-2.26)	burāya<bu _o ara(I-1.2)
ik _o ay	(I-2.11)	nası<nasıl<ne _o asıl (I-1.52)

⁸³ Geniş bilgi için bkz. Ayten ATAY; “Eski Türkçe ma/me Edatının Anadolu Ağzlarındaki Kalıntısı”, *TD*, S. 610, Ankara, 2002, s.826-828.

⁸⁴ bkz.KORKMAZ; *Grammer Terimleri Sözlüğü GTS*, TDK Yay., Ankara, 1992, s. 174 (Korkmaz, bu terimi **yuvarlaklaşma** olarak vermiştir, aynı kavram için **dudaklılaşma** terimi de yaygın olarak kullanılmaktadır.)

⁸⁵ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 29; BOZ, *AMA*, s.49; DİNAR, *BDYA*, s.36.

⁸⁶ bkz. Osman Nedim TUNA; Türk Dilbilgisi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları) *TDDN*, Malatya, 1986, s.43; KORKMAZ; *GTS*, s. 160 (Korkmaz bu terimi **ünlü kaynaşması** olarak vermiştir.)

nölceg <neöl- (I-12.33)	nēsede (I-2.33)
noldu <neöl-(I-9.49)	sütlāş <sütlülaş (I-4.73)
şurāyā <şuāra (I-1.39)	hacādlēri (I-6.24)
?narasın <neāra (II-22.40)	ortōkul (II-25.71)
neder <neet (IV32.256)	ālüz > altıyüz > altıüz > altüz (II-19.47)

2.1.6. İncelme: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki kalın sıradan ünlülerin ince sıraya geçmesi olayıdır.⁸⁷ *EA*'daki ünlü incelemelerini **Ölçünlü Türkiye Türkçesine Göre Damak Uyumunun Geri Olduğu Durumlar** bahsinde genişçe işlemiştik (bkz. 2.1.1.1.2.1.) Burada ise; kalın ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek ince ünlülü hale gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir. Bu örneklerin bir kısmı ikili şekle sahiptir:

emme <amma (I-9.46) (III-30.128)	te <ta <tā (Far.) (I-1.44)
misir <mısır (I-1.76) (I-4.78)	küsür (I-3.1)
üfelerdiK (III-30.16)	söhüre (III-30.42)
çenTeyi <çanta (IV-38.34)	bene <bana (IV-38.140)
selevedler <salavatla-(IV-34.10)	cüme (V-47.7)

2.1.7. Kalınlaşma: Çeşitli sebeplerle bir kelimedeki ince sıradan ünlülerin kalın sıraya geçmesi olayıdır.⁸⁸ Yukarıda işlediğimiz incelme olayında olduğu gibi, burada ince ünlülü iken bir nevi sıra değiştirerek kalın ünlülü hale gelen ancak damak uyumunu bozmayan örnekler verilecektir. Bu örneklerin bir kısmı ikili şekle sahiptir:

hızmatım (II-13.5)	cumbuşlarımız <cümbüş (III-29.17)
*ırbık <ibrık (Ar.) (II-25.19)	sarıK <serik (II-19.93)
cızgı <çizgi (II-25.19)	havas <heves (V-53.9)

* İşaretili örnekte ünsüz göçüşmesi de gerçekleşmiştir.

⁸⁷ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 87.

⁸⁸ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 95.

2.1.8. Daralma: Çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğundaki geniş ünlülerin yerlerini dar ünlülere bırakmasıdır.⁸⁹

2.1.8.1. İlk Hecede Daralma: Eski Türkçe’de (bundan sonra *ET*), kapalı e olarak kabul edilen ancak Eski Anadolu Türkçesi (bundan sonra *EAT*) metinlerinde varlığını bilmemize rağmen imlâ olarak tespit edemediğimiz söz konusu ünlünün *EA*’da yerini i’ye bırakmasıdır.⁹⁰ Bu olay hem komşu ağızlarda (*KYA*, *UİA* ve *AMA*) hem de diğer Anadolu ağızlarında sıkça görülür.⁹¹

i < è

ĩğlence	(I-2.16)	yidim	(I-12.45)
nirdeydi	(II-21.8)	il	(III-29.95)
dirler	(III-30.90)	vir	(IV-31.95)
giç	(V-39.30)		

i < e

ikiliyi	(I-12.68)	çiyiñyi	(I-1.37)
işdi	(I-4.103)		

è < e

èlli	(I-1.16)	èdirneye	(I-9.2)
èvet	(I-1.2)	èzineye	(I-2.18)
èşmik	(I-2.56)	èskisi	(I-3.11)
èsgişère	(I-7.12)	èmekli	(I-8.10)
èrkeñ	(II-19.94)	èrlerine	(II-20.21)
pèndiri	(III-30.14)		

à < a

àrazi	(I-1.118)		
-------	-----------	--	--

⁸⁹ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.159 (Korkmaz, bu terimi **ünlü daralması** olarak vermiştir.)

⁹⁰ Geniş bilgi için bkz.Gürer GÜLSEVİN, Erdoğan BOZ, *Eski Anadolu Türkçesi*, Gazi Kitabevi, Ankara 2004, s.96.

⁹¹ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 37, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 30, BOZ, *AMA*, s.50. ; DİNAR, *BDYA*, s.38.

ü < ö

būleydi	(II-20.1)	düverdi	(V-63.21)
---------	-----------	---------	-----------

u < o

guvalardı	(II-19.3)	undan	(II-19.19)
unnar	(II-19.85)	pulis	(IV-38.111)
mulla	(V-45.40)		

ù < ö, o

ùrendir	(I-9.12)	şüfer <şoför	(III-30.122)
ùredmen	(II-23.28)		

2.1.8.2. İç Seste Daralma:

Bu ilk hecede kapalı e'ye mahsus ünlü daralması dışında, kelime içinde çoğu kere daraltıcı etkisi olan “c,ç,n,s,ş,y” ünsüzleri komşuluğunda daralmalar da vardır. Bu daralmalar hem *SST*'nde hem de diğer Anadolu ağızlarında oldukça sık görülmektedir.

à < a

buràya	(I-1.2)	oynànırdı	(I-7.45)
oràyı	(I-1.131)		

i < a

alāmiyeS	(I-2.50)		
----------	----------	--	--

ı < a

oyınıylak	(I-1.39)	olıcaK	(I-1.44)
tanimiS	(I-1.46)	yapamıyoz	(I-4.12)
zıman	(I-12.83)	çoriP	(V-56.27)

i < e

bilmiyiz	(I-1.45)	diyi	(I-1.27)
dīyilse	(I-10.15)	diyebilirse	(I-12.110)

tenike	(II-17.12)	entiresaᅇ	(II-17.14)
söyliyem	(I-4.3)	gidiceᅇ	(I-4.40)
ermiyı̇	(I-9.7)	pencerı̇den	(II-19.5)

è < e

beyenirse	(I-1.30)	tenekenin	(I-10.8)
dèvlet	(I-7.79)	hèdiye	(I-12.130)
gèzerler	(II-14.3)	şèyleři	(I-1.48)
pèyniri	(I-1.113)	gèlini	(I-4.61)
kèstim	(I-4.91)	mèsela	(I-1.48)
tèpsiye	(I-7.33)	çèlikTen	(I-7.43)
sistèmine	(I-7.80)		

u < o

rumaᅇyadaᅇ	(I-1.1)	dūᅇduᅇ	(I-12.4)
*ucası	(I-1.13)	mōtur	(I-2.40) (II-19.41)
unnarı	(I-2.50)	yūᅇrusun	(I-4.75)
urdan	(I-7.56)	kumşuların	(I-9.23)

* İşaretli örnekte önce ünsüz düşümü, ardından daralma olmuştur.

ü < ö

bülece	(I-1.18)	* ülen	(I-10.41)
küyleri	(I-1.19)	sülemişdir	(I-12.97)
düóülüyōdu	(I-4.49)	küFde	(IV-34.23)

* İşaretli örnekte önce erime, ardından daralma olmuştur.

ò < o

ònā	(I-2.14)	òrda	(I-12.19)
yòg	(I-3.8)	Kòyun	(I-4.88)

ù < ö

kùyü	(I-10.1)	tıraktür	(I-11.29)
ülece	(I-3.9)	üte	(I-9.7)

2.1.8.3. Son Seste Daralma: Belirli bir sebebe bağlanamayan ve sınırlı sayıda örnekleri bulunan bir daralmadır:

ı < a

āynı	(II-18.53)
------	------------

à < a

kenarà	(I-1.39)	şurāyà	(I-1.39)
--------	----------	--------	----------

è < e

ötè	(I-2.28)	dibindè	(I-9.10)
-----	----------	---------	----------

i < e

şubi	(V-58.6)
------	----------

2.1.9. Genişleme: İç veya son sesteki dar ünlülerin çeşitli sebeplerle genişlemesidir.⁹²

a < ı

āğar	(I-12.18)	uşāğa	(II-18.59)
dāğalmış	(I-7.52)	aşağa	(I-1.16)

à < ı

ağâr	(I-11.53)	mezarlâğa	(I-4.18)
târaş<tıraş	(I-6.21)	konâğânda	(I-7.20)

è < i

èki	(I-2.32)	èşte < işte	(I-7.21)
-----	----------	-------------	----------

⁹² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 160 (Korkmaz, bu terimi **ünlü genişlemesi** olarak vermiştir.)

ä<e

?än < en (I-1.15)

?gānci < genç (I-1.16)

e<i

heç (II-19.112) (III-29.22)

entēre<entari (II-18.52)

etemesut (I-4.22)

sineye<sini (I-4.75)

dereye<deri (IV-31.76)

enşallaḥ (II-19.73)

mendires (II-26.84)

şehirdekiñ <şehir (II-24.88)

ēleyet (I-6.6)

ō, o <ū, u

isTanbol (I-6.10)

onönüçin (I-4.47)

osandım (II-23.34)

yōğort (II-22.51)

nohot (II-22.8)

yonanı (IV-31.4)

ö<ü

hökümet (IV-31.107)

höküm (IV-36.14)

löküsler (II-22.42)

yörümesin (I-4.98)

hörmet (IV-38.47)

ö<u

böyün (II-19.22)

ò<u

doğòbáyazıt (I-4.22)

2.1.10. Düzleşme: Çeşitli fonetik sebeplere bağlı olarak yuvarlak ünlülerin, yerlerini düz ünlülere bırakmasıdır.⁹³ *EA*'da birkaç örneği tespit edilmiştir:

ı<u

bākır < bağ-kur (I-12.74)

bıçık (I-12.43)

çavışlaş (I-2.28)

yavrım (I-2.3)

⁹³ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 160 (Korkmaz, bu terimi **ünlü düzleşmesi** olarak vermiştir.)

yaúit<yahut (I-1.107)		hāmırı	(I-4.75)
savuşdırı (I-5.23)		tabırında	(I-6.8)
yımışacıg (I-1.72)		bırçak	(II-24.64)

i<ü

otobis (I-11.42)		mināsib	(II-19.27)
dinya (III-30.142)			

i<u

fasille (I-2.55)			
------------------	--	--	--

ı<u

dırnāyı (II-18.41)		tavúkçılık	(I-5.3)
savuşdırı (I-5.23)		mekdüP	(IV-38.45)

û <u

mûKāg (I-12.15)			
-----------------	--	--	--

ı<u

òın (I-1.32)			
--------------	--	--	--

e<ö

şüfer <şoför (III-30.122)			
---------------------------	--	--	--

e<ü

götüre (I-1.136)			
------------------	--	--	--

2.1.11. Alıntı Kelimelerdeki Uzun Ünlülerin Kısalması

EA'da alıntı kelimelerdeki uzun ünlülerin korunması veya normal süreli ünlü olarak telaffuz edilmesi, birkaç örnek dışında *ÖTT* ile paralellik göstermektedir. Normal süreli ünlü olarak telaffuz edilen örneklerden bazıları aşağıda sıralanmıştır:

zaman	(II-14.17)	bazı	(II-13.6)
zaten	(II-15.26)	beraber	(V-57.62)
cahillik	(IV-38.90)	muhi	(II-19.135)
hata	(V-57.56)	mesela	(V-40.4)
nişan	(I-7.10)	nüFusu	(V-45.65)
musade	(V-42.3)	rahat	(IV-38.87)

ÖTTnden farklı olarak kısa telaffuz edilen örnekler:

zâten	(I-3.12)	yâni	(I-1.85)
-------	----------	------	----------

2.2. ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

2.2.1. Ötümlüleşme: Ötümsüz ünsüzlerin yerlerini ötümlü karşılıklarına bırakmasıdır.⁹⁴ Ötümlüleşme, hem **ÖTT**nde hem de bütün Anadolu ağızlarında çok yaygın olarak görülen bir değişmedir. Bu değişmelerin bir kısmı yarı ötümlüleşmelerdir.

Ötümlüleşmeyi üç başlık altında işleyeceğiz:

2.2.1.1. Ön seste Ötümlüleşme:

#g < #k

ETdeki #k'lerin Oğuz lehçelerinde #g'ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. **ÖTT**nde de gördüğümüz bu değişme Anadolu ağızlarının bir kısmında oldukça ileri durumdadır. Komşu ağızlar (**KYA**, **UİA**, **AMA**) da söz konusu değişme için güzel bir örnek teşkil etmektedir.⁹⁵

EA'da ise bir iki örnek dışında **ÖTT** ile bir paralellik söz konusudur.

geliy	(I-1.12)	görüydü	(I-1.30)
gidēdi	(I-1.30)	geçiriydik	(I-1.40)
gōnlünü	(I-1.40)	genÇ	(I-1.43)
gün	(I-1.24)	gidēřsin	(I-1.25)
götürdüK	(I-2.10)	girib	(I-10.41)

⁹⁴bkz. KORKMAZ; **GTS**, s.151 (Korkmaz, bu terimi **tonlulaşma** olarak vermiştir.); TUNA; **TDDN**, s. 27-28.

⁹⁵ bkz. GÜLENSOY; **KYA**, s.53, **UİA**, s. 36, **BOZ**, **AMA**, s.55; YILDIZ, **İMA**, s.37. ; DİNAR, **BDYA**, s.43.

ÖTT’nde ötümlüleşmeyip #k’li kalan kelimelerden birkaçı, *EA*’da hem ötümsüz hem de ötümlü şekilde kullanılmaktadır.⁹⁶

#g(a) < #k(a) (Listeye alıntı kelimeler de dahil edilmiştir):

gāfile	(I-7.46)	gaşıkla	(I-4.82)
galmayınca	(I-1.10)	gazanırsa	(I-1.57)
galmadı	(I-1.43)	gāyseriniñ	(I-9.49)
gaP	(II-16.2)	gafa	(I-2.53)
gadā	(I-1.22)	gonudu	(I-1.53)
gansere	(I-2.48)	gırkız	(II-18.57)
gadar	(I-4.10)	ğavliyle	(II-13.1)
gayanıñ	(II-18.35)	gar	(II-17.2)
gazadan	(II-14.5)	gaynanası	(II-14.18)
gıymeti	(I-1.28)	gınasını	(I-4.96)
gış	(II-17.2)	gullandıK	(II-15.23)
gonyadan	(I-2.26)	gundakta	(I-2.9)
goyun	(I-1.113)	gızıñıza	(II-13.1)
gurarlar	(I-12.117)	gapıyı	(II-19.4)
guran	(II-13.2)	goñşu	(II-13.3)
gorusuñ.	(II-14.5)	gollārim	(II-18.40)
gōca gōca	(II-15.13)	goyub	(II-15.11)
galkıyı	(II-19.8)	gaygısını	(II-19.14)
goşardıg	(II-19.40)	gadarlīgımıza	(II-19.66)
gara	(II-19.86)	gucası	(II-19.90)
gamyon	(II-19.103)	gararğahına	(II-19.119)
gurtlu	(II-19.127)	gotura	(II-19.137)
gazanı	(II-21.16)	gāzığı	(II-21.31)
gurbanda	(II-22.36)	gapları	(II-22.38)
guytuluk	(II-22.45)	gırmızı	(II-22.49)
gırkbuñarıñ	(III-29.58)	gere	(III-30.51)
garpız	(II-19.113)	gabığı	(II-19.113)
gāyseriniñ	(I-9.49)		

⁹⁶ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s.40; BOZ, *AMA*, s.56; DİNAR, *BDYA*, s.44.

ÖTT’nde ötümlüleşmeyip #k(a)’lı kalan kelimelerin büyük bir kısmı **EA**’da ötümlüleşirken, bazı örneklerde ya ötümlüleşme olmamış ya da ikili şekiller ortaya çıkmıştır:

kuru	(I-7.5)	kurulurdu	(II-18.19)
kaldırdılar	(II-14.19)	kadar	(II-19.78)
kalabalık	(I-2.13)	kapattım	(I-4.93)
kazasıñdan	(I-9.50)	kaynaklā	(IV-35.73)
kullandımız	(IV-32.33)	koyun	(I-6.14)
kalan	(I-11.62)	kuyusunun	(I-12.111)
komşular	(I-7.20)	koşardı	(I-9.35)
kuran	(III-28.11)		

#d < #t

ET’deki #t’lerin Oğuz lehçelerinde #d’ye değişmesi yaygın bir fonetik eğilimdir. **ÖTT**’nde de gördüğümüz bu değişme Anadolu ağızlarında da ileri durumdadır. Söz konusu değişme, **EA** ile komşu ağızlar (**KYA**, **UİA** **AMA** ve **IMA**, **BDYA**)⁹⁷ ve **ÖTT** arasında bir paralellik göstermektedir.

EA ile **ÖTT** arasında bir paralellik söz konusudur.

diz-	(I-4.67)	de-	(I-10.20) (II-20.19)
dokuzuncu	(V-57.48)	demir	(V-45.75)
diñlemyo	(II-20.17)	değiştirebilir	(I-11.33)
doy-	(I-5.16) (IV-31.81)	dağlarda	(III-29.34)
doğ-	(V-57.113)	düzlüg	(II-27.21)
dibinde	(V-39.21)	diz	(II-18.3)

Aşağıya **ÖTT**’nde ötümlüleşmeyip #t’li kalan örneklerin **EA**’da ötümlüleşerek #d’li olanları alınmıştır:

⁹⁷ krş. GÜLENSOY; **KYA**, s.53-54; GÜLSEVİN; **UİA**, s. 36; BOZ, **AMA**, s.58; YILDIZ, **IMA**, s.38. ; DİNAR, **BDYA**, s.46.

da	(I-1.86)	daşımıcılığla	(I-7.74)
dabı	(I-7.43)	daş	(I-1.53) (II-20.8)
dadı	(I-4.63)	dakarlar	(II-17.4)
dene	(I-1.15)	daKı	(I-7.17)
dutulur	(II-18.25)	dāTlı	(I-4.48)
daşınır	(II-22.27)	dutuşurdu	(II-22.42)
desdiyneñ	(II-22.50)	datlı	(II-24.5)
dolaşığı	(II-24.9)	düz	(III-29.53)
darTışma	(III-30.97)	dutarığı	(IV-31.87)
dabanca	(IV-31.25)	dırmık	(IV-34.33)

EA'da ötümlü #d'li şekillerinin yanında ötümsüz #t'li şekilleri de olan örnekler şunlardır:

tepe	(II-27.10)	taş	(I-10.34)
tuzu	(IV-35.72)	tatlı	(V-55.31)
takılır	(I-4.101)	tutulur	(I-7.11)

ÖTT'nde ötümlü olan alıntı birkaç kelime *EA*'nın genel fonetik eğiliminin aksine ötümsüzdür:

tomatisimiş	(II-24.66)	toktur	(III-30.126)
-------------	------------	--------	--------------

#b < #p

badılcan	(III-30.84)	bullüyla < pulluk	(V-42.47)
----------	-------------	-------------------	-----------

#c < #ç

cıPlag	(IV-36.33)	corbası	(IV-34.24)
--------	------------	---------	------------

#z < #s

zabañ	(II-18.61)	zoba	(II-21.8)
zona	(I-4.75)	zopa	(IV-34.31)

zebze⁹⁸ (II-24.66)

zinileri(II-21.11)

Ön Seste Yarı Ötümlülük**#F < #f**

Falan (I-9.38) (I-6.12)

Fevzi (I-8.1)

FagaT (I-11.4)

Fagirlikte (II-21.39)

Fabrikä (II-26.65)

Fırın (III-30.79)

Filan (III-30.79)

Fotāra (V-51.66)

#K < #k

Kalmadı (I-1.104)

Kapı Kapı (I-4.54)

Kaz (I-4.70)

Kaynā (IV-32.28)

Kazma (I-10.7)

KalabalıK (I-4.64)

Kadā (I-1.86), (I-1.66)

kiralıg (I-8.9)

Kırom (I-10.23)

Kuruş (I-7.22)

KıS (I-1.30)

Komşuğu (I-1.126)

Kanları (I-1.34)

Kışlıg (I-4.89)

Kırk (I-4.62)

Konāğī (I-3.7)

Kıraç (I-11.22)

#P < #p

Pilavı (I-1.49)

Pazar (I-7.12)

Padılcan (I-2.57)

Para (I-12.95)

Pare (V-50.11)

#S < #s

SēvıS (I-1.12)

SekSenden (I-5.17)

Serigde (II-19.95)

Sona (II-23.2)

⁹⁸ bkz. Hasan EREN, *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü TDES*, Bizim Büro Basım Evi, Ankara, 1999, s.358,359.

#T < #t

Tadilde	(I-11.133)	TuTulurdu	(I-6.16)
Toplulugda	(I-4.107)	Ton	(IV-38.51)

2.2.1.2. İç Seste Ötümlüleşme

2.2.1.2.1. Tabanlarda: *ET*'de ötümsüz olan bazı örneklerin *EAT* ve *ÖTT*'de ötümlüleştiğini biliyoruz. Söz konusu değişme hem *EA* hem de diğer Anadolu ağzlarında da görülebilmektedir. Bununla birlikte *ÖTT*'nde ötümsüz olan bazı alıntı kelimeler *EA*'da ötümlüleşmiştir.⁹⁹

-g- < -k-

esgiden	(I-1.80) (II-19.24)	tenegeye	(I-4.92)
ayaglāna	(I-4.97)	emegliyim	(I-8.10)
soKaglarda	(I-9.16)	FagaT	(I-11.4)
haKga	(I-12.82)	digilir	(I-12.108)
degar	(I-12.34)	geleneğlerimizden	(II-13.6)
farglı	(II-13.7)	angaranıñ	(II-15.11)
başga	(II-15.6)	çocuglarım	(II-15.25)
fevgalede	(II-19.8)	Serigde	(II-19.95)
hagigatan	(II-19.110)	argadaş	(II-19.147)
çökelegleşi	(II-20.10)	Fagirlikte	(II-21.39)
asger	(II-23.16)	bangacı	(II-23.20)
teşeggür ediyorum (III-29.26)			

-K- < -k- (Yarı ötümlüleşme)

kāKtı	(I-1.7)	oraKda	(I-2.37)
çocuKlarına	(I-4.7)	daKı	(I-7.17) (II-26.30)
daKar	(I-7.5)	faKat	(I-7.62)
mamaKda	(I-9.42)	tèneKenin	(I-10.42)
farKlı	(I-12.126)	doKToro	(II-19.69)
çıKaşlar	(IV-31.18)	aKgaş	(IV-32.1)

⁹⁹ krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 43; BOZ, *AMA*, s.60; YILDIZ, *IMA*, s.38; DİNAR, *BDYA*, s.48.

uzaKdan (IV-32.52)

gaşıKla (IV-32.67)

-c- < -ç-

aşcı (II-18.25)

dincerim (II-24.102)

-Ç- < -ç-(Yarı ötümlüleşme)

üÇ cüz (I-1.3)

geÇmij (I-4.110)

isviÇreye (I-10.23)

türkÇesi (II-15.14)

-d- < -t-

hatda (I-1.120)

hasda (II-19.147) (III-30.84)

işde (I-1.1) (II-19.40)

Padılcan (I-2.57)

dokdurlar (I-12.88)

ısdanbulda (I-1.136)(II-25.65)

Tadilde (I-11.133)

defderiñ (V-51.24)

südün (I-7.33)

milledler (I-6.22)

vaziyedi (I-6.5)

bulgarisdanda (I-5.27)

madbāya (I-5.26)

üsdüne (II-14.4)

ködü (II-15.27)

miljed (II-20.13)

çeşid (II-20.31)

üredmen (II-23.28)

isdemedim (II-23.40)

işdahlandım (II-26.40)

vasıda (III-29.35)

elekdirikci (II-22.59)

-T- < -t- (Yarı ötümlüleşme)

işTe (I-1.12)

rāmeTli (I-10.9)

oTobüSlē (I-1.48)

bāseTceg (I-5.4)

yeTmiŞ (I-10.3)

gúrbeTde (II-18.69)

isTanbol (I-6.10)

eleTTirig (I-5.25)

karişTırısın (I-4.78)

dāTlı (I-4.48)

musTava (I-2.33)

KöTü (II-19.38)

darTışma (III-30.97)

tıraKTör (IV-32.35)

vasıTasıyla (IV-32.56)

çeşiTler (IV-32.172)

gabrisTana (IV-32.183)

çenTeyi (IV-38.34)

-v- < -f-

çivçilig	(II-15.22)	taravı	(II-15.17)
mutvak	(II-18.22)	musTava	(I-2.33)
sever de	(II-23.53)	devhalarca	(III-29.3)
tüvemde	(III-29.62)	asvaltıydı	(V-65.71)
sivtahā	(V-61.21)		

-F- < -f- (Yarı ötümlüleşme)

asFaltın	(I-10.16)	kōparatiFimiz	(I-4.9)
deFa	(I-1.73)	kaFam	(I-2.8)
istiFade	(II-19.39)	mutFak	(II-22.40)
çiFdelerde	(II-22.63)	seFer	(II-26.76)
tüFeklerimiS	(III-29.6)	haFda	(III-29.18)
suFra	(III-30.52)	küFde	(IV-34.23)
vaziFemi	(IV-36.8)	iFadesini	(IV-36.11)

-b- < -p-

mināsib	(II-19.27)	cıPlag	(IV-36.33)
---------	------------	--------	------------

-P- < -p- (Yarı ötümlüleşme)

sebePle	(I-4.13)	hePisi	(II-18.68)
yaPışdı	(I-12.74)	ne yaPam	(I-2.12)
sahaPları	(IV-31.40)	cePhe	(IV-31.131)
çıPlak	(IV-32.230)	avruPada	(IV-34.20)

-S- < -s- (Yarı ötümlüleşme)

sekSeni	(I-3.5)		
---------	---------	--	--

2.2.1.2.2. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme: İki şekilde olmaktadır. Birinci şekil; sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeye, ünlü ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+V≠**). İkinci şekil ise; sonu ötümsüz bir ünsüzle biten bir kelimeye ünsüz ile başlayan bir ek getirilmesi (**VK#+K≠**)

2.2.1.2.2.1. VK#+V≠ : ÖTTnde olduğu gibi hemen bütün Anadolu ağızlarında görülen bir değişimdir. Bu değişim *EA*'da oldukça ileri ve yaygın durumdadır.¹⁰⁰

Vğ#+V≠ < Vg#+V≠ < Vk#+V≠ : Değişimin seyri bize **k**'lerin ötümlüleşip önce **g**, sonra da **g**'lerin süreklileşip **ğ** olduğunu gösteriyor. *EA*'da bir sonraki safhada **ğ**'ler çoğu kere komşu ünlülerin açıklığında uzayarak kaybolmaktadırlar:

çocuğu	(I-1.12)	ekmeğinen	(II-22.13)
asgerliğim	(II-23.36)	kemiğinden	(II-20.35)
ineğim	(I-1.115)	sandığın	(II-14.13)

KK#+V≠ < Kk#+V≠ (Yarı Ötümlüleşme)

morKa (IV-32.178)

Vd#+V≠ < Vt#+V≠

annedem	(I-1.37)	adedimiz	(IV-31.17)
südünden	(IV-31.78)	milledi	(IV-32.53)
harekedinden	(IV-38.98)	üsdādımızdan	(V-46.1)

VKd#+V≠ < VKt#+V≠

üsdüne (II-21.29) dōsTu (II-19.76)

VT#+V≠ < Vt#+V≠ (Yarı Ötümlüleşme)

kirbiTi (IV-38.141) milleTe (V-47.50)

Vc#+V≠ < Vç#+V≠

heÇe (IV-32.162) aÇar (IV-38.41)

VP#+V≠ < Vp#+V≠(Yarı Ötümlüleşme)

yaPałım (II-19.23) iPi (IV-36.28)
hePicīmizi (II-19.3)

¹⁰⁰ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 44; BOZ, *AMA*, s.61; DİNAR, *BDYA*, s.51.

VF#+V≠ < Vf#+V≠(Yarı Ötümlüleſme)

tarafım	(II-19.22)	deFi	(IV-31.33)
saFa	(IV-38.40)	sınıFa	(V-42.38)

VS#+V≠ < Vs#+V≠ (Yarı Ötümlüleſme)

nüfuSumuS (IV-32.23)

Vz#+V≠ < Vs#+V≠

herkeziñ (V-39.29)

ÖTTnde olduğu gibi kök ünsüzlerinden sonra çoğu kere ötümlüleſme olmamıſtır.¹⁰¹

satıyo	(III-30.123)	atıyo	(IV-32.114)
yatıyoduK	(V-51.70)	batdı	(II-22.42)
getiridiğ	(II-23.5)	dutarsa	(II-25.5)
yeter	(IV-37.15)	katarlardı	(I-4.73)

2.2.1.2.2.2. Bazı Ek Baſındaki Ünsüzlerin Sürekli Ötümlü Bulunması:

ÖTTnde ünsüz uyumu sebebiyle ötümsüz-ötümlü ünsüz çifti yan yana bulunamazlar. Ancak hem **EA**'da hem de Anadolu ağızlarının birçoğunda böyle bir uyum yaygın bir ſekilde söz konusu değildir. Ek baſındaki sürekli ötümlü ünsüzler dolayısıyla, ötümsüz-ötümlü ünsüz çiftlerini görmek mümkündür:

T,t#+d≠

gürbeTde	(II-18.69)	uzun_āmetde	(I-1.59)
getdi	(II-19.62)	sabātdan	(II-19.78)
okutdum	(II-21.44)	bitdi	(II-22.22)
arafatda	(II-27.4)		

¹⁰¹ Geniſ bilgi için bkz. Erdoğan BOZ, "Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleſme veya Ötümsüz Kalma Sorunu" **TD**, S. 605, Ankara, 2002, s.447-455.; Erdoğan BOZ, "Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleſme Meselesi" **Türkbilig Dergisi**, S.2, Ankara 2001, s.11-22.

T,t#+c≠

löbeTci	(II-26.69)	rahatca	(IV-32.88)
---------	------------	---------	------------

g#+d≠

zōnguldagda	(I-10.13)	Toplulugda	(I-4.107)
gerçekleşdigden	(II-13.2)	bagdılar	(II-19.63)
Serigde	(II-19.95)	uzagdayısañ	(II-20.7)
vereregden	(IV-32.15)	göbegdir	(IV-33.20)

K,k#+d≠

ararakdan	(II-19.80)	kemikden	(II-20.43)
imsakda	(II-22.33)	sāndıkdadır	(III-29.14)
ayaKda	(II-20.27)	çıkdı	(II-22.42)
güçükdür	(II-24.37)	yoKdu	(II-26.10)
boSüyükde	(II-26.65)	çekdiler	(IV-31.5)

K#+c≠

elekdirikci	(II-22.59)	beğcisi	(III-29.1)
gacaKcılı	(V-44.3)	ortaKcılığ	(V-61.16)
esdikce	(V-62.24)	bölelikce	(II-25.37)

f#+d≠

tarafdan	(I-1.13)	şerifde	(III-28.21)
hertarafda	(V-50.23)	esnafda	(I-8.10)
hafifdir	(I-11.46)	tarafda	(I-9.24)

f#+c≠

çifciliğineñ	(V-51.13)
--------------	-----------

s#+g≠

basgıcı	(III-30.15)	basgın	(IV-32.12)
---------	-------------	--------	------------

ş#+d≠

ateşde	(I-7.36)	suvuşduru	(II-19.92)
yetişdig	(II-26.21)	goşduk	(II-26.62)
atmışda	(II-26.77)	götürmüşdü	(I-4.25)

ş#+c≠

aşcı	(II-18.25)	işci	(II-20.15)
genişce	(II-27.37)		

ş#+g≠

başga	(I-12.115)	uşgurlu	(V-51.85)
düşgüne	(V-51.99)		

P, p#+d≠

yapdım	(I-1.60) (II-25.64)	yapdırdı	(V-57.24)
yaPdım	(V-64.64)	öpdüm	(II-18.62)

P, p#+c≠

topcu	(II-19.120)	yapcāñ	(IV-34.29)
-------	-------------	--------	------------

S, s#+d≠

basdı	(II-26.22)	basdırdı	(II-26.89)
sivasda	(III-29.20)	KıPrıSdāydım	(IV-35.28)
kesdi	(IV-36.14)	kesdirme	(IV-36.34)
mePusdan	(V-47.35)	bōsdan	(V-56.15)

K, k#+d≠

birikdirmedi	(III-30.124)	kākdı	(I-1.8)
takdığımız	(I-1.69)	büyükdür	(I-2.32)
geçtikden	(I-4.92)	mamaKda	(I-9.42)
ayaKda	(II-20.27)	galınnıKda	(IV-31.75)

2.2.1.3. Son Seste Ötümlüleşme:

2.2.1.3.1. Son Seste Yarı Ötümlüleşme:

K# < k#

çocuK	(I-1.30)	hāşlıK	(II-13.19)
çağılālaK	(I-1.39)	ısıcaK	(II-13.21)
olıcaK	(I-1.44)	çoK	(I-6.19)
bayraK	(I-5.12)	peK	(I-2.48)
baK	(I-2.25)	şindiciK	(I-2.2)
puluK	(I-11.27)	ocaK	(II-22.40)
tāK<tank	(IV-31.132)	galabalıK	(IV-32.5)
artıK	(IV-32.163)	muhaKgaK	(IV-32.102)

g# < k#

acıg	(I-1.127)	katıg	(I-4.86)
olcág	(I-1.28)	kabrıstanlıg	(I-7.64)
oldug	(I-1.33)	çocug	(I-1.133) (II-22.9)
yōg	(I-1.99)	yұmışacıg	(I-1.72)
pułlug	(I-1.68)	dēvled	(I-8.3)
derneg	(II-18.1)	çifçilig	(I-2.39)
çorag	(I-12.63)	toprag	(I-12.63)
ōrag	(I-1.60) (I-7.87)	ufag	(I-9.31)
mûKāg	(I-12.15)	perişanlıg	(II-19.154)
şindilig	(I-9.28)	tekerleg	(I-9.18)
teg	(I-9.9)	nolıceg	(I-6.18)
şōbanlıg	(I-6.14)	çomag	(I-5.34)
eleTTirig	(I-5.25)	ilg	(I-4.95)
peg	(I-11.7)	bilezig	(II-26.44)
yüzzüg	(II-18.10)	çıg	(I-12.86)
bōreg	(II-22.13)	dolaşıg	(II-24.9)
başlıg	(II-25.5)	cıPlag	(IV-36.33)

d# < t#

on dörd	(I-2.17)	purostad	(II-23.12)
amaliyed	(II-23.49)	milled	(IV-31.28)
yōğurd	(IV-31.70)	damad	(IV-32.69)
rahad	(IV-33.16)	kürd	(IV-38.104)
fagad	(V-51.9)	aşired	(V-51.8)

T# < t#

adeT	(II-14.13)	FagaT	(I-11.4)
ka_aT	(I-1.93)	yahuT	(I-1.78)
aT	(I-1.65)	dāmaT	(I-7.16)
dosT	(I-7.12)	yozgaT	(II-15.9)
āyaT	(I-12.23)	dörT	(I-1.137)
fagaT	(II-19.127)	yīğiT	(II-24.12)
vakiT	(IV-35.32)	devleT	(IV-38.132)

Ç, c# < ç#

genÇ	(I-1.10)	göÇ	(I-7.68)
sādıÇ	(I-4.59)	piriÇ	(IV-34.24)
saKlambac	(IV-36.17)	üÇ	(V-65.43)

P# < p#

bırakıP	(I-1.36)	yakıP	(I-2.27)
istoP	(I-4.110)	doğup	(I-7.68)
yyiP	(I-10.24)	tertiP	(IV-32.40)

b# < p#

dönüb	(I-10.5)	gelib	(I-9.10)
-------	----------	-------	----------

F# < f#

hoşaF	(II-18.20)	pılaF	(III-30.55)
masraF	(IV-32.29)		

S# < s#

kurS	(I-5.26)	nüfûS	(I-4.16)
------	----------	-------	----------

z# < s#

herkez	(I-6.22)	esaz	(I-12.52)
--------	----------	------	-----------

j# < ş#

bej<beş	(I-7.22)	kurulmuj	(I-7.52)
geÇmij	(I-4.110)		

2.2.1.4. Kelime Sonunda Ulanmaya Bağlı Ötümlüleşmeler:

Sonu ötümsüz bir ünsüz ile biten bir kelimeyi, ünlü ile başlayan bir kelime takip ettiğinde (**K#+#V**), ilk kelimenin sonundaki ötümsüz ünsüz ötümlüleşir. Anadolu ağızlarının birçoğunda olan bu değişme, **ÖTT**'nde de olmakla beraber imlâda gösterilmez.¹⁰²

c#_#V < ç#_#V

borc_ediyeledi	(IV-31.103)
----------------	-------------

Ç#_#V < ç#_#V

saÇ_äkmē	(IV-32.114)	hiÇ_ömründen	(I-4.37)
----------	-------------	--------------	----------

d#_#V < t#_#V

ziyared_ederdi	(I-6.27)	dörd_ay	(II-19.122)
ağid_edecece	(II-24.2)	sohbed_eder	(III-28.4)
cirid_eder	(IV-31.31)	daved_eder	(IV-34.9)
şerbed_ıçilir	(V-44.13)		

F#_#V < f#_#V

zarF_ıçine	(I-12.129)
------------	------------

¹⁰² krş. GÜLSEVİN; *UIA*, s. 44.; BOZ, *AMA*, s.64.

T#V < t#V

devleTüşi	(I-1.29)	mefâTüedi	(I-12.29)
mâkaTüolarak	(I-10.11)	dâveTüedersin	(I-9.24)
banTüalmaz	(I-5.5)	şerbeTüiçilî	(V-44.13)

g#V < k#V

hagüedebilişsem	(I-12.37)	çocugüevine	(I-5.12)
kiralıgüalırdık	(I-8.9)	çogüüğraşdım	(II-19.11)
sıcagüolur	(II-19.111)	böyügüölan	(II-19.151)
fakiridigüo zaman	(II-20.19)	opagüev	(II-21.27)
gormegüisderseñ	(IV-32.130)	ufagüaltın	(IV-32.170)
gücügüölum	(V-42.40)	örennigüolmuj	(I.9.8)

ğ#V < k#V

yoğüudun<yok+idi	(V-61.49)	olmadığüiçin	(I-12.53)
------------------	-----------	--------------	-----------

K#V < k#V

bâğacaKüatmazdan	(III-29.3)	topaKüev	(IV-31.60)
bayraKüadamlar	(IV-32.211)	sormaKüisdēsen	(V-43.18)

b#V < p#V

nāsibüedirse	(II-19.81)	sāyıbüoldu	(I-12.82)
tertübüalırık	(IV-31.130)	mālübüeder	(IV-32.66)
harbüetmişler	(IV-36.5)	hesabüiğ	(IV-36.69)
takibüediyi	(IV-38.104)	giribüörda	(I-7.72)

P#V < p#V

icaPüediyo	(II-19.37)	meğdıPüatarsın	(IV-38.45)
guruPüolurdu	(I.5.37)		

2.2.2. Ötümsüzleşme: Ötümlü ünsüzlerin yerlerini ötümsüz karşılıklarına bırakmasıdır. Anadolu ağızlarında çok yaygın görülen bir değişimdir. Bu değişimlerin bir kısmı yarı ötümsüzleşmedir.¹⁰³

2.2.2.1. Ön Seste Ötümsüzleşme

#K, k < #g

Kayrı	(I-12.82)	kari <gayr (Ar.)	(I-2.40)
kurbetçi < gurbet (Ar.)	(IV-33.25)		

#P, p < #b

pazısı	(I-7.36)	pinîyem	(I-10.8)
püskügüt < bisküvi < biscuit (Fr.)	(II-22.8)	Paşka	(V-53.17)
pacasından	(V-58.69)		

#t < #d

Tokdoro	(I-2.10)	tomatisimiş	(II-24.66)
---------	----------	-------------	------------

#f, < #v

furulādı	(IV-36.24)	fedalaşır	(IV-38.88)
----------	------------	-----------	------------

2.2.2.2. İç Seste Ötümsüzleşme

-P- < -b-

sohPet	(II-13.11)	gúPrēli	(III-30.75)
mePusdan	(V-47.35)		

-T,-t- < -d-

patişah	(II-15.1)	āTı < ad	(I-1.97)
---------	-----------	----------	----------

¹⁰³ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.151 (Korkmaz, bu terimi **tonsuzlaşma** olarak vermiştir.); TUNA; *TDDN*, s. 28.

-Ç- < -c-

eğlençe (II-17.7)

-S- , -s- < -z-

makbusları (I-12.76)

yüssük (I-4.108)

boSüyükde <bozüyük (II-26.65)

domuScuk (I-1.53)

deniSciycim (I-5.25)

ıscık<azıcık (IV-31.128)

tınaSlara (IV-38.125)

fıransıSlar (V-46.52)

-ş,-Ş- < -j-

garaŞdan (I-1.91)

2.2.2.3. Son Seste Ötümsüzleşme**s, S # < z#**

aS (I-7.6)

öküS (I-1.65)

yüS (I-1.2)

gıS (I-1.29)

biS (I-1.17)

şeyimiS (I-11.21)

biraS (I-2.10) (I-11.46)

ra_atsıS (I-2.10)

sekiS (I-2.28) (II-19.12)

gürbüS (I-8.1)

2.2.3. Ünsüz Kaybolmaları: *EA*'da çoğunlukla “ğ,h,l,r,v,y” ünsüzlerinin komşu ünlülerdeki açıklık¹⁰⁴ sebebiyle kaybolmaları çok yaygın ve ileri durumdadır. Bu kaybolma *EA*'da olduğu kadar komşu ağızlar *AMA*, *UİA* ve *BDYA*'da da çok yaygındır.¹⁰⁵ Bunların dışında çeşitli sebeplerle ünsüz kaybolmaları olabilmektedir.¹⁰⁶

Ünlülerin açıklığı sebebiyle beş şekilde oluşmaktadır:¹⁰⁷

¹⁰⁴ Ünlülerde açıklık için bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 3.

¹⁰⁵ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s.64-66.; GÜLSEVİN, *UİA*, s. 47-55.; BOZ, *AMA*, s.67-72; DİNAR, *BDYA*, s.60.

¹⁰⁶ Erdoğan BOZ; “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” *TD*, S.600, Ankara, 2001, s. 856-864.

¹⁰⁷ Ünsüz kaybolmaları ünlülerin açıklığı sebebiyle “erime, büzülme, derilme, yutulma ve ünsüz yitimi” olarak beş başlık altında işlenirken KORKMAZ, bu değişmeyi “ünsüz düşmesi” adıyla tek başlıkta birleştirmiştir. bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 162-163.

2.2.3.1. Erime: Kelime içinde veya sonunda “ğ, h, l, r, v, y” ünsüzlerin, komşu ünlülerdeki açıklık sebebiyle kaybolmasıdır. Bu esnada komşu ünlü çoğu kere uzar. Ancak yer yer ünlünün uzamadığı örnekler de tespit edilmiştir.

2.2.3.1.1 Kelime İçinde

-VK- < -VğK-

ārīdı	(II-18.40)	āladırılar	(I-12.112)
bādaşamayız	(I-4.32)	sālāmıyo	(II-19.36)
bālīca	(I-1.105)	emirdālīlar	(I-9.9)
bākuru	(I-1.84)	ōlaḡdan	(I-2.32)
yālīk	(I-12.102)	bālarıS	(I-12.99)
ūraşđım	(I-12.71)	sāda	(I-12.14)
ūlen	(I-10.41)	sālam	(I-10.7)
ārı	(I-4.23)	ōleden	(I-7.14)
ōretmen	(I-1.101)(I-7.79)	ōretimini	(I-7.81)
ōrenci	(I-7.76)	fotāraf	(I-9.43)
yāmur	(I-4.107)	sādıÇ	(I-4.59)
ēlendiler	(IV-31.7)		

-VK- < -VhK-

bāsedecez	(II-14.1)	bāşış	(I-7.22)
sabāleyin	(I-10.41)	pēlivan	(I-6.18)
paytātını	(II-15.13)	rāmetli	(I-2.47)
tāmiñime	(I-2.24)	masül	(I-12.64)
tāsıl	(I-12.53)	tēlikeliydi	(I-12.50)
mūtārıñ	(I-1.12)	uzun,āmetde	(I-1.59)
kāvede	(I-1.57)	sōPbet	(II-19.30)
ēleyet	(I-6.6)	yānı	(I-6.31)
şāsen	(II-19.43)	tēris	(II-19.119)
ētiyarladık	(III-29.74)	zabānañ	(IV-34.9)

-VK- < VgK- < -Vkk-

çocukē	(I-6.12)	pullūnan	(II-19.40)
ôsüz	(II-24.24)	āşam	(IV-34.30)

-VK- < -VIK-

ōsun	(I-12.73) (I-11.17)	kākar	(II-15.19)
ātmış sekizde	(I-10.8)	gēmişlē	(I-1.1)
deyi mi	(I-6.1)	gaKardı	(II-20.16)

-VK- < -VñK-

sōra	(I-1.20) (I-2.28), (I-6.29)	*so	(I-7.37)
------	-----------------------------	-----	----------

*İşaretili örnekte önce erime, sonra derilme olmuştur.

-VK- < -VnK-

dek gelişdi	(I-1.79)	inaÇ	(I-12.122)
īsannar	(I-4.44)	īşāt	(I-1.136)
isteyēler	(I-4.82)	tāK<tank	(IV-31.132)

-VK- < -VrK-

askēliĝi	(I-1.59)	geliken	(II-19.3)
bikaş	(I-9.13)	vēdik	(II-19.14)
oynadırlā	(I-1.58)	hāşlıK	(II-13.19)
tālası	(I-1.28)	soruyōsunuS	(II-15.1)
otutdurulār	(I-4.59)	tahana	(I-2.56)
vādı	(I-1.39)	kılışlādan	(I-1.50)
yim beş	(I-1.5)	vēdim	(I-1.12)
dolmuşlāla	(I-1.91)	yēde	(I-1.84)

-VK- < -VfK-

yūkadan	(II-18.28)
---------	------------

-VK- < -VvK-

yārim	(I-2.12)	tôbe	(IV-32.242)
-------	----------	------	-------------

-VK- < -VyK-

kari	(I-2.40)	bôlêdi	(I-2.59)
sūleyem	(I-4.66)	kôde	(I-7.1), (II-15.5)
ôle	(I-10.27)	būleydi	(II-20.1)
söledim	(IV-31.1)	sērek	(IV-35.70)

-VK- < -V'K-

bāzısı<ba'zı	(I-3.6) (I-4.36)	dāvete<da'vet	(I-4.55)
cāmili<cāmi'	(I-1.20)	yāni <ya' ni	(I-9.35) (I-4.65)

2.2.3.1.2. Kelime Sonunda**KV# < -KVġ#**

sā	(I-10.9)	yā	(IV-31.71)
----	----------	----	------------

KV# < -KVh#

allā	(II-15.21)	silā	(IV-31.25)
------	------------	------	------------

KV# < -KVl#

nāsı	(I-9.22)		
------	----------	--	--

KV# < -KVr#

gêli	(I-3.6)	yèmeklê	(I-2.59)
sêfe	(I-2.46)	kadā	(I-10.34)
duysunnā	(I-12.73)	Pine	(I-10.42)
vā	(I-1.41)	bi	(I-1.26)
gidiyō	(I-4.17)	olu	(II-19.2)
diyō	(II-19.82)	çiftelê	(II-19.104)
bakıyolā	(II-19.155)	sala	(III-30.25)

KV# < -KVy#

şē	(I-11.23)	buğdā	(II-19.45)
----	-----------	-------	------------

KV# < -KV'#

camī	(I-1.111)		
------	-----------	--	--

KV# < -KVn#

geçerke	(I-9.10)	ne yāpsı	(I-7.72)
çocukē	(I-6.12)	zatē	(I-4.18)

2.2.3.2. Büzülme: Kelime içinde iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü haline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir.¹⁰⁸

-V / V∪V- < -VğV-

sorucan	(I-2.52)	oldūnuz	(I-11.16)
inem <inek+im	(I-11.25)	gerdīne	(I-12.2)
ābilerim	(I-12.40)	*dī mi	(I-12.112)
bārılar	(I-12.132)	āllāñ < allah+ım	(II-13.1)
bāsedecēz	(II-14.1)	dādıyo	(II-15.10)
gerçēni	(II-13.20)	dēl	(II-13.20)
eşlī∪inde	(II-14.9)	yürēl < yūreğil	(II-15.4)
gōbēz	(II-15.5)	gaymakamlīnda	(II-15.26)
gaçān	(II-16.2)	ayāña	(II-18.52)
dūn	(II-18.63)	çārmadan	(II-19.18)
yörūnū	(II-19.86)	ārlığı	(IV-31.195)
çāna	(IV-32.56)	meslēm	(IV-35.45)
yōrt	(IV-35.47)		

* İşaretli örnekte önce daralma, sonra büzülme ondan sonra erime olmuştur.

¹⁰⁸ bkz. TUNA; *TDDN*, s. 42, krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 51; BOZ, *AMA*, s.70; DİNAR, *BDYA*, s.64.

-V / V_UV- < -VhV-

eskişerde (I-1.6)	mācır (I-11.1)
hastanelerde (I-12.80)	mābetleri (I-1.34)
mũKāg (I-12.15)	sābine (I-12.134)
ra _U atsıS (I-2.10)	mārem <muharrem(I-2.34)
mālenin (I-9.8)	mābere (I-9.51)
allān (II-19.122)	şere (II-20.6)
isdırāt (IV-31.126)	

-V / V_UV- < -VIV

ne Pam < ne yपालım (I-2.49)	kurālī (I.5.1)
-----------------------------	----------------

-V / V_UV- < -VrV-

ayaglāna (I-4.97)	büyüklēmiz (I-1.58)
dèdelēmiz (I-1.1)	dēyek <deyerek (I-1.3)
işlēne (I-10.10)	yeřlēni (I-2.50)
ällēne (II-18.30)	sölüyöm (II-13.20)
malzemelēni (I-1.104)	neden (I-1.76)
tarafłānda (I-9.38)	oralānı (I-1.98)
etlēni (II-25.49)	

-V / V_UV- < -VnV-

cāmİn _U žeri < cami+nin (I-7.62)

-V / V_UV- < -VñV-

ādın mı (I-2.48)

-V / V_UV- < -VvV-

mākaT<muvakkat (I-10.11)	ōndere<ōvendere (IV-31.3)
--------------------------	---------------------------

-V / V_UV- < -VyV-

ne bilīm (I-3.11)	söyliyēm (I-4.3)
-------------------	------------------

īce	(I-4.69)	nizamide	(I-9.43)
geçindirüz	(I-11.25)	büyüb	(I-12.3)
nap ne yap	(I-12.86)	bilim	(II-24.85)
cēran	(V-54.19)		

-V / V_∪V- < -V'V-

īṣāt<inṣa 'at (Ar.)	(I-1.136)	māyāne<mu'ayene (Ar.)	(I-1.44)
zirāt<zira'at (Ar.)	(I-1.8)	mālesef<ma'alesef (Ar.)	(I-2.16)
iddālī<iddi'a (Ar.)	(II-18.47)	māṣımı<ma'aş (Ar.)	(I-1.95)
sanāta<zanaat<sina'at (Ar.)	(I-4.7)	madbāya<matba'a (Ar.)	(I-5.26)
cömāt<cema'at (Ar.)	(I-1.111)	īṣāt<inṣa'at (Ar.)	(I-1.136)

2.2.3.3. Derilme: Kelime sonunda iki ünlü arasındaki bir ünsüzün, ünlülerin açıklığı sebebiyle kaybolup, komşu ünlülerle birlikte çoğu kere tek bir uzun ünlü haline gelmesidir. Bazen uzun ünlü yerine ikiz ünlü de görülebilir:

V# / V_∪V < VġV#

aşşā	(II-20.22) (IV-32.206)	ā<ağa	(I-2.50) (II-13.4)
sāġlık _∪ ocā	(I-1.9)	yerleştī	(I-10.16)
bayā	(I-11.21)	oldū	(I-11.22)
aşī <aşaġı	(I-12.9)	toprā	(I-12.59)
kuyrū	(I-12.104)	tabā	(I-4.69)
olmadī	(II-18.49)	yāme	(I-4.107)
emirdā	(I-6.3)	boşalamadı<boşal-amadık+ı	(I-9.28)
biçmē	(I-9.36)	almā	(I-1.93)
ayā <ayak+a	(II-19.8)	Pulļā <pulluk+a	(II-26.51)

V# / V_∪V < VhV#

dā < daha(I-1.4)	(I-7.35)	allā < allah+a	(II-15.19)
vallā < vallahi	(I-1.3)		

$$V\# / V_{\cup}V < VIV\#$$

gôñü <gönül+ü (II-18.49)

mesa < mesela (I-6.17)

$$V\# / V_{\cup}V < VrV\#$$

ʔèsgişēhe (I-7.9)

sulān < sular+ın (I-1.82)

*sō (I-12.67)(I-7.35)

*İşaretli önrekte ilkönce erime ardından derilme olmuştur.

$$V\# / V_{\cup}V < VyV\#$$

güvä (I-6.20)

$$V\# / V_{\cup}V < V'V\#$$

Tabè<tabi'i (Ar.) (I-5.15)

2.2.3.4. Yutulma: İç seste kapalı hece komşuluğundaki bir ünsüzün, komşu bir ünlünün açıklığında kaybolmasıdır. Bilindiği gibi *ET*'de aynı durumdaki g'lerin yutulması Oğuz lehçelerinde yaygın bir değişmedir. *EA*'da çoğunlukla "h" yutulmaları tespit edilmiştir.¹⁰⁹

$$-KV- < -KdV-$$

günüz (I.18.14)

$$-KV- < -K'V-$$

deFa<def 'a (Ar.) (I.1.73)

$$-KV- < -KhV-$$

haşeş (II-15.18)

isak (I-4.23)

vel_āsılı (I-2.29)

meçul (IV-32.213)

herālda (II-19.83)

gülānedeydim (II-23.12)

¹⁰⁹ bkz. TUNA; *TDDN*, s.42, krş. GÜLSEVİN; *ÜİA*, s.56; BOZ, *AMA*, s.72; DİNAR, *BDYA*, s.68.

-KV- < -KgV-

etemesut (I-4.22)

-KV- < -KrV-

zona (I-4.75)

-KV- < -KyV-

televizon (I-4.29)

2.2.3.5. Ünsüz Yitimi: Ünsüzün bulunduğu çevre şartı bakımından “yutulma” ya, kaybolurken ünlülerden birini uzatması bakımından da (nispeten) “erime” ye benzemektedir. “Ünsüz yitimi” olayının örnekleri incelendiğinde, özellikle, “r”, “l”, “n”den sonra gelen “h” ünsüzünün kaybolduğu görülür. arapçadaki “ayın” ünsüzü de “l” sesinden sonra kaybolabilir. “h”den önceki ünsüzler “r”, “l”, “n” değilse, ortaya çıkan olay “ünsüz yitimi” değil, “yutulma” olmaktadır.¹¹⁰

-KV- < -KIV-

āñadiñ mı (I-2.25) (I-11.66) dīne (II-19.2)

-KV- < -KrV-

sōna (I-1.67) (I-4.6)

-KV- < -KhV-

tārana (I-1.76) tēne <tenha (Far.) (III-29.75)

2.2.3.6. Ünsüz Düşmesi**2.2.3.6.1. Kelime Başında****#ϕ- <#h**

āsret (I-1.79) ānım (I-1.127)

ātırırma (I-2.7) asta (I-2.10)

¹¹⁰ Geniş bilgi için bkz. G. GÜLSEVİN, “Bir Ünsüz düşmesi Tipi Daha: Ünsüz Yitimi”, TDAV, Prof.Dr. Osman Nedim Tuna Hatıra Sayısı, S. 139, Ağustos 2002, s.133-136.

ārbinde	(I-2.18)	āzır	(I-2.41)
ani	(I-4.73)	ēmen	(I-4.89)
ācı	(I-6.24)	ēr	(I-7.6)
īsım	(I-7.12)	ās	(I-7.28)
āmuru	(I-7.32)	ākılı	(I-7.79)
ērālda	(I-8.4)	āyır	(I-9.1)
ārman	(I-9.11)	āyvandı	(I-9.35)
ızlı	(I-9.35)	īj	(I-9.40)
ēpsini	(I-10.36)	ēsabı	(I-10.44)
ēmşire	(I-11.66)	āyaT	(I-12.23)

#ϕ- <#ş

indi (II-19.10)

#ϕ- <#y

ulaf (III-29.46)

2.2.3.6.2. Kelime İçinde

-ϕ- < -k-

yūmışacıg (I-1.72)

-ϕ- < -n-

deklerdiñ (II-21.18)

-ϕ- < -t-

çifçilig (I-2.39)

raslıyan (IV-32.60)

2.2.3.6.3. Kelime Sonunda

ø # < t #

dos (II-14.12)

serbes (I-3.13)

gatarag<katarakt (II-23.47)

dürüs (V-61.48)

2.2.3.6.4. Grup Düşmesi: Bir ünlü ve bir ünsüzden oluşan birden fazla sesin düşmesidir. Çok az görülür:

acıg <azıcık	(I-1.127) (II-20.15)	ikinden < ikindin+den	(III-28.17)
hıdrez <hıdırellez	(I.12.116)	eskīne	(II.13.18)
gīček < git-ecek	(I.1.109)	eşerde < eskişehir+de	(I-2.11.)

2.2.3.7. Hece Tekleşmesi: Bir kelimedede benzer sesleri taşıyan iki hecenin kaynaşması ve dolayısıyla hece sayısının azalmasıdır.¹¹¹

-ø- < -(I⁴)r-¹¹²

geçiriS < geçiririz	(I-1.39)	yedirdik < yedirirdik	(II-24.77)
çārīz < çağır-ır-ız	(II.19.70)	veriz < ver-ir-iz	(IV-32.150)
galdırız	(V-62.15)		

-ø- < -(I⁴)n-¹¹³

önna < onunla (I-1.65)

2.2.3.8. Ünsüz Tekleşmesi: İç seste, çoğu kere alıntı kelimelerde aslî ikiz ünsüzden birinin kaybolmasıdır.¹¹⁴ *EA*'da örnekleri fazla değildir:

-b- < -bb-

mābetleri (I-1.34)

-k- < -kk-

mākaT < muvakkat	(I-10.11)	mûKāg < muhakkak	(I-12.15)
dükānı < dükkan	(I-8.9)		

¹¹¹ bkz. KORKMAZ, *GTS*, s. 79 (Korkmaz, bu terimi **hece kaynaşması** olarak vermiştir.); TUNA; *TDDN*, s.44-45.

¹¹² krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 68; BOZ, *AMA*, s.73.

¹¹³ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 68; BOZ, *AMA*, s.74.

¹¹⁴ bkz. KORKMAZ, *GTS*, s. 163; TUNA; *TDDN*, s. 33.

-l- < -ll-

pulug	(I-11.27)	vāḷa	(I-1.3) (I-3.10)
mālenin	(I-9.8)		

-r- < -rr-

mārem < muharrem (I-2.34)

-v- < -vv-

evālsi < evvelsi	(I-1.10)	evelā < evvela	(I-9.23)
guvat < kuvvet	(V-53.35)		

2.2.4. Ünsüz Benzeşmeleri: Bir ünsüzün yakın veya uzaktaki bir başka ünsüze etki ederek onu kendine benzeştirmesi olayıdır.¹¹⁵ Hem *EA*'da hem de diğer Anadolu ağızlarında çok yaygın ve ileri durumda görülen bir değişmedir.¹¹⁶ Ünsüz benzeşmelerini, eklenme ve ulanmaya bağlı benzeşmeler ile tabanlardaki benzeşmeler olarak üç ana başlık altında işleyeceğiz.

2.2.4.1. Eklenmeye Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.1.1. İlerleyici Benzeşme:**-n + ≠n < -n + ≠l****+lAr**

şunnarı	(IV-35.22)	onnar	(I-12.16)
düyünner	(I-1.23)	günnük	(I-10.43)
duysunnā	(I-12.73)	varannarnañ	(IV-32.4)
düyünneç	(I-2.13)	unnarı	(I-2.50)
bunnardır	(I-2.58)	bugünnerde	(I-9.22)
yannara	(I-1.80)	äkinnē	(I-1.118)

¹¹⁵ bkz. KORKMAZ, *GTS*, s.162, TUNA; *TDDN*, s. 34-36. ; DİNAR, *BDYA*, s.71.

¹¹⁶ krş. GÜLENSOY, *KYA*, s.60-61.; GÜLSEVİN, *ÜİA*, s.56-60.; BOZ, *AMA*, s.75-80.; YILDIZ, *IMA*, s.42-47.

+II

gara goyunnu (II-19.86)

galKannı (III-29.45)

gannı mıyıldı (II-24.28)

+IA-

şışmannadı (II-26.22)

añnadıñ (V-39.9)

diñne (V-49.11)

añnatdığı (IV-32.8)

düzennemede (V-42.9)

+IIK

çoğunnuġū (I-7.8)

garannıK (IV-38.119)

şirinnig (IV-31.14)

ormannıKdır (IV-32.80)

zēnginniġe (II-24.52)

bakannıKdarda (II-26.68)

çōbannık (I-12.10)

samannıġın (IV-36.82)

+(i)IA(n) edatı

zāmanna (I-11.31)

çāñınan (II-17.3)

tırpanna (I-7.84)

düvennen (I-1.71)

goyunnañ (II-21.21)

varannarnañ (IV-32.4)

onnan (I-12.34)

afyonna (I-4.32)

ħayvanñan (I-1.66)

ōlannañ (II-21.5)

arabasıyna (IV-31.90)

zamanıynañ (IV-34.5)

+n + ñn < +n + ñd**+dAn**

onnan (II-13.2)

bakımınan < bakımından (II-19.7)

etraFınnan (II-21.28)

2.2.4.1.2. Gerileyici Benzeşme:**-Ç + ñç < -ş + ñç**

güveÇçi (V-51.10)

$$-s + \neq s < -l + \neq s$$

ossun (I-1.25) (II-19.56) gesse (V-45.55)

ossa (II-13.20) bussañ (V-59.11)

$$-n + \neq n < -n + \neq l$$

ūlenneyin (I-9.27)

$$-l + \neq l < -r + \neq l$$

ōllařda (I-1.62)

yapdırıllar (II-25.22)

ayrılıllar (V-42.26)

$$-r + \neq r < -l + \neq r$$

ararakdan (II-19.80)

$$S + \neq s < -z + \neq s$$

ekemessin (I-12.61)

yyemessin (II-20.8)

göremessiñ (I-12.100)

bulamassın (II-26.54)

gitmesse (IV-32.167)

alamassiñ (IV-36.47)

$$t + \neq t < -h + \neq t$$

sabāttan (I-10.40) (II-19.78)

2.2.4.2. Ulanmaya Bağlı Benzeşmeler: Bu benzeşme şekli de, benzeşmenin yönüne göre ilerleyici ve gerileyici olmak üzere iki şekilde oluşmaktadır.

2.2.4.2.1. Gerileyici Benzeşme:

$$K\# \cup \#g < k\# \cup \#g$$

bayrak_∪galdırırılar (V-39.1)

ufag_∪köy (V-39.44)

$$m\# \cup \#m < m\# \cup \#v$$

inem_∪mar (I-11.25)

yerim_∪mar (I-12.33)

s#_#s < ç#_#s

kas sene (II-15.3)

d#_#t < t#_#d

milled_toplanıyi (V-47.5)

2.2.4.3. Kök ve Tabanlardaki Benzeşmeler

2.2.4.3.1. Ünsüz-ünsüz Benzeşmesi

2.2.4.3.1.1. İlerleyici Benzeşme

ç-c < # ç-r

isviçcede (I-2.6)

n-n < n-d

efennim (II-15.9)

n-n < n-l

annedem (I-1.37) (I-6.15) (I-12.102) annattım (I-10.18)

yannış (IV-32.39)

n-n < n-r

sonnă (II-20.24)

l-l < l-y

fasille (I-2.55) (III-30.56) (III-30.23) millon (II-26.43) (I-12.129)

sandalle (II-19.147) millâr (II-23.19)

billa<bilye (IV-35.34)

l-l < l-r

eleli < ileri (V-51.108) olalaKdan<alarakdan¹¹⁷ (IV-35.18)

¹¹⁷ Diğer Anadolu ağızlarında da sıkça rastlanan bir değişmedir. Geniş bilgi için bkz. Leyla KARAHAN, "Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri", TKAE, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara 1996, s.206.

s-s < s-t

dossuna (II-13.11)

bossanımız (II-20.87)

2.2.4.3.1.2. Gerileyici Benzeşme**c-c < z-c**

accıg (II-19.148)

ç-ç < f-ç

çiççiyim çiççiyim < çifçiyim < çiftçiyim (V-42.38)

m-m < h-m

müsametdin < hüsametdin (I-10.5)

-l-l < n-l-

laylon < naylon (V-44.22)

n-d < m-d

şindi (I-1.5)

hindi (II-25.24) (III-30.35)

n-n < l-n

yannız (I-7.8)

ñ-n < l-n

añnımıza (II-18.53)

t-t < s-t

hattanede (V-58.72)

n-n < ğ-n

inne (V-58.75)

2.2.4.3.2.4. Diğer Ünsüz Değişmeleri

2.2.4.3.2.4.1. Önde Ünsüz Değişmeleri

-h- < -f-

hilan (II-21.38)

-P- < -f-

Pilan (V-64.29)

-l- < -n-

lôbed (I-9.43)

lôbete (II-25.69)

-b- < -m-

bukabele < mukavele (III-28.16)

-m- < -v-

mefâT¹²¹ < vefât (I-12.29) (II-23.31)

mesâyt (II-19.80)

merem (V-58.73)

hurdular (V-51.48)

-m- < -b-

miner (IV-31.23)

2.2.4.3.2.4.2. İç Seste Ünsüz Değişmeleri

h < ’

saħat < sa’ at (Ar.) (I-12.57) (III-30.92)

-p- < -f-

apyonumuzuñ (V-58.41)

¹²¹ krş. ÖZKAN, *SYAÖ*, s.63.

-r- < -l-

gerd̄ine (I-12.2)

-l- < -r-

beli (V-42.35)

-l- < -n-

dölüm<dönüm (I-1.28) (II-23.42)

-d- < -r-

emdullaḥ<emrullah (I-12.45)

-l- < -r-

oynıylak (I-1.39)

güleş (I-1.23) (V-65.29)

+l + ≠r < +l + ≠l

şenlenēlek (I-1.40)

-l- < -n-

emliyeti (III-29.39)

-n- < -l-

böne (V-65.2)

2.2.4.3.2.4.3. Son Seste Ünsüz Değişmeleri

-v- < -y-

köv (I-12.107)

2.2.5. Bağıntılı Değişme: İç sesteki sesleri, benzer sesli bir başka kelimedeki seslere dayanarak değişik telaffuz etmektir.¹²²

ver hasılı < vel hasılı (I-2.48)¹²³ tuhaf < tavāf (Ar.) (II.27.5)

2.2.6. Benzeşmezlik: Bir kelimedeki yan yana veya birbirine yakın duran ve boğumlanma nitelikleri bakımından birbirinin tıpkısı veya benzeri olan iki ünsüzden birinin, kendi boğumlanma noktasını ötekinden ayırarak başka bir ünsüze dönüşmesi olayı. Bu olay daha çok *r* ve *n* akıcı seslerinin tetrağını önleme çabasından doğmuştur. Yazı dilinde seyrek ağızlarda daha sık rastlanır.¹²⁴

çağılālaK (I.1.39) bilader (I.9.4)

2.2.7. Aykırılışma: Çıkış noktaları birbirinin aynı veya yakın olan ünsüzlerden birinin, benzeşmenin aksine çıkış noktasının farklılaşmasıdır.¹²⁵ Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi, *EA*'da da benzeşmeye göre örnekleri oldukça azdır.

-bp- < -ff-

muabPak_etsiñ (II.15.21)

r-r < l-r

lapur<rapor (V-64.68)

l-r < r-r

leşberlik<rençber(Far.) (I-8.7)

m-m < b-m

mulmaya (I-10.20)

-ln- < -ll-

miñneṭ (III.3040)

¹²² bkz. TUNA; *TDDN*, s. 31,32.

¹²³ S.ÖZÇELİK, E. BOZ, Diyarbakır ile Çüngüş ve Çermik Yöresi Ağzı, s.75. An.2001. TDK yay

¹²⁴ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.42

¹²⁵ bkz. Sadettin ÖZÇELİK; "Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine", İlmî Araştırmalar, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131-144.

-nt- < -tt-

çeşin çeşit (I-2.13)

-nb- < -bb-

nöber (I-2.57)

-nd- < -yn-

? pendir (II.21.33)

? pendirimizi (III.29.32)

2.2.8. Süreklileşme: Patlayıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle sızıcı ünsüzlere değişmesidir.¹²⁶

2.2.8.1. Ön Seste Süreklileşme

ğadar < kadar (II-18.64) (II-24.84)

şöbanlık < çobanlık (I-6.14)

2.2.8.2. İç Seste Süreklileşme**2.2.8.2.1. Kök Ünlüsünden Sonra****Ş,ş/ < ç/**

EA'da yaygın olarak görülen bir değişmedir. Söz konusu değişme komşu ağızlarında da yaygındır.¹²⁷

aş- (I-8.9) (II-18.61) (II-14.14)

hiş (I-3.11) (I-4.37)

geşti (I-7.82)

üş (I-4.49)

saşdılaş (II-18.62)

*hāşlıK (II-13.19)

bişer (II-19.42)

kaşına (II-19.49)

borşdan (IV-31.107)

* İşaretili örnekte ilk önce erime olmuş, daha sonra süreklileşme olmuştur.

j/ < ç/

?İj < hiç (I-4.40)

üj < üç (I-4.49) (I-9.22)

¹²⁶ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 135, TUNA; *TDDN*, s. 28.

¹²⁷ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 64, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 62; BOZ, *AMA*, s.81; YILDIZ, *IMA*, s.40; DİNAR, *BDYA*, s.79.

j/ < c/

?ājıya (I-6.24)

?İşaretli örneklerde ilk önce ünsüz düşmesi olmuş, ardından süreklileşme gerçekleşmiştir.

ğ/ < k/

lāğab (I-1.99)

2.2.8.2.2. Tabanlarda

-š-, -ş- < -c-, -ç-

ağaş	(I-7.59)	araşTı	(I-9.35)
bıkaş	(I-9.13)	kılışlar	(I-4.1)
yamaşlarından	(I-7.57)	genşler	(II-19.2)
haşdan < hacdan	(II-25.27)	reşberliği	(II-19.132)
geşliğimde	(III-30.127)		

-j-/ < -c-

geje (I-5.36)

-ğ- < -k-

perişanlığdı (II-19.125) ötēğī (II-20.31)

2.2.8.2. Son Seste Süreklileşme

j# < ç#

saklambaj (I-9.16)

ş# < ç#

hariş	(I-5.13)	aytaş	(I-2.34)
oruş	(III-28.24)	piriş	(II-16.1)
gänş	(I-2.35)	genşlerden	(I-4.8)
geşti	(II-19.114)	Kaş	(II-23.28)

aş (IV-36.47) *öndüş <ödünç (V.57.76)

* İşaretli örnekte tek yönlü yer değiştirme hadisesi olmuştur.

2.2.8.3. Kişiyeye Bağlı Süreklileşme

EA'da art damak “**k**”lerinin sızıcılaşarak “**x**” olması yaşı epey fazla olan dört kişide tespit edilmiştir. Anadolu ağızlarında oldukça yaygın görülen bir değişmedir.¹²⁸

$x / \sim x \# < k / \sim k \#$

baħıyolarlar (II-19.17)	yaħınına (II-19.2)
çixaddıñ (IV-31.98)	sokaxda (IV-31.34)
fistix (IV-32.202)	taxtayla (IV-32.219)
yalax (IV-38.74)	

2.2.9. Süreksizleşme: Sızıcı ünsüzlerin çeşitli sebeplerle patlayıcı ünsüzlere değişmesidir. *EA*'da birkaç örneği tespit edilebilmiştir:

#c- <#j-

candarmağdım (I-12.11)

-K- < h-

taKdayı (II-22.39) tesbik (V.53.25)

-ç- <-ş-

çadırvan (I-4.103)

2.2.10. Ünsüz Türemesi

2.2.10.1. Ön Seste Ünsüz Türemesi

#h < #ϕ¹²⁹

hindi (II-16.3) (II-19.159) (III-30.35) hunnar (V-58.52)

¹²⁸ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 57.; BOZ, *AMA*, s.82.; YILDIZ, *IMA*, s.41; DİNAR, *BDYA*, s.81.

¹²⁹ bkz. Güner GÜLSEVİN, “*Türkiye Türkçesi Ağızlarında h Sesi Üzerine*”, TDAY (Belleten) 2001/I-II, TDK Yay., Ankara, s.129-146.

huralarda (I-4.46) (III-30.136)

herzurum (I-7.3)

2.2.10.2. İç Seste Ünsüz Türemesi

-n- < -φ-

*kötünneşmedim <kötüleş- (V.51.25)

*İşaretli örnekte ünsüz türemesinden sonra ilerlek benzeşme de gerçekleşmiştir.

-y- < -φ-

*äyía<hala<hālā (Ar.) (I-7.87)

İşaretli örnekte uzunluk kısalmasına bağlı olarak ünsüz türemiştir.

2.2.11. İkili Şekil: Bir kelimedede iki ayrı ünsüzün biri birinin yerine kullanılması¹³⁰

r ~ l

gāli (II-20.14)

gāri (II-21.39)

r ~ k

gadak (V-53.6)

gadar (V-55.18)

2.2.12. İkizleşme: İç seste, iki ünlü arasında ve vurguyu üzerinde bulunduran ikinci hece başındaki ünsüzün tekrarlanmasıdır.¹³¹ Anadolu ağızlarının bir çoğunda görülen bir olaydır, daha çok Doğu grubu ağızlarında görülür.

-çç- < -ç-

güççügüdüm (II-18.64)

-nn- < -n-

yannı (V-51.9) (V-60.8)

yanna (I-2.29) (I-4.18)

¹³⁰ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 83-84; TUNA; *TDDN*, s. 31.

¹³¹ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 163 (Korkmaz, bu terimi **ünsüz ikizleşmesi** olarak vermiştir.); TUNA, *TDDN*, s. 32.

-şş- < -ş-

eşşek (III-29.64) (V-42.51) aşşağa (I-10.34)
aşşadan (II-22.39)

-ss- < -s-

mussa (V-60.1)

-zz- < -z-

yüzzüg (II-18.10) yüssük (I-4.108)
gazzıK (V-60.5)

2.2.13. Örnekseme: Bir kelimedeki bir ses veya şeklin örnek alınarak bir başka kelimeye aktarılmasıdır.¹³² *EA*'da özellikle nazal g (ñ) örnekseme yoluyla kullanılmaya uygun bir sestir. Bu olay komşu ağızlarda da yaygındır.¹³³

güñdüzün (II.18.38) állāñ (II-13.1)

2.2.14. Göçüşme: İç seste komşu veya uzak ünsüz ve ünlülerin yer değiştirmesidir.¹³⁴

2.2.14.1. Ünlü Göçüşmesi

-a-e- < -e-a-

dāfe < defa (II-18.4) halelleşir < helallaşır- (II-25.32)

-i-e- < -e-i-

diğelidi < değil (III-30.3)

¹³² bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.168 (Korkmaz, bu terimi **yakıştırma** olarak vermiştir.); TUNA; *TDDN*, s.50-52.

¹³³ krş. GÜLSEVİN; *UİA*, s. 64.

¹³⁴ bkz. Ahmet CAFEROĞLU; "Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi" *TDAY Belleten 1955*, T.D. K Yay., Ankara, s.1-7.; EREN, "Türk Dilinde Metathese Olayı", *TDAY, Belleten 1953*, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180.;KORKMAZ, *GTS*, s. 74; TUNA; *TDDN*, s. 38-39.

2.2.14.2 Ünlü-Ünsüz Göçüşmesi

-ı-l- < -l-ı-

Padılcan < patlıcan (I-2.57) (III-30.84)

2.2.14.3 Ünsüz Göçüşmesi ¹³⁵

-l-m- < -m-l-

islimi < isimli (II-13.4)

-h-r- < -r-h-

behrinde < (Ar.) berhe (II-25.25)

-h-m- < -m-h-

zehmeriniñ < zemherir (II-17.1)

-r-y- < -y-r-

rey (V-41.5)

-y-r- < -r-y-

ceyraniñ < cereyan (V-61.57)

-ş-k- < -k-ş-

eşki (II-26.20)

-r-l- < -l-r-

irelde (II-20.40)

gerillerdi (III-29.30)

-l-b- < -b-l-

kılbesinde (V-43.13)

-r-b- < -b-r-

ırbık (II-25.19)

ırbamıñ (V-63.53)

¹³⁵ bkz. Önder ÇAĞIRAN; "Türkiye Türkçesi Ağzları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi", 3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277.

kirbiTi (IV-38.141)

-s-d- < -t-s-

*yasdı (IV-32.190)

* İşaretli örnekte ötümlüleşme hadisesi de gerçekleşmiştir.

2.2.15. Sesleri Bozularak Telaffuz Edilen Kelimeler:

Kelimelerin telaffuzu sırasında görülen değişiklikler, genelde o yörenin bir fonetik eğilimini belirler. Ancak kimi zaman kaynak kişilerde görülen bazı telaffuz değişikliklerini, o yörenin bir fonetik eğilimi olmaktan çok, kişiye bağlı özellik olarak değerlendirmek gerekir.¹³⁶

alkıncı < altıncı	(II-15.5)	Karts < kart	(II-14.17)
müşametdin	(I-10.5)	ārılarımız < anılarımız	(I-12.16)
èslerik < isteriz	(II.18.50)	kelkürT < kerkük	(II.19.82)
dāmında < nam	(I.15.5)	bilizāt < bizzat	(II.19.11)

2.2.16. Yarı Ünlüleşme:¹³⁷ Kimi sürekli ünsüzlerin yerlerini yarı ünlü olan y ünsüzüne bırakmasıdır. Bütün örnekleri iç seste görülmüştür:

y < ğ

bèyenirse	(I-1.30)	düyünner	(I-1.23)
çiyiniyi	(I-1.37)	dīyilse	(I-10.15)
diyebilirse deĝ-	(I-12.110)	diyer	(II-13.3)
yayácek	(I-4.107)	ēyitimi	(I-5.25)
iýlenirlermiş	(I-9.10)	beyeniyōsa	(II-19.28)
düyün	(II-22.2)	düyü	(III-30.41)

y < g

böyüne	(II-26.63)	böyün	(II-19.22)
yene	(I-1.43)	ýeldiler	(II-18.51)

¹³⁶ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.79; BOZ, *AMA*, s.87; DİNAR, *BDYA*, s.85.

¹³⁷ krş. BOZ, *AMA*, s.88; DİNAR, *BDYA*, s.86.

y < '

ayile<ā'ile (Ar.)	(I-7.54)	ayit< 'ā'id (Ar.)	(I-4.31)
vesāyit<vesā'it (Ar.)	(I-11.42)	sāyır<sā'ir (Ar.)	(I-12.128)
ayit<ā'id	(IV-32.106)	iyade<i'āde (Ar.)	(IV-36.10)
mayış_alıyodum<ma'āş (Ar.)	(V-57.81)		

y < h

èskişeyire	(I-10.2)	ibrāyım	(I-2.33)
şeyirde	(I-1.15) (II-15.12)	mayir	(I-12.44)
sāyib_oldu	(I-12.82)	dāylim	(II-13.4)
iytiyarlar	(I-7.43)	tariyi	(I-9.51)
tāyiriñ	(I-1.55)	sāyibi	(II-19.1)
dayī < dahi	(II-19.4)		

y < k

gara yeçili (II-19.134)

y < v

düyürüydük (I-9.30) düyeni (II-25.59)

2.2.17. Uzunluk Kayması: Şimdiki zaman ekindeki -r ünsüzünün erimesi sonucu o ünlüsü üzerinde bulunması gereken uzunluğun bir önceki ünlüye kaymasıdır.

okūyo (II-22.60) dökūyolař (II-22.12)

döken_olūyo (II-18.33)

2.2.18. Ünsüz Uyumu: Türkçe kelimelerde komşu ünsüzler arasındaki bu uyum, **ÖTT**'nde geçerli bir kural iken birçok Anadolu ağzında kural olmaktan çıkmıştır. **EA**'da ünsüz uyumsuzluğu yönü ile dikkat çeker:

-Kd-

şenliKdi	(I-2.13)	oraKda	(I-2.37)
oynadıKdan	(I-4.97)	azınlıkda	(I-7.6)
mamaKda	(I-9.42)	ayaKda	(II-20.27)

ramazanlıkda (II-22.35)	taKdayı (II-22.39)
yoKdu (II-26.10)	galınmıKda (IV-31.75)

-Ks-

olacaKsın (II-19.134)	yoKsa (IV-32.178)
çalışacaKsın (V-57.91)	

-pc-

topcu (II-19.120) (V-58.9)	
----------------------------	--

-Pd-

yapdılar (V-58.26)	yapdırılar (V-58.91)
--------------------	----------------------

-sd-

basdı (II-26.22)	sivasda (III-29.20)
dosdan < dost (IV-32.169)	kesdi (IV-36.14)

-şd-

deñişdiri (IV-36.31)	başlamışdır (IV-36.37)
gaşda (IV-38.1)	bulaşdırılar (V-39.3)

-şg-

başga (I-12.115)	peşgir (V-51.62)
uşgurlu (V-51.85)	düşgüne (V-51.99)

-tc-

rahatca (IV-32.88)	löbeTci (II-26.69)
--------------------	--------------------

-Td-

vaziyeTde (I-2.40)	mefâT_eTdi (I-12.29)
aldaTdı (II-18.49)	gúrbeTde (II-18.69)
gorxuTdular (IV-32.236)	huduTda (V-40.2)

II- ŞEKİL BİLGİSİ

1. EKLER

1.1. ÇEKİM EKLERİ

1.1.1. İSİM ÇEKİMİ

1.1.1.1. ÇOKLUK EKİ

+IAr

Aynı türden birçok varlıkları anlatmak görevindedir.¹³⁸ İşlev olarak **ÖTT** ve diğer Anadolu ağızlarındaki kullanımlarından bir farkı yoktur. Yalnızca hem **EA**'da hem de diğer Anadolu ağızlarında değişken şekilleri (allamorf)¹³⁹ çok fazladır.

n#+IAr durumunda ekin bir çok değişken şekli ortaya çıkmaktadır. Öncelikle ek başındaki “l” ünsüzü benzeşme ile “n” olur ($\neq n < \neq l$), ardından ek sonundaki “r” ünsüzü kaybolur bu esnada çoğu zaman komşu ünlüyü uzatır.¹⁴⁰

+IĀ(r) ,+nĀ(r)

1.1.1.1.1. İşlevleri

1.1.1.1.1.1. Çokluk anlamı verir:

malzemelēni bile şūda baĝcılā ortaokulu var (I-1.104)

düyünner çok iyi şenliKdi āskiden yaúrım be (I-2.13)

o gün çoçug_evine çalgılā gelirdi (I-5.12)

saklambaç oynalar. öle gene öle bi tür oyunnar oynanırdı- (I-7.45)

odalardan müsāfir olurdu (II-21.7)

o bayrakları, o gurbanın ganına bulaşdırılar (V-39.3)

arabalar hidrolıklı (V-42.46)

¹³⁸ bkz. ERGİN, TDB, s. 218-219.; KORKMAZ, GTS, s. 39.

¹³⁹ Değişken şekil (Allamorf) kavramı için bkz. KORKMAZ, **GTS**, s.42.

¹⁴⁰ krş. GÜLENSOY, **KYA**, s. 86.; GÜLSEVİN, **UIA**, s. 81.; BOZ, **AMA**, s.90.; YILDIZ, **IMA**, s.62. ÖZKAN, **SYAÖ**, s.126.; ŞAHİN, **BMA**, s.57.

1.1.1.1.1.2. Sınıf, kategori yapar:

ondan sonra zenginner bile gidiyo. (I-2.37)
 şindi ay göründü olarak çocuglā, torunnar oyniye onu. (I-9.16)
 ertesı gün gene goñşuları çağırısıñ (II-22.8)
 abi burda gız istemeye giderkene, kadinnā bitirirdI- (II-26.24)
 bahār geldīnde, malı olannar, āğarlığı, yaylamız meşurdur (IV-32.80)
 bu işi yapmayannara dādılır (IV-32.109)
 daha iyi oyuncu bilirsıñ, dansöz gibi oyuncu erkeklerde gördüm ben (IV-32.124)
 yāni gadinnarıñ oynadığı yeri erkekler görmezdi (IV-38.22)
 yāni gadinnarıñ oynadığı yeri erkekler görmezdi (IV-38.22)
 hepsi topla buraya, hanımlā dahi gelir (V-45.21)
 orda çıkdıK mı evelallah dedi hocalar, biz hacılığı cenaballah bize verdi deye böle
 hiTāb_etdiler (II-27.41)

1.1.1.2. İYELİK EKLERİ

İsmin karşıladığı nesnenin bir kişiye veya nesneye ait olduğunu belirten eklerdir.¹⁴¹ İşlev olarak **ÖTT** ile aynıdır, ekin değişken şekillerinin de **ÖTT**’nden bir farkı yoktur, yalnızca **ET**, **EAT** ve diğer Anadolu ağızlarında da gördüğümüz, II- teklik ve çokluk kişilerdeki asli nazal g “ñ” ünsüzü korunmuştur.

1. tk. : +(I⁴)m

necati kuru, cāmili köyüñden yaşım da gırK dört. (7.1)
 var, var. üş. olmaz olur mu? üş tane kızım var. (10.25)
 ayçiçēğī ekdīm zaman oldu. bi kaş goyunum mardI- (42.36)
 benim tahminim yani bu yüz_otuz senelik bi şey. (59.50)
adım ahmeç, soyadım özçelik, bobamıñ adı receP, (64.1)

2. tk.: +(I⁴)ñ,

allā muabPak_etsıñ, allā ömrüñü versin yavrum. (15.23)
 öte, cızınıñ_ıçine gīcen, dışarı getdiñ miydi işiñ bitdI- (36.24)
 baK şindi, bi daKKa, bi daKKa. ismiñ neydi seniñ? (38.64)

¹⁴¹bkz. ERGİN, **TDB**, s. 220-223.; KORKMAZ, **GTS**, s. 92.

yanaklarıñ gül Fadimem (V-39.61)

şimdi nereye getsek vesayide bindiñ mi geri tak, ya köyüne geliyoñ (II-20.6)

bakardıñ işiñe gelene gederdiñ (II-21.3)

3. tk. : +(s)I⁴(n)¹⁴²

oda bi işçide, Fabrikä işçisinde. (II-26.65)

iFadesini alacaksiñ. (IV-36.11)

iki üş dene ôretmen vâdi- hademesisi vardı (I-1.101)

ilg gècesi kına gecesi diye he toplanır (I-4.95)

êrzurum mâbere tabırıñ nizamiyesinde nöbed bekliyim (I-9.52)

1. çk. : +(I⁴)m I⁴z

bizim şindi burdan bi çobanımız, şurdan küyden nişanlândI- (1.36)

dedelerimiz yüz küsür sene olmuş geleli- (3.1)

êskideñ düğünnerimiS, âyni. (7.10)

ayla âdetimiz bundan otuz sene, yim beş sene evelîdi (IV-32.79)

şimdi o da yani ölü âdetlerimiz sanki sanıñ ölme yok sana (IV-32.177)

2. çk. : +(I⁴)ñ I⁴z,

âllâñ emriyle, peygamberiñ ğavliyle, gızıñıza düğür geñdik derler, (I-13.1)

bunnarı fakir analarıñız bobalarıñız veriyo, (58.12)

uyKudan sōna başıñız yastıĝa gelmesin deye dua ederler (II-14.6.)

arañıza dedim zabah namazından evel kakar, èl gelesiye gadar yarım dönüm yer yolardım derdi (II-26.17)

bi eliñize, bi hata olabili filan (V-57.56)

3. çk. : +IArI(n)

davet_ederler akrabalarından. (18.8)

şindi ölumuñ çocuĝları var beş dene. (58.18)

oja. ò bi ònun kızı vâdi, bi mūtarm çocuKları (I-1.14)

¹⁴² 3. tk. İyelik eki üzerine hal ekleri getirildiğinde ortaya çıkan –n- sesi için bkz. TUNA, *TDDN*, s. 20-22; Gürer GÜLSEVİN, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler EATE*, TDK yay., Ankara, 1997, s.12-15.; TEKİN, “Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” Genel Dilbilim Dergisi, S.7-8, Ankara, 1980, s.10-17.

efendime söylēm, buranıñ örf adedleri, yaylaya göçerdig (II-26.4)
 ò bi önun kızı vādı, bi mūtarın çocuKları (I-1.14)
 erkeklerin çalğalarında zaten çalgıcı getiriliyōdu (I-4.52)
 onnar otuz_çaltı vali aldılar, oràya. paralarını verdiler (II-23.26)

1.1.1.2.1. İyelik Eki Yığılması: 3. teklik kişi iyelik ekinin üst üste gelmesidir.¹⁴³

bobam da sâğıdI- gücü kimisi eşekle yapa o gün öküz vādI- (I-1.64)
birisi mācur tarhanası falan, eşmik neyse önnarı yapardık. (2.56)
 başKa bi düzen varıdı o günnerde. şimdi hePisi dēğışdI- (61.45)
 lokantanıñ yemē neyse bildiği kadarısıynā, bunuñ ehli, bişirenneri varıdı (IV-32.116)
 bak adam olmuş derler eliñ neyisi (IV-32.253)
 bāğlarıñ köküsü mināre gibi (V-58.88)
 at koşusuları olurdu (I-6.18)

1.1.1.3. HAL EKLERİ¹⁴⁴

1.1.1.3.1. Yalın Hal: İsmi herhangi bir çekim eki almamış halidir.¹⁴⁵

zāten nūfūS yok burda. gānc olmayınca nūfūS olur mu? (4.16)
 vakti olan gider, su boyuna. kuzu keser arkadaşlarına (6.25)
hoca dua eder. el sıkışırlar. asgerlere halkın elini öper (14.6)
 orayı ServiS gelip gidiy (I-1.14)
 şimdi gardeşim ēskiden bir kōmşu ölür, gomşu ölür (II-20.28)

1.1.1.3.2. Belirtme Hali: İsmi kendisine tesir eden geçişli fiile bağlayan haldir¹⁴⁶

+(y)I⁴

ÖTTndeki belirtme hali eki ile aynı durumdadır:

pılavı bilmiyon. pılavı da İce pişirip bōle tēpsilere dōkeleř. (4.71)
 o da gapıyı bi açıyō, bakıyo ki hemi ezan okuyor, hemi tenike çalıyo. (17.16)
 para saşdılar. kōlü biriğdI- ālini öpdüm. bēlelikle bitdI- (18.62)

¹⁴³ Ek yığılması için bkz. KORKMAZ; *GTS*, s.53-54.

¹⁴⁴ Yön eki, hem **ÖTT**nde hem de diğeri Anadolu ağızlarında olduğu gibi **BDYA**'da da kalıplaşmış olarak kullanıldığı için, hal ekleri bünyesinde işlenmemiştir. (bkz. 1.2.2.3.1.2. +rA, 1.2.2.3.1.3. +ArI).

¹⁴⁵ Yalın hal kavramı hakkında geniş bilgi için bkz. Ahmet BURAN; *Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal)Ekleri AAİÇE*, TDK yay., Ankara., 1996, s. 37-60; KORKMAZ; *GTS*, s. 169.

¹⁴⁶ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 99-133; ERGİN, *TDB*, s. 229-230; KORKMAZ, *GTS*, s.175.

altını getiridik eve, gazanı dolandırdık (II-21.15)
 yaylanıñ goyunuñ yoğurdunu äkmeksiz yersiñ garnıñ doyasıya (IV-32.93)
 acemi birliğı izmir narlıdere isdikamçer eyitim okulunda tümünü tamamladım
 (IV-35.28)
 ben aşşa yoxarı yirmi senedir, şu kendi goynumu güdüyüm (IV-36.49)
 çaKar gidersin türküyü, yaylāya gidēkene (V-43.27)

+ø

ET ve *EAT*'nde de kullanılan bu şekle, bugün için *ÖTT*'nde rastlanılmamaktadır. Ancak Anadolu ağızlarının bir çoğunda özellikle nazımda yaygın olarak kullanılır.¹⁴⁷

şimdi o zamanın inancına göre āy günāhlarımız tutuyo deniyōdu. (17.10)
 gāyñana dūñür çıktıI- sona, ben zōrlādI- (18.48)
 orda, o ben onu vermesem, ben yarım sāt bile havada dutallar (IV-32.203)
 çünkü ben rüyamda gorguTdular (IV-32.211)

1.1.1.3.2.1. İşlevleri: *ÖTT*'nde olduğu gibi cümlede nesne görevindedir.¹⁴⁸

1.1.1.3.2.2. Diğer Hal Eklerinin Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.2.2.1. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı:¹⁴⁹

ıstanbula gitdim, ön sene galdım. yetmiş beşde burayı döndüm. (I-5.6)
 aşger ellerini öperdiI- mezarlığı gider, bi duva yapırdıI- (I-5.21)
 un fabrikasına girdik. onüş sēnede òrayı devamçettik. (I-10.22)
gomsusunu kendisi çok getdiyse, başgalarına gitdiğı yerlerde gelir (IV-32.175)
 annıyorum da şindi ora beni garannıK geliyor (IV-38.119)
 yok daħa hayvannarı çökemiş su çekiyok (V-50.7)
 muFādçederse onu giderler, mezerini gazarlar (V-53.18)
etraFını güzel avlu çekdik (V-57.73)

¹⁴⁷ bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.100-103; GÜLSEVİN; *EATE*, s. 34-35; GÜLSEVİN; *UIA*, s. 83.

¹⁴⁸ Belirtme ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.128-130.

¹⁴⁹ Geniş bilgi için bkz. Zeynep KORKMAZ; “Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, *I- Milli Türkoloji Kongresi, Tebliğler*, 6-9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29-49.

emirdāni burdan da gidiyi, burdan da çıkılıyi (I-1.94)
bizim çalgı tutaşlar getiriler burāyi (I-12.126)

1.1.1.3.3. Yönelme Hali: İsmi, fiilin gösterdiği hareketin kendi yönünde yapıldığını belirlediği haldir.¹⁵⁰

+(y)A

ÖTTndeki yönelme hali eki aynı durumdadır.

+ø

hastanelerde biz bakmazlādI- (12.80)

afyonda gene sevkiyet gıtdik (V-58.34)

ondan sona çanaKgale gıtdim (V-61.21)

[?]bin sekizüS doksan üçte. ilğden dedelerimiz yerleşmiş bura.¹⁵¹ (3.3)

[?]bura toplandı bütün köy (V-55.33)

[?]İşaretli örneklerin +ø yönelme mi yoksa orjinal kullanım mı olduğu tereddütlüdür.

1.1.1.3.3.1. İşlevleri:¹⁵²

1.1.1.3.3.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:

bölelikçe toprağa gorlar geliller. (25.13)

alanı sulak olmadı için, fazla tarım, çifçilİe önem veren kişi yok (IV-35.69)

onnar avrupaya gıtdiler (IV-36.42)

o bayrakları, o gurbanın ganına bulaşdırılar (V-39.3)

şēyre yollarız biz (I-1.113)

o gün çocug_evine çalgılā gelirdi (I-5.12)

1.1.1.3.3.1.2. Cümlede Zarf Tümleci Görevinde:

erkeklē zabalayın camiye, bayram namazına gederler. (II-25.39)

gına yakmaya gederdig (II-21.6)

mezarlağa gider orda acıya dua edilir, acıyı savışdırı, giderdI- (I-5.22)

¹⁵⁰ bkz. BURAN, *AAİÇE*, s. 134-176; ERGİN, *TDB*, s. 230-231.; KORKMAZ; *GTS*, s.173.

¹⁵¹ bkz., *YTS*, “ bura:buraya” s.40.

¹⁵² Yönelme ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.165-172.

1.1.1.3.3.2. Diğer Hal Ekleri Görevinde Kullanılışı

1.1.1.3.3.2.1. Belirtme Hali Yerine Kullanılışı:

şindi yaşlı bi adam hastalanmış. kôylü ona çoğ ziyared ederdi- (I-6.27)

dört köşe gidiyon. bunu sâlam toprağa bulaşıya. (I-10.32)

emirdâna bilirsin (I-1.93)

keşkêge pişiriydi (I-4.69)

1.1.1.3.3.2.2. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı:

bin otuz sekiz on kasımda askere gıtdim. atatürkün öldüğüne yavrım. (I-2.3)

dâğlara göyun güdüyoduK (V-56.7)

üç ay da bursaya asgerlik yaptım, gurs gördüm. geri getdik çavuş olduk (II-19.121)

1.1.1.3.4. Bulunma Hali: Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren haldir.¹⁵³

+DA

+ø

düyünneç çok iyi şenlikdi askiden yaúrım be. düyünner kalabalık oyun çıkarılâdi- (2.13)

asgelî candarmaydım (IV-36.7)

ora biri beklerdi (V-51.78)

dedelēmiz işde düyünner davul tutar, çalgıyla filan düyün olurdu (I-1.23)

elli_kinci gece eti kemiğinden ayrılmış diyin sôylenti varıdı (II-20.35)

1.1.1.3.4.1. İşlevleri¹⁵⁴

1.1.1.3.4.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:

kôde kalıyöS (I-7.1)

asgere uğurlanırken köy konâğanda, kôy boşlunda, toplanır kôylümüS. (I-7.20)

düğünerde de bunnarı yaparlardı (IV-32.158)

ben sarık dağında, anamıs dâğda çok gezdim (II-19.93)

e orlarda ne bulusañ onu yèr, gezerdiñ (II-20.10)

yāmırda yaşda, ıscagda onun içinde galırdıK (II-21.30)

¹⁵³ bkz. BURAN, *AAİÇE*, s. 177-201; ERGİN, *TDB*, s. 231-232; KORKMAZ, *GTS*, s. 29.

¹⁵⁴ Bulunma ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s.195-199.

asgerlīm ben isTanbulda yaptım (II-25.64)
şindi, bütün hacılar orda o vazifeyi yaparlar (II-27.27)

1.1.1.3.4.1.2. Cümlede Zarf Tümleci Görevinde:

yalnız askere gidēken elli altıda da çaya Kadā gittik burdan. (I-1.86)
biñ dokuz_üz ātmışlarda, yetmişlerde falān şeyinen çıkardığ. (II-26.6)
en sonunda bi araya toplanırlar. (II-32.42)
benim aklım erdīğimde elli sekiSde bax, on sekiS dönüm yerden, bizim, yüs kile arpa
çıxdı (IV-36.66)
o düzennemede para atıyolar (V-42.9)
daha evelden, günü geldīği günde burda halk düvaynan savışdırı (V-45.21)
elli altıda gittiğ burdan örag zamanı (I-1.61)
ātmışda evlendiydım (II-26.37)

1.1.1.3.4.1.3. Diğer Hal Ekleri Yerine Kullanılışı

1.1.1.3.4.1.3.1. Ayrılma Hali Yerine Kullanılışı

on on beş kişi bi çorbada yirdi yanI- (II-18.19)
hıdırellezde gāsıma gadar orda alt_ay galıdıK (V-54.2)
geder oralarda guzu alırdıK (II-19.94)
emekli oldum esnafda (I-8.10)

1.1.1.3.4.1.3.2. Yönelme Hali Yerine Kullanılışı

yaylada baharıñ çıkıyoduK (V-56.7)

1.1.1.3.5. Ayrılma Hali: Fiilin gösterdiği hareketin yerini bildiren haldir.¹⁵⁵

+DAn

+ø

bu kuy bulgaristan gelmiş; ama bizim āklımız ěrmıyi gerđine. (I-12.2)

1.1.1.3.5.1. İşlevleri¹⁵⁶

¹⁵⁵ bkz. BURAN, *AAİÇE*, s. 202-234; ERGİN, *TDB*, s. 232-234.; KORKMAZ, *GTS*, s. 37.

¹⁵⁶ Ayrılma ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN; *AAİÇE*, s. 223-231.

1.1.1.3.5.1.1. Cümlede Dolaylı Tümleç Görevinde:

ben buralıyım yanĭ babamı dedemiz gelmiş ta romanyadan. (I-2.1)

garaşdan dolmuřlāla gittik geldik (I-1.91)

gaynanadan gorkardık (II-30.137)

1.1.1.3.5.1.1.2. Fiilin ve Nesnenin Başlangıcını, Çıkış Noktasını Bildirir:

isdanbıldan tēriz oldux (IV-31.121)

bu koyümüz dōĝasyadan gelme (V-43.1)

iřdā anamdan doĝalı bu memleketdeyin (V-51.1)

1.1.1.3.5.1.1.3. Cümlede Zarf Tümleci Görevinde:

o günden aga da bilir ya şurda bi oda vādI- tāyiriņ odası deye, şurda. (1.55)

çün bu nevrüz isimli gadın da çoĝudu esgiden (IV-32.101)

düyünnerde işde, haliyle esgiden dört gün olalaKdan yapılyodu burda (IV-35.18)

ilkden başlar, imam çıkādı (V-45.34)

önceden varmış da biz aklımız ermedi (V-41.18)

daha önceden üç, beş, yedi millōn bōle buralarda başlıK var (V-42.3)

1.1.1.3.5.1.1.4. Eşyanın Neden Meydana Geldiĝini Bildirir:

yuvarlak, aĝařdan eliñde deynek ismi verdimiz bir metreye yakın uzunluKdaKı iki kişi yeler (IV-32.144)

bi beyaz, bi gırmızı bezden, bayraK dikerler (V-39.2)

çarıg giyerdiK, öküz gönünden veya hayvan gönünden (V-61.34)

ō misir unundan, momaliga (I-1.76)

Kazma kürek, Kazma kürek dēmirden (I-10.32)

1.1.1.3.5.1.1.5. Zarf Tümleçleri Yapar:

hāvlu, havludan böyüg bi şeyler, ya da bir metire bāsma, iki metire gadife gibi bōle şeyleri gönderiler (IV-32.164)

dā yoxarda orda esgi rumlardan galma yazılar var yunanca (V-45.80)

bu bākur işleri olmasaydı, afyonu görmeden ölen insanlar olurdu (I-4.35)

purostatdan hiç acı duymadım (II-23.47)

çobannıgdan mı memleket Fâkiridi (IV-36.45)
 ben hePisini ne gelise, oyâña daş da dēse allahdan bileceñ (IV-38.97)
 sona yol ūramādından çifteler gazanmış (V-45.42)
 afyonun içinden bir arkadaşdan devam_êtdiriyos (V-40.13)
 mezeri gomşulardan gazılır (V-45.28)
âşiretinden aynı olmaz (I-11.6)
esgiden mesela saban vādın (V-40.4)
 sona yol ūramādından çifteler gazanmış (V-45.43)
önceden emirdāya bālıydı (V-46.34)
 o çarşamba, pērşembe ātta sali gününden başlāyi (I-9.26)

1.1.1.3.5.2. Diğer Hal Ekleri Yerine Kullanılışı

1.1.1.3.5.2.1. Bulunma Hali Yerine Kullanılışı

ordan, yāyladan bir iki ay galırık (V-43.7)
 hiç ömründen hiş bi defa gitmeden öbür dünyaya giderdi (I-4.37)

1.1.1.3.5.2.2. Vasıta Hali Yerine Kullanılışı

naz_evi tabı bi bi gelmeden vermezler (II-18.4)

1.1.1.3.6. Vasıta Hali: İsmi, fiilin kendi vasıtası veya iştiraki ile yapıldığını bildiren haldir.¹⁵⁷

$+(y)IIA(n), +(y/I)nA(n)$ ¹⁵⁸

Vasıta hali için, yukarıdaki eklerin dışında iki ek daha kullanılmıştır:

+leyin¹⁵⁹

EAT'nde tanık olduğumuz bu ek, hem *ÖTT*'nde hem de Anadolu ağzlarında yaygın bir kullanıma sahiptir.

cuma günü ôleden sona başlayıp, pazar günü ôlenneyin biter. (7.14)

sabāleyin mesela sekizde girib ūlen yāmene çıkarım. (10.41)

ondan sona, hacınıñ günü geldi mi, sabaleyin, hacı gelir buraya (V-39.19)

¹⁵⁷ bkz. BURAN, *AAİÇE*, s. 235-265.; ERGİN, *TDB*, s. 234-236.; KORKMAZ, *GTS*, s. 165.

¹⁵⁸ Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, *Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları*, *TEKKO*, TDK yay., Ankara, 1994, s. 31-34.

¹⁵⁹ Ekin etimolojisi için bkz. KORKMAZ, *TEKKO*, s. 70-71.

+ İñ, +In¹⁶⁰

ET de yaygın ve canlı olarak kullanılan bir vasıta eki iken, sonradan bu vasfını kaybetmiştir. *EAT* ve *ÖTT* nde olduğu gibi Anadolu ağızlarında da ekin ancak kalıplaşmış şekilleri kullanılmaktadır.

burda yirmi beş otuz hane var; ama kışın kimse kalmaz (I-4.14)

esşere gittiler yavırım. gene yazın kalabalık oluyo. (2.36)

düğün başladığı gün, ilkin bi bayrak kaldırılar eviñ üsdüne (V-39.1)

yazın şenlik yapılı (V-45.3)

aylaya çıkarık, güzün, gışın geri inerdik (V-52.2)

işde aynı, yaylaya burda hayvannarı baharın götürüler (V-55.36)

bi tاین verilerdi zabāh, ölen, aşam (V-53.34)

ikindine gadar sürerim, yani tohumu saçarım ikindine gadar (IV-31.84)

1.1.1.3.6.1. İşlevleri¹⁶¹

1.1.1.3.6.1.1. Zarf Tümleçleri Yapar:

ya çifçilik äskiden ätla yāpadık. işte ätla çifçilik yāpadık. (1.64)

geliP onnar vaziyetleri iyi , ya taksiylen geliP alıyleğ gideyleyler. (2.42)

böle gaşıkla onu böle çukurlaştırısın. (4.82)

sapı samana çevirmek için. tırpağ mēsēla tırpanna biçilirdi- (7.84)

esgiden göca gāzannarınan bişer. (18.24)

elimizinen äkin yolurduk (II-21.34)

esgiden oynanan oyunнар, āğarlîğı kaşıkla ve zillēydi (IV-32.123)

ikindinne, goyunu sādırdıx, garılara. (IV-31.48)

ondan sona işde zaman itibārinen bunnarda galkdı (IV-35.50)

esgiden harman, işde beygirinē çekiyoduñ (V-40.8)

vala, esgiden biz harmanlarımızı düvenle sürüyoduk. yabayla savırıyoduk (V-42.42)

zabalān bi garavana deyi çorba getirilerdi bize (II-53.32)

atınañ gālin indirilerdi (V-55.12)

sabannañ, öküzüneñ sürüyoduk (V-56.1)

işte ätla çifçilik yāpadık (I-1.64)

¹⁶⁰ Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, *TEKKO*, s. 26-31.

¹⁶¹ Vasıta ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN, *AAİÇE*, s.260-264.

1.1.1.3.6.1.2. Hal-Durum Zarfı Yapar:

bunnārı on on beş gün gala, sırayla mûsafır alır. (I-4.41)

o da bi inēk veriyom dedI- ėndirdiler. işde bēlelikle gālin oldum (18.60)

1.1.1.3.6.1.3. Birliktelik Bildirir:

ya düven āltmış üçe Kadā o ātlan hayvanñan iş yaptık (I-1.66)

önu. āşlāsın yağlā yahuT ballā yapāsın yarısını (I-1.78)

ekmē bi yā alınmış çökeliynen yūka veriledI- (II-20.8)

goñu gomşuynan hepsi helallaşır (IV-39.28)

oraya çoban damiynañ varısıñ (V-54.10)

1.1.1.3.7. Eşitlik Hali: İsmın, fiilin nasıl ve ne şekilde olduğunu belirtmek için girdiği haldir.¹⁶²

+ÇA¹⁶³

1.1.1.3.7.1. İşlevleri¹⁶⁴

1.1.1.3.7.1.1.Kadar

haFtalarca bu sokaklarda oynarlar, sekerler (V-63.71)

üsdadımız derken, bu hoşafōğlu, buranıñ yıllarca merkeziñ encümen azalını yaptı (V-46.2)

dāfelerce sōlüyom, bize çok yani böle saygı gösderenner var (V-57.41)

biz günnerce gırlarda sürünürdük (II-19.140)

1.1.1.3.7.1.2. Pekiştirme:

sadece dedesini veya bobasını bilebiliyom (I-4.46)

īce tabā kordü. çukurlaştırıTı şôle orta yerini (I-4.69)

ovanıñ rahatca ovada güderler (IV-32.88)

insanca yaşıysan, insanca gitdin geldiñ yerlere daha bi daş deymez (IV-38.101)

¹⁶² bkz. BURAN, *AAİÇE*, s. 266-285.; ERGİN, *TDB*, s. 236-238.; KORKMAZ, *GTS*, s. 56-57.

¹⁶³ Ek üzerine geniş bilgi için bkz. KORKMAZ; “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, *TDÜA*, C.1, s.12-84; KORKMAZ, *TEKKO*, s. 40-41.

¹⁶⁴ Eşitlik ekinin Anadolu ağızlarındaki işlevleri üzerine geniş bilgi için bkz. BURAN, *AAİÇE*, s.293-294.

1.1.1.3.7.1.3. Göre Anlamı Verir:

bence, hānı avrupa çıkdı, çoğ_ueyi milled maddiyaT_uoldu (III-29.40)

mesela esgiye göre giysi şindi daha ucuz bence (V-59.7)

1.1.1.3.8. Aitlik Eki: (bkz. 1.2.1.1.3.)

1.1.1.3.9. Soru Eki

+mI⁴

işde o ne biliñ mi ? (IV-38.90)

ne deyelèm düyünneri mi gösterecēz? (I-6.5)

emirdāğ havası sölüyüm mü ? (V-39.55)

Soru ekinin zarf görevinde kullanımını için (bkz. 1.2.1.1.3.2.10)

1.1.1.4. İSİM TAMLAMASI

İyelik bağlantısı ile birbirine bağlanmış iki veya daha çok isimden oluşan tamlama.¹⁶⁵ İsim tamlamaları iki şekilde yapılmaktadır. Bunun yanında genitif grubu şeklinde kullanımlar da mevcuttur.

1.1.1.4.1. Birinci Şekil (Belirtili İsim Tamlaması):

Tamlayan+ (n)İñ (İlgi eki) Tamlanan+ iyelik Eki

yanı, şurda dānık var beş_ualtı āne, şurda yolun dibinde, bu gadā işte. (1.21)

zekeriya özsoy özsoy. ārif_uoğlu. babamın ismĩ de ārif. (2.5)

dedelerimizin büyükleşi dā büyük dedelerimiz selanikden gēldīmizi söylüyölār. (7.47)

ikisi gardaşımıñ çocukları (II-23.29)

böle onuñ üsdüne akrabalarından su dökeçler (II-25.18)

şu dırnāğımıñ iÇine ğadar derdim mar (III-30.125)

kimiñ eyi gızı var (II-21.3)

ova köyüñ goyunnarı o şeyi yer (IV-32.92)

şindi buranıñ nuFusü, nufusü çok aşırı da yurt dışında (IV-33.14)

e dört sene de, bacımıñ ävini bekledim (IV-36.41)

¹⁶⁵ bkz. ERGİN, *TDB*, s. 364-368.; KORKMAZ, *GTS*, s. 90.

muhaKgaK güväniñ yakın akrabası oldümu gabil_{et} (IV-32.196)

1.1.1.4.2. İkinci Şekil (Belirtisiz İsim Tamlaması):

Tamlayan+ ø (İlgi eki) Tamlanan+ iyelik Eki

bi gun işde öldüğü gun, eve herkes yemek getiri, ölu evine (II-22.26)

bi goyun çobanı, bi şey çobanı, guzu çobanı (II-23.34)

erkeklē zabalayın camiye, bayram namazına gederler (II-25.40)

ben yirmi senedir, çarşı camisindeyim (III-28.1)

bi adam tohumu bunnar (V-43.4)

1.1.1.4.3. Genetik Grubu

benim ölañdan bi yaş büyükdür. (2.32)

bizim küy şurda dāğınık var, bi küy, bi küy ölçmaz. (1.19)

1.1.2. FİİL ÇEKİMİ

Fiil çekiminde iki özellik öne çıkar; bunlardan birisi şekil, diğeri de işlevdir. *EA*'da fiil çekiminde eklerin işlevleri –ki buna zaman kaymaları¹⁶⁶ dahildir- *ÖTT* ile paraleldir. Buna karşılık eklerin değışken yapıları oldukça farklılık göstermektedir.

1.1.2.1. BASİT ÇEKİMLER

1.1.2.1.1. ZAMANLAR

1.1.2.1.1.1. Görülen Geçmiş Zaman:¹⁶⁷

-D+¹⁶⁸

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-DI ⁴ m	-DI ⁴ K, -dix
2.	-DI ⁴ ñ, -DI ⁴ n	-DI ⁴ ñ I ⁴ z
3.	-DI ⁴ *, -dIn	-D I ⁴ lĀ(r), -D I ⁴ lA(r)

¹⁶⁶ Zaman kaymalarında geniş bilgi için bkz. Ertuğrul YAMAN; *Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları*, TDK yay., Ankara, 1999.

¹⁶⁷ bkz. ERGİN, *TDB*, s.290.; KORKMAZ, *GTS*, s. 74.

¹⁶⁸ Görülen geçmiş zamanın çekimi ve değışken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 105-106, GÜLSEVİN; *UIA*, s.97-99.; BOZ, *AMA*, s.102-103; YILDIZ, *IMA*, s.82.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.157.; ŞAHİN, *BMA*, s.74.

*Birer örneği tespit edilmiştir.

1.1.2.1.1.1.1. Birinci Teklik Kişi:

bi zaman öküz gullandım. (15.25)

gızıñ ikisi gälin etdim (IV-34.20)

bakdım gördüm yani onnarıñ seyrine göre benim şeklim değışdi (IV-32.204)

ben her işi yapdım (V-44.3)

yonanıñ öñe durdum ben orda (V-56.13)

tabi iki sene vetana çalışdım (V-56.20)

1.1.2.1.1.1.2. İkinci Teklik Kişi:

iki oda da ilave yapdım bu sēfe bi cıgara çıkardılar anādın mı? (I-2.45)

sokamadın mıydı biri vuru gider bilmem ne yanı (I-12.109)

ali bu köy nerden geldi, duymadın mı ölüm (IV-31.9)

gara gara yakdın beni (I-32.260)

1.1.2.1.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

sıcak da dedi ben orda yatamam çadırda, dedi- atdı geldi (I-11.68)

onnar bitdi gitdi işde (I-12.52)

*māsulları biçildin mi getirilē davarı buraya (I-1.121)

1.1.2.1.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

yanı bu kúyde dūğdug, bu kúyde būyüdüg biS; (I-12.4)

onu biz yapmadık hiç (IV-34.18)

bi gunde dörd dene cenaze goduk geldik gadın ölüm (IV-37.17)

çobannıg da yapdık işde geçmişle ilgili annadıyom (I-12.50)

tēk başımıza galdıx (II-20.21)

buña yedi sefer dolandıxıñ mı bi tāhaf deniyō (II-27.8)

şu bele çıkdıx mı on ācan sekize cen düşer (IV-38.66)

yaylada galdıx (V-61.10)

bir afa sarıgamışda galdıx, sivāri alayında (V-64.43)

1.1.2.1.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

geldiñiz (sor.)

1.1.2.1.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

liseyi bitirdiler (V-41.4)

bizi harcadılar (I-12.83)

şimdi onu kaldırdılar avrupalılar bôle bi durum istemediler (I-14.19)

zabañ duvāmı aşdılar, başıma arpa, bûğda şaşdılar, para şaşdılar (II-18.61)

1.1.2.1.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman:¹⁶⁹

-ml⁴ş¹⁷⁰

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-ml ⁴ şI ⁴ m	-ml ⁴ şI ⁴ K
2.	-ml ⁴ şIñ,-ml ⁴ şIñ	-ml ⁴ şsl ⁴ ñI ⁴ z
3.	-ml ⁴ ş, *- ml ⁴ j	-ml ⁴ şlĀ(r)

1.1.2.1.1.2.1. Birinci Teklik Kişi:

baya ön sene yapmışımdır (I-12.13)

1.1.2.1.1.2.2. İkinci Teklik Kişi:

sen gene kôyde yetişmişin, görmüşündür (I-4.68)

ha sabanı sölemissin, ha pullug canım (IV-31.85)

señ şuraya gelmissiñ, bensenî fazla yormam (I-24.69)

1.1.2.1.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

işde dèdelēmiz gēlmiş rumañyadañ gēmişlē. (1.1)

*yāni burası buñnar ören yani örennig olmuñ. (I-9.8)

ilk zaman, ilk, ilk gelişinde bu köy bi kurulmuñ dāğalmış (I-7.52)

¹⁶⁹ bkz. ERGİN, *TDB*, s.291-292.; KORKMAZ, *GTS*, s. 49.

¹⁷⁰ Öğrenilen geçmiş zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 105-106; GÜLSEVİN, *UIA*, s. 99-101; BOZ, *AMA*, s.103.; YILDIZ, *IMA*, s.82.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.159.; ŞAHİN, *BMA*, s.73.

1.1.2.1.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

bi kişinin arâzisi yediye, biz bi da hiç türeyememişig, (I-12.30)

esas herâlda vâzîyet şeyden ırân o şeylerinden gelmişik herâlda biS. (II-19.84)

esas herâlda vâzîyet şeyden ırân o şeylerinden gelmişik herâlda biS (I-19.84)

1.1.2.1.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

gelmişsiñiz (sor.)

1.1.2.1.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

bizim köyümüz mâcır. yani mâcır gelmişlê bu memlekete. (11.1)

buraya ilk gelişleri iki veya üç hane olarak gelmişler (IV-35.8)

işde bi şeyler yapmışlar (IV-36.4)

burayanıñ boynu_önu dimeniñ manası, boyanna bi yâğlık bâlamışlar (V-43.8)

1.1.2.1.1.3. Şimdiki Zaman¹⁷¹

-(I⁴)yö(r)¹⁷²

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(I ⁴)yom,-* (I ⁴)yon, (I ⁴)yorI ⁴ m, -I ⁴ yI ⁴ m, (I)yorUm	-(I ⁴)yOrUK, -(I ⁴)yoS, -(I ⁴)yoZ, -(I ⁴)yAz, -(I ⁴)yoK, (I)yIK
2.	-(I ⁴)yoñ, yiñ	-(I ⁴)yöñuz
3.	-(I ⁴)yö(r),-(I ⁴)yö, -iyi, -I ⁴ y(I ⁴ /A), IyO(r)	-(I ⁴)yola(r), -(I ⁴)yollā(r), *+(I)ylA(r)

* Birer örneği tespit edilmiştir.

¹⁷¹ bkz. ERGİN, *TDB*, s.287-289.;GÜLENSOY, “Anadolu ve Rumeli Ağzlarında Şimdiki Zaman Eki”, *Türkoloji Dergisi*, VIII/1/1979, Ankara, s.169-190.; KORKMAZ; *GTS*, s.143

¹⁷² Şimdiki zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 102-105, GÜLSEVİN; *UİA*, s.101-107.; BOZ, *AMA*, s.104-106; YILDIZ, *IMA*, s.81.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.153-157.; ŞAHİN, *BMA*, s.77.

1.1.2.1.1.3.1. Birinci Teklik Kişi:

vāla orasını bilmüyüm. (I-1.3)

úala bilmuyum ki düyünneŕI- işTe èski usül, mâcurusulü, gidiyi işte. (I-3.10)

afyonu bilmüyüm ki hayatımda üç kere giden anca olur. (I-4.33)

çifçilig yapıyım. (I-7.5)

tabi köyden ayrıldım. eskişehire gidiyüm. (I-10.13)

bôle iki metire. bôle bu ana toprağı, sâğlam tabakayı buluyım. (I-10.33)

sığır hayvanı, büyükbaşna ûraşmıyorum (IV-35.14)

eşde o bir senedir çekeyim bellë (IV-37.12)

olmuşunu sölüyorum (IV-38.89)

bilmiyon sana belki izahetdiler (V-46.11)

1.1.2.1.1.3.2. İkinci Teklik Kişi:

vesayide bindiñ mi geri tak, ya köyüne geliyoñ, ya bi şere çıkıyoñ. (II-20.6)

ne diyiñ sen Fâkirlig vardı ki, adam yiyecë yok (IV-36.55)

giyecë nerde buluyüñ, yiyecë nerde buluyüñ (IV-36.60)

nerdèn geliyiñ sen? (V-44.1)

1.1.2.1.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi:

valā bi işTe mütârıñ çocuğı var. SërviS geliy gidiy, ya. (I-1.12)

ne iş yapıy çocuk diyI- devlet işinde mi, ne işde diyi? (I-1.27)

gencecık gittI- şindi şehirde duruyu onnar. (I-2.20)

zatë iki kişi galmiş ya biri güneye gidiyö. (I-4.19)

birinci günü yemek veriliyü köy halkına, yemek. (I-4.54)

ordan takıldı millet kâldI- şindi çalışiyë. (I-8.4)

bizim sülâle bin dokuz yüzotuz beşde geliyi èdirneye geliy. (I-9.2)

şindi ay göründü olarak çocuglā, torunnar oyniye onu. (I-9.17)

tābi canım bizden soña düştü bi dā. şindi hāla düşiy, (I-12.22)

biray galādar hācı aşı dōkenöluyo. ondan sona gēdiy. (II-18.34)

yoKarı bayram gibi neşeyne yaza insanōlu bu. isdiyö eyi gün yeşil (IV-32.96)

bak seniñ ismiñ fatiha geçiyi (IV-38.95)

gız görücü usulü alınıyö (V-42.2)

giden koñşulā gidiyi (I-1.50)

1.1.2.1.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi:

bi zaman üç cüz üç cüzelli āne vāmiş dēyek duyuyiS. (I-1.3)

āzır varsa yiüS işde o kadar yavrım. (I-2.41)

necati kuru, cāmili köyünden yaşım da gırK dört. kōde kalıyōS. (I-7.1)

bin sekiz yüS otus sekizlerde gēldīni söylüyoruk büyüklerimiS. (7.47)

şimdi üç beş davarımız var. onnan iğleniyez. (I-8.11)

isviÇreye gidē. ōrdan ayrıldıK kazasız belasız. alıyáz işte ò emekli parasınıI- (I-10.23)

çoğ*u*yi oldu ya, tembelig hindi de. çalışmıyog. avrupíya bōğrünü verdi milled

(II-20.12)

biz*u*onu tāmamen kestiremiyök. (II-19.82)

şimdi iyi KōTü çimçilîge devam*u*ediyox. (II-19.38)

bi da tarımınā ūraşıyoruz ya (IV-32.184)

vała biS hayvancılıkla ūraşiyōS (IV-35.13)

bāğlıcaya gönderiyōS çocukları (V-41.8)

çiçcilig yapıyık (V-44.5)

1.1.2.1.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi:

siz şey gibi yaşıyoñuz derlerdi (I-19.129)

1.1.2.1.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

muābbetleri tutārsa ālıyler şindI- (I-1.31)

umraniye diyiler, batıK diyilē. (I-1.98)

emirdā yerleşiyolar. burda yetişiyōlar (I-6.3)

üj bej sene orda kaliyler. (I-9.3)

al bi yimeycem şeyi neyē yatrıyım. bi sürü Para alıyle. (I-12.96)

hanı o zarf gönderiyolar ya zarfi heÇe sayarlar bizde (IV-32.162)

avrıPaya gidiyler (IV-34.8)

hacıyada aynı öle yapıylar (IV-34.13)

liseyi bitirdiler, üniversi bit, boşda geziyler (V-41.4)

izine geliyollar, altıncı aydan başlıyollar da, sekizinci ayın on beşi dedi mi geri gitmêge başlıyolar (V-57.40)

ora geliyollar üç gardaş (V-58.52)

hacı aşını döküyollar(V-59.49)

1.1.2.1.1.4. Gelecek Zaman:¹⁷³

-(y)AcAK¹⁷⁴

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(I/y)cAm, -(I/y)cAn	-(y)(A/I)cAz
2.	-(I)ceñ, -ceKsiñ	-acânız
3.	-(y)(A)cAK	-(y)(A/I)cAKlAr

1.1.2.1.1.4.1. Birinci Teklik Kişi:

bak o kuyuyu göstericem ben sana cāminin Kuyusunu. (I-10.29)

yarı asgerden gelenden sö gitmeycen ben dedI- (I-12.67)

böyüçolan ta şırnakTa belki de ta onun yanna gidecēm (II-19.151)

ama vermiyecem diye de orda bi şey olmaz (IV-32.207)

1.1.2.1.1.4.2. İkinci Teklik Kişi:

şindi hatta telefonçettiI- para göndericen mi bana diye. (10.28)

dünyada kēndinçiyi olucūn, ondan sona ötegi goñşunun iyilini bekleyicin. (19.133)

e sen bi sandık lokum getireceksiñ (IV-32.197)

orda tábiki her gün aynı saçatda işe geleceksiñ (V-57.84)

1.1.2.1.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi:

öyle olcek yābrım (I-2.10)

deynē gırmıyacag, yeñli olacag (IV-32.152)

yarın gelecek başga bi şey yok (V-41.11)

¹⁷³ bkz. ERGİN, *TDB*, s.292-293; KORKMAZ; *GTS*, s. 67.

¹⁷⁴ Gelecek zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY, *KYA*, s. 106-108.; GÜLSEVİN, *UİA*, s. 107-111.; BOZ, *AMA*, s.107-109; YILDIZ, *IMA*, s.81.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.160-162.; ŞAHİN, *BMA*, s.78.

1.1.2.1.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi:

askere yollaycaz. (I-1.42)

tabi salamura oldu benimki- dā yeni açıcāz bakalım. (I-4.90)

sēni dedi esgişehere havele edecez çavuş (II-23.51)

mesele hayır_edecez, medecez diyoz (V-57.110)

1.1.2.1.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi:

işde başga bi soracānız varısa (IV-35.29)

1.1.2.1.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

onnar işde kadi gelmiş gedicegler (IV-38.38)

cāminiñ_ oraya toplanırlar, orda asgere gidecekler (V-39.25)

yāmur duası yakın yerde ya oraya mı gedecekler (IV-32.229)

yakacaKlar ileri geri, gışñ Filan, herkeş birer hayvan odun getiri (V-65.36)

1.1.2.1.1.5. Geniş Zaman¹⁷⁵

-(V)r¹⁷⁶

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(V)rI ⁴ n, -(i)rım	-(V)rI ⁴ z, (v)rI ⁴ K
2.	-(V)rsI ⁴ ñ, -(V)rsI ⁴ n	-rsIñIz
3.	-(V)r	-(V)rlAr

*Birer örneği tespit edilmiştir

1.1.2.1.1.5.1. Birinci Teklik Kişi:

sırayla gençlē, ò sen alırsın, ben alırım mesela (I-1.42)

ne isdiñiz siz derim (IV-32.201)

ben bunu derim çocuğüm (V-51.87)

¹⁷⁵ bkz. ERGİN, *TDB*, s.283-287; KORKMAZ, *GTS*, s. 69.

¹⁷⁶ Geniş zamanın çekimi ve değişken şekilleri için krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 101-102, GÜLSEVİN; *UIA*, s. 111-115.; BOZ, *AMA*, s.109; YILDIZ, *IMA*, s.80.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.150-153.; ŞAHİN, *BMA*, s.75.

yeTmiş beşden beri devamlı şelig yaParım (I-5.6)

koyümüzün taviğünü, ināni, köpāni, merkebini, hePsini bilirim ben (V-57.63)

* ordan sona alır gederin gütmeye (IV-31.49)

1.1.2.1.1.5.2. İkinci Teklik Kişi:

canavarnañ haliyle karşılaşırsın (IV-35.63)

yemek verilē. şu mesēle yemēni vērisin, uğurlāsın. (1.47)

ordan buraya atarsın (IV-38.45)

cevizi çizersin sıraynan, aynı billa şeklinde başlarsın oynamaya (IV-35.34)

dereköy, balcam, tēz o köylerde bulursun o keyimden (V-51.66)

1.1.2.1.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi:

neyin vā, neyin yok? deye sorar sana (I-1.26)

iki rekāt namaz gılar varan dua yapar onuñ hāyrına, ruhuna (IV-32.217)

kızlar kendileri çalar kendileri oynar kadınnar (I-4.51)

eskişehire vesāyit kalkar. otobis gider gelir (I-11.42)

1.1.2.1.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi:

eş dossuna davetiye verir. düyün davetiyesi derig biS. (13.12)

sabātdan akşama kadar muazzam bi gün olūsa yabañdan yēnir içilir. hācı pılavı derik. (II-19.79)

buralarda bol būğday, arpa ekerik (V-43.4)

lāzım oldu muydu çārīz, işimizi görür (II-19.70)

gundüzler işde gıcır oynarız añañ mı (I-31.37)

1.1.2.1.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi:

cebimizdē bi mendili yālık mı dersiñiS biz mendil deriS (I-12.102)

1.1.2.1.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

sırayla yemeğe alırlar bi kaj gün (I-1.41)

ondan sōna yüzüg keserler ipinI- (II-18.11)

yayla ellez en şeyisi hıdırellez varya hıdırellez denen zamanda, yaylaya göç yaparlar (IV-32.82)

yemē yirler, ondan sona ayrılıllar (V-42.26)

1.1.2.1.2. KİPLER

1.1.2.1.2.1. Emir-İstek

Kipler (Tasarlama Kipleri), gramer kitaplarının bir çoğunda “dilek-şart”, “istek”, “gereklilik” ve “emir” alt başlıklarıyla işlenmektedir. Ancak ne var ki bu kalıplaşmış tasnif, kiplerin gerçek işlevlerini verme bakımından yetersiz kalmaktadır. Bugün, bazı gramercilerin yeni yeni tasnifler oluşturduklarını ve kiplerin işlevleri hakkında geniş araştırmalar yaptıklarını görmekteyiz.¹⁷⁷ Gürer Gülsevin, söz konusu kipleri, *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler* adlı eserinde “İstek Kipi”¹⁷⁸; *Uşak İli Ağzları* adlı eserinde ise “Emir –İstek” ve “Dilek”¹⁷⁹ başlıkları altında birleştirerek işlemiştir. Buna sebep olarak da, mevcut gramerlerde “emir” diye verilen eklerin çoğu zaman “istek” ifade ettiğini, “istek” olarak verilenlerin de yine çoğu zaman kullanılmadığını söyler.¹⁸⁰ Ayrıca “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, bu kipi “dilek” başlığı ile işlemiştir.¹⁸¹ Erdoğan Boz da *Afyon Merkez Ağzı* adlı eserinde kipleri, Emir-İstek ve Dilek başlıklarıyla incelemiştir.¹⁸² Biz de bu çalışmamızda kipleri; “emir-istek” ve “dilek” alt başlıklarıyla işleyeceğiz.

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-(y)An/m, -(y)AyIm	-(y)AlIm
2.	-ø	-(y)I ⁴ ñ/n
3.	-sI ⁴ n, -sIñ	-sI ⁴ nnA(r), -sI ⁴ nLAr

¹⁷⁷ Fatma Türkyılmaz; *Tasarlama Kiplerinin İşlevleri*, TDK yay., Ankara, 1999, XI+131 s., Ahmet Bican Ercilasun; “Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine” *TGS II*, s. 61-66.; KARAHAN “Fiil Terimi Üzerine” *TGS II*, s. 47-55.

¹⁷⁸ GÜLSEVİN; *EATE*, s. 105-114.

¹⁷⁹ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.115-119.

¹⁸⁰ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.115.

¹⁸¹ bkz. GÜLSEVİN; *UİA*, s.119.

¹⁸² bkz. BOZ; *AMA*, s.109.

1.1.2.1.2.1.1. Birinci Teklik Kişi:

babam bi da çocuk gelmiş. gundakta gelme deyem barı. (I_2.10)
geçim kaynāmıS, ārpa, bũğday, çifçilik, pancar. bunnardan başká ne annedem. (I-7.2)
onnar bitdi gitdi işde. şimdi esaz ben sana bi şe deyen mi? (I-12.52)
söle ben deyim (V-59.55)

1.1.2.1.2.1.2. İkinci Teklik Kişi:

oña demiş arkadaş, aļ sen benim goyunu güt. (IV-35.57)
olay, ne gibi olay soruyoñ onu söle (IV-36.44)

1.1.2.1.2.1.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ne yemēğĭ sũleyem. ne bilem beñ. beñ sũleyemeñ. fikri amcan sũlesin. (4.66)
sen òni dediği gibi gelini şeye saļsıñ (II-16.3)
bekliyoK Allah hāyırılısını versin (II-20.26)
o kadın, gabiri cennet ossun. rāmetlig kadındı (II-26.13)
birez de veli amcan doldursuñ, o bilir (V-50.26)

1.1.2.1.2.1.4. Birinci Çokluk Kişi:

şēyre gidelim āyvanñarā satalım diyi ānım (I-1.127)
valla başga, sen ne dirsen ordan başlayalım (IV-38.21)
allāhı gandırılmayalım töbeler töbesi oļsun. o gadar eleli getmiyelim fātĭ (V-51.107)
böne başlayalım (V-65.2)

1.1.2.1.2.1.5. İkinci Çokluk Kişi:

pahadā yükde hafif diyo pahada ağır olannarını alıñ. (II-15.16)
mahaļ halinde olannar söylemişler gi dāvũluñ sesine gelin, dāvũluñ sesine gidiñ
(IV-33.5)
adam tekrar geliñ dēr (II18.4.)

1.1.2.1.2.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

abilerimiz dā bildiklerini sölesiñler (IV-33.13)
bāğrımış. işde filan adam, hacı gidecek buyursunlar Felan (IV-38.32)

a dedi bizim bak bize baksınnar diyerekTen (I-2.45)

1.1.2.1.2.2. Dilek

Yalnızca yüklem oluşturan yapılar alınmıştır. Geniş bilgi için bkz. (1.1.2.1.2.1.)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	-sAm	-sAK,
2.	-sAñ,	-sAñIz
3.	-sA	-sAlAr

1.1.2.1.2.2.1. Birinci Teklik Kişi:

şindi sayıversem şurdan aññadın mı? (I-2.25)

bizim şindi gıtsem be, o köyde èn aS on on beş, añnemiz orda (I-11.37)

1.1.2.1.2.2.2. İkinci Teklik Kişi:

bu köyde arasañ tek çift bulamassın (II-26.54)

1.1.2.1.2.2.3. Üçüncü Teklik Kişi:

ne biliyim neye dayanıPda gidiyolarsa (IV-32.215)

ne iş yapılsa, yüzde doksan gurbetçileriñ parayná yapılır (IV-33.26)

1.1.2.1.2.2.4. Birinci Çokluk Kişi:

amanıñ şunuñ garısına bi baksak, goca mı bunuñ garısı (III-30.38)

candırmalar dōgru nere gidiyosak kıtaya, çanaKgale (V-56.18)

1.1.2.1.2.2.5. İkinci Çokluk Kişi:

gelseñiz (sor.)

1.1.2.1.2.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi:

saçıñ uzuñ bālasalar golumu (V-43.24)

1.1.2.2. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Birleşik çekimlerde, *ÖTT* 'nin mevcut gramerlerindeki geleneksel tasnif üzerine çok değişik görüşler olduğunu biliyoruz.¹⁸³ Ancak ne var ki, bu farklı görüşlerin ekseri gramercilerce kabul görüp kitaplara alınması uzun sürmektedir. Biz burada geleneksel tasnif üzere birleşik çekimleri işleyeceğiz.

1.1.2.2.1. HİKAYE

1.1.2.2.1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.1.1. Birinci Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4m$

äv aldıydım ben onnara. torunu äverdik. onnâr oturuyo. (I-2.21)

âtmişda evlendiydim (II-26.37)

1.1.2.2.1.1.2. İkinci Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4ñ$

sora çıkıydım (IV-36.81)

1.1.2.2.1.1.3. Üçüncü Teklik Kişi – $DI^4(y)dI^4$

gâlin indi mi tamam, bitdiydi (IV-37.8)

1.1.2.2.1.1.4. Birinci Çokluk Kişi – $DI^4(y)dI^4K$

orda bi sekiz ay topcu olarak getdidik. (19.120)

1.1.2.2.1.1.5. İkinci Çokluk Kişi – $DI^4(y)dI^4ñI^4z$

geldiydiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi – $DI^4l\bar{A}(r)dI^4$

geldilerdi (sor.)

1.1.2.2.1.2. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.2.1. Birinci Teklik Kişi – $mI^4şdI^4m$

gelmişdim (sor.)

¹⁸³ bkz.Gürer GÜLSEVİN; “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” *VIII- Milletler Arası Türkoloji Kongresi*, İstanbul, 1999.

1.1.2.2.1.2.2. İkinci Teklik Kişi – mI⁴şdl⁴ñ
gelmişdiñ (sor.)

1.1.2.2.1.2.3. Üçüncü Teklik Kişi – mI⁴şdl⁴
biS talingaha gittiğimiz zaman oraya komutan bizi götürmüşdü. (I-4.25)

1.1.2.2.1.2.4. Birinci Çokluk Kişi – mI⁴şdl⁴K
gelmişdik (sor.)

1.1.2.2.1.2.5. İkinci Çokluk Kişi – mI⁴şdl⁴ñI⁴z
gelmişdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi — mI⁴şlĀ(r)dI⁴
gelmişlēdi (sor.)

1.1.2.2.1.3. Şimdiki Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.3.1. Birinci Teklik Kişi – yodI⁴m
çifçilik yapıyodum (V-39.37)
esgiden ben solaK bullūyla çit sürüyodum (V-42.48)
eyi de mayış_alıyodum (V-57.81)

1.1.2.2.1.3.2. İkinci Teklik Kişi –yodI⁴ñ
duzu bussan, unu bulamıyoduñ (V-59.11)
koyde kimse goymuyodun (V-61.12)

1.1.2.2.1.3.3. Üçüncü Teklik Kişi –yodI⁴, -yodI⁴n -*iydi
orayı ServiS gelip gidiy. o götüriydi- (I-1.14)
ne çocug bi önın kızı görü ne kız çocuğu görëydi- (I-1.32)
beni çoK seviyodu alay bax (V-56.16)
esgiden bi kôyümüzde on beş, yirmi tane bi hānede eşşek oluyodun (V-42.50)
topağ_ev, aleyçik herkeş guruydun (V-47.19)
muhdarlar goç etdiriyōdu. koyde kimse goymuyodun (V-61.12)

1.1.2.2.1.3.4. Birinci Çokluk Kişi – yōdl⁴K, -üydüK

o ondan Kim çok kazanırsa işte bilmiyiz oynadırlā. görüydüg büyüklēmiz dē būle.

(1.58)

üş gün üŞ gece düyün yapıyōduk. (I-4.52)

yollarda sürünüyōduk. perişan oluyōduk. (II-20.5)

vala, esgiden biz harmanlarımızı düvenle sürüyoduk (V-42.42)

1.1.2.2.1.3.5. İkinci Çokluk Kişi –yōdl⁴ñl⁴z

geliyōduñuz (sor.)

1.1.2.2.1.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi — yo(r)lĀ(r)dI⁴

şey oynuyolaşdı (IV-32.142)

1.1.2.2.1.4. Gelecek Zamanın Hikâyesi

1.1.2.2.1.4.1. Birinci Teklik Kişi – cĀdIm

amaliyat_oolmasam ölcādim (I-12.90)

1.1.2.2.1.4.2. İkinci Teklik Kişi –cĀdIñ

gelcēdiñ (sor.)

1.1.2.2.1.4.3. Üçüncü Teklik Kişi –cĀdI

eğer valla ikĭ_oay da galaydık kemĭmiz sararacādı (IV-31.121)

1.1.2.2.1.4.4. Birinci Çokluk Kişi – cĀdIK

gelcēdik (sor.)

1.1.2.2.1.4.5. İkinci Çokluk Kişi –cĀdIñlz

gelcēdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi — cĀdIIAr

gelcēdiler (sor.)

1.1.2.2.1.5. Geniş Zamannın Hikâyesi

1.1.2.2.1.5.1. Birinci Teklik Kişi – (V)rdIm

yüz dakar yerim vardı- kendim İcarı alırdım. ortak çalışırdım. (I-8.8)

bu kúyden kalkıb gitmedim de mesela, eskişehire giderdim burdan (I-12.8)

1.1.2.2.1.5.2. İkinci Teklik Kişi –(V)rdİñ

beş daş oynardıñ (IV-34.30)

oku dâğıldırđıñ (V-48.1)

1.1.2.2.1.5.3. Üçüncü Teklik Kişi –(V)rdI(n),

üş kişi şurda duruydu, beş kişi burda. (9.18)

düğüne neşe ne vermegü için geyerlerdi, oynarlardı (IV-32.133)

gıcır deyneklerle oynanırdı (IV-35.36)

ondan getirilerdin (V-47.18)

bi icabında adam goyun keserdin, yâ dôğme yaparlardı etine, gara etinē (V-61.63)

1.1.2.2.1.5.4. Birinci Çokluk Kişi –(V)rdIK

yani yüz elli, iki yüz kile hārman galdırırdık. (19.45)

ara kesdi oynardık (V-51.75)

biz ileşberlig yapardıK (V-53.1)

esgi yaylaya, davılg köyleriynen beraber çıkardık biz (V-58.92)

1.1.2.2.1.5.5. İkinci Çokluk Kişi –(V)rdİñIz

gelirdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.5.6. Üçüncü Çokluk Kişi —(V)rlArdI, *—(V)rlArdI(n)

şurda yukārda bi oda vādI- ceviz oynādılā. (I-1.55)

mum günü denirdi işte. cumartesi günü gālını āladırıldI- (4.102)

her çeşidiynen masāda. gına yakarlardI- gına mına yok şimdI- (18.29)

boyraz eSmezSe, böyle uyuklarlardın (V-50.18)

saya giyerlerdi (V-59.7)

1.1.2.2.1.6. İsteğin Hikâyesi -AdİñIz

gelēdiñiz (sor.)

1.1.2.2.1.7. Dileğin Hikâyesi -sAdİñIz

gelsēdiñiz (sor.)

1.1.2.2.2. RİVAYET

1.1.2.2.2.1. Öğrenilen Geçmiş Zamanın Rivayeti -mİşImİş

gardaşımı asgerde vurmuşlar da garısı böle āğıd etmişimiş (II-24.18)

1.1.2.2.2.2. Şimdiki Zamanın Rivayeti –(I)yomUş

elli_kisinde, dediğim et kemikden ayrılıyomuş deye (II-20.43)

1.1.2.2.2.3. Geniş Zamanın Rivayeti -(V)rImİş

bu burda çiğçileri o harmannı böle hömeklerimiş o öşüre gelen adan (IV-38.130)

esgiden beklerimiş bu yannara ēkilirdi (I-1.80)

1.1.2.2.2.4. Gelecek Zamanın Rivayeti -cAmİş

yāni belin arımācāmış, koluñ arımā (I-5.31)

1.1.2.2.3. ŞART

Fiilerin birleşik çekimlerindeki bu yapı aslında çoğu kere bir temel yüklem oluşturmaz. Yukarıda Emir-İstek bahsinde; “dilek-şart” kipinin şart işlevli kullanılışlarının bir cümle oluşturmadığını belirterek, söz konusu kipi “dilek” başlığı ile işleyeceğimizi belirtmiştik, bkz. (1.1.2.1.2.1.). Temel yüklem yapmayan ve dolayısıyla temel cümle olmayan şart çekimli yapılar, bugün artık araştırmacılarca zarf tümleci olarak değerlendirilmektedir.¹⁸⁴

¹⁸⁴ bkz. Leyla KARAHAN; “-sa/-se Hakkında” *TD*, S. 516 , Ankara, 1994, s. 471-474.; Gürer GÜLSEVİN; “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” *TD*, S. 467, Ankara, 1990, s. 276-279.; Hayati Develi; “ (sA) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, *TDAY (Belleten 1995)*, Ankara, 1997, s. 115-152. Ayrıca ek hakkında geniş bilgi için bkz.KORKMAZ; “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” *TDÜA*, s. 160-167.

1.1.2.2.3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı -dİysAm

şimdi ben māhir dövdüsem, mahiniñ babası beni dômüşdür (V-63.21)

1.1.2.2.3.2. Şimdiki Zamanın Şartı -(I)yosAñ

ne soruyosañ öte yanı da sen sor (V-51.6)

1.1.2.2.3.3. Geniş Zamanın Şartı -(V)rsA

õrdan işte o onu üte, o ondan Kim çok gazanırsa (1.57)

devlet işimiz olursa afyona, (4.33)

nası bilirsen öyle oynar (I-1.52)

1.1.2.2.3.4. Gelecek Zamanın Şartı -(y)AcAKsA

eğer adamıñ kimsesi yoK da kalkacaksa, cenazesi beş sekiS kişi mezar gazmıya gider (IV-32.180)

1.1.2.4. EK FİİLİN ÇEKİMİ

1.1.2.4.1. Görülen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.1.1. Birinci Teklik Kişi

bi dā ērzurumdan bitirdik askeliği geldik. ērzurumdaydım. (1.62)

asgelī candarmaydım (IV-36.7)

seniñ gibiyken ben çoğ efeydim (V-43.28)

1.1.2.4.1.2. İkinci Teklik Kişi

evdēdiñ (sor.)

1.1.2.4.1.3. Üçüncü Teklik Kişi

işte ātla çiğçilik yāpadıK. bobam da sāğıdI- (1.64)

yayla ādetimiz bundan otuz sene, yim beş sene evelīdi (IV-32.79)

bizim burda hıdırellez şeyi yōdu (IV-34.16)

sarma adet dēğeldi (IV-34.23)

esgiden mesela saban vādın (V-40.4)

1.1.2.4.1.4. Birinci Çokluk Kişi

bèn ilk_okul mezunu. o_uzamān ān tasilli bizdig ya. (9.44)

biz moturlu topcuydug (II-19.125)

1.1.2.4.1.5. İkinci Çokluk Kişi

evdēdiñiz (sor.)

1.1.2.4.1.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdēdilē (sor.)

1.1.2.4.2. Öğrenilen Geçmiş Zaman

1.1.2.4.2.1. Birinci Teklik Kişi

evdēmişim (sor.)

1.1.2.4.2.2. İkinci Teklik Kişi

evdēmişsiñ (sor.)

1.1.2.4.2.3. Üçüncü Teklik Kişi

isviçcede dīl de romanyanı bi kasabasındanmış. (2.7)

ōrdan tāmin_ederiS. sona ěski camı varımış. (7.61)

yanı ircep ağaların ārman yerindeymiş. (9.11)

esgiden varmış o (IV-32.94)

orda da su varımış (IV-33.7)

urüssüne hūdūdümüş (IV-38.4)

1.1.2.4.2.4. Birinci Çokluk Kişi

evdēmişiz (sor.)

1.1.2.4.2.5. İkinci Çokluk Kişi

evdēmişsiñiz (sor.)

1.1.2.4.2.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdēmişlē (sor.)

1.1.2.4.3. Şart**1.1.2.4.3.1. Birinci Teklik Kişi**

evdēsem (sor.)

1.1.2.4.3.2. İkinci Teklik Kişi

evdēseñ (sor.)

1.1.2.4.3.3. Üçüncü Teklik Kişitutugluysa, cezası varsa, onları yakalayıp gelib tēslim_ıideceksin adalete (IV-36.11)**1.1.2.4.3.4. Birinci Çokluk Kişi**

evdēsek (sor.)

1.1.2.4.3.5. İkinci Çokluk Kişi

evdēseñiz (sor.)

1.1.2.4.3.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdēselē (sor.)

1.1.2.4.4. GENİŞ ZAMAN (BİLDİRME EKLERİ)

KİŞİ	TEKLİK	ÇOKLUK
1.	+(y)Im	+(y)Ix
2.	+sIn	+ slñlz
3.	+ø, +dl ⁴ r	+dIrlAr

1.1.2.4.4.1. Birinci Teklik Kişiben emirdā kılışlar köyündenim. (4.1)ben kendim arabam varđI- şöFôrüm. (6.6)biñ dokuz_ıüz ātmış dört dō_ıumluyum (IV-35.1)

he şöle ben bôründeyim (IV-38.139)

ben küsüm, ben dargınım diyi gitmez yok (V-45.27)

1.1.2.4.4.2. İkinci Teklik Kişi

evdesiñ (sor.)

1.1.2.4.4.3. Üçüncü Teklik Kişi

hayvan gene burda mandaralarda. mandıralar vardır (IV-32.87)

o adet şimdi yok (IV-32.110)

1.1.2.4.4.4. Birinci Çokluk Kişi

valla yeter bu gâdar biliyom ya, ěski türküler. biz eski garıyık. (18.45)

1.1.2.4.4.5. İkinci Çokluk Kişi

evdesiñiz (sor.)

1.1.2.4.4.6. Üçüncü Çokluk Kişi

evdedirler (sor.)

1.1.2.4.5. Ek Fiilin Öğrenilen Geçmiş Zamanının Rivayeti

efnim heb örende āsı yozgaT varımışımış. (15.12)

burası yaylaymısmış (IV-32.209)

ilk babam filan hanı yaşlarında on beş, yirmi hanēmısmış (V-61.4)

1.1.2.4.6. Ek Fiilin Olumsuz Çekimi: deĝil, deyil, dēl, dil

şindi ôle dil. kız çocuK birbirini görıyi, anĝadiyilē, (I-1.33)

şimdi yirm millon, otuz millon bi fazla para dēl (IV-32.209)

burlarda deyil çünkü (I-4.47)

o gadar deĝil şindi (II-13.21)

1.1.2.4.7. ki < erki Pekiştirme Edatı¹⁸⁵

ET'de er- fiilin pekiştirme, şüphe ve sorma edatı olan “erki”, *EA*'da “ ki ve genişlemiş olarak kI(n)(A)” şeklinde yaşamaktadır:

bizim gúPrēli diyelikine yavrım (III-30.76)

bizim bey diyikine (V-47.24)

1.1.2.4.8. y(I⁴)KA(n) < i-ken Ek-fiilin Zarf-fiil Eki¹⁸⁶

Ek-fiilin, zarf-fiil eki –ken ile oluşturduğu yapının bir çok değişken şekilleri vardır

yaylaya ben çocūkan çıkdım (II-22.47)

işde böyleyken hani ne dèyim başga, daha işde ben bura mal besliyodum (II-19.136)

iki gün varkan hazırlanır (I-4.106)

mēñdille vuruydug Falan bi şeyleğ olurdū çocukē (I-6.12)

1.2. YAPIM EKLERİ

1.2.1. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

Ekleri iki bölümde ele alıyoruz; birincisi “asıl görev değiştirici ekler” –ki bunlar ya kelimenin çeşidini ya da kategorisini değiştirirler- ikincisi ise “kelime yapıcı ekler” –ki bunlar da bir kelimededen yeni bir kelime türetirler-.

1.2.1.1. ASIL GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

1.2.1.1.1. Fiilimsiler: Fiil kök ve gövdelerine getirilen “–mA, -mAK, -(y)I⁴ş” ekleri, daha çok geçici isim, sıfat ve zarflar yaparlar. Bu haliyle fiilimsiler; geçici isim, sıfat ve zarf anlam ve görevinde bulunabilirler. Bununla beraber söz konusu eklerin, kimi zaman kalıcı isim, sıfat ve zarflar da yaptıkları olur. Bu tür işlev gösteren ekleri, “Kelime Yapıcı Ekler” başlığı altında işledik.

¹⁸⁵ Geniş bilgi için bkz. Saadet ÇAĞATAY; “Türkçe’de ki < erki” *TDAY (Bellten 1963)*, Ankara, 1988, s. 245-250, Sabahattin KÜÇÜK; “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” *TD*, S. 426, Ankara, 1987, s 367.; ÜSTÜNER, *TP*, s.162-167.

¹⁸⁶ krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 113.; GÜLSEVİN, *UIA*, s.130.;BOZ, *AMA*, s.120.; ÖZKAN, *SYAÖ*, s.180.; ŞAHİN, *BMA*, s.82.

1.2.1.1.1.1. Mastar: Fiil kök ve gövdelerinin karşıladıkları oluş, kılış ve durumları şahıs ve zamana bağlı olmadan göstermek üzere –mAK, -mA ve -İş ekleri ile kurulan fiil ismi¹⁸⁷

1.2.1.1.1.1.1. –mA¹⁸⁸

erçekler hiŞ bakamaz zâten. katen katen kaçma usulü vardıI- (3.12)

dökeñdeñ sō fırına verileş. pişince bi dā yime şekline gelir. (7.35)

gız başınıñ yahınına bakmáya çok çalışıdıK. (II-19.2)

damaş kaçırması da şôle (IV-32.71)

o da onuñ deyişmesiniñ işaretidir (IV-32.149)

ölü adetlerimiz de şimdi o da yani ölü âdetlerimiz sanki sanısıñ ölme yok sana (IV-32.177)

bi saKlama yüzzük derlê bizde, bu çorabına şunna, bunna bi şeyler oynarlardıñ (V-61.13)

1.2.1.1.1.1.2. –mAK¹⁸⁹

oturmak da bu otur otur yerde e komşunu gèzmeye de ihtiyâcı vâ. (I-1.126)

bu sefer ayrılmak icaP_èdiyō, mecbur_oluyō, ayrılıyō. (II-19.37)

biri matematik_öretmeni olmak istiyō (I-10.26)

bu sefer ayrılmak icaP_èdiyō, mecbur_oluyō, ayrılıyō (II-19.37)

bulmak için emirdāna gidiceñ (II-26.55)

1.2.1.1.1.1.3. –(y)I⁴ş

vuramadıñ zamanda, ya da bi geçişlerde bi goşma vardır (IV-32.148)

ikinci kuruluşu bu köyün (I-7.53)

köyüñ geliş tarihi, bura yerleşim tarihi böle (V-63.45)

¹⁸⁷ KORKMAZ; *GTS*, s. 109

¹⁸⁸ bkz. Tahsin BANGUOĞLU, *Türkçenin Grameri*, *TG*, TDK yay., Ankara, 1974, s. 266-277.; ERGİN; *TDB*, s. 181-182.; Vecihe HATİPOĞLU, *Türkçenin Ekleri*, *TE*, TDK yay., Ankara, 1974, s.110-112.; Hamza ZÜLFİKAR; *Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları*, *TSTYY*, TDK yay., Ankara, 1991, s. 116-119.

¹⁸⁹ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 269-270.; ERGİN, *TDB*, s.181.; HATİPOĞLU; *TE*, s. 114-115, ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 121-122

1.2.1.1.1.2. SIFAT-FİİLLER¹⁹⁰

Sayı ve şahsa bağlı fiil çekimine girmeyen, fakat aldığı eklerle fiilin zamanına bağlı olarak taşıdığı kavramı sıfatlaştırdığından kendisinde sıfat ve fiil niteliklerini birleştiren fiil şekli-¹⁹¹

1.2.1.1.1.2.1. -(y)An

köyün oxuyamıyan, imkânı olmıyan insanlarda çocuklarına bir sanâta vardiler. (4.7)

mezâr kazılan yerin akmēğe vermezler. (6.28)

he onnar dışarda önnar sokak, sokakta oynanan çelik oynanırdı- (7.42)

ondan sōna büyük dāğıtılan tākım içinde çomçası ile işde bu. (18.23)

buraya gelen öretmenner, burdan gidēken ālayarak gider (IV-38.84)

çalışdıran yok, añnadiñ mı? (V-39.42)

bāğlıcaya giden, on tane örencimiz var (IV-41.12)

onnarın çalgısı falan da başKa bi düzen vardı o günnerde. şimdi hePisi dēğışdi

(V-61.45)

giden koñşulā gidiyi (I-1.50)

1.2.1.1.1.2.2. -(V)r /V

şu anda benim beş dene sığırım var. yani sālır inem mar. (I-11.25)

dā memlekeTe yarar işler yapılmış (V-63.68)

1.2.1.1.1.2.3. -cAK,

askere gidecekleri gün, şübeye gidecekleri gün, köy halkı caminiñ yanıña toplanır. (4.42)

da pek annadıcağ bi şey, bi şey gôrmedig, yaşamadık. (12.22)

işde biz on kilo fistix, on kilo lokum, vesayre isdiyozuz veya beş kilo helva, yeneceg bi şeyler. neyse getirilir (IV-32.202)

asgere gidecek geşlerimizi biS, bir_afta, on beş gün gala hāne başına daved_ediylā

(V-42.13)

¹⁹⁰ Anadolu ağızlarındaki sıfat-fiil ekleri üzerine daha geniş bilgi için bkz. Ahat ÜSTÜNER; *Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri*, TDK yay., Ankara, 2000, XXIII+196 s.

¹⁹¹ bkz. KORKMAZ; *GTS*, s. 132-133, Kemal ERASLAN; “Türkçede İsim Fiiller” *TGS II*, s. 119-125.; Bilâl YÜCEL; “Sıfat-Fiil Terimi ve Başlıca Dil Bilgisi Terimleri Sözlüklerindeki İşlenişi” *TGS II* s. 81-89.

1.2.1.1.1.2.4. dI⁴K

bizim oynadımız oynunna, ara verdi diye bi şey, ara verdi (IV-32.137)

başga bildîğim bi şey varsa sor (IV-36.38)

atdîğim daş heç yerini bulmadı (II-24.105)

aynı ora takdîğımız pulug (I-1.69)

1.2.1.1.1.2.5. -mI⁴ş

yok daha hayvannarı çökelmış su çekiyok (V-50.8)

benim gadar iş yapmış adam yok (II-23.21)

1.2.1.1.1.3. ZARF-FİİLLER

Cümlede yüklemın anlamını çeşitli yönlerden etkileyen, fiilden bazı eklerle yapılmış, şahıs ve zaman belirtmeyen zarf görevindeki kelime.¹⁹² Zarf-fiilleri iki başlık altında işleyeceğiz: Birincisi; görevi fiillerden geçici zarflar yapan “Asıl Zarf-Fiiller”, ikincisi ise; asıl görevleri başka olup ya diğer eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici zarflar yapan “Birleşik Zarf-Fiiller”dir.

1.2.1.1.1.3.1. Asıl Zarf-fiiller

1.2.1.1.1.3.1.1. -(y)A/I⁴

Çoğu kere ikilemelerde kullanılır.

altını parladı parladı endirdiler (II-21.16)

ālaşa ālaşa savışdırdılar (V-56.19)

1.2.1.1.1.3.1.2. (y)ArAK ~ (y)AlAK

bi zaman üÇ cüz üÇ cüz_elli āne vāmış dēyek duyuyiS. (1.3)

türkü çağılālaK, oynıylak. askerîñ gônünü şey yaparak, şenlenēlek. (1.39)

giderken öretmenner heP bèle fedalaşır, ālayarak gider (IV-38.88)

tüveg_atarak Filan_edereg. oynayarag getiriyolar işde (V-51.55)

¹⁹² KORKMAZ; *GTS*, s. 178-179

+dAn eki ile genişletilmiş şekli de kullanılır:

esgişērdēn āv aldık a dedi bizim bak bize baksınar diyerekTen. (I-2.45)
 allahın emri peygamberin gavli deyerekden, diz çökereg adama yalvarılar. (II-18.3)
 bunu komşulara dādaraKdan, sen baña verisiñ, ben saña veririm (IV-32.108)
 bunu yarı yālī, yarı yavan olaraKdan esgiden derelere basallardı (IV-35.49)
 tekbiş ararakdan mesāyit gelīse oña bindiriler, gederis (II-19.180)

1.2.1.1.3.1.3. -(y)I⁴p

hēmi çalıyor, hemi de ezan okuyor. yörüyüp gediyo. (II-17.15)
 yeler deriz yani, iki kişi o oyunu getirib götürmeye (IV-32.146)
 bu suyuñ şeyinde etravına toplanıp, buraya koyü kuruyular (IV-33.8)
 işde böle yalañ dūya, oyalanıP gidiyik bakalım (IV-34.21)

1.2.1.1.3.1.4. -(y)I⁴nca

ilk okul, ortaokul hēpsi lāv oldu. nufus galmayınca genÇ kalmadı- (I-1.10)
 yāni dāmadı kaçırınca bi şöle, ne bilim, gayli ufag teFeg bi şeyler alınır (IV-32.71)
 adamını bulamayınca kadroya geçemedim (I-10.11)
 oku dāğātmayınca adam gelmez düğüne (IV-32.160)

1.2.1.1.3.1.5. -mAdAn

gıS çocuk birbirini görmeden konuşmadan gitmiyi (I-1.29)
 suyun içine karıştırsın. güzel pişesiye kadaş, öle karıştırsın, hiÇ durmadan. (I-4.79)
 fagaT asgerlīğimde hiç başım āğrımadan yaptım, geldim (V-51.19)
 hāyırılışñı versin cenābı allah. zırınıçtımadan aışın (II-20.26)

1.2.1.1.3.1.6. -All

kenara çıkınca askeri geçirdik. benim aklım ereli, görelī bülece. (I-1.41)
 dedelerimiz yüz kūsür sene olmuş gelellī- (I-3.1)
 ben dōğdum dōğalı sāğ partiyi destekliyorum (V-51.31)
 işdá anamdan doğalı bu memleketdeyin (V-51.1)

1.2.1.1.1.3.1.7. –sA+ kişi eki

dediğin gibi cāmili, mamili ep bi küyü toplasan, bi küy olmaz. (I-1.21)

bi yer, şey, tarif_etsen, bulamasañ. kendileri götürürler (V-57.96)

duzu bussan, unu bulamıyoduñ; unu bussañ, duzu bulamıyoduñ (V-59.11)

ayāğımızda, gara yemeni derdig, bi ayaKKabI- bu bulursak gopardıg_onu (I-21.38)

1.2.1.1.1.3.1.8. –(I)KAn(+A) ~ (I)KIn(+A)

Zaman ekleri üzerine gelen ek-fiilin zarf-fiil eki **EA**'da –a/-e ünlülerini alarak genişlemiş şekline rastlanır.¹⁹³

bizim çocuklā gidēken āltmış tane talebe vādı būda (I-1.103)

bizim gayın baba ramatlık derdikine, şonnarın başışını vèrin de getsin derdi (III-30.44)

başıña şapkayı şurdā oturukan aldı dē mi mesela (IV-36.46)

ben şeile gelikene iki çocug şeile annaş geldi ydi bene (IV-38.139)

biraz çifçilik yaparkan, bi de isportacılık yapdım, tuhafıye üzerine (IV-39.38)

zāhra yıkarkana elevizon içeri çekiyo (V-42.46)

tabi hācıya gidèrkene, hācı yāmek dōkeřler burada (II-19.75)

cevizi tā ben görmedim de. yanĭ bobalāmız oynāKe var şurda yukārda bi oda vādı (I-1.54)

asgere uğurlanırkan köy konāğānda, kōy boşlūnda, toplanır kōylümüs (I-7.20)

ben bilmemkine hanı bizlerimiziñ yaşdan_ovel dā babam varıdın (V-61.2)

1.2.1.1.1.3.2. Birleşik Zarf-fiiller¹⁹⁴

Asıl görevleri başka olan eklerin, ya diğerk eklerle ya da edatlarla birleşip fiillerden geçici olarak yaptıkları zarf şeklidir.

¹⁹³ Ekin –a/-e ünlülerini alarak genişlemiş şekilleri için Ahat ÜSTÜNER, “Türkçenin eski dönemlerinde olduğu gibi hayret ve şaşkınlık bildirme, dikkat çekme kuvvetlendirme amacıyla kullanılan bir edat olarak karşımıza çıkmaktadır” görüşünü bildirir. Geniş bilgi için bkz. ÜSTÜNER, *TP*, s.195; krş. GÜLENSOY; *KYA*, s. 113, GÜLSEVİN; *UİA*, s. 136.; BOZ, *AMA*, s.125.; YILDIZ, *IMA*, s.89.

¹⁹⁴ Geniş bilgi için bkz. GÜLSEVİN; “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, c. II, S. 2, Afyon, 2001, s. 125-143.; KARAHAN, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, *TKAE, Türk Kültürü Araştırmaları*, Yıl XXXII/1-2 1994, Ankara 1996, s.206; Erdoğan BOZ, “Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine” İlmî Araştırmalar, S.19, İstanbul 2005, s.43-48.; Nesrin BAYRAKTAR, *Türkçede Fiilimsiler TF*, TDK yay. Ankara. 2004.

1.2.1.1.1.3.2.1. An+dAn so(ñra)

sekiz sene çalışandan sōna gücüm biraS şe yapmadı (II-14.22)

kıymayı hamurı yazārılar, yazandan sona böle yaş āmuru ònu kesiP böle, kesenden sonā tēpsiye dōşēler (II-7.32)

yarı asgerden gelenden sō gitmeycen ben dedi (II-12.67)

namazı gılandan sona, çıkar burda bütüñ goñu gomşuynan helallaşır (II-19.22)

gider hükümete yazılandan sona, yaklaştı mı aparlaynā bāğıddırı (V-53.22)

bu yonan bak, yonan geçenden sona cumuruyat guruldu ya dokuzüz yirmi üç senesinde (IV-38.122)

1.2.1.1.1.3.2.1. AsI+(y)e

gar yāğasıya orda duru (V-55.37)

dört köşe gidiyon. bunu sālām toprağa bułasıya (I-10.32)

şindi ben bākurdan çıkasıya ne ūraşdım (I-12.71)

dē hātda cami yapasıya üç beş basgın daña olmuş (IV-32.12)

1.2.1.1.1.3.2.2. AsI+(y)e kadar

güzel pişesiye kadar, ôle karıştırsım, hiÇ durmadan (I-4.79)

ël gelesiye gadar yarım dönüm yer yolardım derdI- (II-26.17)

dāmad kaçırması temelli deyil o şeyi alasıya gadar (IV-32.75)

eğer adamı dışarda, yoKsa, dışardaysa morKa gonur, gelesiye gadar dışardaki adamları (IV-32.179)

1.2.1.1.1.3.2.3. dIKÇA

var, var, mera var. mera azaldI- àrazi boşaldıkça, şindi davar kıra gidiyI- (I-1.118)

yani nesil deyişdikçe gençlik avrupaya yöneldi (IV-35.41)

dört köşe sâğlam tabakayı buldukça, bu taşı örüyüm (I-10.38)

1.2.1.1.1.3.2.4. dIK+iyelik+dA

bi zaman üç cüz üç cüzelli āneymiş, yeni gēldiğinde. (1.3)

benim aklım gıt_erdiñde, topak_lev varıdı, benim akrabamda. (II-22.44)

bahār geldiñde, malı olannar, āğarlığı, yaylamız meşurdur (IV-32.80)

bi zaman üç cüz üç cüz_elli āneymiş, yeni gēldiğinde (I-1.4)

1.2.1.1.1.3.2.5. dIK+iyelik+dAn

yāni fakirlikten yani fazla bi gomşunun geliri olmadından, fazla gidemez (I-11.58)

başga bi şey olmadından ne diyebilirim ki? (V-41.5)

sona yol ūramādından çifteler kazanmış (V-45.43)

1.2.1.1.1.3.2.6. dIK+ iyelik için

yāni çifçi oldukları için zāten bu ovalara yerleşmişler (I-4.4)

afyon sınırına ayit olduğu için, bizim dedelerimiz buraya yerleşiyö. (I-4.31)

biz mācır_oldumuz için, bizim adetlerimiS onnarı peķ bu tutmayan. (I-11.5)

ordaKı orāya uzun yol oldūğu için yayan giderler, gelirlermiş (II-27.2)

1.2.1.1.1.3.2.7. dIK+ iyelik gibi

būle ālkacık oynādık. çelik oynādık dediğin gibi- (I-1.52)

südü goyundan sāğdığim gibi mayayı atarım_çine. (I-4.88)

āñnatdığı gibi burdakı kuyu esgi rumlardan kalma (IV-32.8)

1.2.1.1.1.3.2.8. dIK+DAn soñra

kestikden zona sineye dizersin. (I-4.75)

onnan soña iş gerçekleşdigden soña şerbet_çilir. (II-13.2)

ben işde asgerden geldikden sona, hem çifçilī devam_ètdirdim (V-40.11)

hasda öldüğden sona köyün tümü cenazeyi defnider (V-45.26)

gabirden çIKıP, çıkıldıkdan sona, en yakın akrabaları gabirin kenarına dizilir (V-42.22)

tābi tābi gar yāğdıkdan sona dönerler (V-55.38)

1.2.1.1.1.3.2.9. DAn kAri(m), DAnkericēzime

hasılı şimden kerī işte perişanlık şinđi başladı bizim (II-19.154)

undan kerī üçüncü günü gınıye gèderdiK (II-24.59)

ondan kerim, düyüne gedēkene mesele eskiden böle hindiki gibi araba, münübüs yoğudu (II-25.6)

ondan kericēzime, gayın_babam han dutardı (III-30.1)

1.2.1.1.1.3.2.10. –sA bile

kimse yōğūsa bile yèrini eder gelir akşamdan yemēni yedirir (II-19.89)

1.2.1.1.1.3.2.11. dIK+iyelik zaman

biS tālimgaha gittiğimiz zaman oraya komutan bizi götürmüşdü. (I-4.24)

bizde mesela, bi türkmen kúyüne gittin zaman, mesela cebine bi altın (I-12.129)

istediğimiz zaman olannar götürüyo (II-19.149)

öldüğü zaman, bi gun işde öldüğü gun, eve herkes yemek getiri, ölü evine (II-22.26)

1.2.1.1.1.3.2.12. dI+kişi eki mI

*māsulları biçildin mi getirilē davarı buraya. (1.121)

biri öldü mü güneye gidiyö, bir geri kalanda kuzeye gidiyo tābi, çocuğların yanna. (4.17)

selā verildi mi bizim komşumuz hepsi gider, (11.50)

bu esdi mi labaynan savırılar (V-45.76)

defderiñ yaprāğā gapandı mı, ötēsi aklıñdan çıkıyo (V-51.25)

eved, güzün gar yāğdı mı geri inerdik (V-52.3)

1.2.1.1.1.3.2.13. mA dAn önce, evvel

yāni gün dōğmadan evēli yapılırdı (I-5.31)

gitmeden evel bir ay kaldı mı herkez müsāfir alırdı (I-6.22)

hacca gidmeden önce, haÇ yemēğī veriler (III-28.9)

1.2.1.1.1.3.2.14. mAz+dAn önce, evvel

ekseri avrupaya gitmezden evel gış aylarında olurdu (V-65.26)

1.2.1.1.1.3.2.16. –(V)r gibi

birbirini mālub eder gibi bi durumda gibi şekli veya osanılır, vazgeçilir (IV-32.66)

dört ya sekiS tane afedisiñ boğa hayvanı gayıxda gayar gibi üzerime geliyo (IV-32.239)

senden anı, şey alır gibi, vergi alır gibi, o ceşden, sen şu gadar ceciñ çıkıdı- şu gadar gaç gileyse o şeyi būğdanıñ garşılığı bi şey keserlerdi (V-64.19)

1.2.1.1.2. ÇATILAR

Çatı; özne veya nesnenin fiilin gerçekleşmesindeki farklı durumları belirtmek üzere, fiil tabanına, fiil çekiminden önce fiilden fiil türeten belirli eklerin getirilmesiyle meydana gelen değişik görünüşteki fiil şeklidir.¹⁹⁵ Gramerciler arasında çatı kavramı ve çatı yapan ekler konusunda tam bir birlik yoktur. Bu konuda Bilâl Yücel'in Türk Gramerinin Sorunları toplantısında sunduğu tebliğ dikkate değerdir.¹⁹⁶

1.2.1.1.2.1. Oldurgan-Ettirgen

Geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-Ar-, -dIr-, -Ir-, -It-, -T-” eklerle geçişli hale getirilmesiyle oldurgan çatı ; yine geçişli fiillerin aynı eklerle geçişlilik derecelerinin artmasıyla ettirgen çatı oluşur.

1.2.1.1.2.1.1. Oldurgan:

1.2.1.1.2.1.1.1. -DI⁴r-

İce tabā kordū. çukurlaştırıTı şôle orta yerinI- (I-4.70)

kıraç oldū için, kuru çifçilig. ò da biz peg güldürmiyē. (I-11.23)

damādı giydiriyolā (I-4.56)

1.2.1.1.2.1.1.2. -Ar-

fırında kızarır, o kadar. kırma olur, servis (I-4.77)

kızlar gèlini çıkarylā (I-4.95)

1.2.1.1.2.1.1.3. -I⁴r-

kenarā at_ıarabalārı vādı kenarı geçiriS. (I-1.39)

şindi erkek geliyō. iki kādın şey_ıeder. bişirir işde. (II-18.25)

liseyi bitirdiler (IV-41.4)

başga önu, samanı savırdıK, deneyi çıkarddıK, dēğermene gitdik, üğütdük. gış_ı için un yapıdık_ı onu onu gış için bahara, gadaş yiniyo (V-56.4)

¹⁹⁵ KORKMAZ; *GTS*, s. 35

¹⁹⁶ bkz. Bilal YÜCEL; “Türkiye Türkçesinde Fiil Çatıları” *TGS II*, s.156-202.

1.2.1.1.2.1.1.4. –(I)T-

bi de Kaz yağını eritir, dökeğdi üstüne ama lezzetli olurdu. (I-4.70)

1.2.1.1.2.1.2. Ettirgen:**1.2.1.1.2.1.2.1. –DI⁴r-**

at gibi goşar, goşduru (IV-32.155)

işde böyle savışdırırlar, geder (IV-34.12)

böyle biz kâhat basdırmazdı ölüm (V-48.11)

1.2.1.1.2.1.2.2. –(I⁴)T -

gūan oxudurlar (IV-32.187)

öndan sō güçükleri ālatdı mesela (I-12.113)

1.2.1.1.2.2. İşteş: Geçişli veya geçişsiz fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)ş-” eki alarak oluşturduğu çatıdır. İki işlevi vardır; birliktelik ve karşılıklılık.

1.2.1.1.2.2.1. Birliktelik:

biz bu zamana gadarın on beş, on sekiz yaşına gadarı goyunnā ūraşdıK (IV-38.12)

millet gülüşür (IV-32.201)

cenāze sāhiPleri, akrabaları, eşleri, dosları toplaşır, gabire defnederler (V-42.22)

1.2.1.1.2.2.2. Karşılıklılık:

hoca dua eder. el sıkışırlar. (14.6)

işde aynı, gençler oynaşırdı (IV-38.25)

ama suçunu bırakmış, yunana garşı orduynā çarpışmış (V-63.66)

depikleşme oynardık (V-54.27)

1.2.1.1.2.3. Meçhul-Edilgen: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)l-, -(I⁴)n-” eklerle oluşturdukları çatıdır.

1.2.1.1.2.3.1. Meçhul: Geçişsiz fiillere söz konusu eklerin getirilmesiyle oluşan bu çatıda, özne belli değildir.

orda emeklilik veya başlangıç olarak oraya gidiliyō. (4.39)

şindi tabi taksilerle gidiliyō. gelin alınır, gelinir. (4.63)

1.2.1.1.2.3.2. Edilgen: Geçişli fiillere, fiilden fiil yapan “-(I⁴)l-, -(I⁴)n-” ekler getirilmesiyle oluşan çatıdır.

1.2.1.1.2.3.2.1. -(I⁴)l-

hıdırellezde sabāları erken kalkıp āteş yakılırdI- (I-5.30)

cumartesi günün gecesı, cuma günün gecesı yapılırdI- (I-7.15)

karakoldan davetiye gelir asgerlere, dağıtılır yirmi yaşında olan asgerlere ve buñnarı daveT_ edilir (II-14.2)

ōndañ sōña kūrban kesilir. gēlin içeri giler. eller çırpılır. (II-18.17)

yeneceg bi şeyler. neyse getirilir (IV-32.203)

duaynañ asger_ocāna gönderilir yani (IV-35.26)

işde emirdāna göç verdik, esgişēre göç verildi (V-62.5)

1.2.1.1.2.3.2.2. -(I⁴)n-

sırayla mūsāfir alnırdI- yani yine yapan yapıyı mesela. (1.43)

onu oynaşdık. genşli bülē işde ceviz oynanırdI- (1.43)

o gün çoçug_evine çalgılā gelirdI- iki gün iki gece çalgı çalınırdI- (5.13)

topraklarımız verimsiS. ēr tarafı arazimizin sulanmakta. (7.7)

okulumuz yok. okul gapandı (IV-41.8)

gız görücü usulü alınıyō (V-42.2)

1.2.1.1.2.4. Dönüşlü: Fiillerin, fiilden fiil yapan “-(I⁴)n-, -(I⁴)l-” eklerle oluşturdukları çatıdır. Kendi kendine olma veya yapma bildirir.

1.2.1.1.2.4.1. -(I⁴)n-

konya karkana gelişler bölünürler, dāğılıllar (V-63.30)

bi kişi gizleniyō (V-54.26)

yani Şimdi biz yaşlandık gidemiyox başga (V-45.19)

1.2.1.1.2.4.2. –(I⁴)l-

dikilip galıyoñ (V-57.85)

küs daşgın hePisi gelĩ, dikilir buraya adamı uğullallar (V-45.22)

1.2.1.1.2.4.3. –(I⁴)ř-

kiralığ_alırdık, sōna yaşlaştıK, bakkal dükānı aştıım ben (I-8.9)

biz ucuna yetişdik (I-9.37)

1.2.1.1.2.5. Çatı Eklerinin Üst Üste Kullanılması¹⁹⁷

Fiil tabanlarına bir çatı eki gelebildiği gibi çoğu zaman bir veya birkaç çatı eki de gelebilmektedir. Böyle durumlarda çatı, en son gelen eke göre belirlenir.

1.2.1.1.2.5.1. –(I⁴)n-dI⁴rII

bi denesi görevlendirilir (I-4.54)

1.2.1.1.2.5.2. –(I⁴)n-I⁴l-

çifçilĩ malcılı geçiniller (V-45.14)

1.2.1.1.2.5.3. –(A)r-T-

birşisini öretmen_ettik. kızlarĩ da çıkarttık. (19.14)

1.2.1.1.2.5.4. –(I⁴)t-DI⁴r-

on onüç yaşlarında, sekiz yaşlarında. otutdurulār masa. (4.59)

yirmi yedisinde bĩ gış günü olur. gar vurur otutdurur. (17.3)

her zaman temiSleTdiriyō (V-57.73)

1.2.1.1.2.5.5. –(A)r-I⁴l-

bi de bi tekerleg çıkarılarıdI- (9.18)

¹⁹⁷ bkz. Gürer GÜLSEVİN; ‘‘Çatı Ekleri Üzerine Kullanılabilen Ekler’’ *TGS II*, TDK yay., Ankara, 1999, s. 203-223.

1.2.1.1.2.5.6. -(I⁴)r-I⁴-

ondan duva yapıldı- mezarlın ordan geçirilirdi- (6.23)

1.2.1.1.2.5.7. -(I⁴)ş-DI⁴r-

suyun içine karıştırsın. güzel pişesiye kadar, ôle karıştırsın, (I-4.78)
mezarlın ordan asgere savuşduru giderdi- (I-5.21)

1.2.1.1.2.5.8. -DI⁴r-I⁴-

asger elleriņi öperdi- mezarlîğı gider, bi duva yapdırılırdı- (I-5.21)
bi şey yok yâni tabi ikinci günü güvâ giydirilirdi (I-6.20)
olan èverilirse, dâmaT tıraşı yapılır, dâmaT giydirilir. (I-7.16)

1.2.1.1.2.5.9. -Art-dIr

ikinci itilal yapmak için çıkartdırar, onnarı onnardan (II-26.92)

1.2.1.1.3. Aitlik Eki +kI(n)+

Türkiye Türkçesi gramerlerinde çoğunlukla isim çekim ekleri içerisinde gösterilen aitlik eki¹⁹⁸, bazı özellikleri dolayısıyla diğer isim çekim eklerinden ayrılır. Aitlik ekinin, bulunma eki ve ilgi eki üzerine gelerek sıfat ve zamirler oluşturması, onun çekim eki olarak kabulünde ciddi bir engeldir. Aitlik eki, isim sıfat veya zamir yaparken kelimenin anlamını değiştirmez yalnızca görevini değiştirir. Bu sebeple söz konusu eki, “görev değiştirici ekler” başlığı altında işledik.¹⁹⁹

bizimkiler atsa da börek yapıldı (IV-32.114)

fâgaT şimdi sonadan o bi burdakı var (IV-32.228)

en yüksek tepede ordakı mezarlıklar (IV-32.222)

başkasına arkadaşı candırma yazarlar, ötekini gümrük asgerlî yazarlar (V-64.30)

bizimkileri ben afyonuñ şeyinden gelmişler ta, arlı köyünden gelmişler (V-59.50)

Kışlıg bënimki- tabi salamura oldu benimki (I-4.90)

¹⁹⁸ ERGİN bu eki hem çekim ekleri hem de yapım ekleri kategorisinde göstermiştir. bkz. ERGİN; *TDB*, s. 159-161, 223-224

¹⁹⁹ krş. GÜLSEVİN; *ÜİA*, s. 146.; BOZ, *AMA*, s.133; YILDIZ, *İMA*, s.64.

1.2.1.2. ÇEKİM EKLERİNİN GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EK İŞLEVİNDE KULLANILMASI

1.2.1.2.1. Hal Eklerinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

1.2.1.2.1.1. Yönelme Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

yayan paltomuz_o olurdu eyi kötü gèce yatmıya. (II-19.99)

pazar günde burda gelin almıya giderler (IV-35.21)

şindi bizim burda dúğünnerde, evála gıS iSdemeye giderler (V-42.1)

yani hakiKatan daha şeyinde garpız gabıĝı atan olusa, gamyon geçerse, açık gamyon, gabıĝı kemirmeye yörürdüm, yoluñ üstündeki (II-19.114)

işde şöle böle, üçüncü gün gına dēĝdirmeye giderler olan_o evi gız_o evine (I-55.16)

1.2.1.2.1.2. Bulunma Hali: Zarf tümleçleri oluşturur.

gömü ismi burası örènimiş vaKdında üren öreniñ üstüne gelmişler. (15.10)

bin otuz sekiz_o on kasımda askere gitdim (I-2.3)

arada bayramda geliřlè (I-1.132)

aralarında oturulā sohPet_o edeller (IV-32.74)

o gecede daKıya tutarlar damādı (I-4.58)

çocuglūmda bu köy, yüz_o āneydi (I-7.69)

1.2.1.2.1.3. Ayrılma Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

üstüne de tavuk_o etini sıradan dizeşler, bi de fırına veriler. (I-4.72)

ben mesela sabāttan bi giriyüm (I-10.40)

1.2.1.2.1.4. Vasıta Hali : Zarf tümleçleri oluşturur.

dedelēmiz işde düyünner davul tutar, çalgiyla filan düyün_o olurdu (I-1.23)

davarı kırdā bırakıP gidiyi kızlā konuşmaĝa (I-1.36)

okuyna gelir adam (IV-32.164)

çocugluk oyunlārı da bunlālā geçerci (I-5.38)

mēndille vuruydug Falan bi şeyler olurdu çocukē (I-6.11)

eskişehirde burdan bi vasıtayla götürülür (I-7.26)

işte bunu kazmāyle Kazıyoz tābı (I-10.31)

1.2.1.2.1.5. Eşitlik Hali

1.2.1.2.1.5.1. Zarf Yapar:

davarın yarısını canavar yiyi, yarısını arabalār çiyiniyI- būlece işde. (I-1.37)

yavrim şu vaze de ūle, ūlece kaldık_olum. (I-2.49)

kuyu kazardım ben. bıktım īce. yorulduğum dedim. (I-10.17)

onu örāya gömēle. taşlāda sıkışdırlār gūzelce. (I-12.112)

dāfelerce sōlüyom, bize çok yani böle saygı gösderenner var (V-57.41)

1.2.1.2.2. İyelik Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi iyelik ekini alan bazı kelimeler zamir görevinde kullanılırlar.

yirmi bir sene olmuş gideli tabI- tabi çökünü da tanımıS. (1.46)

mobyacıda çalışıyI- büyüğü da ısdanbulda. (1.136)

bāzısı geli, bāzı gēI- arası olan gēliyō. (3.6)

genelde yüzde sekSeni eskişērde dē. (3.5)

birī çorumlu sami gerçek vardıI- birī gāyseriniñ dēveli kaz (9.49)

kalır de çōğu azalır yani (I-4.15)

1.2.1.2.3. Bildirme Ekinin Görev Değiştirici Ek Olarak Kullanılması

Üçüncü teklik kişi bildirme eki, çoğu kere zaman bildiren kelimelerden sonra zarf tümleci olarak görev yapar.

o günden beri işte, ön senedir bıraktım. emekli oldum (I-6.7)

1.2.2. KELİME YAPICI EKLER

Eklendikleri kelimenin anlamını değiştirerek yeni kelime yapan ekler.

1.2.2.1 ASIL KELİME YAPICI EKLER

1.2.2.1.1. İsimden İsim Yapan Ekler

1.2.2.1.1.1. +aç²⁰⁰

çiçilil de bizim burda, Kıraç arazI- (I-11.22)

dā bu gördün gibi kıraç (I-8.12)

²⁰⁰ bkz. Zeynep KORKMAZ, *Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi) TTG*, TDK. yay., Ankara., 2003, s.34.

1.2.2.1.1.2. +cak+

e bunnar bi oyuncag, çocug oyuncânîñ şeyleri, at yaparlardı, düyünnerde (IV-32.153)

1.2.2.1.1.3. +cIK+²⁰¹

ha bende diyim, acıK da duram da para yapalım, bakalım (1.130)

dolana dolana yumışacıg saman_oolur (I-1.72)

beş lira paracıĝı vârmış (I-10.18)

1.2.2.1.1.4.+CUI²⁰²

yâ genellikle işte koyun kuzu güttük. kuzuculdurug (I-6.14)

1.2.2.1.1.5. +CI⁴ 203

pancarcı var gonyadan geldi ikI-ben üç.şurda al_oosman_oaĝam yatar dört aňadın mI- (I-2.26)

dansöz gibi oyuncu erkeklêrde gördüm ben (IV-32.124)

bi de burda ayakta tutan da, hep gurbetçileriñ parasıdır (IV-33.26)

en çoK goyunculūĝü severdim (V-43.28)

o zamanlar işciye ehdiyaş varıdı (V-57.8)

ben avrupada gaynakçıyıdım (V-57.79)

1.2.2.1.1.6. +dAş+

ondan sona vatandaş asgere uĝurluyo (V-42.15)

gardeşim halil çavuş, çanaKgalede bilon mu? (V-58.1)

ha öle bi akran arkadaşla gatiyen ora dōru varamazdık (V-63.41)

1.2.2.1.1.7. +dım+

halk gönlünden ne kopuyōsa yardımederdi (II-14.18)

²⁰¹ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.42.

²⁰² bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.44.

²⁰³ bkz. BANGUOĝLU; *TG*, s. 162-163.; ERĝİN; *TDB*, s. 157.; HATİPOĝLU, *TE*, s. 53-55.; ZÜLFİKAR, *TSTYY*, s. 66-68.

1.2.2.1.1.8. +dl⁴z+

beş gunnüķ düĝün gece gündüz çalallar (IV-37.7)

1.2.2.1.1.9. +ey+

biri öldü mü güneye gidiyö, bir geri kalanda kuzeye gidiyo tâbi, (4.17)

1.2.2.1.1.10. +ga+

başga bi emşin vasa söle gardaş (V-45.83)

1.2.2.1.1.11. +gil+

hacı letif, o dedemgiliñ dedesi, o adamıñ ismini bilmiyom (V-63.31)

1.2.2.1.1.12. +hane+

eskişherde şeyde, ankarada şeyde, gülhanede. gülānede ydim (II-23.12)

1.2.2.1.1.13. +I⁴nII⁴K+

sulu olsa da çok aS, azınlıkda kalıyö (I-7.6)

1.2.2.1.1.14. +kek+

erkeklerin çalgılarında zaten çalgıcı getiriliyödu (I-4.52)

1.2.2.1.1.15. +la+< +IA-G+

yayladan aynı eşşegnen filan geliñ (II-22.52)

1.2.2.1.1.16. +lak+ <+la-k+²⁰⁴

güzlegde göyun güderiS (V-54.6)

alanı sulak olmadı için, fazla tarım, çifçilīe önem veren kişi yok (IV-35.69)

o gıcır ismini verdimiz yuvarlak şeye vurdum dē kırk elli metire geder (IV-32.147)

²⁰⁴ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.50.

1.2.2.1.1.17. +II⁴+, +nI⁴+²⁰⁵

ondan sonra bamyaya gelir, tatlı gelir. äkmeğ işte. (II-18.21)

eli boğum boğum gannı mıydı? (II-24.28)

bi ān guzu güdüyodum ben. esgişēhiriñ galKannı köyünde (III-29.45)

arabalar hidrolıklı (V-42.46)

çün bu nevrüz isimli gadın da çoğudu esgiden (IV-32.102)

çok neşeli olur (V-43.7)

meslēğēm çifçi, çoban. köylü (V-50.1)

1.2.2.1.1.18. +IIK+²⁰⁶

ya öllaşda işte örda askēlik yaptık. (1.63)

bizim burda öle bi yaramazlıg olmaz (IV-38.88)

mesela başlıg var bizim burda (V-42.3)

ben çifçilik yapıyom (V-42.37)

bi adamı, bi adamı vurmuş öldürmüş yok. küslük yok (V-47.34)

mesela köylüye aynı yāğlık dāğdırdın (V-48.10)

esgiden. üç, üç_eteklik vardı (V-55.12)

1.2.2.1.1.19. +(I)ncI+

emde, köyde hemen hemen, ikinci sınıFa falan geliyom (V-42.37)

birinci günü bayrak gaKar (V-44.14)

1.2.2.1.1.20. +ndi+n+

gündüz gel̄dim. sulādım, yatardım ikindine gadar (IV-31.47)

1.2.2.1.1.21. +şAr+

hepimiz ellişer altmışar yaşındayıs (I-4.11)

²⁰⁵ bkz. BANGUOĞLU, *TG*, s. 191-192.; ERGİN, *TDB*, s. 158.; HATİPOĞLU, *TE*, s. 100-102.; ZÜLFİKAR, *TSTYY*, s. 108-109.; KORKMAZ, *TTG*, s.53.

²⁰⁶ bkz. BANGUOĞLU, *TG*, s. 194-196.; ERGİN, *TDB*, s. 155-157.; HATİPOĞLU, *TE*, s. 102-106.; ZÜLFİKAR, *TSTYY*, s. 110-112.; KORKMAZ, *TTG*, s.55.

1.2.2.1.1.22. +sII+²⁰⁷

boş dursak tâbi nölacag. kendimizi yoKsullū çärmış oluruz (IV-32.31)

1.2.2.1.1.23. +sIz+²⁰⁸

amma bizim kendimize silahsız yapılıyo (V-58.34)

ya şindī topraklarımız verimsiz (I-7.66)

üş dane, dört dane fedāyi hoca yani bedā, parasız okudulāmiş (V-45.35)

o da yetersiz geliyo bu su yetiyo (V-61.56)

üş gün işsiz geş gèzdim (I-10.19)

1.2.2.1.2. İsimden Fiil Yapan Ekler:**1.2.2.1.2.1. +A-**

suları sōğukdur işmeye yarar; havası hōşdur yaşamaya yarar (V-45.2)

ne biliyim. ara kesdi oynardık (V-51.75)

bi kādın onun şerbetini özer (II-18.10)

1.2.2.1.2.2. +et-²⁰⁹<+A-t-

oraya eletip töküyolar, işde dövleTe gidiyor (IV-38.134)

1.2.2.1.2.3. +IK-²¹⁰

bāşıma arpa, būğda saşdılar, para saşdılar. kōlü birikdi- (18.62)

işini çok sevdikleri için seni çok seviyo gözükürler (V-57.94)

1.2.2.1.2.4. +AI-²¹¹

dābi da başka yerlerde ölelikle çoğalmış köyümüz (I-7.55)

tabi şindi işçilerin boşalamadı için biz de pazarlārda yapıyeS şindilig düyünneri (I-9.28)

eşşegi yükü āsıldım amma bi de eşşek diñeldi (III-29.64)

²⁰⁷ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.63.

²⁰⁸ bkz. BANGUOĞLU, *TG*, s. 201-202.; ERGİN, *TDB*, s. 158-159., HATİPOĞLU, *TE*, s. 141-142.; ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 141-142.; KORKMAZ, *TTG*, s.64.

²⁰⁹ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.114.

²¹⁰ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.115.

²¹¹ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.112.

1.2.2.1.2.5. +IA-²¹²

ısım akrabası yollar, uğurlar, veda eder. (7.27)

duasını yaparlar, selavatlarlar (IV-39.36)

tuzlayıP tepsilere dizdim (I-4.91)

parça parça yâğlalar tepsiyi (I-7.38)

şindi bakmâğa başladılâ Kayrı, her haKga sâyıb_ oldu (I-12.82)

1.2.2.1.2.6. +IAş-

tabi millet gülüşür, şakalaşır (IV-32.201)

bir_asırıñ yüs sene olmuş geleli, belki, geşti bile. tabi buraya gelmişle, yeleşmişle. (1.2)

orta asyadan yozgata, yozgaddan da bura yirleşmişler (V-45.5)

valla âciya da işde bûle toplaşılâ, yemek verilē (I-1.47)

su olmadında e idâre şekli zorlaşıyō tabi (I-7.67)

1.2.2.1.2.7. +IAñ-²¹³

bu köyde evlenip galıp da, heç doğum yapan kimse yok (V-55.6)

bē indi de paralandı millet (II-19.10)

1.2.2.1.2.8. +(A)r-

yanı allah rāhmet_eylesin, ävèrdik (I-2.44)

1.2.2.1.2.9. +t-

çünkü ben rüyamda gorguTdular (IV-32.211)

1.2.2.1.2.10. +daş-

afyonna bizim bādaşamayız yāni (I-4.32)

1.2.2.1.2.11. +(I)l

dikilip galıyoñ (V-57.85)

²¹² bkz. BANGUOĞLU, *TG*, s. 214-217.; ERGİN, *TDB*, s. 175-176.; HATİPOĞLU, *TE*, s. 89-94.; ZÜLFİKAR, *TSTYY*, s. 101.; KORKMAZ, *TTG*, s.116.

²¹³ Geniş bilgi için bkz. Şükrü Haluk AKALIN; “+IA- Ekinin Çatı Ekleriyle Kullanılışı Konusundaki Görüşler ve Ekin Yabancı Kaynaklı Kelimelere Getirilişi Üzerine” *TGS II*, s. 92-105.

1.2.2.1.3. Fiilden İsim Yapan Ekler:

1.2.2.1.3.1. –AK²¹⁴

nevresimi çardakda şeyde yatıyım yatakda, ot yatakda yatardıx (V-61.26)

Filanca yerde gaçaK var (V-64.113)

1.2.2.1.3.2. –(A)rII+

ben para yeterli deyil ôle düşüniyim (I-10.27)

o zaman en geçerli şey lökum. lökumu alırlar, yerlerdi (II-17.9)

1.2.2.1.3.3. –az+

günü var ya, haca gitmeniñ günü, bi çenTeyi boğazına daKarımış adam (I-38.34)

1.2.2.1.3.4.–ce²¹⁵

görsen yanñ çeşin çeşit bi îğence yapaşlardI- sabān saba bülëydi yavrım. (2.16)

1.2.2.1.3.5. –ç²¹⁶

gelenēmiz, görenēmiz çifçilik, malcılık, tavukçılık, yāni kazancımız. (5.3)

gelir gucası adam heÇ zoruKmazlar, vay gısganç yoktur. (I-19.91)

bi goñşu bi düven sürdü mü, birinin arpası geldi de sürdü mü, goca köy varı ondan hemen erkence öndüÇ üleşirdi (V-59.32)

1.2.2.1.3.6. –elek+

yāni yiyemezdiK, çökelegleri (II-20.10)

1.2.2.1.3.7. –enek+

aynı ādet geleneklē devamıdiyō (V-63.97)

1.2.2.1.3.8. –gAn+

köyün halkınıñ ekseriyeti böle, atılğan (V-63.68)

²¹⁴ bkz.BANGUOĞLU, *TG*, s. 230-231.; ERGİN, *TDB*, s.185.; ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 53-54.; KORKMAZ, *TTG*, s.70.

²¹⁵ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.76.

²¹⁶ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.76.

onun içine gene sergen yaparlardı (II-22.45)

1.2.2.1.3.9. –ge+

köyümüS kırsal bi bölge oldū için göçü onū için şeyirlere vārdi (I-4.9)

1.2.2.1.3.10. -GAç+

āğaşlı olan küylerde şeyüderlerdi ağaÇ altına giderler, şey salıngaç gurarlar, (I-12.117)
ku şey, her garı gavırğaÇ verdiğin her bi seherun üsdüne bi yālek sokar gelirdi
(V-48.6)

1.2.2.1.3.11. –GI+

iki darsane, bölgülü (IV-38.79)

yemekden sona, gālin inçikden sona, bi, ātgi gibi bi şey düzenliyoS (V-42.8)

burda şindi çalgıcı dutar adam (V-54.17)

büyüklere saygi, sevgi, fākiri fukāreyi görmek görmemek,şindi bunnar fākir fukāre deyi
bi şiy bilmiyō (V-57.105)

süñgüyü salıyō sarnıca (V-63.53)

1.2.2.1.3.12. –gıÇ+

başlangıcı oluyōdu (I-4.48)

1.2.2.1.3.13. –Gın+, -KIn+

hepsi yetişkinmiş yani (V-45.38)

girgin olan sınırlar esgişere geşdi (V-46.27)

osmannınıñ şey bozgununda, suruye bozgununda (V-63.51)

dutgundur, dutarlıdır (V-65.69)

1.2.2.1.3.14. –(y)I⁴+²¹⁷

o gecede daKıya tutarlar damādI- (4.58)

boyunuñ ölÇüsünallar (IV-32.181)

²¹⁷ bkz. BANGUOĞLU; *TG*, s. 244-246.; ERGİN, *TDB*, s. 187-189.; HATİPOĞLU, *TE*, s.74.; ZÜLFİKAR, *TSTYY*, s. 91-93.; KORKMAZ, *TTG*, s.82.

yîgı yîgardıK, patoza veridig (V-53.2)

1.2.2.1.3.15. $-(y)I^4cI^4+$ ²¹⁸

yâü görücü usulü deyildi o zaman ya ana babanın râzına işTe (V-3.14)

ondan sonra düyün başlardı- gelinalıcı olurdu (I-6.18)

1.2.2.1.3.16. $-(I^4)K+$ ²¹⁹

döşeyenden soña üzerine bu goyunların südün üzerindeñ katıK alınır. (I-7.34)

yaylamız meşurdur. otlakdır, ormannıKdır (IV-32.80)

bizim, garman garışık yerlerden gelmişlê (V-57.33)

1.2.2.1.3.17. $-(I^4)m+$

bi da dağıtım olurlar. türkiyenin çeşitli yerlerine, acemi birliklerine. (4.43)

tabi ondan yiyim yapıyo, üretim (IV-38.135)

bizler için geçim üğraşıyo (V-50.11)

bu sayalar vardı, bizim emirdâğ keyimi (V-51.59)

mesela bi takım saya yapırdı mı adam bi gâline üş dene yapırdı (V-59.8)

belirli kesimlerden gelmişler (I-4.3)

1.2.2.1.3.18. $-mAç / -bAç < -mAcA+$ ²²⁰

saklambaç oynanıñ mesela bôle geceleri mesela bôle iki gurup olur (I-7.43)

1.2.2.1.3.19. $-mAn+$

dêğirmene giderdig, otuz demirli çuvallarınañ (V-53.5)

şunu sölêğem, bâzen, öretmenneriñ bâzan bura geliP yazan bi arkadaşlar var (V-63.45)

1.2.2.1.3.20. $-mur+$

yâğmurda yaşda bôle âKdı mı, yuvak çekeris (V-54.12)

²¹⁸ bkz. BANGUOĞLU, *TG*, s. 246-247.; ERGİN, *TDB*, s. 186-187, HATİPOĞLU, *TE*, s. 75-76.; ZÜLFİKAR, *TSTYY*, s. 93-94.; KORKMAZ, *TTG*, s.83.

²¹⁹ bkz. BANGUOĞLU, *TG*, s. 248-250.; ERGİN, *TDB*, s. 184.; HATİPOĞLU, *TE*, s. 78-81.; ZÜLFİKAR; *TSTYY*, s. 95.; KORKMAZ, *TTG*, s.84.

²²⁰ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.94.

1.2.2.1.3.21. –I⁴n+

âkin ekerdig (V-53.2)

tabi êrkese yemek ve dâvet verisin, èvel pērşembe günü gelin alınırdı (I-9.25)

kına, gençler oyun oynarlar, çalgı çalar (II-14.15)

1.2.2.1.3.22. –(I⁴)ntI⁴+²²¹

gısıntı varıdı (V-61.60)

elli₂nci gèce eti kemiğinden₂ ayrılımış diyin sôylenti varıdı (II-20.36)

şu an için iyi bi yaşantı var (IV-33.18)

1.2.2.1.3.23. –(I)t+

yôğurt çalallar yaylada (V-43.32)

1.2.2.1.3.24. –sı+

ondan sona giysiler deyişigdi (V-59.4)

1.2.2.1.4. Fiilden Fiil Yapan Ekler**1.2.2.1.4.1. –AIA-: Sıklık bildirir.**

penceriden baKannarı geldi mi o guvalardi- (II-19.5)

1.2.2.2. GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLERİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI**1.2.2.2.1. Fiilimsilerin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:**

Fiilimsiler burada, eklendikleri kelimenin anlamını değıştirerek yeni bir kelime yapmaktadırlar.

1.2.2.2.1.1. Masterlar:**1.2.2.2.1.1.1 –mA+**

Padılcan dolması, içine nöber kıyarlar, kıyma kōrlar. (I-2.57)

yemek hazırladık hıdilleze. sârma sararıS. (I-4.105)

orag makineleri çıktıI- öndan₂önce tırpanna biçmē ũğraşılardıI- (I-9.36)

²²¹ bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.101.

Kazma kürek, Kazma kürek demirden. (I-10.7)

iyi bi bèle birbirine ısınma, sohbeter devam edip gidiyor (IV-33.21)

yani öle şey yok. olay falan bizim burda düzenleme yok (V-42.19)

gara çadırınañ, gara dokuma çadırınañ geçerlerimiş (V-45.13)

dolma dolduruşuK (V-51.110)

çok şe yapardın ıslama yapallar (V-61.70)

üş tane sundurması vardır, uzun uzun, üçer metreli (V-65.88)

1.2.2.2.1.1.2. –mAk+

et falan bi şeyle yemekleri bunnardır yavrım be. (I-2.57)

yaylanıñ goyunuñ yoğurdunu akmeksiz yersiñ garnıñ doyasıya (IV-32.93)

mesela gaymak dökerler, pèynir alıñlar, yaýlalarda, böyle şeylerde süt bişiriler gadınnar (V-54.3)

1.2.2.2.1.1.3. –(y)Iş+

bizim görüşümüz de odur yanı (I-12.136)

üçetekdi, bizim esgi geyinişimiz (IV-32.127)

satış zamanı ister de adam kiliyne satar (IV-38.59)

bi ara galdı burda, uçuş yapıdılā (V-45.49)

1.2.2.2.1.2. Sıfat-fiiller

1.2.2.2.1.2.1. –(y)An+

orda bi düzen gurarsın kendine, gaylen böyle dāmlar oludu (V-54.10)

1.2.2.2.1.2.2. –er+

şindi biçerdüver var. tarlada biçiyō (V-62.21)

1.2.2.2.1.2.3. –(I)r+

bizim gelirlerimiz yāni, şe yan gelir olarag bi şeyimiz yok (I-11.23)

1.2.2.2.1.2.4. –dIK+

tanıdıklarına davetiye gönderilē (II-19.76)

1.2.2.2.1.2.5. –mİş+

meselē bizim burlarda biz okumuş dēlik (V-43.21)

dolmuş bi da üç adım aralaşincın par par yanmaya başladı (IV-38.141)

şimdi biz insan olaraKdan neslimizi, geşmişimizi bellēmedimiz müddetçe gelecekte de heş bir ders almıyoruS (IV-35.43)

1.2.2.2.1.2.6. –(A)cAK+

herkiş kendinden gedekene yiyecek götürüle (II-25.44)

1.2.2.2.1.3. Zarf-filler**1.2.2.2.1.3.1. –ken+**

hıdırellezde sabāları erken kalkıp āteş yakılırdı (I-5.30)

1.2.2.2.2.Çatı Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:

Çatı ekleri, çatı oluşturma dışında kelimeye başka bir anlam vererek yeni kelime yapabilirler:

1.2.2.2.2.2. –(I)ş-

daha evelden, günü geldīği günde burda halk düvaynan savışdırı (V-45.21)

1.2.2.3. ÇEKİM EKLERİNİN YAPIM EKİ OLARAK KULLANILIŞI**1.2.2.3.1. Hal Eklerinin Yapım Eki Olarak Yeni Kelime Türetmesi:****1.2.2.3.1.1. +ÇA+**

iki bin yılında aralığın ön beşinde dilekçemi vēdim, ōndan sōna emekli oldum. (I-1.92)

bu köyün tarihçesini mi soruyōsunuS siz (II-15.1)

atarabası, ağ arabası çok seneler önce Kırk beş elli sene önce bi şey. (4.62)

1.2.2.3.1.2. +rA+

tirenden soñra sandıklı çıkdı (V-40.4)

1.2.2.3.1.3. +ArI+

galannarı ářřa yoxarı tek tek, tek tek derken, altı biñ Falan nüfuSumuS var dışarda bizim (IV-32.23)

gún gün ileriye gidiyoruS (II-26.63)

kārısına diyüki, döne kārısınınıadı, döne diyö gir içeri İsmayilā delirmiş (II-17.17)

1.2.2.3.1.4. +dAn+

valla bilmiyim neden demişlē oralanı bilmiyim (I-1.98)

2. GÖREV ve ANLAM BAKIMINDAN KELİME ÇEŞİTLERİ

2.1. İSİMLER²²²

Çekim ve yapım ekleri konuları işlenirken “İsim Çekimi” ve “İsim Yapımı” işlenmiş olduğundan burada tekrara düşmemek için aynı konular bir kere daha işlenmemiş ancak atıflarda bulunulmuştur.

2.1.1. İsim Çekimi

2.1.1.1. Çokluk Eki (bkz. 1.1.1.1.)

2.1.1.2. İyelik Ekleri (bkz. 1.1.1.2.)

2.1.1.3. Hal Ekleri (bkz. 1.1.1.3.)

2.1.1.4. Tamlama (bkz. 1.1.1.4.)

2.1.2. İsim Yapımı

2.1.2.1. İsimden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.1.)

2.1.2.2. Fiilden İsim Yapan Ekler (bkz. 1.2.2.1.3.)

²²² Geniş bilgi için bkz. Neşe ATABAY, İbrahim KUTLUK, Sevgi ÖZEL (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan) ; *Sözcük Türleri*, **ST**, TDK yay., Ankara, 1983, s. 26-67.; ERGİN, **TDB**, s.216-254.; BANGUOĞLU, **TG**, s. 319-340.; Haydar EDİSKUN, *Türk Dil Bilgisi* **TDB**, İstanbul 1985, s.104-131.; Tahir Necat GENCAN, *Dilbilgisi* **DB**, TDK yay., Ankara, 1979, s. 146-170.; Himmet BİRAY, *Bati Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim*, TDK yay., Ankara, 1999, XIII+265 s.; KORKMAZ, **TTG**, s.193-329.

2.1.2.3. Görev Değiştirici Ekler İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.2.1.)

2.1.2.4. Hal Ekleri İle İsim Yapımı (bkz. 1.2.2.3.1.)

2.2. SIFATLAR²²³

Görev bildiren kelimelerdir.

2.2.1. Niteleme Sıfatları: Varlıkları niteleyen, onları renk, biçim ve durum yönünden açıklayan sıfatlardır.

baK şındı şurda bi topal karı var. (2.25)

burdan da gidilI- burdan koca yoldan da gidiliyI- (1.95)

eski dūyūnnēr çōg güzel olurdu. ūj gün daūul TuTulurdu burda. (6.16)

gānŞ nesil eşgişēre göç olayı var. eşgişēhe çōK göç oldu. (7.9)

işTe olduĝu kadar, kendine ās türlü yemekler var. (7.28)

Kardanımış gara bēyimiñ gabiri (II-24.13)

hıdırellez günü, böle ağaşlık, kölgelik yerlere gederler (II-25.43)

yavırım al duvaĝanañ alır gerillerdi (II-30.33)

kimiñ eyi gızı var (II-21.3)

2.2.2. Belirtme Sıfatları: Varlıkları işaret, soru, sayı ve belirsizlik yönüyle açıklayan sıfatlardır:

2.2.2.1. İşaret Sıfatları:

esgiden beklerimiş bu yannara ēkilirdi, şu taraflara. (1.80)

şu karşıkı mesēla köyün ō tepenin yamaşlarındañ böle ağaç parçaları çıkıyō. (7.57)

yani mācır gelmişlē bu memlekete. (11.1)

şu çobannar mı (II-23.57)

o çocug orda susuz galmış (II-27.19)

o fasille çürümezdi (III-30.85)

bu işi yapmayannara dādılır (IV-32.108)

²²³ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd.; *ST*, s. 69-95.; ERGİN, *TDB*, s. 241-254.; BANGUOĞLU, *TG*, s.341-355.; EDİSKUN, *TDB*, s. 132-155.; GENCAN, *DB*, s. 171-253; KORKMAZ, *TTG*, s.333-399.

2.2.2.2. Sayı Sıfatları:

2.2.2.2.1. Asıl Sayı Sıfatları:

bir asırın yüS sene olmuş geleli, belki, geşti bile. (1.2)

mesele iki ikiye Kazıyēm bunu. bōle iki metire. bōle iki metire. (10.33)

tōhum bulacāz. yüs kile tōhum alacām. (19.53)

üç ölüm, üç gızım mar (II-21.40)

bi gun gına gecesi oldu (II-22.21)

otuz iki dişim söküldü (II-24.100)

üç ay durudug onun içinde (II-21.29)

e sen bi sandık lokum getireceksiñ (IV-32.197)

2.2.2.2.2. Sıralama Sayı sıfatları:

üçüncü sınıfa geşti- ilk okul üçüncü sınıfa geşti, bu sene bu yıl. (7.82)

dördüncü günde gālin alımı olur (II-22.7)

emde, köyde hemen hemen, ikinci sınıfa falan geliyom (V-42.37)

onuncu bölüğe yaptım (V-44.7)

2.2.2.2.3. Üleştirme Sayı Sıfatları:

yakacaKlar ileri geri, gışñ Filan, herkeş birer hayvan odun getiri ora yıkarlardı (V-65.37)

hepimiz ellişer altmışar yaşındayıs (I-4.11)

herkeş de beşer onar, on bêşer hane olannar var (I-63.9)

2.2.2.2.4. Kesir Sayı Sıfatları

bi buçuk sene de orda kaldım yavrım. (2.19)

ne iş yapılsa, yüzde doksan gurbetçileriñ parayná yapılır (IV-33.26)

2.2.3. Belirsizlik Sıfatları:²²⁴

burda gānÇ buraya bāzı memur geliy de çocuKlu. (1.108)

hēr yörenin oldūğu gibi cumartesi günneri nişan toplanır, yapılır. (7.10)

²²⁴ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd. *ST*, s. 82, ERGİN; *TDB*, s. 251-254, BANGUOĞLU, *TG*, s. 352-353.; EDİSKUN, *TDB*, s. 137-144.; GENCAN, *DB*, s. 94.; KORKMAZ, *TTG*, s. 395.

şindi, bütün hacılar orda o vazifeyi yaparlar (II-27.26)

bi aleÿçik tutardıg (II-21.22)

yâni bütün milleT toplanıyodu (V-55.19)

2.2.4. Soru Sıfatları

kaç asker vâ ğicek? (I-1.41)

gaç para on on biñ, yirmi biñ o zamana göre (IV-32.208)

2.3. ZAMİRLER²²⁵

2.3.1. Kişi Zamirleri:

Kişi zamirlerinin çekimi **ÖTT** ile hemen hemen aynıdır, farklılık çoğu kere ses deĝişikliklerindedir. Yaklaşma hali çekimindeki ñ'ler Dazkırı ilçesinde göçmen köyleri dışında yöre özelliĝi olarak devam etmektedir. Başmakçı ilçesi ve köylerinde ise 1. tekil şahıs zamirinde yönelme hali, **ÖTT**'nin aksine genellikle bene şeklinde kullanılmaktadır.

²²⁵Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., **ST**, s. 116-131.; ERĞİN, **TDB**, s. 259-276.; BANGUOĞLU, **TG**, s. 356-370.; EDİSKUN, **TDB**, s.156-169, GENCAN; **DB**, s. 254-270.; KORKMAZ, **TTG**, s.399-449.

	TEKLİK			ÇOKLUK		
	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ	1. KİŞİ	2. KİŞİ	3. KİŞİ
YALIN	ben (I-8.7) **men (II-18.65) (II-23.38)	sen (I-10.37)	o (I-1.57)	biz (I-2.10)	siz (II-19.128)	onna (II-26.41) *onlā onnar (II-20.9)
BELİRTME	beni (IV:32.197)	seni (I-12.87)	onu (II-26.92)	bizi (V-51.33)	sizi	onnarı (II-15.10)
YÖNELME	bene (IV-38.140) (V-43.25) (V-47.24) beñe (III-30.149) (V-47.39) baña (II-19.25) bana (I-7.71)	*sene sana (I-1.26) saña (IV-36.30)	ona (I-12.101) oña (II-14.14)	bize (IV-38.87)	size (V-46.33)	onnara (V-58.91)
BULUNMA	bende (I-11.65)	sende (II-15.21)	***onda (I-4.27)	bizde (IV-32.162)	***sizde (V-61.40)	*onnāda
AYRILMA	benden (IV-37.11)	senden (IV-35.56)	ondan (II-18.67)	bizden (I-1.56)	*sizden	*onnādan *onlardan
EŞİTLİK	bence (V-59.7)	*sence	*onca	*bizce	*sizce	*onlāca *onnāca
VASITA	*benne *benlen	*senne *sennen	*Onna	*bizle *bizlen	*sizle	*onnarına

*Metinlerimizde tespit edilemeyip soruşturma yoluyla bulunan örnekler.

** Belirli bir ağız bölgesinde kullanılmaktadır.

*** Kaynak kişilerin birinde tespit edilmiştir.

2.3.2. Soru Zamirleri

nirelerden çıkar, nirelerden okursun (II-24.82)

o nere düşdü orda o deynē ? (V-60.9)

bu äsi yozgat nere? (V-65.5)

sèn nerelisiñ aslanım? (II-23.23)

2.3.3. Belirsizlik Zamirleri

birisi benim yanımda (II-23.17)

hepsini esgiden beri yaparık (II-25.42)

herkiş kendinden gedekene yiyecek götürüle (II-25.44)

kimi para veri, kimi çerez götürü, kimi öte bete verir (IV-31.43)

ātmişüüş, ātmışüüşden sōna bir kaç kişi getdi ve öbürleri dediki (IV-32.21)

başka bişey yoğudu (II-21.28)

zille herkeş oynuyamaz (IV-32.123)

ikisi olan biri gız (IV-38.48)

ölü öldüğüne dayir, herkeziñ haberi olur (V-39.29)

kimisi gelir, kimisi gelmez (V-50.21)

2.3.4. Dönüşlülük Zamiri

kendi kendine çağırılar öle (II-22.54)

ben kendim ireşberidim (II-25.51)

biri de şurda kendi arabası var (III-30.122)

can özüm kesildi kendine sordu (IV-32.245)

kendi hayvannarımızı gütdük (IV-38.136)

2.3.5. İşaret Zamirleri

Burada o, onlar kişi zamirleri ile o, onlar işaret zamirleri aynı olduğundan tekrara düşmemek için örnek verilmemiştir.

yahn :

mısırdan bizde bu yoK, burda bilmez (I-7.31)

ona herkez mesēla şu falancadan bi altın bārılar (I-12.132)

belirtme:

işde ben şunu yapacām, bunu yapacām (IV-35.74)

ha şindi bunu iki tenekeye bi kile deller (IV-38.53)

yaklaşma:

buña demir dēmiyen alet diller rüzğara (V-45.75)

yalıñız allah rāzı ossun, çağırdıg mı yetişiyo. hastalığımıza, şuña, buña (II-19.56)

bulunma:

bunda, burda çalışmānların da bi gabēti yok (V-57.86)

adam ya dūyūnünde ya āşuresinde ya bi eseresinde, şunda, bunda o bilinşli gadinnarı getiriP yapamıyannar veya az bilenler yapıdırırlardı (IV-32.119)

ayrılma:

bunuñ üsden hoplıyincin bundan yanmassañ orda da yanmıyacān annamına geliyi (IV-38.114)

eşitlik :

*bunca (sor.)

*şunca (sor.)

vasıta :

bunnañ geçerdı, acıg hafiflerdi (II-26.21)

davarınañ mecbur malınañ, şunnan, bunnan geçinen bi kişilerig (V-50.22)

2.4. ZARFLAR²²⁶**2.4.1. Yer ve Yön Zarfları**

ama beygiri güçlü adam, yirmi günde harmandan kakar, ıçeri çekilirdi (II-25.63)

geri de gelir buraya çekdirirdig guzum (II-30.113)

bi buçuKıayda da geri dönerimiş (IV-38.35)

onu furdug muýdu o oñu geri getiri (V-51.78)

aşşā vermesseñ de indiriler (IV-32.206)

2.4.2. Zaman Zarfları

şindi bugün üç aylar girdi (II-25.33)

harmanı, ilkin e biz öküzle topladık (II-26.59)

yarın, ava gidelim, bura gidelim (V-56.31)

yāni gün doğmadan evēli yapılırdı (I-5.31)

²²⁶ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd.; *ST*, s.96-115.; ERGİN, *TDB*, s.255-259.; BANGUOĞLU, *TG*, s. 371-384.; EDİSKUN, *TDB*, s. 273-283.; GENCAN, *DB*, s.407-437.; KORKMAZ, *TTG*, s.451-525.

bura bi aşşāğā eneriz (V-54.5)

2.4.3. Hal Zarfları

düvennē yayāsiñ onu, ātı koşāsiñ, dolana dolana yumışacığ saman_ı olur. (1.72)

parça parça yāğlalar tepsiyi- (7.37)

tekrar bi bikaş ile gelib yapılmışlā, büle kalmış. (9.13)

ōnu ben üst tabannı beton, güzel sālam yapıyom. (10.7)

daħa bi ısıcak davranılıyōdu. (13.20)

ērkek garı, garşı garşıya, ha babam de babam oynuyō. (19.6)

taKdayı şöyle çakardıñ şu şeye gadar (II-22.39)

ıciğ yayan yürürdüñ (II-22.48)

temelli kitlendi eşinin odası (II-24.96)

ilahiyeñ galdırılādı (II-25.2)

2.4.4. Azlık-Çokluk Zarfları

çok düzgün binaları var. bākura gittik orda (1.90)

biz ucuna yetişdik. ya pek tābi o işleri āS yaptık. (9.37)

ōle oluncu ben daha işdahlandım (II-26.40)

hāni en uFak bi pürüzümüz yok (III-29.12)

çoğ gutdüm (V-43.29)

birez posdacılıK yaptım (V-57.49)

2.4.5. Soru Zarfları

yaylaya eşşeğnen dāğān şeyine, neynen çıkıcıñ (II-22.47)

neye garışdırıracax? (V-61.60)

valla bilmiyim neden demişlē oralanı bilmiyim (I-1.98)

2.4.6. Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı

2.4.6.1. Zarf-fiil Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.1.1.3.)

2.4.6.1.1. Asıl Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.1)

2.4.6.1.2. Birleşik Zarf-fiiller (bkz. 1.2.1.1.1.3.2.)

2.4.6.2. Çekim Ekleriyle Zarf Yapımı (bkz. 1.2.1.2.)

2.4.6.2.1. Hal Eklerinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.1.)

2.4.6.2.2. Bildirme Ekinin Zarf Yapması (bkz. 1.2.1.2.3.)

2.5. EDATLAR²²⁷

ondan kelli duvaK günü olur (II-22.7)

birez sert gibi olur; amma o gadar

hanı esgisi gimi dël (V-47.2)

neler çektiğ, fağat bizim rahatımız eyiydi (II-19.127)

eğer gece bi sālonda olursa salōndan geder, on ikide yōhut birde bēle biter (II-18.16)

gadā+k genişletilmiş şekiller:

şo adama da geğ. bu gadaK yav (V-53.7)

2.6. BAĞLAÇLAR²²⁸

2.6.1. Sıralama Bağlaçları

ben yaş veya ben yaşdan beş sekiz yaş küçügler (II-32.49)

başlangıcı öledir ve pazar günü iner gālin (II-32.61)

hemi gaymāmızı dökerdig, hemi yāğī pendir_alırdık (II-21.33)

2.6.2. Karşılaştırma-Denkleştirme Bağlaçları

şindi yim beş otuz_ane ya vā ya yok (I-1.5)

muhakkak ya eşki yiyecek, ya acı yiyecek (II-26.20)

e sen bi sandık lokum getireceksiñ ya da bi toxlu getireceğsiñ ya da şu dedīmizi getireceksiñ (IV-32.198)

hem masabeye baxıyo, hemi asgeri adliyesine baxıyo (V-58.11)

²²⁷ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.132-144.; ERGİN, *TDB*, s.348-356.; BANGUOĞLU, *TG*, s. 385-389.; EDİSKUN, *TDB*, s. 284-301.; GENCAN, *DB*, s. 438-445.; HACIEMİNOĞLU, *TDE* 336 s. ; KORKMAZ, *TTG*, s.1052-1088.

²²⁸ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.145-180.; ERGİN, *TDB*, s.334-348.; BANGUOĞLU, *TG*, s.390-395.; EDİSKUN, *TDB*, s.302-321.; GENCAN, *DB*, s. 446-478.; KORKMAZ, *TTG*, s.1091-1134.

2.6.3. Cümle Başı Bağlaçları

çölünü çocuğunu okuduyı, yaûıt emekli olıyI- (1.107)

namaziñ ârdında yôgut namazdan, önce gabire gedirir, gönulur (II-25.12)

hâyır kimsem yok; emme gâlinneriñde heÇ faydası yok (III-30.128)

tek tük vermiyen olmuş deye duydux ya, fagaT o havada dururkan tabi gan basıncı, bozmuş oluyo şehreñi (IV-32.205)

arkadaş baña bi seni çoban tutucâm; amma goyunnan demiş, gırda yatâkan avlu çekecēm demiş (IV-35.55)

2.6.4. Sona Gelen Bağlaçlar

afyonu bilmüyüm ki hayatımda üç kere giden anca olur (I-4.33)

derler ki işte hayırlı yolculug, allah gazadan beladan gorusuñ (II-14.5)

içinden bi tanesi diyo ki burdan diyo pahadâ yükde hafif diyo pahada ağır olannarını alıñ (II-15.15)

İyyidi de yâni, gâynanamın gocası yôgdu (II-18.66)

ki+ne ile genişletilmiş şekiller:²²⁹

yayladan endi geldi mi garı ramatlık, derdikine filanda yok (III-30.95)

hindi, koyümüzden ben bilmemkine hanı bizlerimiziñ yaşdan, evel dâ babam varıdın (V-61.2)

2.7. ÜNLEMLER²³⁰

2.7.1. Çağırma Ünlemleri

yav eski düğünnerden nası bāsedeyim (I-9.20)

tamam işde o gada, leñ gidîğima gidiyo yav, allā (V-53.12)

2.7.2. Gösterme Ünlemleri

būlece işde durumlā (I-1.18)

ahacıK derler, dört beş saat gedersin (II-19.110)

²²⁹ Geniş bilgi için bkz. ÜSTÜNER, *TP*, s.200.

²³⁰ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s. 181-201.; ERGİN, *TDB*, s. 331-334.; BANGUOĞLU, *TG*, s. 396-407.; EDİSKUN, *TDB*, s. 322.; GENCAN, *DB*, s. 479-492.; KORKMAZ, *TTG*, s.1139-1191.

2.7.3. Sorma Ünlemleri

şindi nası olū biliyoñ mu ölüm? (IV-31.12)

2.7.4. Cevap Ünlemleri

bunu siliP atmaK dōru dēĝel. hayır, hayır siliP atmak dōru dē (V-57.109)

bu kōyün elli tane talebesi vardı, evet elli talebesi vardı (I-11.14)

ya hindi yapılmıyo (II-22.18)

2.7.5. Seslenme Ünlemleri

Kak de gir hadı (II-26.38)

heyvāh canavara gırdırdım dersiñ (III-29.43)

ē şeyçederdi, sap saçılırdı (III-30.107)

2.8. FİİLLER²³¹

2.8.1. Fiillerde Zaman (bkz. 1.1.2.1.1)

2.8.2. Fiillerde Kip (bkz. 1.1.2.1.2.)

2.8.3. Fiillerde Çatı (bkz. (1.2.1.1.2)

2.8.4. Fiillerde Olumsuzluk

talebe kālmadı (I-1.7)

zaten köy düĝünü istemōler. işler moderinleşdi- (I-5.18)

bi gul hatırı gırmadım (V-51.26)

adam saygılıyin dayı yaklaşdırmadı (II-19.4)

2.8.5. Birleşik Fiiller

2.8.5.1. İSİM + FİİL

2.8.5.1.1. İSİM + eT-

bi denesi görevlendirilir. o, Kapı Kapı dāvete buyurçeder. (4.55)

²³¹ Geniş bilgi için bkz. ATABAY vd., *ST*, s.202-281.; ERGİN, *TDB*, s.276-330.; BANGUOĞLU, *TG*, s. 408-494.; EDİSKUN, *TDB*, s. 170-272.; GENCAN, *DB*, s. 271-406.; KORKMAZ, *TTG*, s.525-1043.

bi dana keser, her neyse dāveT_ederdI- (5.16)
 öndan sōna asger uġurlanır, vèda eder. (7.23)
 e bobamıS otuz yaşında mefāT_eTdI- (12.29)
 bilizāt fākirlîġi çoK çekdim. çoġ_ūġraşdım, mücādele ettim. (19.12)
 allah nasib_ederse ben yeñiye gèdecem de (II-21.19)
 dōru gabrisTana temelli defnedilir gelinir (IV-32.183)
 onun hayırına dua eder (IV-32.227)

2.8.5.1.2. İSİM + eyle-

çanaKgaledge şehid_olmuş gardaşıyla beraber. allah rahmet eylesin (V-57.62)

2.8.5.1.3. İSİM + gıl-

ondan sona akşam namazını gılıyoZ orda (II-27.33)

2.8.5.1.4. İSİM + ol-

ōluñ isterse, gız da isterse düñür olurdun (II-21.4)
 o adet gayboldu (IV-32.109)
 dāhā heÇ kimseye muhtec_olmadım (V-51.28)
 güveÇci köyündeñ beş, altı kişi beraber_olduK (V-57.3)
 avrūpa icad_oldu hepsi bitdi gitdi (V-61.20)

2.8.5.1.5. İSİM + olun-

saman_olunca, saman ħaline gelince bi dā onı sıyııı takasın (I-1.73)
 āsger geçirme ādeti eskiden dāvet_olunur (II-18.27)

2.8.5.1.6. İSİM + ver-

işde emirdāna göç verdik, esgişere göç verildi (V-62.5)

2.8.5.2. FİİL + FİİL

2.8.5.2.1. FİİL + (y)A bil- (Yeterlik Fiili)

otuz beş yıl_önce olsaydı, tabi bu gadar göÇ värmeyebilirdI- (I-4.11)
 ben belki gidebilirdim (I-4.35)

dörT çocuk var bende. bir olan üç kış. ikşisini oKudabildim. (I-11.65)
pek düşkün bi kimse olmadım. yani iyi kötü gezebiliyom. (I-19.21)

2.8.5.2.2. FİİL + (I) ver-/ vèr (Tezlik Fiili)

atatürkün öldüğüne yavrım. esap ediver yavrım. (2.3)
şindi seni gözüne oldurdu muydu, biri ardından göveri (IV-36.52)
yâni dıkanıveriyon da (V-53.35)

2.8.5.2.3. FİİL+ (y)A gel- (Süreklilik Fiili)

öndan_ alır geri tadil günü süre sere gelirik (II-19.107)

2.8.5.2.4. FİİL + (I)P dur- (Süreklilik Fiili) ²³²

deniz böyle çalKıyıP duruyo. (39.51)

2.8.6. Fiil Yapımı

2.8.6.1. İsimden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.2.)

2.8.6.2. Fiilden Fiil Yapımı (bkz. 1.2.2.1.4.)

²³² Geniş bilgi için bkz. KORKMAZ, *TTG*, s.820-824.; BAYRAKTAR, *TF*, s.305-308.; (I)P dur- yapısı komşu ağız Sandıklıda “Şimdiki Zaman İçin Kullanılan Diğer Yapılar” ve “Süreklilik Birleşik Fiili” içerisinde de değerlendirilmiştir. bkz. ÖZKAN, *SYAÖ*, s.156.,176.

METİNLER

ADI SOYADI	Akif SARI
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Ümraniye

Metin Numarası:1

KÖYÜN TARİHİNDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

işde dèdelēmiz gēlmiş rumañyadañ gēmişlē.

KAÇ SENE ÖNCE GELMİŞLER?

bir_asırın yüS sene olmuş geleli, belki, geşti bile. tabi buràya gelmişle, yeleşmişle. èvet.

BURASI KAÇ HANEYMİŞ?

vāla orasını bilmiyüm. bi zaman üç cüz üç cüz_elli āne vāmiş dēyek duyuyiS. bi zaman üç cüz üç cüz_elli āneymiş, yeni gēldiğinde. bi dā bitdi, küçüldü, küçüldü. göç_etmişlē. şindi yim beş otuz_ane ya vā ya yok **5**

KÖY ESKİŞEHİR DE Mİ ÇALIŞIYOR?

eskişehirde. kimīsi. eskişehirde de var çalışan, tabi burdan fazla bełki eskişerde var.

KÖYÜN İLKOKULU VAR MI?

var. vardı ya kāktı. talebe kālmadı. ortaokulu da vādı, ilkokulu da vādı, karakolu da vārdı. kākdı. şurası karakoldu. bağ, şurası hastaneydi. şu tarafda zirāt_evi vādı. hastāne ora, sāğlık_ocā burası. karakol, ortaokul vādı dediğın gibi. ilk_okul, ortaokul hēpsi lāv_oldu. nufus galmayınca genÇ kalmadı. otuS sene evālsi, kırk sene evālsi, elli **10** ałtmış talebe vādı, buràya gideñ, şindi kalmadı bi şey.

KÖYÜN GENÇLERİ NEREDE OKUYOR?

valā bi işTe mūtārın çocuĝu var. SērviS geliy gidiy, ya. ServiS geli. bi tene iki tenedi. ŝu küyUcası vādı, afyondan, işte o taraftan. ŝuhtluydu o da. adam ôldü, oja. ò bi ònun kızı vādı, bi mūtārın çocuKları. orayı ServiS gelip gidiy. o götüriydi. ŝindi kālmadı. ŝeyirde ep genŝlē. okul yok, yā. bi dene işTe bi mūhtarda var talebe, başka yok. ān **15** gānci elli ałtmıŝ yaŝında burda. dediĝin ān gānci elliden aŝaĝa gānç yok. elli yaŝında ān gānci elli yaŝında. ān gānci mūtār işte, mūtardan gelen gānç çocuK mūtār. biS bi dā āłtmıŝ, yetmiŝ, seksen yaŝında. būlece işde durumlā. bizim küy būle. sāde dil, ŝurda mācır küyleri ep ôle yani, āynı. bizim küy ŝurda dāĝınık var, bi küy, bi küy ôlmez. yani ŝurda kılıŝlā, sākı vār. kılıŝlā vār. sōra sākı, kılıŝlar, dediĝin gibi cāmili, mamili ep **20** bi küyü toplasan, bi küy olmaz. yanĭ, ŝurda dānık var beŝUaltı āne, ŝurda yolun dibinde, bu gadā işte.

BİZE DÜĝÜNLERİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

dedelēmiz işde düyünner davul tutar, çalĝıyla filan düyünU olurdu. mesele güleŝ olurdu. koŝu olurdu. at koŝusu olurdu. düyüñnē iki gün üç gün sürēdi işTe. pērŝembe cuma tabi. düyünnerUiyi olūdu. nası ossun? ŝindi eski düĝünē tā zevkli olurdu. gidērsin kızı **25** dünürlē neyin vā, neyin yok? deye sorar sana. kıS sana bi mesela ŝu gada davarım vā. ŝu kada tālam var. ŝu kıS çocuk ŝindi adama bi dünürlēĝ gitti mi, ne iş yapıyi çocuk diyi. devlet işinde mi, ne işde diyi? ŝindi ērife beŝ yüz dölüm tālası olsa hiŝ ĝymeti işUolcāĝ devleTU işi olcāk diyi ya. ĝıS çocuk birbirini görmeden konuşmadan ĝitmiyi. evāl çocuK, ne kız birbirini görüydü. ana buba bēyenirse o iş gidēdi. ŝindi KıS çocuk **30** birbirini göriyi, konuŝıyi. muābbetleri tutārsa ālıyler ŝindi. bu zāman ôlece. būle bizim bildiĝimiz. būle anayla buba görü. ne çocug bi ònın kızı görü ne kız çocuĝu görēydi. olurdu. biz bile ôle oldug. bobalāmız meselā ôyle evlendiĝ. ŝindi ôle dil. kız çocuK birbirini göriyi, anładiyilē, mābetleri tutāsa birbirine, ŝeyleri Kanları ısınırsa ôliyi bu işlē būle ya geçemesin. ŝindi kız çocuk niŝanlanıyi. bizim ŝindi burdan bi **35** çobanımız, ŝurdan küyden niŝanlandı. davarı kırdā bırakıP gidıyi kızlā konuŝmaĝa. davarım yarısını canavar yiyi, yarısını arabalār çıynıyi. būlece işde. ta ne annedem sana, būle.

ASKER ADETLERİ NASILDI?

asgerē şurāyā, kenarā atarabalārı vādı kenarı geçiriS. türkü çağılālaK, oynıylak. askeriñ gōnlünü şey yaparak, şenlenēlek. şura kenara çıkınca askeri geçirydik. **40** benim aklım ereli, görelı bñlece. sırayla yemeğe alırlaş bi kaj gün. kaç asşer vā gñcek? sırayla genşlē, ò sen alırsın, ben alırım mesela. çocūn var. askere yollaycaz. sırayla mūsāfir alnırdı. yāni yine yapan yapıyı mesela. gerçek askere gñcek genÇ galmadı. òlsa da şēyirde mesela. te mūtārı arıyı bulūyi. yarın asgere gñcek adam yā māyāne olıcaK. burda büyümüş bubası, burdan ; ama çocuğū bilmiyiz. òrda, òrda büyümüş. yirmi **45** sene olmuş, yirmi bir sene olmuş gideli tabi. tabi çökunu da tanımıS.

HACI ADETLERİ NASILDIR?

valla ācıya da işde bñle toplaşılā, yemek verilē. şu mesēle yemēni vērisin, uğurlāsın. buraya oTobüSlē geliP Pinēle gidelē. ācılā mēsela oTobüsleş geliřlē şēyleři ācıya götürcek otobüslē, gidēřlē tabi. tabi ācı Pilavı verile, yirmi gün birayevālsi tabi. davet edēlē yāni. şurdan kılışlādan vā, bu sene. giden koñşulā gidiyi. yāni giden gücü **50** yeten,vaKtı olan gidiyi yāni. bñle işde.

ÇOCUKLUĞUNUZDA OYNADIĞINIZ OYUNLARDAN BAHSEDER MİSİNİZ?

nası bilişsen öyle oynāř. kaşıklālā filan. bñle ālkacık oynādık. çelik oynādık dediğın gibi. çocuklā daş gonudu. domuz dēdi. domuScuk dēle, onu oynarıdıķ. genşli bñlē işde ceviz oynanıdı. cevizi tā ben görmedim de. yanñ bobalāmız oynāKe var şurda yukārda bi oda vādı. ceviz oynādılā. o günden aga da bilir ya şurda bi oda vādı. tāyiriñ odası **55** deye, şurda. òrda bizden büyükleri ceviz oynādılā. şindi aynı oyun oynadığın gibi kāvede, ceviz oynādılā. òřdan işte o onu üte, o ondan Kim çok kazanırsa işte bilmiyiz oynadıřlā. görüydüğ büyüklēmiz dē bñle.

AKİF AMCA BİZE ASKERLİĞİNİZİ ANLATIR MISİNİZ?

ben askēliği üç ay sivasda durdum bi dē ērzuruma gittim. ērzurum uzunāmetde orda yaptım. askelāgi ērzurumda, ēlli altıda tū bu zaman işde òrag zamanı filan. burçaklā **60** yolunuşdu. ēlli altıda gittiķ burdan òrag zamanı. sivasda durduK üç ay orda eğitim

gördük. bi dā ėrzurumdan bitirdik askeliġi geldik. ėrzurumdaydım. ya ullaşda işte ırda askelik yaptık.

BİRAZ DA ÇİFTÇİLİK TEN VE ESKİDEN KULLANDIĞINIZ ALETLERDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

ya çiftçilik askiden atla yāpadıK. iřte atla çiftçilik yāpadıK. bobam da sāġıdı. gücü kimisi eşekle yapa o gün öküz vādı. öküs aT ònna çift yapārdık, sürēdik. iřte āltmıř üçe **65** Kadā ôyle devam. ya düven āltmıř üçe Kadā o atlan ġayvanñan iř yaptık. āltmıř üçden sona gücü yeten moturaldı filan. bizde tek puluk āla sandıklıyı sātđım makinān vādı āla puluk moda ılısun deye, pułlug bak para da etmez. o āla ırdaya bile vēmedim. ırda samanlışda saman için duruyı bak āla. aynı ora takdıġımız pulug. anana didēn filañ tırmık mırmık tırmık mırmık galmadı da o günde malzemelē bitdi iřte tabi. **70**

ESKİDEN NASIL HARMAN KALDIRIRDINIZ?

ārman işte düvennen āyvannan sap getirisin. düvennē yayāşıñ onu, ātı kořāşıñ, dolana dolana yuñıřacıġ saman olur. o yeniden bi dā aktarısın üstünden, sapını çıkarısın altından yeniden bi dā üj dōrt deFa aktarısın. saman olunca, saman ġaline gelince bi dā onı sıyışı takasın. atlā toplāsın yelēsti mi çuvallara taşışsın yeniden gene sap taşır ārmanı doldurusun. bōle devam eder. **75**

ESKİ YEMEKLERİ ANLATIR MISİNİZ?

tārana, çōrba. neden gelirse, allāġ ne vādiyse. momaliga. ò misirunundan. momaliga suyu kaynadışsın salāsın içine būyle bi sopa gibi şeyle karıştırısın ònu. āřlāsın yaġlā yahuT ballā yapāsın yarısını. yarısını yāġla yapāřsın yirsın. ya misirunu. mısırı un yapāsın. eskiden çok dek gelişdi. bizim bu taraflara ekēmiřlē. şindi āsret olduk ama ekmiyiz. esgiden beklerimiş bu yannara ēkilirdi, řu taraflara. şindi arpā buġdey **80** ekiyiS. arpa, buġday. başka bi řey olmuyo. suyumuS kırk metre ařāda. řura iřde devlet su getişdi. şurda depomuz vā. içme suyu gömüden gelir içme suyu zararı yok sulān içmek için.

NERDE ÇALIŞTINIZ?

ben mi? ben emekli. bi yēde çalışmadım. çifçi bākuru yāzıldım seksen altıda, ōndan beri pirim ōdedim. ōndan sōna emekli oldum yāni. **85**

İKİBİN YILINA KADAR AFYON'A HİÇ Mİ GİTMEDİNİZ?

gitmedim. hij gitmedim. yalnız askere gidēken elli altıda da çaya Kadā gittik burdan. çāydan tirene Pindik. ādi sivasa ya. eskişere gideriS, afyona hiŞ gitmedim bak dā. o yaŞa Kadā bi sefē afyona gitmedim bak. afyon çok gūzeļ olmuş ya, afyon hoşuma gitdi, gördüm afyonu da ya. afyonunu da o ondan büyük bilmiyum belki o kada büyük āskeşehir büyüktür de afyon da çok iyi. çok düzgün binaları var. bākura gittik orda **90** bākur binası varya. garaŞdan dolmuşlāla gittik geldik. iki bin yılında. ūj dōrt sene eūveli gitdim. iki bin yılında aralıĝın ōn beşinde dilekçemi vēdim, ōndan sōna emekli oldum. işte ka_aT geldi maaş almā, ūrda emirdaĝ var ordan alıyım māş. emirdāna bilirsin. emirdānı burdan da gidiyi, burdan da çıkılıyi. burası dā kestirim, burdan da gidili. burdan koca yoldan da gidiliyi. burdan da gidiliyi yāni. ālg bankasına māşımı ordan **95** alıyım. bir āfta on gün sona alıcem. ayın yirmi sekiSinde alcaz gene.

ÜMRANIYE İSMİ NEREDEN GELİYOR?

vallā bilmiyim orasını. ūindi ne deyim? umraniye deŞ. esāS āTı batık. umraniye diyiler, batıK diyilē. valla bilmiyim nēden demişlē oralānı bilmiyim.

BURLARDA BATAK FALAN VAR DİYORLAR, DOĞRU MU?

yōk yōg yok ; ama işte ōle bi lāĝab konmuş demeg gi. tabi herkeze, ēr köyün bi adı var mesela. oralānı bilmiyim. büyüklē işTe ōnnā bilī. **100**

KÖYÜN ORTAOKULU VAR MI?

hademesi ūeyi vādı. ortaokulu vādı iki ūş dene ōretmen vādı. hademesisi varđı. hepsi vādı. yirm beş otuS sene oldu, yirm beş otus sene oldu. ya ātmışdı bizim çocuklā gidēken āltmış tane talebe vādı būda. benim kızlām okula gitti burda ortaokul vādı.

BURDAN AYRILANLAR KÖYE DÖNMÜYORLAR MI?

nüfus Kalmadı. burasını tā alā şeylēni. malzemelēni bile şūda bağcılā ortaokulu var. oraya götüdū dēvleT. burdan aldılā, oraya götūdülē, bālicâyā. şurda bālica vādır. **105** kimisi öliyi nēden geļcek ölen gelír mi?

BEN EMEKLİ OLUP GELENLERİ KASTETMİŞTİM.

yaú şeyre gitti adam. çölunu çocuĝunu okuduyi, yaúit emekli olıyi. burda gānÇ buraya bāzı memur geliy de çocuKlu. burda kōparatif vař. çocūna gitmēĝe okul yok. adam iki ay durmiyİ gidiyi burda. okul çocuĝu, okula gİcek. okul çāĝanda ya kızı vā, ya çocuĝu meSela. o zaman adam burda durmiyi, gidiyi. **110**

BURDA KAÇ CAMİ VAR?

camı vāmiş da. nüfus galabaydı. iki cami vaşdı. nüfus kalmadı. cōmāt yok. bi burası çalışiyi.

KÖYDE PEYNİRCİLİK VE HAYVANCILIK YAPILIYOR MU?

biS yaparız. yapıyiS. goyun da olu. inek pēyniri, goyun pēyniri yapıyiS, satiyiz. şeyre yollarız biz.

SİZ DE Mİ HAYVANCILIK YAPIYORSUNUZ/

var. yim beş_otūS goyunum var. bi ineĝem var. **115**

BURADA YAYLAYA ÇIKAN VAR MI?

burda bizim yaylaya çıkan yok. emirdaĝ çıkā, emirdā. çıkmaz burda. çıkmaz. emirdān da çikalā.

KÖYÜN MERALARI VAR MI?

var, var, mera var. mera azaldı. ārazi boşaldıkça, şindi davar kıra gidiyi. ākinnē ora māsul biçildi, arazi boş. yayla yok. yayla bizim burası olmaz. emirdā tarafi gideřlēdi hatda emirdālı iki tane burda adam var. davarı var, beş altı yüz davarı. yaylaya **120** gittilē bu yazın. māsullařı biçildin mi getirilē davarı buraya. cami yanda ikisi de, emirdālı adamlan davarı var burdan.

BURAYA MI YERLEŞMİŞLER?

mlk aldılar, yvannara yer yaptıl burda. oban tutiyi adam burda. yemġni veriyi. burda davarı yayiyi gdiyi.

BURADA KIŐLARI NASIL ZAMAN GEİRİYORSUNUZ?

valla geiriyiz de işte. Şindi bile Komşu yok. canımız sıkılıyi. nım diyiġ gitmġe **125** komşu yok. diyi canımız sıkılıy. oturmak da bu otur otur yerde e Komşunu gzmeye de iġtiycı v. gidelim Őyre gidelim yvannar satalım diyi nım. ben de diyim, acıg d duram para yapam da diyim, v aalım le gidelim diyim.

EMİRDAĒI'NA MI YERLEŐECEKSİNİZ?

emird deyi. eskişehire, eskişehire v alalım orda diyim, rda oturam. arada gideriz, arada geliriz diyinım. a bende diyim, cıKda duram da para yapalım, bakalım **130** da v alırız ordan diyim. biz gidince ocuklar oturu bi da da biz gideriz oryı diyim.

OCUKLAR GELİP GİDERLER Mİ BURAYA?

geliP gidel. gezmġe gelirl giderl. arada bayramda geliġl. gezmġe giderl gelirl. baya illede burdaydı. ocug, Tadilde izin oldu mu gelir gezer, bi kaj gn duru burda, gider.

OCUKLARINIZ NE İŞ YAPIYOR?

ya biri bizim orda ocuk. kk ocug mobilyacıda orda, mobilyacıda alıŐiyi. **135** byġi da ısdanbulda. ble gtre İŐt miŐt alıylr, orda yapıyi mtayidlig işde

KA TORUN VAR?

torun mu? torun var j drT dene var. drġ beş dene var.

ADI SOYADI	Zekeriya ÖZSOY
YAŞI	87
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Kılıçlar

Metin Numarası:2

İSMİNİZİ SÖYLEYİP BİRAZ KENDİNİZDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

zekeriya özsoy. ben buralıyım yani babamı dedemiz gelmiş ta romanyadan.

YAŞINIZ KAÇ?

benim bak şindiciK. ben yaşıımı nası süleyem sana? bin üç çüz otuzbeş doğumluyum
ben. bin otuz sekiz on kasımda askere gitdim. atatürkün öldüğüne yavrım. esap ediver
yavrım. ben pek fazla cāhilim. yalan dil ya, okula falan gitmedik. zekeriya özsoy özsoy.
ārif oğlu. babamın ismi de ārif. **5**

BURAYA NEREDEN GELMİŞSİNİZ?

romanyadan gelmişler ;ama nasıl deyem ben onı? isviçcede dīl de romanyanı bi
kasabasındanmış. nüfus kağıdını bile şe yapardım ama atırıma gelmiyor şimdiciK
romanyadan gelmişle yavrım da şehirde bilirim de şimdi kaFam.

ROMANYA'DAN GELDİĞİNİZİ HATIRLIYOR MUSUNUZ?

atırlayamam. babam bile ordan gelmiş. babam bi da çocuK gelmiş. gundakta gelme
deyem barı. nene asta da ra atısıS biraS. öyle olcek yāurım. be biS Tokdoro **10**
götürdüK falan. bi buçuk ay ik ay galdık eşerde torunnāda. kızlāda orda işTe o kudā
yārim. ne yaPam öldümüz āle şükür ediyeS ya.

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL YAPILIRDI?

düyünneç çok iyi şenlikdi askiden yaúrım be. düyünner kalabalık oyun çıkarılādı. çeşin çeşit ne deyem şindi yök önnā kālkdı yaúrım be. onnarı şindi kimisi āfe olurdu. kimisi bilmem nolurdu. ānādın mı? kimisi gelin olurdu. oynadırlārdı. görseñ yanĭ çeşin **15** çeşit bi ĩğlence yapaşlaşdı. sabāñ saba bŭlĕydi yavrım. şindi onnaş mālesef kalmadı.

ASKERLĖĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

ben askerliğim manisa kırk_āğaç, akĥısara geldik. akĥısardan on dörd gŭnde alman ārbinde ĕzineye çıktık yaúrım. çanakkale ĕzineye ? falan orlada vaKıT geçirdiK. ondan sōñā ĩstanbulā deniz kumandanınınna. bi buçuk sene de orda kaldım yavrım.

ÇOCUĞUNUZ VAR MI?

ŭş tane dōrt tane kız var, oğlan sizlere ŕmŭr. gencecĭk gitti. şindi şehirde duruyo **20** onnaş. āv aldıydım ben onnara. torunu āverdik. onnāř oturuyo.

ZİYARETİNİZE GELİRLER MĖ?

gelirleş. geçen geldileş.

SİZ ONLARA GĖDİYOR MUSUNUZ?

gideriz. gider ŕnna da kalıyāS bi buçuk_ay ik_ay. kaldık yanĭ. bōle yavrım işda.

KÖYDE KAÇ KĖŐ KALİYOR?

şindi benim tāmĭñime yirmi yirmi beş_āne ancak var. herĥalda. ancak galdı herhalde şindi sayıversem şurdan āñādın mı? sayam mı? baK şindi şurda bi total karı var. **25** āñādın mı?nine var bi de.pancarcı var gonyadan geldi iki.ben ŭç.şurda al_osman_āĖam yatar dōrt aņādın mı. şurda befayil beş. nurettin altı. yakıP yedi, yedi oldu. ondan sonra fikri sekiS. sŭleyman dokuS aņādın mı. çavışlaş on. ondañ sōra ŕtē yanda ācı sami on bir vel_āstılı on bir. ŕtē yanna geçelim. bey_amil kaç oldu? on iki oldu. ondan sonra sakallı ĥalil var.aņādı. yaşar on dōrt ondan sōra ālil_āĖalar var.iki āne ondan sōra **30** beriye geçelim mustafa var bi tana al_osmanın amcası mŭtārın necāti var.

MUHTAR KAÇ YAŞINDA?

Ta Kırk yedi Kırk sekiz yaşında, ancak o kadar. benim ölaından bi yaş büyükdür. eki yaş nēsedede kaç oldu? sayem mi? on sekiz mi oldu? necati ibrāyım gānç musTava şey ismayıl aytaş yirmi. mārem_erkut yirmi bir o kadar yani işde ò kadar yavrım.

HİÇ GENÇ KALMADI MI BURADA?

gānç galmadı. şurda var bir ki tane gānŞ işte.

35

NEREYE GİTTİLER?

şehirde hepsi şehirde yavrım. eskişehirde. eşşere gittiler yavrım. gene yazın kalabalık ölüyo. işde oraKda, ārmanda, geliyolaş. ondan sonra zenginner bile gidiyo. evleri var burda. bir iki Kaliye mālına maşada bakacak, işte u kadāş yavrım. bu vaziyetde.

BİZE MESLEĞİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

çifçilig yaptım_ölum. hepsini yaptım. davar, çobanlık da yaptım, çifçilig de yaptım. her_ışı becerdik yānı. ya mōtur da sürüdük ve_ulasılı işde şu vaziyetde tamam kari **40** yavrım. yaşımız doldu gayrı. āzır varsa ziyüs işde o kadar yavrım.

ÇOCUKLARI ZİYARETE GİDİYOR MUSUNUZ?

gidiyez yavrım. geliP alıyölā. biz gidemez de. geliP onnar vaziyetleri iyi , ya taksiylen geliP alıyleş gideyler. orda durüyeS işte ne Pālım. i'sannar, yanılmadıg bir allaħdır yavrım be. benim bi olan vardı. yanı allāh rāhmet_eylesin. āvèrdik. esgişerden āv aldık a dedi bizim bak bize baksınnar diyerekTen. bu sefeşde āv_aldım beni bi da **45** yanıldlaş, iki oda da ilave yaptım bu sēfe bi cingara çıkardılar anādıñ mı? gōçümüzü götürdük oraya bi de gidemedik aramız_açıldı. birēş davarımı falan götürdü. olan rāmetli ādın mı? ver hasılı gansere sārdu gitti. şindi önun_èvine peK gitmiyim. yavrım şu vaze de üle, ülece kaldık_ölum. ne yaPam yanıldıg ne Pam. yanılmadıg allā buna şükür ya işde al_osman ? yeřlēni işlēdik. unnarı şindi alāmiyeS. āl_osman_ā işlerdi. **50** sekiz_on seneden beri. şindi onnarı da bu sene biraz fiyatlıymış herhalda on_ıçın almadık üle oldu yavrım. başka bi sorucan varsa?

NİNE YEMEKLERDEN BAHSEDEBİLİR Mİ?

edemez yaúırım. gafa çalışmıya. rātsiz

- okul görmedim yavırım. okul görmedim, hoca görmedim. ben bilmiyim.

cāhil yani. eski yemekler oğum. şindi ne dem? fasille, çörba, mercimek āndın mı? **55**
taşana, birisi mācur tarşanası falan, eşmik neyse önnarı yapardık. böber dolması,
Padılcan dolması, içine nöber kıyarlar, kıyma kōřlař. et falan bi şeyle yemekleri
bunnardır yavırım be. kırma yaparlā kırma yazaşlaş üstüne kaymak süreşleş. bizm
yemeklē bölēdi.

ADI SOYADI	Ali OSMAN EKİCİ
YAŞI	49
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Kılıçlar

Metin Numarası: 3

BU KÖY NE ZAMAN KURULMUŞ?

dedelerimiz yüz küsür sene olmuş geleli. bin sekizüz doksanüçde gelmiş dedelerimiS. bulgaristan silistireden gelme, bulgaristan silistire. bin sekizüs doksan üçte. ilğden dedelerimiz yerleşmiş bura. işTe yüz elli, yüz altmış haneli köyümüS. galdıK yirm beşüne , yirm beşüne. göç eskişerde. hepsiñi bulgaristan mıcıri.

PEKİ BU KÖYÜN GERİ KALANI NEREYE GİTMİŞ?

genelde yüzde sekSeni eskişerde dē.

5

YAZIN ZİYARETE GELİRLER Mİ?

bāzısı geli, bāzı gēli. parası olan gēliyō. yarısı geliyo. köyümüzde okul bitti. bi talebe vardı o da bitti. bu sene bitiyo. köyümüzde kāve yoktu. iy kötü bi köy Konāğī yaptık. gece gündüz, açık, devamlı zaten. işTe devamlı açık. zaten açık kapı. çay parası yög, bi şey yög, ülece vakıf gibi yanı.

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL YAPILIRDI?

úala bilmuyum ki düyünneçi. işTe eski usül, mācurusulü, gidiyi işte. devamēdi, 10 ne bilim. Kalmadı düyün şindi eskisi gibi. esğiden düğünneş erkekler hiş bakamaz zāten. katen katen kaçma usulü vardı. hiş bakamaz zaten. sopyla dedeler bekler Kapıda. imkanı var mı? yani bundañ yirmi sene evelsi kimse bakamaz. katē. şindi serbes gārī. yaò görücü usulü deyildi o zaman ya ana babanın rāzına işTe filancayı alcaz tamam başka bi şe yok.

15

ADI SOYADI	Fikri AŐKIN
YAŞI	58
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Kılışlar

Metin Numarası: 4

BU KÖY NE ZAMAN KURULMUŞ?

ben emirdā kılışlar köyüdenim. bin dokuzüz kırkıaltı dōđumluyum. kılışlar köyü buraya geleli yūs on sekiS sene olmuő. bulgaristandan gelmiőlē. bulgaristan nasıl söyleyem. belirli kesimlerden gelmiőler. yāni dedelerimiz bizim orda da çok çifçiliği birinci sınıf yapıyolařmıő. çifçiyemiőler orđā. yāni çifçi oldukları için zāten bu ovalara yerleőmiőler. köy bin dokuz yüz yetmiő beőten sōra göçaldı şehirlere. göçü yetmiő 5 beőten sōna vārdi őeyirlere. çocukların çōđū okudu. yüzde sekseni taħsillidir. köyün oxuyamıyan, imkānı olmıyan insanlarda çocuKlarına bir sanāta vardiler. mēslek olarak burda galan çok az. yüzde beő yokdur yāni. genőlerden , üő dört tāne genő var. köyümüS kırsal bi bölge oldū için göçü onū için őeyirlere vārdi. sulama kōparatiFimiz var; ama bu sulama kōparatiFi otuz otuz beő yılōnce olsaydi, tabi bu gadar göç 10 vārmeyebilirdi. őindi sulama kōparatiFi olmuő neye yarar. hepimiz ellieő altmıőar yaőındayıS. sulamayı yapamıyoz. yāni bu olaylar bōle. köyün az kalması bundan yāni. dāalması bu sebePle yāni, kırsal oluőundan.

KÖYDE şİMDİ KAÇ HANE VAR?

burda yirmi beş otuz hane var; ama kışın kimse kalmaz.

HİÇ KİMSE Mİ KALMIYOR?

kalır de çōđū azalır yani. yirmi hane anca galı. őindī burda onānesi iőini bitiriő, 15 eskiőehire gider. kıőın ordā kalır, bahārı gelir iőine. zāten nüfūs yok burda. gānç olmayınca nüfūs olurmuő? hep emekliler. biri öldü mü güneye gidiyō, bir geri kalanda kuzeye gidiyo tābi, çocuđlarıň yanna. biri mezarlāđa. biri eskiőeyire öyle deyi mi? zatē

iki kiři galmış ya biri gúneye gidiyö. ne ýapsın, burda imkannarı yok tabi. hastalansa, hastâne yok burda. mecburen bir şeyir köşesine, imkanı olan yerlere giTcek. olaylar **20** bôyle.

SİZ ASKERLİĞİNİZİ NERDE YAPTINIZ?

etemesut. malatya doğóbáyazıt. etemesut, ankara etemesut. şöför okulunda malatyadaydım. usta birliğimde doğóbáyazıt. ārı doğóbáyazıt. isak pařa sarayın dibindeydim. geçen televizyon isāk pařa sarayını gösteriyödu. biS tālimgaha gittiğimiz zaman oraya komutan bizi götürmüşdü. baktım aynı. bin dokuz yüs ałtmıř sekiS de **25** orda askerdim. yāni necip torumtay alay komutanımızdı. necip torumtay alay komutanımızdı. bir tek araba onda vardı. beyaz bi mers şavrolesi vardı. o zaman arabalar yoktu. yerli arabalar yoktu. ałtmıř sekizde falañ yoktu. yāni dē yetmişden sōna yerli arabalaş. olaylar bōle.

BU KÖY AFYON'A ÇOK SIK GİDİP GELMİYOR HERHÂLDE?

afyona bizim işimiz düşmez: çünkü şöyleki: bizim dedelerimiz geldiği an bu **30** topraklar boş olunca, afyon sınırına ayit olduğu için, bizim dedelerimiz buraya yerleşiyo. afyonna bizim bādařamayız yāni. bütün çoluk çocuK bizim eskişehirdedir. devlet işimiz olursa afyona, resmi işler, afyona gideriz. afyonu bilmüyüm ki hayatımda üş kere giden anca olur. yāni bāzi gitmeye de bilir. bu bākur işleri olmasaydı, afyonu görmeden ölen insanlar olurdu. yāni hiç inşanlar olurdu. ben belki gidebilirdim. **35** hayvan kestirmeye gidiyüm. bāzi bi işim düşüyo, gidiyom falan; ama bazı insannarın imkanı olmazdı. gitmezdi. hiç ömründen hiş bi defa gitmeden öbür dünyaya giderdi. tābi bākurlar çıktı, ilimiz tābi afyon, onun için orda emeklilik veya başlangıç olarak oraya gidiliyö. afyona gidili, ilimiz.

ASKER GEÇİRME ÂDETLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

asker. köyde Tabi ön beř yirmi dene deliganlı oluyödu, askere gidicek. āvli veya **40** deliganlı. bunnārı on on beř gün gala, sırayla mūsafir alır. asker anaları, bobaları askere gidecekleri gün, şübeye gidecekleri gün, köy halkı caminiñ yanına toplanır. duasını yapar hoca, şübeye giderler ve ordan asker olurlar. bi da dağıtım olurlaş. türkiyenin

çèşitli yerlerine, acemi birliklerine. çok neşeli oluyōdu. yāni ĩsannar kalaba olduğu için neşeli oluyōdu. Őindi kim askere gitmiş, duymuyúS. liste asılıyō köy konāna ben **45** hiÇ birini tanımıyōm. adam ĥuralarda dōĝmamuş ki. sadece dedesini veya bobasını bilebiliyom. burlarda deyil çünkü. onōn için yāni. eski ādetlerde Kālmadı Őindi. mēsela bizim dūyūnnerimiz o gadar dāTlı oluyodu ki, ne güzel dūyūnner oluyodu. başlangıcı oluyōdu. çalgılar gelir mesela. üŞ gün üj gece davul düüülüyōdu. Őindi sōnā eskiden imkanı mĩ var, erkekler, deliganlılar ebēđĩ kızlara, kadınnarın yanına yaklaşamaz. **50** āyrı. onnarın çalgıları kendilerindendi. kızlar kendileri çalar kendileri oynar kadınnar. erkeklerin çalgılarında zaten çalgıcı getiriliyōdu. üş gün üŞ gece dūyūn yapıyōduk. kalabalık oluyōdu.

BİRİNCİ GÜN NE OLURDU?

birinci günü yemek veriliyü köy halkına, yemek. bi denesi görevlendirilir. o, Kapı Kapı dāvete buyur eder. dūyūn sahibinē yemek verilir. olan evinde o gece **55** dūyūn oluyōdu. olan evinde başlıyōdu o gece. ertesı gece giyiliyō. damādı giydiriyolā. ertesı gün, cumartesi günü oluyo gayrı, Pazar dūyūnüyse, cumartesi günü damādı giydirilē. davul zurna köyü dolařtırılā. o gecede daKıya tutarlar damādı. yanına bir sādıÇ çocuK, on onüç yaşlarında, sekiz yaşlarında. otutdurulāř masa. herkes buna bi şeyler atarlar. taKı diye yāni. ondan sona deliganlılar damātı alır giderler. ertesı gün, **60** gelin alıolur. gēlini kız evinden olan evi kompüle kalabalık gider. at arabası, at arabası çok seneler önce Kırk beş elli sene önce bi şey. en az Kırk sene önce at arabası. Őindi tabi taksilerle gidiliyō. gelin alınır, gelinir. Őindi salonlarda hiŞ dūyūnün dadı olmuyo. langır langır langır langır. ne sen beni tanıyabiliyōn. Kalabalık uygun olmuyo yāni. eski adetlere göre deyil. bōle oluyo yāni. **65**

BURANIN YEMEKLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ne yēmēĝĩ sūleyem. ne bilem beņ. beņ sūleyemeņ. fikri amcan sūlesin. bēņ sūleyemem. fatma sen sūle, bēñ sūleyemem. pirinç pilavı gibi yapā üstüne tavukları dizēdiņ. fırına sürerdi. ne bilem ben hiç bilmiyim. sen gene kōyde yetiřmiřin, gōrmüşündür. yaptımızı yapıyız ama ne bilem, bēņ sūleyemem. keşkek yapādın. keşkēĝe piřiriydi. ĩce tabā kordū. çukurlařtırıTı řōle orta yerini. bi de Kaz yaĝini eritir, dōkeřdi üstüne ama **70**

lezzetli olurdu. keşkekTi o. pilavı bilmiyon. pilavı da Īce pişirip bōle tepsilere dōkeler. üstüne de tavuketini sıradan dizeleḡ, bi de fırına verileḡ. dā lezzeḡli olurdu. şimdiki pilavlar kibi olmazdı. ani ne bilem sütlāş yaparlar. içine üzüm, sarı üzüm katarlardı da ne bilem. kırmāyı da yufkayı da

KIRMAYI DA ABLA ANLATSIN

hāmırı yūḡrusun būle. Pazıyı açārsın. yāllendirip kesersin. kestiḡden zona sineye **75** dizersin. kaymāḡa bükme şeklinde. kaymaḡa üzerine dōküP fırına sokarsın. fırında kızarır, o kadar. kırma olur, servis.

MOMALĪGAYI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

o misırunundan ōlur. suya dōkersiḡ, misırununu. kaynar. suyun içine karışTırısın. güzel pişesiye kadaḡ, ōle karışTırısın, hiÇ durmadan. ōndan sona, piştikten sona, tepsiye dōkersin. bi yanına bāl dōkersin üzerine. bi yanına da āşmik deriz biz, peynir he, onu **80** dōkeriS. bi dā yinir, momaliganın pişmesi ōle. bi yanı tatlı olur, bi yanı tuzlu olur. tuzlu canı isteyen tuzlu, tatlı isteyēler tatlı tarafından yir. bōle ḡaşıkla onu bōle çukurlaşıdırısın. yālı su yapā dōkēsın. bi yanına üstüne de ēşmik sēpelēsın. ondan sōna o tarafı yinir. ōte tarafına da pekmez, üzüm pekmezine su katarsıḡ. bōle şerbet gibi yaparsıḡ. o tarafına da gene ḡaşıkla çukurlaşıTırısı. çukur yerlere o sular şey yapar. **85** bōle o da katıḡ gibi işTe islārsıḡ. kaşını ōle yapılır yinir. hani başka da o kadar biliyoS. yāni aklımızda o kada.

HAYVANLAR OLDUḡUNA GÖRE PEYNİRCİLİK YAPIYOR MUSUNUZ?

ben Kōyun pēyniri yapTım bu sene. ne bilem, sūdū goyundan sāḡdıḡım gibi mayayı atarım. içine. kaynatmadan yaptım ben; ama beḡki kışlık yani. ēmen yimedig. Kışlıḡ bēnimki. tabi salamura oldu benimki. dā yeni açıcāz bakalım. ondaḡ sona da **90** mayalanınca kaldırdım süzdüm, baskıya koydum. ondaḡ sona kēstim. tuzlayıP tepsilere dizdim. iki üç gün geçtikden sona bi da bi bidonlug oldu mu tenegeye koydum. ōle önunāzını kapattım.

BİR DE SİZ ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

düyünümüz ôle işte. süledig. düyünümüz öle. süledig işde. üç gün üç gece.

KADINLARDAKİ DÜĞÜNÜ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

ilg gècesi kına gecesi diye he toplanır. kızlar gèlini çıkarılā. içerde oturtdurular. **95** gınasını yakarlar. Kına türküsünü sülêler, oynarlar. elmāsiye deriz biz. ôle telli deriz. onu giyerler. oynadıKdan sona işte kına yakılmış olur yāni. gālineline, ayaglāna Kına yakılır. kızlā da şey yapar bôle otutdurulā. eve götürülē. hanı yürümesin deye. ayakları da Kınalı ya. alırlar kucaKlarına götürüler gāline. ertesi gün düyüne başlanır. bi dā düyün olur. damaT giyildiği günü, kızèveine gèlinir. kız çıkarılır işte gene ikinci **100** günü. üçüncü gününde ğene aynı kız çıkarılağ kızlar. ôle olur da he gāline tāl takılır. gèliñālādılır. mum günü denirdi işte. cumartesi günü gālini āladırıldı. cumartesi gün bizmorda çadırvan derlêrdi. çevirelêdilê işdi düyünümüz ôyle olur. āvelki düyünnemiS üç gün uc gece yapardık.

ESKİ HIDRELLEZ ÂDETLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

hıdır,eļlezde iki gün varkaydın, yemek hazırlādık hıdilleze. sārma sararıS. iki gün **105** varkan hazırlanır. bayıra çıkarıldıK. bayırda da oynandıktan sona, yāmemizi yirdik. orda Toplulugda yāme yidikde sōna, bayırda tekeçlenirdi gençler. yāmur yayácek diye. ôle bi özelliği vardı hani. hā yüssükatalādılā. yüssük toplālā bakır,içine. hıdillezde ôle olurdu. bi oyun, ādetdi yani.

ÇOCUKLUĞUNUZDAKİ OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

ne bileyım ne oynardık geÇmij gün. ne bilem yav. istoP dēdik. bôle taşlı ufak ufak, **110** kare kare taşları dizēdik. bôle üst üste, bôle topu atārsın, yıkılırdı onlar, kaçarsın. mesālā bi kişi orda ebe olur, topu atarsın. sana vurūsa topu, sen ebe olurduñ. sen duruydunonun başında. yāhuT da o vurana kadar.

ADI SOYADI	Hasan SAĞLAM
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karayatak

Metin Numarası: 5

İSMİNİZİ SÖYLELEREK KÖYÜN TARİHİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

hasan sāğlam, karayatak köyü, emirdā, tamam mı? bu köy yūs sene olmuş kurālı. bulgaristandan gelmiş, mācur olarak. yūs sene olmuş. gelenēmiz, görenēmiz çifçilik, malcılık, tavukçılık, yāni kazancımız.

KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben besicilig yapıyōm. kendimden ne bāsedem? ben bāseTceg olursam beş,altı banTalmaz. ben avrupaya gitdim. sekiS sene galdım. iştānbulā gitdim, ön sene 5 galdım. yetmiş beŞde burayı döndüm. yeTmiş beŞden beri devamlı şēlig yaParım. besİcilig yaparım. KurbancılıK. şindi bu sene dā almadım. pek te niyetim yok yapmāğa. hātür sözü güvenemiyom. artık yaŞ geŞti.

ÇOCUĞUNUZ VAR MI?

iki tane ölüm var eskişehirde.

BURADA KAÇ HANE VAR?

şu anda on,iki hāne var. genÇ hiç yok. hiç yok. hepsi benim gibi. ön beş sene 10 mūhtarlıg yaptım. bu sene bıraktım.

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

şindi eski düğünnerimizde cuma günü bayraK kalkardı. o gün çoçug,evine çalgılā gelirdi. iki gün iki gece çalgı çalınırdı. kız,evinde, kız,evi hariş düyünü yapardı. gēlin,alınırdı at,arabalarını yani. bizdē yani ata binme yok. at,arabalarına alınırdı.

sonra Tabè elli yetmişden sona taksiye bindi. şindi eski düyünneş Kalmadı. eski **15** köylüyü doyuruydu, dūn sābi. bi dana keser, her neyse dāveTederdi. dova köyleri çağırırđı. şimdi artık SekSenden beri bu iş galmadı. ben iki dene düyün yaptım. ikisini de eskişehirde. bu köyü hiş görmedi. şimdi saloñ düyünü. zaten köy düğünü istemôler. işler moderinleşdi.

ASKER ÂDETLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

asker adeTlerimiS. sabāhları asker gidicèk. gomşular gelirdi. asger elleriñi öperdi. **20** mezarlığı gider, bi duva yaptırılırdı. mezarlın ordan asgere savuşduru giderdi.

HACI ÂDETLERİ NASILDI?

hacı da aynıydı. ācıyı davetederdi. yemek verirdi. mezarlağa gider orda ācıya dua edilir, ācıyı savuşdı, giderdi. meselá eskişēhiřden Pínácese eskişēhiře, ankaradan bincáse ankaraya giderdi.

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

askerliğı ben deniSciydım. iskendorunda ēyitimi gördüm. ordañ eleTTirig kursuna **25** kaldım. üçay kurS gördüm. ístanbulā madbāya gitdim. madbāya verince, orda bizim bulgarisdanda gelme bi yüzbaşı vardı. o beni kursa gönderdi tekrar. otüzaltı ay yaptım. yirmi Sekizay çavuşlık yaptım o madbāda. askerlīmi orda bitirdim, geldim kasımpaşada.

HIDRELLEZ ÂDETLERİNDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

hidirellezde sabāları erken kalkıp āteş yakılırdı. üzerinden ātlanırdı. bôle takla **30** atılırdı. yāni belin arımācāmiş, koluñ arımā. yāni gün dōğmadan evēli yapılırdı. o gören gelenekler kalktı. şindi adamāğ ôlenynde galır benim belim arımaz dēye. o zamanoleydi, şimdi yok o.

ÇOCUKLUĞUNUZDA OYNADIĞINIZ OYUNLARI ANLATIR MISİNİZ?

çocuglûğumuzda oynadımız çeliğ çomag dēy bi oyun vardı. sopayla bôle bi toparlıg bi şey . onu kuyuya sokmak. ondan sona bī çelig deyè bi oyun vardı. şôle bi tahta **35** vuruyo yakaladīñ. arğadaşlālā geje arkadaşlar saklambāj bi oyunu vardı. iki guruP_olurdu. bī gurubu bura yumulurdu. saklānī. bi gurubu gider bi yeri bi köşeye saklanırdı. onu arar. çocugluK oyunlārı da bunlālā geçerdi.

ADI SOYADI	Enver UZUNAY
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karayatak

Metin Numarası: 6

İSMİNİZİ SÖYLELEREK KÖYÜN TARİHİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ēnvēr uzunay. emirdāğın karayatak köyü. deyi mi? burāsı mācur köyü. doksan_üşte, doksan_üşte bu köy, bulgaristan şumlıdağ gēlmiş. şumlu. ondan sonra burda geleneklere emirdā yerleşiyolar. burda yetişiyōlar, büyōler. bir asır sonra bu köy dağalmāğa başlıyi. şindi yüz_elli haneden yedi āne falan kaldı. şu durumda bitmiş vaziyedi gösteriyü. ne deyelēm düyünneri mi gösterecēz? **5**

KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben kendim arabam vardı. şöFōrüm. bin dokuz_āltmışda ēleyet aldım. o günden beri işte, ön senedir bıraktım. emekli oldum. evde yatıyüm.

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

askerliği çanak gelibolu uçaksavar tabırında, bin dokuz_uz ełli dokuzda gitdim. elli yedi de gitdig. elli dokuzda geldig.

BU KÖYDEKİLER DAHA ÇOK NEREYE YERLEŞİYORLAR?

burdan çoğu isTanbol, bursa genelekle eskişehir. **10**

ESKİDEN KÖY ODALARINDA OYNANAN OYUNLARI ANLATIR MISİNİZ?

mesēlā kim bi aşırıguK derdig. ayakların_ālTında aşırıgul dēye bi oyun vardı. mēñdille vuruydu Falan bi şeyleğ olurdü çocukē. sōra bī taş_atılırdı, o taşı kim bulursa ā lāt kır_ata pin dērdiler. ōraya mileğ omzuğa Pineğ, oraya gadağ gelirdi. ôle bi şeyleğ olurdu.

yā genellikle işte koyun kuzu güttük. kuzuculdurug. köyde şöbanlıg yaptık. köy çok kalaba oldūndan, köyde sığır hayvan çoktu. şimdīse bitti yāni. tá ne annadem ya. **15**

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

eski dūyūnnēr çōg güzel olurdu. ūj gün daūul TuTulurdu burda. yemeg veriliřdi. yemekteñ ismi mesa, kim ne deýcez ismine yemek veriydiler yāni. ondan sonra dūyūn başlardı. gelin alıcı olurdu. sōra başKa nolıceg pēlivan güreři olurdu. at koşusuları olurdu. bunlar çok mübādı o zaman yāni.

BİRAZ DAHA AYRINTILI OLARAK ANLATABİLİR MİSİNİZ?

neyiñi anlatalım yog bişē ôle. bi şey yok yāni tabi ikinci günü güvä giydirilirdi. **20** tıraş olurdu. içen sıçañ olurdu. mēseļā Falan bi şeyler olurdu yāni.

ASKERİ NASIL GEÇİRİRDİNİZ?

askeri geçiriydik. düvä yapardı milledler tabi. gitmeden evel bir ay kaldı mı herkez müsāfir alırdı. ondan duva yapılırdı. mezarlın ordan geçirilirdi. bōle olurdu.

HACI ÂDETLERİ NASILDI?

hac adlēri adam āş ācı aşı verī. aynı. miļleř ājıya gider gelirdi.

HIDRELLEZDE NE YAPILIR?

hıdırelezde halā devam edī. vakti olan gider, su boyuna. kuzu keser arkadaşlarına **25** yiyip içerler. gēliliř, ôleydi.

ESKİ ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDI?

şindi yaşlı bi adam hastalanmış. kōylü ona çog ziyared ederdi. öldüğü gün mezar kazılırdı. mezār kazılan yerin ākmēğe vermezler. akrabaları veriydi. onun içi çog iyi, eyiydi yāni. şindi ôle deyil. onnar yapıyō tabi. yedisi olurdu, kırkı olurdu. bundan sōra biterdi. **30**

MUHACİRLERE HAS YEMEKLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yemeg hepsi aynı. şindi koyun keseşler. biz yānı deye bi şey deriz. eti pilav salınır. sārma vesayire, fasülyesi, yāni düyünçaşı hepsi hazırlanış. iftarları da aynı öledir. onun içi o yemegler verilir yāni.

ADI SOYADI	Necati KURU
YAŞI	44
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Camili

Metin Numarası: 7

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK KENDİNİZDEN VE KÖYDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

necati kuru, cāmili köyünden yaşım da kır dört. kōde kalıyōS. geçim kaynāmıS, ārpa, bûğday, çifçilik, pancar. bunnardan başká ne annedem.

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

askerliğı, acemi birliğı, malatya; usta birliğı herzurum dumlupınar. āltmışa bir olarak gittik, yirmıay askerlik yaptık.

ŞİMDİ ÇİFTÇİLİK Mİ YAPIYORSUNUZ?

çifçilig yapıyım. çifçilig, pancar, ārpa, bûğday. üçüz yirmi daKar yerim var. kuru 5 tarım, sulu olsa da çok aS, azınlıkda kalıyō. topraklarımız verimsiS. ēr tarafı arazimizin sulanmakta.

KÖYDE KAÇ HANE VAR?

otuzāne var köyümüzde. yalnız çoğunnuğū yaşlı tabākaniñ üzerinde. atmış, altmış beşin üzerinde. gānş nesil èsgişēre göç olayı var. èsgişēhe çok göçoldu.

BU KÖYÜN DÜĞÜNLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

ēskiden düğünnerimiS, āynı. hēr yörenin oldūğu gibi cumartesi günneri nişan 10 toplanır, yapılır. çalgı tutulur, çalınır, düğünēvinde. kāhvelerde, meselā köy konaKlarında Pazar günü gelinçalcı ölür. bōle isim, eş dost, akraba çarılır, yemekler, dāvetler şeklinde yapılır.

KAÇ GÜN SÜRER DÜĞÜN?

cuma günü ôleden sona başlayıp, pazar günü ôlenneyin biter. êvet iki gün, iki gün. cumartesi, pazar. cumartesi günün gecesi, cuma günün gecesi yapılırdı. **15**

BİRAZ DAHA AYRINTILI OLARAK ANLATABİLİR MİSİNİZ?

cumartesi günneri ôlan_êvi, ôlan êverilirse, dâmaT tırâşî yapılır, dâmaT giydirilir. ôynanır, yemek verilir. dâvetler, pazar günü. daKı işi olur cumartesi günü gecesi kına gecesi de cumartesi, cuma günün gecesi olur. kına yakılır, âlaylar çekilir, ôynanır, çalgılar çalınır, bôle geçer.

ASKERİ NASIL UĞURLARSINIZ?

asgere uğurlanırken köy konâğânda, kôy boşlunda, toplanır kôylümüS. komşular **20** êpsinê vedalaşır. ôle çalgı malgı pek tutulmaz; çünkü köy yeri oldûğu içi. êşte gönlünden kopan üç bej Kuruş para mara şe yapar, bâşîş verir. ôndan sôna asger uğurlanır, vêda eder. uğurlanır asker.

HACI ÂDETLERİ NASILDIR?

âcı adetleri de ôle. işde ısım, akrabası toplanır. mesela benim annem gidiyô bu sene nasib_olursa. gene ısım akraba toplanır. toplanandan sonâ otôbüse veya burdan bi **25** yerede pinecekse, eskişehirde burdan bi vasıtayla götürülür, taksiyle. ısım akrabası yollar, uğurlar, veda eder.

BURANIN YEMEKLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yemekler, işTe olduğu kadar, kendine âs türlü yemekler var. ya mêselâ patlıcan yemâni yapılcâsâ veya kıymalısı yapılır patlıcanı. mesêla kabak tatlısı yapılır. ne bilem baklave yapılır, baklava türünden. **30**

MISIRDAN YAPILAN BİR YEMEK VARMIŞ, O YAPILYOR MU BURADA?

mısırdan bizde bu yoK, burda bilmez. bura börek, çörek, kırma deriS biz. kırma var. sona pide yaparlar. kıymayı hamurı yazârlar, yazandan sona bôle yaş âmuru ônu kesip bôle, kesenden sonâ tepskiye dôşêler. dôşeyenden soña üzerine bu goyunnarın südün üzerindeñ katıK alınır. katık dêler. yâsı yanı alınır. o üzerine sürürler. üstüne dökêlê.

dökeñden sō fırına verileş. pişince bi dā yime şekline gelir. pide va'. yapılır mèsela **35** önu da yazılır. pazısı bāzı yazılıandan sona önu böle şede ateşde gèvredirler. pişirilē. ateşte pişirinden sō ò kendini çekendēş so, kuruyandaş sona böle tepsiye döşeşle. parça parça yāğlalaş tepsiyi. öndan so sürerler fırına. ò da pişer, pide olur yāni.

ESKİDEN KÖY ODALARINDA OYNANAN OYUNLARDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

köy odalarında èskiden dām oynanırdı. yāsa deriS biz. yāsalaş vardı. önnar oynanırdı. köy odalarında öle kāğat türü falan öle bişeyleş oynanmazdı; ama o onlar önceden **40** kāvelerde oynanırdı. kāve, èlli bir mesēla çok èskiden önnar oynanırdı. he onnar dışarda önnar sokak, sokakta oynanan çelik oynanırdı.

BAŞKA HANGİ OYUNLAR OYNANIRDI?

çelikTen başka dabı önnar da, iytiyarlar dā iyi bilir de. saklambaç oynanış mèsela böle geceleri mesela böle iki gurup olur. şe yapālaş. saklambaç oynalaş. öle gene öle bi tür oynannar oynanırdı. **45**

SİZ NEREDEN GELDİNİZ?

biS gāfile olarak, sülāle olarak, yanı selanikten gelme. selanik mācuru. bin sekiz yūS otus sekizlerde gēldīni söylüyoruk büyüklerimiS. dedelerimiS vēya dedelerimizin büyükleşi dā büyük dedelerimiz selanikten gēldīmizi söylüyölāş. soy ismimizin de bobamın babasının babasının atatürk soy ismini selanikte verdīni söylediklerini duyōduK. yāni kur ismīni kurusoy ismini, èvet. **50**

KAÇ HANE OLARAK GELMİŞLER?

ya şindi ilk ilk zamānnarı üç sülale gelmiş, oturmuş. ilk zaman, ilk, ilk gelişinde bu köy bi kurulmuj dāğalmış. hanı büyüklerimiz öle sölöyō. bi kurulmuj, dāğalmış. ikinci kuruluşu bu köyün. yāni büyüklerimizin sōlemesi ānı burāyı ilk sefte ilk olarak üç sülale gelmiş. yani üç aýile gelmiş. öndan sona bulgarisdandan gelmiş. dābi da başka yerlerde ölelikle çoğalmış köyümüz. **55**

NEDEN DAĞILMIŞ?

ha ilk dāğıldını bilmiyōS. yani ilk dāğıldına dair binalar çıkıyō, eski binalar. urdan biliyōz. yanĭ bi kuruluP dāğıldĭnĭ. Şu karřıkĭ mesēla kōyün ò tepenin yamaşlarından bōle ağaç parçaları çıkıyō. mertek parçaları çıkıyo yanĭ.

MERTEK DEDİĞİNİZ NEDİR?

Őu Őeler varya. Őunna, he. ađaç merçek, mertek deye geçer yanĭ. ordan tāmĭn_ediyoS yanĭ. çünkü orlarda bi binalar varmış. ävler toprak, yıkılmış. altında galmış. òrdan **60** tāmĭn_ederiS. sona eski camĭ varĭmıř. ilk bizim dedelerimizin geldĭnde. kuruldūnda, eski cāmĭ vāřmıř; faKat cāmĭn_üzeri yıkılmış. bi teř duvarları kalmış. òna eski kabristanlık varmış. mēzarlık varmış. yanĭ ònnarın geldinde. Őindi Őu kōyün mesēla ikiye bōldü. o arada mēzarlık varmış, kabristanlık, ama kimse bilmiyō. mezarlık oldu zamanĭ bilen çoK_aS. **65**

KÖYDE NEDEN AZ KİŞİ KALİYOR?

ya Őindĭ topraklarımız verimsiz. ya topraklarımız verimsiS, verimsiz_oldūndan. ě su da yök. su olmadında e idāre Őekli zorlařıyō tabi. zorlařınca eskiřehire, çiftlere, emirdāna, mesēla bōle yerlere göÇ çok_oldu. arazinin verimsiS_oldūndan bēnim dođuP yetiřtim de, çocuglūmda bu kōy, yüz_āneydi. yüz_āne. yüz_āneden gide gide gide otuz_āneye dūřtı. askerden gelen òlanĭ annesi babası evlendirdi miydi bakıyō idare olameyō **70** veya annesinin babasının gücü fazla yok. olmayınca bana ne Kalcāg bobamdan diyō, çekiP gidiyō eskiřehire. bi fabrikaya girebiliyō. bi iře girib_òrda çalıřıyo. ne yāpsĭ. gānÇ çok azınlıkta.

KÖYDE KAÇ GENÇ VAR VE OKUL VAR MI?

okul yok. okul òn sene oldu yık, kapanalı. yıkıldı okulumuz. daşımacılıkla emirdāna gidiyō. **75**

KAÇ ÖĞRENCİ GİDİYOR?

dokuz öğrenci mi vardı bu sene? dokuz òrenci var. tabĭ canĭm bizim yetiřdĭmizde, biz giderken, bizim yetiřdĭmizde ātmıř yedi talebe vardıK. biS ātmıř yedi talebe o günden

bu gene işte, göç,göç, göçölüyü düştü āzınlıkta kalınca devleT de ôretmen vermedi. devlet de āklı. beş talebeye, üç talebeye nasıl ôretmen versin. òndan sō taşımacılık sistēmine dönüştü. taşımacılıkla emirdāna gidiyolaş. orda okudu benim kendi ölüm **80** var. şindi emirdāna gidiyō. orda ôretimini görüyo yanĭ

KAÇA GİDİYOR?

üçüncü sınıfa geşti. ilkökul üçüncü sınıfa geşti, bu sene bu yıl.

ESKİDEN KULLANDIĞINIZ ÇİFTÇİLİK ALETLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ya oraK makineleri arpayı buğdayı biçmeküçi. dā eski mesela düvenner ārman düümeküçi. sapı samana çevirmeküçiñ. tırpañ mēsēla tırpanna biçilirdi. dā sōna bi de patozlar çıktı. yarım savurmalı. mēsēla tıraktöre takıP, ārman bi arazide, boş **85** òrmanda yapılırdı. samañ sona onnar da samañ makineleşi çıktı dā teknoloji gelişdince değişti. esgi orag makineleri var şindi āylā durüyo. āTılmıj bi kenara mesela; ama çürümüş, eskimiş, kırılmış, dāęalmıř o şekil beğ duruyo yanĭ.

ADI SOYADI	Fevzi GÜRBÜZ
YAŞI	73
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Camili

Metin Numarası: 8

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK KENDİNİZDEN VE KÖYDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

vaġla İsmİmiS Fevzi gürbüS. köü hakkında köyümüS seksen_ānedi. dā önce yüz yirmi ānedi. seksene düştü şindi. şu anda otuz beş de me? otuz dēcem de köyümüS gerilemekteyde. şurda bi suyumuS çıktı, dēvled vurdu. ordan takıldı millet kāldı. şindi çalıřiyē. yanġ başka bi bobamıS burda dōdu, anamıS burda dōma. kendimiz ērālda selanıkden gelme. dedemiz yanġ vālla bilmiyġm başka bi şey yok. yani bi sōlēcem bi 5 şe.

SİZ NE YAPIYORSUNUZ?

ben emen Kık sene leşberlik yapTım. ēvet ōndan ōnu bıraktık.

KAÇ DÖNÜM VARDI?

azdır. yüz dakar yerim vardı. kendim İcar_alırdım. ortak çalışırdım. ōndañ sōna

İCAR DEDIĞİNİZ NE?

Kiralık. tārlayı kiralıg_alırdık, sōna yaşlaştıK, bakkal dükānı aştıım ben. yirmi bir sene onu yaptım. onu da kapattık_altı sene oldu. emegliyim. emekli oldum esnafda. ōnu 10 da bıraktık. şimdi üş beş davarımız var. onnan iġleniyez.

MERASI VAR MI BU KÖYÜN?

var. dā bu gördün gibi kiraç.

ADI SOYADI	Hüsamettin TOZCU
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Camili

Metin Numarası: 9

KÖYÜN TARİHİ HAKKINDA BİLGİ VEREBİLİR MİSİNİZ?

neden bāsedicem? āyır ben bütün kōyün geldīni bilmem.

BİLDİĞİNİZ KADARIYLA ANLATIN

bizim sülāle bin dokuz yüz otuz beşde gēliyi. edirneye gēliy. atatürkün zamanında. üç beş sene orda kaliyeler. otuz sekizde akşehiriñ karabulut köyüne yerleşiyi. dayimin yanına gelmişler. Kırkda buraya geliyi. Kırkta buraya geliyi Kırğ beşde bu bilader edirne de kaliyi. adapazarına yerleşiyi. bizi āldı götürdü bi senè de örda kāldık. kırk 5 āltıda gēldi. kırk āltıdan bugüne burdayıS. işte o kadar.

BURANIN İSMİ NEREDEN GELİYOR?

önu pek akım ermiyī. yālnız büyüklerden duymam, duyduğum kadarıyla şú üte mālenin beri yanında, yāni burası buñnar ören yani örenniğ olmuñ. bir ik defa dolmuñ boşalmıñ. önu üç bir teg cāmi varmış. yāni emirdālılar şu bu davar sāipleri dēycez gāyri, gelib geçerke yāni onun dibindè iylenirlermiş falan. yanı o esgi cāmiyè 10 yetişmedig biz. yanı ircep ağaların ārman yerindeymiş. örda büyüklērden duymamıS önün ismini almıñ. örende ören olmasından. gavır örende ürendir. eski ak ürende ürendir. yani boşalmıñ köy. örenlik olmuñ. tekrar bi bikaş ile gelib yapılmıñlā, büle kalmıñ.

ÇOCUKLUĞUNUZDA OYNADIĞINIZ OYUNLARI ANLATIR MISİNİZ?

yaú eskiden tābi fazla büle ĩğlenceler olmadığı içi bizden büyükleri de bizim 15 yetişdimizde de soKaglarda bi oynadıkları gece saklambaj denen bir şey. şindi ay

göründü olarak çocuklā, torunnar oyniye onu. bir kısmı saklıdır, bir kısmı arar. bi de bi tekerleg çıkarıldır. üŞ kişi şurda duruydu, beş kişi burda. gece de gündüz de yāni öyunnarı oynanırdı. yanı bu yıllar önce yanı. başka bi şey yok.

DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yav eski düğünlerden nası bāsedeyim. yāni yaú üç gün sürerdi, eski düğünner, köy **20** düyünneri. kēndimizde yaptık. mesēla ben iki üŞ dene düyün yaptım burda. en aşığı üç gün sürerdi. şimdi salondā. beş altı saatde bitiyē tabi bugünnerde. yaú üç gün nası sürücek. yav dışardan kumşuların, arkadaşlarıñı akrabalıĝın çārisın. komşunu gün_evelā dāveT_ederdin. bi tarafda çaycın olur, çay kaynadır. tabi ērkese yemek ve dāvet verisin. ēvel pērşembe günü gelin_alınırdı. şindī işçiler oldūĝu içi pazarlara döndü. günü **25** gün biterdi. düyün nē zaman başlarmış. o çārşamba, pērşembe ātta sali gününden başlāyi. sali çārşamba, pērşembe günü ūlenneyin düğün bitērdi. ama şimdi pazarlara döndü. tabi şimdi işçilerin boşalamadı için biz de pazarlāda yapıyeS şindilig düyünneri. tabi tabi ben kēndim de yaptım. ēr yerde çocuk everdim. bende şimdi amma āvel üç gün burda davul düydürüydük. böle kardaşım başka bi şey. **30**

ŞU ANDA NE İŞ YAPIYORSUNUZ?

yaú ben ufag biş çifçiyim. ben yanı çolug çocuĝu yetişdirdik, fazla ārazim de yok. yaú ēle yaPdiriyeS. tıraktörü olannara. seksen dakar falan yerim vař. senede kırk dekar yer_ekiyerim. ò kadar iş_şeyi yok.

ÇİFTÇİLİKTE KULLANDIĞINIZ ESKİ ALETLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

bizim yetişdimizde öküz, at koşulurdu. canım bizim çocuklūmuzda tabi. öküz de vārdı, at ān izli araşTı sayıcaz gayrı. yāni āyvandı. gücü yeten bir çift koşārdı, üç koşārdı, **35** dört koşārdı. bu şekil devam_ederdi. orag makineleri çıktı. òndan_önce tırpanna biçmē ūĝraşırıldır. biz ucuna yetişdik. ya pek tābi o işleri āS yaptık. mesēla tırpanna biçērlerdi. tā ondan önce mesēla tırakya taraflānda orakla morakla biçmişle Falan. biz ònnarı görmedik tābi. orak makineleri çıktı. orak makinelēden sō biçerler çıktı. ēr şey azır şimdi kayrı. İj bi zorluĝu yok. bugüne geldik. fāzla bilgim yok başka ne dēyem sana. **40**

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

ērzurumda.

KAÇ AY YAPTINIZ?

yirmi dörd ay. üç ayını ānkara mamaKda yaptım. yirm ayını ērzurumda yaptım. bak nizamide lōbed bekledīme bak. elli senelik fotāraf. ōn yed ayda ōforlūm var dōğuda alt ay karāt çavuşlīm var. bēn ilk okul mezunu. o zamān ān tasilli bizdig ya. biz tē sađ solda olannarı alĭ okulu denen bi ōey var. ders veriydim ben. çok kiōiye adını **45** yazmađa. emme ne dīm yav karslı vanlı bi sūrū bi ōeyler vardı. yāni ya ne dēm ya mesela yūz seđsēn kiōi bōlūğūn mevcutu vardı. aōā yukarı ān tāsilli bizlerdig. ilk okul mēzun, ortaokul mēzunu yoktu belki bizim okulda. iki kiōi falan vardı. biri yazıcı oldu. biri bilmem noldu yāni. biri çorumlu sami gerçek vardı. biri gāyseriniđ dēveli kaz yo pınarbaōı mı, dēveli kazasındađ ēmin ōimōek vardı. bak nizamiyede nōbed bekliyem. **50**

ELLİ SENELİK FOTOĞRAF YANI

tariyi vardır. elli altı. tariyi atmıō biraz. tutiy ama. ērzurum mābere tabiriğ nizamiyesinde nōbed bekliyim.

ADI SOYADI	Hüsmen KARPUZ
YAŞI	53
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Camili

Metin Numarası: 10

İSMİNİZİ SÖYLEYİP BİRAZ KENDİNİZDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

ben, emirdā, cāmili küyü, hüsmen karpız. bin dokuzüz elli bir dōumluyum. senā ātmış sekizde eškişeyire gittim ben. beş gardaşdıK. è tarla yok. ben bildīn kadarıyla ālim kazmayla, yanī seksen beş, yeTmiş beş metireye kadar kuyu kāzdım. üç Çüz kada kuyu.

MESLEĞİNİZ NEDİR?

meslekışTe yok. su kuyusu. ātda burayı müsametdinagaya dönüb baktıracām. **5** önnardan iki yüzelli üç cüz tene kazdım ben. sonsuzış, yorucu iş, üç kişiyle kazıyō.

KAZARKEN NE TÜR ALETLER KULLANIYORDUNUZ?

Kazma kürek, Kazma kürek demirden. onu ben üst tabannı beton, güzel sālām yapıyom. ālt tabakaya ôle iniyem. tēnekeninüstüne pinīyem. çıkārıkla o şekilde. senē ātmış sekizde, rāmeTli anam sā. dedimanne ben kōyi terkedece. beş lıra parası vāmiş. beno beş lereyi āldım. sene altmış sekizin āltıncı ayında dēvleT su işlēne girdim. adamını **10** bulamayınca kadroya geçemedim. beni mākaTolarak çıkardılar. ördan çıktık. un fabrikasında onüş sene çalışdım.

KÖYDEN AYRILDINIZ MI?

tabi köydenayrıldım. eskişehire gidiyüm. zōnguldagda āltmış beş kişi yandı, ona bile gittim ben. yanı ben ēP, dışārda. emekli benim yaşlı bobam vardı. dörday oldu öleli. ben onnar için geldim. ben burayı, dīyilse gelmeyecektim. **15**

ŞİMDİ NEREDE KALİYORSUNUZ?

ben şindi mezarlı asfaltın dibinde benim evlê. tâbe bobamin buraya yerleşti için. ben beş gârdaş bakTık tarla yok. e idare olamaycaz. kuyu kazardım ben. bıktım İce. yoruldu dedim. bu sonsuz iş. ya rāmetli işte dedim ya. annattım ya. beş lira paracığı vārmış. āldım o beş lirayı. üç gün işsiz geş gèzdim. aç susuz. o para bitti. sona işçi mulmaya vardım. müdür dedi: ben senü devlet su işlêne makatolarag göndericem. **20** gönder müdür bey dedim. gittim üç ay çalıştık, ördan çıkardılar. un fabrikasına girdik. on üç sènede örayı devam ettik. ordan sō sekiS sene ? çık hāva kuromda çalışdim. şôle bi siyah maden Kırom. isviÇreye gidē. ördan ayrıldıK kazasız belasız. alıyáz işte ò emekli parasını. yiyiP yatıyoS.

PEKİ SİZİN ÇOCUKLARINIZ VAR MI?

var, var. üç. olmaz olur mu? üç tane kızım var. iş da annattım ben arkadaşta. ikisi **25** okuyo eskişehirde, biri matematik öğretmenini olmak istiyö. biri bilgisayar diploması almā. ben para yeterli deyil öle düşünüyim. ne Pıcam kara kara? şindi hatta telefon etti. para göndericen mi bana diye. okullā başlaycağ ya. dedim úalla baKam. maddi duruma bakacaz. bu gada benim annatacām, başka bi şey yo. bak o kuyuyu göstericem ben sana cāminin Kuyusunu. **30**

KUYUYU NASIL KAZIYORDUNUZ?

gazmeyle. he kazmeyle. işte bunu kazmāyle Kazıyoz tâbî.

PEKİ ŞU KISIMLARI NASIL ÖRÜYORDUNUZ?

dört köşe gidiyon. bunu sālām toprağa bulaşıya. mesele iki ikiye Kazıyēm bunu. bôle iki metre. bôle iki metre. bôle bu ana toprağı, sāğlam tabakayı buluyim. kavalı işliyim. öndan sonā aşşāğa iniyim. bag belli işte. bak taş nereye Kadā gitmiş. ben bunu yēTmiş beŞ **35**

BURALARI DA MI SİZ ÖRÜYORSUNUZ?

tabî. ēpsini, ēpsini āni bu düzeni kuruyim. ondañ sōna aşşāğı iniyim.

KAZDIKÇA MI ÖRÜYORSUNUZ?

kazdikça dèyil ya. sen şindi kapaT bunu, annatamadım bak. şindi iki ikiyi bunu bôle kuturunu kâzdım mı? dört köşe sâğlam tabakayı buldukça, bu taşı örüyüm. ondan sonra bi da aşğağa iniyim. annatabildim?

BASA BASA MI İNİYORSUNUZ?

yök, yök. basmadan hiÇ basma masma yok. ben mesela sabâttan bi giriyüm. kaç **40** metre yer kazcām? bir buçuk, iki metire. sabāleyin mesela sekizde girib ūlen yāmene çıkarım. ūlen yāmeni yedigene, saat akşamlayın, Pine teneKenin ūstüne gèlirim.

BİR GÜNDE KAÇ METRE KAZIYORSUNUZ?

yav şeye e gānşdim. bir buçuk iki metireye kadā gūnnük ūnēdim devāmı

METRE HESABI MI ÇALIŞIRDINIZ?

tābi, tābi metire ēsabi üç Çüz tene kuyu kazdım beş.

ADI SOYADI	Osman GÜVEN
YAŞI	56
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Aydınyaka

Metin Numarası: 11

MUHTARIM! KÖY HAKKINDA BİLGİ VEREBİLİR MİSİNİZ?

bizim köyümüz məcır. yani məcır gelmişlê bu memlekete. çok ešgi amma. bizim dedelerimiS gelmiş. bizler, bobam da bilmiyô. yâni bobam çok küçük gelmiş buraya. bobam yetmiş kûsür yaşında öldü. yetmiş doküz yaşında filan öldüydü. yâni bobam üç Çüçön altıydı. onnar da bilmiyô, yâni, bu memlekete geldimizi. de FagaT bizim âdetlerimiS, yâni diğér komşu köylere bakarak, biz məcır oldumuz için, bizim 5 adetlerimiS onnarı peğ bu tutmayan. âşiretinden aynı olmaz. yani bizler hısım akraba kızı peg almazlar. dışardan devamlı. dışarı verir, dışardan alır yâni. bu adetlerimiz vardır.

AKRABA EVLİLİĞİ ÂDET DEĞİL Mİ?

yo, yani isim akrabası kesin, kesinlikle, yani bôl içğnden de olabilir de, kesin bi kere aralı olması lazım. onun için bizim o adetlerimiz vardır. biz de başlık filan yoktur, 10 fakât diğér köylerde vardır. ya, he diğér âşiretlerde vardır yâni. bizde yoktur.

KÖY KAÇ HANE?

şindi şu anda benim kôyüm kırk beşâne.

BURAYA KAÇ HANE OLARAK GELMİŞLER?

onu ben bilemem ki ya. bi zamannar bizim çoçuglûğumuzda, bu kôyün elli tane talebesi vardı. evet elli talebesi vardı. bak okulumuz vardı, kapandı. şindi kimse yok. yâni taşımali eğıtimle gidiyô. on bir talebemiz vâ şu anda. köyden dışarıya şeye gidiyôlar. 15 on bir tane talebemiz var. gene Komşu köylerin mesela, şu camili, geçmiş oldünüz köy

var. òranın bizden azdır. yāni oranıñ nufusu da òsun, köyün ānè olarak da bizden azdır yāni. bizim kırğ beş āne.

ŞU ANDA KAÇ KİŞİ KALİYOR?

iki yüz kūsūr; ama şindi yekùn söyleyemicem. yāni nufus olarak iki yüz kūsūr āne. şey yāni yūs on bir tenesi mi ne erkek, diğeri kadın. da, ondan sona bizim diğeri bi **20** şeyimiS hayvancılığ. eskiden çoktu mesela. bunnar zamanla hel üj bej sene içinde bayā bitti. biS çifçilig yapıyūs. çifçilig de bizim burda, Kıraç arazi. kıraç oldū için, kuru çifçilig. ò da biz peg güldürmiyè. bizīm gelirlerimiz yāni, şe yan gelir olarak bi şeyimiz yok. sāde arpa buğday ektīmiz. bi de malcılığ yāni. şu anda benim beş dene sığırım var. yani sālır, inem, mar. başkā, āni bikaşda danası var onūn. ònnan işde evi geçindirüz. **25** yāni çifçiliğe galsa işimiz zor yāni.

ÇİFÇİLİKTE KULLANDIĞINIZ ESKİ ALETLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

esgiden, esgiden saban varımış. teg puluK. bənim yetişdīmde teg pulug vārdı. iki tekerlekli bi demir tutağ vardı. bōle ò arkadan āyvvanı sürerlerdi. at koşādı. bizim bobalāmız at koşādı; ama biz şindi, biz, yetmiş üşden beri traktür koşuyoS. yāni yetmiş üşden traktör koşuyoS. ilğ önce türk traktör aldıydı. şindi yētmiş èlli altı var. da **30** tabi zāmanna dēğişiyō, tabi bunnar, halile; ama çok. yāni en az bi motur değiştirmeg, bi çifçinin yāni, elden, alma o da, bi fabrikadan alamaS, mümkün deyil. òn sene de bir traktör, belki değiştirebilir yāni. en az on senede bi modellisini alabilir. o da ālden yāni bu. yāni bizīm çifçilimizin çok gəliri az yāni.

ASKERLİĞİNİZİ NERDE YAPTINIZ?

ben asgerliği, ānkarada yaptım. ulaştırmada yaptım. şöfördüm orda. orda yaptım. **35**

BU KÖYDEKİLER GÜNLERİNİ NASIL GEÇİRİYORLAR?

bizim kōñşu köyümüz vā. sulak. çiftelerin köyü. ò köyden biS çok istifade ediyōS. bizim şindi gişsem be, o köyde èn aS on on beş ānemiz orda. pancarı vardır. pancar ekmişlēdir. moturun başında su sulardır yāni.

ESKİŞEHİR BURAYA KAÇ KİLOMETRE?

eskişehî bize doksan kilometre. burdan doksan kilometre. afyon yetmiş.

AFYON'A GİDİYOR MUSUNUZ?

afyona, afyona bizim mecburu bi işimiz olursa, resmi, mecburi. he beş mühtarın **40** bak, bi işim düşerse ôle; ama eskişehire haftanın üç günü, bizim köyümüzden eskişehire vesâyet kalkar. otobis gider gelir.

İLÇEYE HER GÜN OTOBÜS VAR MI?

emirdâna kalkmaz. emirdâna kendi özel arabalarımızla, önna gidē geliz. emirdâna salı da. bi âftada bir gün. sâlı günü, sâlı günü gider. işde orda resmi işlerini görü geliş mişet.

BURANIN DÜĞÜNLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

bizim, e bizim düğünner işde, âni dāvıllı olur da, âni bizde dedim işde, başlık yoktur **45** bi kere. bizim adetlerimiz diğer köylere bakarak çok biraS hafıdır. yâni diğer köylerin adetleri ağırdır. üç gün günü işte kına derler. kınâya giderler. kına yakarlar filan. ertesi gün bi gün dâ düğün yaparlar. bazar günñ de gelin alcá yaparlar. ôle olur. yâni gelin,alcáya giderler pazarı.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDIR?

bizim ölü adetleri, bizim selâ verilir. selâ verildi mi bizim komşumuz hepsi gider, **50** yâni cenazeye bizim âni mezar gazmaya filan. dâ duyarkanda gonu gomşu gider. hani ò konuda hiç bi sorun olmaz yâni.

ÖLÜNÜN ÜÇÜ, YEDİSİ KIRKI YAPILIR MI?

e önnar bizde peg, o yâni herkez yapmaz, yani yapmaz ôle, fazla ağâr bi şeyler yapmazlar. bizde bi otuz yedisini yaparlar, otuz yedisini.

HACI ÂDETLERİ NASILDIR?

valla bizim köyümüS, burdan hâciya giden olursa, tabi yemek veri hâci. öndan sōna **55** yakını, akrabası gider geçirmeye. başkası gitmez. hacı geçirme olayları bizde pek fazla da bizim köyümüzde da hâciya giden olmuvi. on senede on beş senede bi tek kişi zor

çıkar. yāni fakirlikten yani fazla bi gomşunun geliri olmadıdan, fazla gidemez. yāni gomşu köylere gişsen, her köyde üç beş ācı bulursun. bizim köyünde şu an yok yāni.

HALK GEÇİMİNİ NASIL SAĞLIYOR?

bizim burda malcılık, çifçilik, işte başka yok. malcılık, çifçilik.

60

KÖYÜN GENÇLERİ ESKİŞEHİR'DE Mİ ÇALIŞIYOR?

tābè, eskişehire. bizim gençler hep eskişehirde. bizim burda şindi, on beş dene fālan erkeg çocūĝu varsa yāni işe giden, asgeçden yeni dönmüş filan, geri kalan hepsi o kırk beş hāneñiñ diĝerinin çocūĝu ēpsi şeyde, şēyirde ekseriyeti. eskişehirde.

OKUR YAZAR DURUMU NASIL?

há şindi burda üç beş hane vardır, çolūnu çocūnu okudan. mesela ben, iki çocūĝumu okudabildim. dōrT çocuk var bende. bir òlan üç kıS. ikİsini okudabildim. kız **65** ēmşire şindi. şu an şırnak uludere de anadın mı. òlan burda okutdum halde, burda çifçilig yapıy. bi iş şey, torna tesviye bölümünü bitirdi. zanaat okulunu bitirdi. turizim işletmecilİne gitdiydi. onu yarıda bıraktı. sıcak da dedi ben,orda yatamam çadırda, dedi. atdı geldi. çocuglar biraz kibar olur.

DİĝER KÖYLERDEKİ MUHACİRLERDEN FARKINIZ VAR MI?

ya bizİm mācur olarak hepsi aynı da, şindi nası, bāzİ türkmenlerin de bi kendine **70** göre bi şeyleri varsa, ayrımları, bizim macurda da demek ki var òle bişey. ben bilmiyum hani fazla.

ADI SOYADI	Kader SEZDİ
YAŞI	64
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Aydınyaka

Metin Numarası: 12

KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ismim kadir, soyadım sèzdi de, ne bāsediyim, neden bāsedeyim yānı?

BU KÖY NEREDEN GELMİŞ?

bu kùy bulgaristan gelmiş; ama bizim āklımız èrmíyi gerdāne. dedelerimiz, atalarımız gelmiş işte. kaşta geldiklerini falan da bilmiyom. beş burda büyüb burda yetmeyiz. yanı bu kúyde dūğdug, bu kúyde bñyüdüg biS; ama babalarımıS dedelerimiS aydın sökeye gelmiş. òrdan da işte uşāğa gelmişler. òrdan burāya gelmişler. işta bizñm_òmrümüzde **5** burda geçmiş bi dāha.

HİÇ DIŞARIYA GİTMEDİNİZ Mİ?

dışarı gítmem mi, çok yanı. hızmēkārlik yaptım el kapılarında. yanı o şekilde gittim. ben bu kúyden kalKıb gitmedim de mesela, eskişehire giderdim burdan üç ay beş ay çalışır gelírdim. şu aş kúylere gider, çalışır gelírdim. işte ôle idāre oldug. çifçilig bizñm yaptımız, hep çifçilig, çōbannık. çifçilik başkà bi Şeyimiz yōg bizim. **10**

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

asgerlîği ben yōzgatta, çapan_òlu yōzgatında, eğitim gördüm. candarmaýdım. òtuz_ay yaptım asgerlîği. èvet tōKadın niksar gazasında bitirdim. toKadın niksar gazası.

ÇOBANLIĞI NE KADAR YAPTINIZ?

vaşla beş_on sene yapdım. baya òn sene yapmışımdır. yanı burda işte, başka kúylerde, sāda, sōřda.

ASKERLİKTE VEYA ÇOBANLIKTA UNUTAMADIĞINIZ BİR ANINIZ VAR MI?

mûKāg vardır da, şu anda aklıma gelmiyi. yani çobannıg yapākeñ bōyuna cānavar **15** korkusu vardı. ānılarımız, o cānavar gèlir koyuna. lānılarımız onnar yanı. askerlikte de şimdi asgerliġi ūzun yapTık dedim ya. yirmġikaylıg askerķen izine gèldim ben. tekrar gıttim. sekizay tā yaptım. otuzay. en āġar o geldi bana. yanı ŗindi haġa rüyāma giriye. rüyāmda asgerlig yapıyōm, bāzı, nāsı òrda bitiremedim bunu dèye, bi de burdan kırK gūnnūg āvli gittim. **20**

KIRK GÜNLÜK EVLİYKEN ASKERE Mİ GİTTİNİZ?

ha kırK gūnnūg āvli gittim. o çok zor geldi esas. otuzay yapTık asgerliġi, tābi canım bizden soña düřtü bi dā. ŗindi hāġa düřiy, valla bōle iřte. da pek annadıcag bi ŗey, bi ŗey gōrmedig, yařamadık. āyaT bōle gèldi, geřdi bizim iřte, yanı dūn dūġmuř būġūnölüyüS. o gibi bi ŗey.

ESKİDEN FAKİRLİK ÇOK FAZLAYMIŞ

āġa var. dèvamēdi. bizden hij gidmedi. tābi tabi aynı bizde çektik, aynı bizde **25** çekdig dèvamētti. haġa da dèvamēdi. bizden gitmedi. yanı biz mācur da oldumuziçin ôle fazla tarlamız falanda yok, arāzi yok bizde ŗindi aynı arāzi varmış. herkez deġama; bizim bobamız biraz ŗemiř. āltı tane çocuk yapmış, bi de anamız var yedi. e bobamıS otuz yaşında mefāTeTdi. otuz beř yaşında èrken ūefātēdince, bu arāzi, yediye bölününce bi kiřiñin arāzisi yediye, biz bi da hiç türeyememişig, **30** türeyemedik yānı. iki elle çalışmayla da bi ŗey olmūyi. yanġikēlle, iki elle çalışdig yapama, bi ŗey yapamadık. òlmedi. iřte bōle geldig, gēřtik.

ŞİMDİ TARLANIZ NE KADAR?

tarla yok. tarla bi, bobamdan düşen bi yirmġ beş dekar yerimmar. ònu eksem nōlceg, ekmesem nol. onnan bişey olmaz burda. burda, yanı yüz dekar, yüzelli degar yer ākende geçinemeS. benim yirmi beş dekar yerim mar, hāyvancılıg dá mesela para. **35**

HAYVANCILIK DA YAPIYOR MUSUNUZ?

var, bende hayvancılığda var. birinden ortak aldım. dört dene inēm var. işte onnarı eğer bakıP da hag edebilirim, üç sene ödemeli, ön milyara onnarı ödeyebilirsek, ikisi onun olceg, ikisi bizim olcak. ödeyemeseg, adam alır malını gider işde bu. biz geçdik yani e biS atmış dörde geçdik. bizde atmış dörd yaşını yaşayan erkek baya hiç yok. ne dedem mar ne bobam bar ne ābilerim mar he tabi atmış dördü gēşdi mi bizde yani elli **40** beşden sona yaş ortalaması öle bizde. yani elli beşden sona ölüm her zāman yanı ben kararlıyım ben seksene gada yaşaycam.

ASKERLİK RÜYALARINIZA GİRDİĞİNE GÖRE DAHA ANLATACAĞINIZ ÇOK ŞEY VARDIR BİZE HERHÂLDE?

rüyalarım giriy; amma işde bitmek bilmedi iki bıçık sene asgelik. ben tokadın niks yo şeyler vardı, deniz gezmişler efendime söyleyem, o ötegi üseyin, mayir cayannar falan yakalandı ya emdullah aslan var. şeyde bān onun çog ākmēni yidim o ādamın bak; **45** ama adam onnardanmış. o emdullah aslanın evinde yakalandı. onnar, he niksar kazasına bālıdır. o kızıldere köyü. o köye çok gitdim ben. jandarmaydım oldüm için. o zaman şey vardı. koçora vardı bi de. koçoro, bizim günümüzde jandarma öldürüydü, bilmem ne pardi Falan Filan. adam bişeyler yapardı yanı. bizim günümüzde askerlikde tēlikeliydi. birez, oralarda. Tabi Tabi. çobannıg da yaptık işde geçmişle ilgili **50** annadıyom. işde, annadıyom. bunnar başımdan geçen bunnar var. yok, geçmez mi ama neler geÇdi neler. onnar bitdi gitdi işde. şimdi esaz ben sana bi şē deyen mi? hērşey, cāhil dosdun olucanı demiş, tāhsilli düşmanın oSun. bizde tāsil yok. tāsil olmadı için, bu burda oldu mu, burda Kalıy. tamam bitiy işde.

TECRÜBELERDE ÖNEMLİ AMA

tecrübe, tabi bir olmaz da. ne tecrübe yapacag? bişeyler bi yerlerde gezerişin, yirsin, **55** içersin, görüsün de olur. görmedin bişeyi ne tecrübesi yapıcan. he giT giT gel.

ŞİMDİKİ GENÇLERE NE TAVSİYE EDERSİNİZ?

nāsıl bi hayat çizmelerini isterdim? bu kūyden bi sahat durmadan gitsin hemen. bu kūyden bilaķis bu kūden. yanı bu kūyün iņsanı mı kötü de? yo onu demek isdemedim.

yani bu kúyden fakir, Őu arada, hiç bi kúy yokdur. en fakir bu kúy. bu kúyün toprā iyi diyil, yani araziSi iyi diyil. sen bu araziyi bōlece görme. bu araziyi bi sene ekersin, **60** bi sene ekemessin. o ekdiĝin senēde olma. ōn sene de biden gelir. ōn senede o da, borŐden geli tarlana. o sene tamam gene yok. on sene de bi olur. bu tarlalar, topraglar, hiÇiyi diyildir. bunnar, bunnar çorag toprag diyüz biz. bunnar çorag toprag. bunnar masül yapmaz. yani yapmıy. yapmadıĝı için bizim bu kúyümüzün çok fakir. tābi çevrelere göç var. eŐkiŐehirde bu kúyün iki katı var. bu köylüler. mesela benim **65** çocümü iki çocum mar. biri esgiŐehirde, biri burda. ya o da esgiŐehirde de gitmedi. sōnadān gitmedi. yanı asgerden gelenden sō gitmeycen ben dedi. gitmedi, burda kaldı. o da aynı benim gibi Őindi Őorda bi kūde birinin yārlerini, nadaslarını ikiliyi. yēōmıyesinnen hizmekārlıĝ yapıyo aleme. bizde ēvde. iŐde ben bu yaŐdan sona ne yapacam. yapacag bi Őey galmadı. bizim yapıcag bi iŐimiŐ galmadı yanı. **70**

SİZİN BAĝKUR VAR MI?

bākur vardı benim de. Őindi ben bākurdan çıkasıya ne ūraŐdım. hāla da çıKamıyım. çıksam yani isdemiyim o bākuru ama çıKamıyım. de hāla bak onu annadıcam sana belki Őeyēdesiniz o ankaradan duysunnā bunu. bu bākur he, isterse ilgisi ōsun. yanı bizim yakamıza yaPıŐdı bu bākır, bırakmıy. bi on paralıĝ biŐey satiz, bizden bākur kesiliyi. bilmem aletdirig parası yatiriz, bākur kesiliyi. bak bak kesiliyeler abi **75** kesilē. ben sana makbusları getirēyim. ben māsül satiyim, bākur kesilē bende. benim bakurüm yog, benim yaŐım ātmıŐ beŐ olmuĝ. ātmıŐ dōrd ōmuŐ hāla bākur kesilē bākūra para ödüyüz ōle. Őimdi fakir olduĝum için bende kalın baĝırsak kanseri oldu. tümorē oldu yanı. Őindi ben gitdim. o zamannā bu bākur Őeyēetmezdi. belki bākur Őimdi iyi, beĝ bākura biŐey deyimēama benim günümde iyi diyildi. hastanelerde biz **80** bakmazlādı. bākurlulara bakmazlādı hastanelēde. ilerden, bundan yirmi sene ōnce on beŐ sene ōnce. Őindi bakmāĝa baŐladılā Kayrı, her haKga sāyıbē oldu: ama o zaman bakmazdı. bizi hārcādılar. Őimdi ben dōrt yüz bin nira, dōrt yüz bin nira, o zıman dōrt yüz bin nira para istiylē benden. gidicem amaliyaŐ olcam ama, dōrt yüz bin nira, bu kúy toplaŐsın, dōrt yüz bin niraı bulamaz. o zaman o vazıyeē. yanı dōrt yüz milyar **85** neyse çok para istiler. neyse sen dediler bana, bākurdan çıĝ bilmem nap, git dilekçēle ūstünden talān mı mar kayıdını sildir. her Őeyni. biŐ seni amaliyat ederiŐ dedi

dokdurlar. òlur. çocūn ũsdūnden. çocūm işci. gitdim o çocūn ũşũ hēpsini sildirdim. gitdim o çocūn ũsdūnden, gitdim sigorũa hastanesinde amaliyat oldum. amaliyat olmasam òlcādım. bunnarı sildirmesem òlacādım yani. ònnarı sildirdim. **90** ũimde bākurlu olamadık. bi da da bākurlu olmiya imkán yok. yaũ ātmıũ beũ oldu. on beũ sene daha yatırcam ben de bākurlu olcam. on beũ nērde yatırcam. bundan sō yatıramam on beũ sene òmrüm yog zatēn benim. ne yatırcam.

SEKSENE KADAR YAũAYACAĐIM DEDİNİZ YA

seksen dedim; ama on beũ galdı ona. tam ben bākuru yatırcam, bitirecem òlece. onun ũçin ònu da yatırmacam. al bi yimeycem ũeyi neyē yatırayım. bi sürü Para **95** alıyle.

ESKİ OYUNLARDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

he, mūtar sūlemiũdir onnarı. çēlig oynardık. tābi çēlig oynādık. çomag oynardıK efendime sōleyem, kōr çepiũ oynardık. kōr çepiũ ũōle: ũimdi bi binanın içine gireriS gözlerimizi bālariS. bi kiũi gözünü bālar. o bi yakalamak isteũ; ama çog güzel bālalar. bōle hic göremessiũ. o bōle gezer. kimi yakalarsa buyol onun gözünü bālalar. o **100** ũey olur. òtekiler ona vuru yanı boyna. efendime tura deriS, tura oynardıK o turayı anneden bak. men cebimizdē bi mendili yālık mı dersiniS biz mendil deriS. cēbinden yālğı çıkarlā. bōle onu ıslarlar. ucuna da bōle taũ Korlar. burarlar burarlar buraũlar bōle, aynı sığır kuyrū gibi yaparlar. ondan sōnā sana bi soru sorarlar. bilirseũ bilisiũ bilemessen. **105**

KAFAYA MI VURUYORLAR?

kafaya dēyil. òlini açaũsıñ òline vurular. ha òline vurular. òle bi oynar oynardıg yani. kōv yav çocug òyünü bitē mi? çēũin çēũid oynarları. çırakmen dārdig çırakmen oynardıg mesela ũura ũũ dōrt kiũi digilir. ũey ata, topu atarlar. o top ora ora sokmā ũraũırlar. sokamadım mıydı biri vuru gider bilmem ne yanı, o gelisiy ònun kūsunu kazarlar, bōle burdākılar hepsi. ò gelir birine diyebilirse diyer. diyemese herkes **110** kuyusunun başına geçer. ònun kūsunu burāya Kada kazdila mı ònu òrāya gömēle. taũlada sıkıũırlar güzelce. yani çocug dī mi āladılar. āladılar, bizi büyükler. bizde

öndan sö güçükleri âlatdık mesela. sırayla kademe kademe böle böle bi oynunnarda olurdu.

BAŞKA BİLDİĞİNİZ OYUN VAR MI?

başga bildim yok.

115

ESKİ HİDRELLEZ ÂDETLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

hıdırez âdetleri bizim buralarda ağaç olmadı için, ağaşı olan küylerde şeyüederlerdi ağaç altına giderler, şey salıngaç gurarlar, sallanırlar bilmem nepaşlar ama bizde şurda hıdırellez bāyırımız vardır. adı heP hıdırellez bayrıdır bak. kadınna toplasır oraya gider. kadınnar yapar hıdırellezi. erkekler yapmaz. he kadınnar gider. orda toplanılā oynarlar Kaçınırlar, tekerlenirler, bilmen neParlar öndan çıkırlar gelirle. erkekler hıdırellezi **120** yapmaz bizde.

AYA TÜFEK ATILIR MIYDI?

yok bizim burdā. heralda oraları. bizde yapmazlar o batıl inaÇ. yani bizde olmaz. şındaay, sen burdan tüfek atmayla ay mı bırakacag, yok batıl inaÇ biz ona, ben ona inanmam da, bizim burda da inanan yok heralda. öle bişey duymiyim ben. yok yok bizde yok.

125

DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

düğünner, farklı bişey, ne söyleyem? düğün işte. bizim çalgı tutaşlar getiriler burayı. aşçı tutarlar getirler. efendim mısafır dāvetüederleş. efendime söylem, bizim mācur düğünnerin birez ayrıcalığı vardır sāyır şeylerden. bizde mesela, bi türkmen kúyüne gittin zaman, mesela cebine bi altın alışsın veya on millon Para gorsun bi zarFüçine, adamın cebine götürü kōrsun, verisin hēdiyēni. bu hēdiye olarak veriliş. bizim **130** mācur kúyünde öle deyildir. şurāya damāT oturulur. bi de onun yanına bi çocug oturdurlar. bizde daKı derler ona, takı. ona herkez mesēla şu, falancadan bi altın bāırlar, takarlar. feşmancadaş on milyon Para bāırlar, taKarlar. bizimde öle yapaşlar yanı. üç gün, tabi üç gün bizde damāda veriler. orda düğün sābine, āve veriler. yāni düğünüvine

verileş. aynı yere gider hep de, işde bizde öledir onnarda öledir. herkezin bi şeyi **135**
var. görüşü var. bizim görüşümüz de odur yanı.

ADI SOYADI	Kamil KUTLU
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Gömü

Metin Numarası: 13

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

allāñ emriyle, peygamberiñ ğavliyle, gızıñıza düğür geļdik derler, düğür vardıñ mıydı. onnan sōña iş gerçekteşdigden sōña şerbet, içilir. guran okunur. adetlerimiz, yanı yöremiziñ adetleri bōledir. diyer işler mesele, goñşu işleri buña bālı, filān adama benim bi işim düşse, meselā hasan, ā islimi bi insana, dāylim geçiyōsa, benim bi şōle bi hizmetim mar sāña derisın. o adam bitirir. biz atalarımızdañ geldimiz, gördümüz **5** geleneglerimizden, fazla bişey deñiştirmedik. burāyā göre mesela bazı dışdan gelen gardaşlarımız, mesela akrabalarımız avrupalı olunlar dā farglı bi şeyler üretiyōlar, getiriyōlar. bōle bi durumlar oluyo. burdaKı düyünner hemen hemen āynı. avrupadan gelen bi yākın gārdaşımız ossun mesela, goñşumuz ossun o da bi gız istēn de buluñdu muydu aynı bōle. allāñ emri peygamberin ğavlı filān adamıñ gızına verdim **10** soñPet, oluyō, şerbed, içiliyō. durum bu. düyün de mesela goñu goñşuya, eş dossuna davetiye verir. düyün davetiyesi derig biS. verir düyün başlan bi gün, iki gün bazı fargluluklar eskine göre deñişimler oldu. meselā eskiden üç gün filan olurdu düyünner şimdi iki güne filan düştü. bōle oluyō. dā başka ne annatayım sana. fazla bi şey deñişmiyō. yörenin aynı şeyleri bōle. **15**

DÜĞÜNÜ DAHA AYRINTILI ANLATIR MISİNİZ?

düyünde mi? düyünde ne olacaK. yemek verilir. ziyāfetler olur. dāvet edilir. çalgı gelir, tābi çalgı başta. ōndan sōna gālin gelir, hepsi biter.

ASKER ÂDETLERİ NASILDIR?

asger Şindi birez eskĒne gĖre deĒiŐdi. Ēsgiden mesĒla asgere giden ocuglar davet olurdu. konu goĒŐu, akrabası mesela hĒŐlıK gonurdu filan. Şindi bunnar varsa da az da ossa deĒiŐti. o gadar deyil yanı o gadar dĒl. ben iŐiŐ gereni sĖlĖyĖm. o gadar **20** deĒil Şindi. asgere gidĒken ocuĒu uĒurlarlardı filan. daĒa bi ısıcaK davranılıyĖdu. eskiye gĖre bizim devrelerimiz ĖlĒdi. Şindi o gadar deyil.

ADI SOYADI	Ali TOY
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Gömü

Metin Numarası: 14

ASKER ÂDETLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

asgerden mi bāsedecez şindi. soñ zaman bir davetiye gelir Karkoldan. karakoldan davetiye gelir asgerlere, dağıtılır yirmi yaşında olan asgerlere ve buñnarı daveT edilir halk tarafından on gün on beş gün. köylerde türkü söylerler. gèzerler. toplu gezerler. kimseye zararları yoktur ama. òndan sōna sōn gün hoca çıkar yoluñ üsdüne. halk çıkar. buñnar sıraya dizilirler. derler ki işte hayırlı yolculug, allah gazadan beladan gorusuñ. **5** uyKudan sōna başıñız yastığa gelmesin deye dua ederler. hoca dua eder. el sıkışırlar. asgerlere halkın elini öper, boynuna sarılır. göñlünden ne kopuyōsa haşlık verilir. ondan sōna asgerler uğurlanır. asgeri törenimiz bu gadardır. öle şehiñler gibi davul zurna fālan eşliñinde değıldir.

DÜĞÜNLER NASIL OLUYOR?

düyünnerimiS aileler birbiriyle görüşürler. şu ay şu gün düğün yapalım diye. ve o **10** gün geldiğinde her iki taraf çalgıyı çaldırır. üç gün düğün yapılır. dāvet ederler. köylüler, ısım akraba, eş dos yemeK veriñler. üç gün yemek verili. bizde gınaya giderler. kına yakarlar kızın eline. şeye koyma olanāğa vardır bizde. adeT. yāni iki kız sandığın üstüne oturular. kapıyı örterler. aşmazlar gāliniñ gapısını. oña bāñşiş veriñler kapıyı aştırırlar. kına, gençler oyun oynarlar, çalgı çalar. òlan tarafının çalgıları çalar. o da **15** öle başlar. sonra üçüncü günde gelini alır gelir. halk dāğılır. eskiden tepsi işi vardı. havlu mendil dağıtılı. davetiye verirlerdi. o kalktı. şindi Karts veriliyō. o zaman tepsi tutuyōlađdı. hadi gaynanası sen ne veriyōñ. halk gönlünden ne kopuyōsa yardım ederdı. şimdi onu kaldırdılar avrupalılar bōle bi durum istemediler. e aşığē yukarı köyümS

yüzde sekSeni diyebilirim. yurt dışında çalışıyō. almanya, belçika hollanda, firansa **20** burlardalar. ben kendimde avusturalyadaydım. kesin dönüş yaptım geldim.

ORADA KAÇ SENE ÇALIŞTINIZ?

sekiz sene çalışdım. sekiz sene çalışandan sōna gücüm biraS şē yapmadı. orada fazla bi para vermiyodu çalışmayana. döndüm geldim işte. burda eyi kötü İdare ediyoS. benim diyeceğim bu gadar.

ADI SOYADI	Şükrü KÖKEN
YAŞI	78
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Gömü

Metin Numarası: 15

KÖYÜN TARİHİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

bu köyün tarihçesini mi soruyosunuz siz. padişah beyleri dâğiddin dâ, padişah beyleri dağıtdiğin da, dulgadir beylerinden bir tanesi gelmiş cevizliye durmuş. bu afyonuñ cevizli köyüne gâlmış. ordan yüreğil köyüne gelmiş. orda kas sene galdıysa şurdaKı yüreğil köyüne gelmiş. yürël köyünde de zamanla çok Kalmış. ordan bi tanesi deli hacı dâmında bi adam bu köye gelmiş. bu kôde biS alkıncı yedinci göböz. altıncı, yedinci 5 göböz bu kôde. köyün yarısı onuñ sülâlesindedir. dulgadir_olu sülâlesindedir. başga ne diyim yav, ne goñuşum yavrum ben bilmem bişey, gonaşmamki. köyümüS

KÖYÜN İSMİ NEREDEN GELİYOR?

gömü ismi burası örenmiş vaKdında üren öreniñ üstüne gelmişler. bura ürenin_üsdüne gelmişlê. dölmüş burda sâdan, soldan da gelmişler. efennim heb örende ası yozgaT varımışımış. onnarı da beğ dâdıyo. işte onnarı dağıdıyo. yavuz onnarı dâğıdıyō. 10 yavuz sultan selim. önnar da goyub gidiyolaş angaranıñ elmadağı ilçesini herâlda burdan burdan gitme. ası yozgaddan gitme. burdan gitme bôyük bi şehir. bôyük bi şeyir. paytâtını görseñ señ orda göca göca daşlar Katımış. kim bilir işde onun nesi o köyden. oranıñ tarlası takımı bu köye galmış bôlece. devlete karşı geliyo da türkÇesi de. devlete karşı gelince örayı yakma şeyi veriyōlâ. içinden bi tanesi diyo ki burdan diyo 15 pahadâ yükde hafif diyo pahada ağır olannarını alıñ. biz buraya yakacâz diyō. bi tane subayın birisi. öndan sona onnar gidiyōlar. bi ataş veriyolar. he yanmış her taravı. yanmış he. bu köyümüze şimdi çiğçidir. pancar olur. ekin, haşş olur. arpa buğday bol kâkar. allâ çok şükür köyümüz de dîndar bi köydür.

ismiñ ne seniñ?

FATİH

çög sende tarihi bi ismim mar allā muabPaketsiñ, allā ömrüñü versin yavrum.

ÇİFTÇİLİKTE KULLANILAN ALETLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

çivçilig aletleriñden, motūrumuz varıefeñnim. benim kendi motūrum mar. esgidèn öküz gullanırdıg. bi zaman öküz gullandım. bi zaman at gullandıK. şindi motūra geştiğ. şimdi motūmuz var.

ÇUCUĞUNUZ VAR MI?

çocuğlarım var. üş dördıeneydi. olan ayrıldılar herālda dörd dene ellēm ayrıldılar. **25** bi denesi yanımızda ò da memur zaten. emirdā gaymakamlında memur. işde o yapıyo eyi ködü bişeyler.

ADI SOYADI	Hacer ÖZER
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Tabaklar

Metin Numarası: 16

BURANIN YEMEKLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yemekteñ ne sôleyim òlum. dediği gibi geliniñ, düğünnerde sarma sarılır, piriş pilâuí bişirilir. bamyâ, çorba bôle.gaP gaçân aynı yeyîmeK gaplardam şeyçolur.ışte. ben sayamam. sen ònı dediği gibi gelini şeye saşsıñ. ben hindi èdemem. düğünner.ışte onları bilmiyim. oğlan şeyçetsiñ de oraya seni şey.

ADI SOYADI
YAŞI
ÖĞRENİM DURUMU	
DERLEME YERİ	Tabaklar

Metin Numarası: 17

şimdi bu zehmeriniñ yirmi yedisinde, delikanlılar, yanı āskere gitmemiş aşığı yukarı çāğdakıleř asgerden gelenler deyil yanı. yirmi yedisinde bī gış günü olur. gar vurur otutdurur. onnar saya gezerdi. şimdi birini āyı yaparlar. bildīğın ayı derler yani çāñınan donatırlar. ayı kıs kisvesine sokarlar yāni. ondan sōña oña bi ip dakarlar. onu çeker birisi. onu her eve varır oynatır. ondan sō oynatdı mı ōrdan karşılığı bir bāhşıř ister **5** yani. ekseri un, bulgur, būğdey gibi bi şeyler alınıyōdu. o zaman saya denirdi. bunu köyü dōlanır. bir eğlençe bu yanı. aynı zamanda genşlerin arasında, kendilerine bi ziyafet verme. yani onu toplanannarı götürülē. köyüñ bakkalı vardır. bakkalda satarlar. o zaman en geğerli şey lōkum. lōkumu alırlar, yerlerdi. böylede yani bir gelenēge vardı. bi de ay tutulması varıdı. şimdi o zamanın inancına göre āy günāhlarımız tutuyo **10** deniyōdu.

ŞAMAN İNANCI

şaman ilāncı dōrudur. şimdi tūfēķ atārlādı. tenike çalınır mesela. ondan sona ezan okunur, dúvā edilir. yanı kurtulsun ay şey yani günahlarımız tutdu tutdu deye. hatta bizim köyde şöyle bi entiresaņ ōlay oluyō. ismayıl emmi diye birisi varıdı. hocaydı da. ay tutuluyō. eline bi tēnik almış. hēmi çalıyor, hemi de ezan okuyor. yürüyüp **15** gediyo. bi de hācāmād amca diye birisi vārıdı. o da gapıyı bi açıyo, bakıyoki hemi ezan okuyor, hemi tenike çalıyo. kārısına diyūki, dōne kārısının adı, dōne diyō gir içeri ismayılā delirmiş. bōle enteresan bi şeylerdi yanı.

ADI SOYADI	Cemile ÇELİK
YAŞI	55
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul 3
DERLEME YERİ	Tabaklar

Metin Numarası: 18

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

derneg gün başlar düñürçülük. dernek gün başlar. dènek gün başlar. dènek gün pazartesi gün başlar. önce düñür varırlar. gızıevinden allahın emriyle isterler. oturular. allahın emri peygamberin gavli deyerekden, diz çökereg adama yalvarırlar. adam tekrar geliñ dèr. ikinci eveT, ikinci bi dāfe isterler. tekrar isterler. nazıevi tabı bi bi gelmeden vermezler. sonra üçüncü bi daFe de kız ellerini öper girer. tekrar gene tekrar **5** şeyıederler. elini öpenden kērī ikramıederler. gāli çay, gāhve. ondan sōna onnar der, kızıevi, filan gün geliñ der. onnara bi gün tāyınıeder. onnar perşembe gün filan varırlar. yani lōkum, şeker, şerbet ederler. davetıederler akrabalarından. yani oraya giderler. orda başı bütün olan birisi öne durur, öncülüğ yapar. bi kādın onun şerbetini özer. ondan sona erkeklerdá şeyıeder. kurulur. yüzüzüğü filan takma adeti ederler, başı **10** bütünıolan, ilēri gelir. ondan sōna yüzüzüğü keserler ipini. böllelikle iş biter.

DÜĞÜN NASIL OLUR?

düyünü ondan sonra dūyün nişān başlar. dūyünnen nişān birıoluncu aynı gün şeyıederler. perşembe günü yahūt gece olur, gece nişānı. salanıolursa gece olur. kōyde olursa günüzıolur. ondan sōnadüyün başlar. kınacı gelirler. işte gelinçi gelirler. günüz dūyünü olursa alır giderler. eğer gece bi sālonda olursa salōndan gider, on ikide **15** yōhut birde bēle biter. ēve gelir. ōndañ sōna kūrban kesilir. gēlin içeri giler. eller çırpılır. işte tāmam oldu mu?

DÜĞÜN YEMEKLERİ NELERDİR?

yâmekleri işde aynı düyünde. eskiki gibi yemek olmaz, masada yenirler, esgiden gârışır sofra kurulurdu, he. on on beş kişi bi çorbada yirdi yani. hiş, herkeşin tabâ ayrı. herkeş ayrı. başdan önce çörba gelir. sonra pirinç pilâvı, hoşaf, ondan sonra sârma gelir. **20** ondan sonra bamya gelir, tatlı gelir. âkmeğ işte.

MUTFAK EŞYALARINDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

mutvak eşyalarını gap gacaK. biz, mutvak eşyaları porselen tākımı başta gelen. bi de porselen çorba takımı, ondan sōna büyük dāğıtılan tākım içinde çomçası ile işde bu. bi tāvā, bişen tencere tākım, çay bardāğı. eski nē anātıyım. esgiden göca gāzannarınan bişer. aşçı dutulur. iki kādın gelir. şindi erkek geliyō. iki kādın şeyeder. bişirir işde. **25** âşçılığ yapar. olurdu.

ASKER ÂDETLERİ NASILDIR?

âşger geçirme âdeti eskiden dāvet olunur. âşgerleri dāvet ederlerdi. bi dürüm ederlerdi. âfedersin yūkadan bi ısırđırlar yani, geri gelesiye o beğlerdi. goşurdu. işde bu. asgere şimdi de asgeri dāvet ediyōn, her çeşidiynen masāda. gına yakarlardı. gına mına yok şimdi. allēne çoğ olurmuş. asger yani bi yerde beş çocug, altı çocug. **30** şindi iki üç dört yakmayōlar burlarda. yok, yok.

HACI ÂDETLERİ NELERDİR?

hacı âdeTleri bi sene önce hācı niyetleniyo. hac āşı döküyō. niyetleniyo. gedecēne helâllaşıyo. bir ay gala iki ay gāla. ondan sōna bir ay galādar hācı aş dōken olūyo. ondan sona gēdiy. hāgigāt bēle.

TÜRKÜ

kēklik sâğ yanından öter gayanıñ
güzel sâğ yanında gezer mayanıñ, gezer mayanı
gañnı (...) ekili güzel seveniñ
güñdüzün arafa gecesi bayrāmı, gecesi bayram
aşâğıdan geleñ gīnalı deve

gollārim ārīdı yar seve seve de, yar seve seve **40**
 aşāğıdan galdırırlar durnāyı
 yeşilinen doñadırlar durnayı, da yanam durnayı
 keklikden minaldıñ yārim sürmeyi
 keklikden sürmeli yarım mar benim, vārıdı benim
 tamam ölüm. valla yeter bu gādar biliyom ya, ēski türküler. biz eski garıyık. **45**

SİZ NASIL GELİN OLDUNUZ?

bēnem mi. ben nāsī gelinolen. beönce, düñür geldiler. şindi düñür geldiler. yāni bizīyi
 birez iddālī oldu. bi iki isterimiz oldu. sona illāki dedi bizim şey, gāyñana düñür çıktı.
 sona, ben zōrlādı. gene bizim gaynana da yālñızdı. perişandı zavāllı. geldi yalvardı
 malvardıysa da bobamñ gōñü olmadı halde, bizi bī şeyetdi, aldaTdı. bi yōrūddü. sōna,
 geri aldılar evimden. dūğünēslerik dedig bizde. gāçıracā oldulař. sōna **50**
 dūyūnetdiler. düñür geldiler, işde allānemriyneñ. neyse, gıncacı yeldiler, gelinçi
 yeldiler. eveli sayāydı. sayā yetdiler beni. āl çuFa, yeşil çuvā. ondañ sona entēre ayāña
 ıskarpın. sōña başı bütüm gārılař duvadı. yani añnımıza bi iki āynı sokdu. bi ardına, bi
 öñüne. āynı, āynı şöyle yuvarlak aynalādan. bi de arkasına sōkuyō. yāni duvadırlā. iki
 gārı geldi. duvadılā. ben ufādım. on yedi yaşında filan onaltı yaşında. neyse **55**
 duvadılā bizi. bindirdi. şey, eveli şey yōğudu. taksi, münübüs yōğudu. bi cip o da
 emirdānda ya iki ya bir. yoktu. yaylı yapıdılar cāmiden şey getirili. büyük gırkız kilimi
 derleşdi. o kiliminen böyük yaylaya atalā. āt arabasına biñdirdiler bizi yani.
 āmcamızınuşāğa bi dolaşdırdı, mezārın yannı. yani bizim gaynanayı çāğardı. ben ne
 vericeñ dedim. o da bi inēķ veriyom dedi. ēndirdiler. işde bēlelikle gālinoldum **60**
 geldim. ne olacaK? nikahākmē yedirdiler. bēle oldu. zabañ duvāmı aşdılar, başıma
 arpa, būğda saşdılaş, para saşdılar. kōlü biriķdi. ālini öpdüm. bēlelikle bitdi. bizim
 dūğünde çōg içmişler. çogıçen olmuş. benim dūñ şenlikli oldu; amma işde gāynanam
 gāribidi. yani kendim güççüğüdüm. gıymatım o ğadar oldu. kendim, kendi kendimi
 yetişdirdim meñ. **65**

ARANIZ İYİ DEĞİL MİYDİ?

İiyidi de yāni, gāynanamın gocası yōğdu. yani ben hem gadın yerine, hem erkeğūişi yaptım. yani gārı evde az dururdu. iki ondan varıdı çocug. bēnim dört sene olmadı. sōna oldu çocuglar. ilk gızım bu. çocuglarım hepsi mutlu. eyi şükür. ikisi mēmur. hePisi ekmēni aldı. bi bu evde. bēle. büyükölum evde. öbürlerinin hePisinin nāsibi gúrbeTde.

ADI SOYADI	Cafer ERYÜREK
YAŞI	74
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Tabaklar

Metin Numarası: 19

DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

eveliden, şindî misâl bizim bilâkis şurdaki evîñ sâyibi varıdı. āġölun_ali derdik. bi sürü deligañlı genşleş, gız başı olu. gız başınıñ yahınına bakmáya çoK çalışıdıK. o dñe. aldı mıdı hePicīmizi, o geliken zāten pırna pırna oluduK, gaçadıK. guvalardı. adam saygılıyin dayĪ yaklaşdırmadı. görsetmezdi. gız başın içeriĊde gapıyı gapadır. içeriĊde oynadır. (...) penceriĊden baKannarı geldi mi o guvalardı. şindi māşallah çıkıyoK **5** meydan yerine, erkek garı, garşı garşıya, ha babam de babam oynuyō. oynuyōlař. şindi yatı ōyle oldu. kimse kimseden çekinmiyo. sona saygı bakımınan geliş, daha řu gün ōldu goca garılar bi ěrkēġi gördü müydü fevgalede ayā galkıyı. iki dönüm dört dönüm başı yerden; fakat genş gızlarıñ üstünden atlasan, ayānın üstünen_atlasan kimse aldırmiyo. annaşıldı mı? kimse aldırmiyō, bē indi de paralandı millet. eveliden **10** çoK fākiridik, fākiridik. kendim de bilizāt fākirlġi çoK çekdim. çoġ_ūġrařdım, mücādele ettim. allā şükür yalnız sekiS dene çoçug_oldu, sekizinġ de gurtardık. iřte iki ōlan varıdı. ikġsinden birġsini gümrük memuru yapdım. birġsini ōretmen_ettik. gızları da çıkarttık. hepsini erlerine vēdik. erleri çekiyō gaygısını. yalnız galdıK. tek. on senedir tek başıma yalnızım. hanım ōleli on sene oluyor. hasılı kelem şimdi iřtē, hāsta **15** oldug_allah tarafından. bi şey_oldu. ōndan gızlar gelip Īzindeleř şindi āvrupada onnar bakıyorlaş. o şartlaş mecburen başıyorlar da allāh rāzı ōssun hepsinden gene de çoK güzel. çārmadan hangısını çārsām yani derħal gelir. benim halimde bōle oldu. allā rāzı ossun uřaklařdañ, gızlardan da yani. yani hepsi bu bir ayda gızlar baxıyō. undan soñā mecburen ōlanlar var. iki ōlan, unnar bakacaK, iyiyim, allā şükür. şimdi kendim de **20** pek düşkün bi kimse olmadım. yani iyi kötü gezebiliyom. sol_elim biraz iř gürmüyō ya

solçelim; fakaş sâ taraFım iyi. allān böyün küne şükür. iyiyim şindilik. vaļļa arķadaş ne yaPaļım.

ESKİDEN KIZ NASIL İSTENİRDİ?

esgiden genÇ görür de, birine filan köyde yāhutki filan gomşunuñ gızına, kendi kendine bi sevgi düşerdi. illā bunu baña alın derdi. duyurur anasına babasına. yāhut **25** goñşusuna duyur. goñşusu der, o köyde aynı köydeyse işde bunnar dūñür gönderiler, allānçemri peygamberin gavliyen diye. o da adamdan mināsib görü de olanı beyeniyōsa, seviyosa tamam. bende allānçemriyenen veriyōm gızımı derdi. şimdī başka köyden gelende bi görücü usulü filanda gız varmış diyo. gāliyō, adam oluyunan beraber. misal bakıyō. kendi kendine oturuyō bi sōPbet yapıyō. beyenirse gıza dūñür salıP **30** geri gelib gızıñı olana gızçevide mināsib görüse birbine ālıp veriyōlaş. alıP beriyōlaş. ēyi oluyo işte. inşallah bōle gidiyo. yabanda, yalıñız avrupa işi şimdi, işi gızçişine geliştig. bōzdu. usuliyenen, görücü usulü geliyōlaş ya burdan olanı götürüyō, yāhut ki gızı būrçalıyo. uymuyō birbirine. bunda, çok yüzde gırKa yakın bozūlmçoldu. götürüyō adam olanı. götürüyō, olannan añaşamıyō. geri gel mecburen. geri yurt dışı ediyō. **35** orası da geri geliyō. kız da oļsa ôle. gız da oraya uyum sālāmıyo. bāKıyoñ olan goyuP gidiyō. gız yalıñız galıyō. bu sefer ayrılmak ıcaPçediyo, mecburçoluyō, ayrılıyō. böyle oldu. şimdi iyi KōTü çimçilīĝe devamçediyox. bi de su geldi. eyi kötü o sudan da yiñe geldi. istifade edilecek. kōylü istiFade edicek allāçİzin verse.

ESKİ ÇİFTÇİLİK ALETLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

tek pullūkdu. biz tek pullūnan. bi işde öküz goşardıg. öne õruyunan sürerdi. dolaşır **40** geliş cızı cızı, cızı cızı, on dönüm yeri, on guñde sürderdig. şimdi yüz dönüm yeri motur bī günde halediyō. ākiP biçiP āline vèriyō. bişer geliyō, bişernen yalıñız başıña, benim kendimin şāsen, õtuz dönüm bi yerim mar. yèni de evlendidim. kendim bişdim. bir ay uğraşdım. onu hemi dırminā, añaana tırpannan bişdik. bir ay uğraştık. o zamanın devriñde bir ay uğraşırdıK. yani yüz elli, iki yüz kile hārman galdırırđık. arpa buĝdā **45** İyi tarla, benim tarlam da İyi. şimdi otuz dönüm yeri motur icātçoldu moturunan gediyo. bi sürdürüyom, paraynan. bi de āktig miydi āļtçüz kilō ārman çıkıyō, āļtçüz kilo. çök ilerledi çifçilig de yāni, çifçilig iyi oldu. çok güzel ākin oluyō. bi günde

evelden ađusdosun bilmem kařına gadar dūūēn sūrerdig, yāřlı gānç. řindi herif ũç gūnūn iinde hārmanı galdırıyō. arpayı, buđdayı da sātıyō. iři bitirdi. iřler **50** bōyle arkadař.

şU ANDA İFTİLİK YAPIYOR MUSUNUZ?

halā dāha kendim yapacām. řimdi tārıam nādas oldu. hazır ekime. tōhūm yok. tōhūm bulacāz. yūs kile tōhūm alacām. ōlannar var. iki ōlannar gerçi mēmur. ekecēm gene onnarı řeyinen ōlūrsek oñnara galır. ōlmessek kendimiz hařlarıg. nāsip neyse o olur. tabi ta ōlanın birisi řırnakda, silopide haburda, gūmrūk memuru. birisi ōretmen **55** emirdānda. yalnız allah rāzı ossun, āđırdıg mı yetiřiyō. hastalıđımıza, řuña, buña.

NEREDE ŐĖRETMEN?

emirdāna geldi. garacalař kōyūndeıyđi. emirdāna geldi. řimdi emirdāna tayin oldu. emirdānda alıřıyō. gōrev, garısı da hemřire ēyi. orda mecburen ākřamları buraya yakın goñuřmag in gelir gider. āđırdıg mı gelir. iy řindi iřlerimiS. eyi kōtū o ocugların da iři eyi. řimdi gızları da gelin ettik. gayli erleriılen. tabi herkēřin kendi gōrevi. **60** oñnarın, gocalarınıñ gōrevi. oñnar da onu besliyō. be paralılāđdı. ũř denesi zaten avrupalı. avrupaya getdi. biriciķ kōydeki gızımız o da, burada, benim mūlkūn ũstūne istifade etdi. davar mal bagdılar. oñnar da iyi oldular. řimdi, ēyiler. yani kendi kendine herkeř besliyecek. o gadar řey etdiler yāni iřleri eyi. yalnız kendimiz, iřde son zaman hāsta olduk. allahıan geldi. ne yapařım, bōyūn kūnne řūkūr, gene de biñ řūkūr. **65** bu gadarlıđımıza. gārı ōldū, yalnız galdık. ōn sene yalnızlık ektik mecburen. řindi ōlan gidıyō gōrevini. devlet memuru ikři de oñnar oraya gitdi. iřini bırak herkēře bi istikbāl lāzım. āramıyon. bir ayda gelen giden bakıyō. ōlannar bakar. burda mustafa var. gūçūk, ōretmen. allah rāzı ossun temelli gelib gēdiyō. gelir gider doKToro gōtūrūr. řūra gelir, būra gelir. lāzım oldu muydu ārız, iřimizi gōrūr. goñu goñřu da iřde **70** gōrenler eyi. merhaba ederler. dıřarı ıkarım, řōyle kendim, cāminiñ yanna. eyi kōtū gelenneñ gedenneñ goñuřurug, merhaba ēderig. allān bōyūn kūnne řūkūr. dīlim rahat. dilime sol elim muazzam dēel. yani iř gōrmūyō. o da gōreceg enřallah. bizim iři biz bōle.

HACI ÂDETLERİ NASILDIR?

tabi hâcıya gidèrkene, hâcı yâmek dokerler burada. bol dâvet ederler. goñu goñşu, **75** eşi dösTu. köydeyimiş, efendime emirdânda yine deşse İyi tanıdıklarına davetiye gönderilê. hacıya gèdecènden bir hafta, on gün evel misâl yemêge döker. gelîler. allâh razı olsun bütün millet yer iki gün. yani bugün sabâtdan akşama kadar muazzam bi gün olüsa yabañdan yènr içilir. hâcı pilavı derik. oña biz hacı pilavı deriz. ondan sora da burdan aslın da hõcaynañ ili şeynen ilâhinen, tekbiğ ararakdan mesâyit gelîse oña **80** bindiriler, gederis. allah da orda nâsib edirse geder, gezer geliris. işde bôle.

BURAYA NEREDEN GELMİŞSİNİZ?

biz onu tāmamen kestiremiyök. şimdi kimisi diyö orta asyadan gelmiş, kimisi kelkürT musuldan gelmiş. bura bôle. yanî herâlda kelküt, esas herâlda vâziyet şeyden ırân o şeylerinden gelmişik herâlda biS. bize de işTe indi dâğ gasımdağ yörüg gısm, yörükler var. unnar bize muscalı deçler temelli. bize muscalı derler. herkeş bilmez de ben **85** faKaT antalya yörünü çok iyi biliyom. gèzdim. gara goyunnu, gara yeçili. unnarın isim mar çok da adamlar yani çok da sevdim. bilakis serik yaylalarında çok gezdim ben. alavere ederdim. karısı gızı hiç müsafirperder. akşam sönü var, gocası yokdur. müsafir ol. hay hay buyrun. dibe yerini eder senin. gocası gelir evin. kimse yögüsa bile yerini eder gelir akşamdan yemēni yedirir. içeriye yatırır. gelir gucası adam heç **90** zoruKmazlar, vay gısganç yoktur. geliş ekmēni zabā namazını da onu alır geder. zabalayın seni gelini kadını neyse o suvuşduru. gene çok ta müslüman adamlar. allah razı olsun yanî çok müslüman adamlar. ben sarıK dağında, anamıs dâğda çok gezdim. anamòs dâğı alavere ederdim. geder oralarda guzu alırdıK. goyun alırdık. önnarın erkeğ yetişirdi goyunu, guzusu. antalya Serigde çoğ ekmēni yedim. allah bin bereket **95** versin.

ORALARDA HİÇ UNUTAMADIĞINIZ BİR ANINIZ OLDU MU?

yav zorluK çekdimiz yıllar çoğ oldu. ben esgideğ yayan, biS ılığından mal alırdıK. Konya ılığından çifteleri bazârına garadan sürer geliğdik. yayan paltomuz olurdu eyi kötü gece yatmıya. sürer burda satar, cuma günü oranın bazarıydı. cumartesi gün oranın geri dèrneğeydi. ordan süre süre cumaya çiftelere çıkarırdıK. çiftelerin cuma **100**

bazarında satardık. eve gelir yatar, cumertesi gün oranın derneğine geri. oto ,açık gamyon, otobüs Falan yog. o zamandan ne bulusag, onnan yetişmeye çalışırdık. bazı yetişirsin, bazı yetişemeñ. gamyon bulamañ.

DERNEK DEDİĞİNİZ NEDİR?

çiftelē ılgından oraya sürer, bi gece burda evimde yatardıg. geri dernek, bazarın dèrneği birikiyō. yani hazırlan uzak köylerdeki gelib, bazarın derneği diye oña diyom. yani **105** ha bi gün evel, bi gün evel toplanmaya başlar. oña ge o gün gene bazar olur ona yetişiriz. òndan, alır geri tadil günü süre sere gelirik. sona ben gonya aksarayından çok yayan goyun getirdim. gonya puñarbaşı vardı. gonya puñarbaşına gadar, ordan bāzı vagona yüklerdim, bāzı ta burlara gadar sürer gelidik. ò zamannañın çok eziyetleri çekerdik hagigatan. ò kürç köylerin arası üç dört saat. ahacıK derler, dört beş saat **110** gedersin. arası şey olmaz. sıcağ, olur goyun guzu yolda çoğ eziyet çāktik. acaba bi bostancı geçer de bostan arırmıyık, yanarıK cayır cayır. onnarı heç unutmam. yani hakiKatan daha şeyinde garpız gabıgı atan olusa, gamyon geçerse, açık gamyon, gabıgı kemirmeye yörürdüm, yolun üstündeki. böyle günnerimiz çok geşti. òrda dauar gelir esgişerde satardım. hālyıya babamdan bi teg öküz, bi teg eşek galdıydı. sekiz dene **115** cocug oldu. sekizini de yetiştirdik, böyütdük eyi kötü yuvadan uçurduk. tek başımıza galdıg işde. işte ôle.

BİZE ASKERLİĞİNİZİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

úala askerliğimde ben dokuz yüz eñli İkide asger oldum. hatay dört yola getdim. yalnız ben allha şükür, nası acemilimde vardım üçüncü tabur, er gararğahına geri ordan tēris oldum geldim. orda bi sekiz ay topcu olarak getdidik. şey, etdik, çalışdıK falan bizi **120** çavuş gursuñā göndüle. o hataydan bursaya geldim. üç ay da bursaya asgerlik yaptım, gurs gördüm. geri getdik çavuş olduk. hasılı geri orada çavuş olduk tam yirmi dörd, ay günü gününe. on birinci ayın yirmi İkisine yedinci ayın yirmi İkisinde getdik. ordan da geri yedinci ayın yirmi İkisinde geldik. günü gününe tam iki yıl asgerlik yaptık. asgerlik yaptık. ò zaman asgerlik de perişanlıgıdı. biz moturlu topcu yduğ. gene biz **125** iyiydig. hele piyadeleri gördüğ müydü, perişanıdı. yayañ yapıldaK, yemek yenmiyo. gelen yemekler içi gurtlu. banya, bamyalar. neler çektiğ. fagaT bizim rahatımız eyiydi.

biz gederdik. nereye gitsek, gördüler mi, piyadeler bizi gördü müydü. siz şey gibi yaşıyoñuz derlerdi. arkadaşlar birbirini gördü müydü. fakirlik, u zaman asgeriye de fakiridi, devlet de fakiridi. şimdi maşallañ kime getsen para çok. şimdi allā razı **130** olsun devleT şeyıdiyo. hata baK kendim de bākurluyum ben. ayda da iki yuzıallı iki yuz altmış bin lira para alıyom. kendimin de az çok reşberliğı var. iyiyik, şükür allha. iyi olmak lazım. dünyada kèndinııy olucün, ondan sona ötegi goñşunun iyilini bekleyicin. evela kendin iyi olacaKsıñ. sona goñşudan bekleyicin. iyidir şindilik. millet paralandı. avrupa çok paralandırdı bizim emirdāğ muhitini. emirdāğ muhiti çok paralandı **135** arkadaş. çifçilig işi goyleleşdi. işde böyleyken hani ne dèyim başga, daha işde ben bura mal besliyodum. gotura, otuz dene, gotura, otuz dene danam marıdı. alıP gaçı alıp toplayıP getirip besliyodum. o üç ay beş ay götürüp satıyoduk. ôle ekmek yiyoduk. yāyan yapıldak yollarda. şimdi kimse yayan galmadı. herkeş vesayidinen gediyo. akşamı nerdesē yaú geri oteli buluyo. emirdānı ya evini buluyo. biz günnerce **140** gırlarda sürünürdük. ha bizim köyden bilakis çarşamba gün oldu mu, gırk dene çerçi arabası gederdi aşığa. ali çomaklağ, güççük hasan o yanna dōru. şimdi heç herkeş maşalla paralandı. çok paralı bizim köyde para var. avrupalı çünkü. herkeşin bir iki adamı var avrupada. bi benim yoK avrupada. işte benimde tabı onnardan da az çok, gızlardan da az boz istifade oluyo. olmasa da, ôlannar memur burada. herkeş **145** kendini gurtandı arkadaş işde.

BURADA BİR GÜNÜNÜZÜ NASIL GEÇİRİYORSUNUZ?

şimdi hasda oldug argadaş, ēvdeyim. sandalle, kölegeleğe sandalle atıyom. eyi kötü devlet beşon guruş veriyo. accıg da birikmişim marıdı. birikmişiz var. onnarı harcıyok. ôlannarın, istediğimiz zaman ôlannar götürüyo. Filan yere , doktoro moktoro oldu muydu ôlanlar götürüyo. geri getiriyolar. gālinler gelib bazı yēmek yapıyo. **150** böyügölan ta şırnakTa belki de ta onun yanna gidecēm. ileğı dōru. şimdi avrupalılar getti miydi.

ZİYARETE Mİ GİDECEKSİNİZ?

hayır belki de yaşamiya. o geleceg. kendi uçānan götürüm baba diyō o gün telefonnā gonusduğ. burda ôlan var, bunun yanda duruşum. hasılı şimden kerı işte perişanlığ şinđi

başladı bizim. yo bakıyolağ allah razı ossun. allah razı olsun bakıyolā. şindi **155** hangısına āızımdan daha bārı çığırım öğkelendi midim. heç kimse tık diyemez. kimse tık diyemez. daha diyemez. bunnar torun, torun çoğ maşalla. yirmüiki yirmüş dene torun var.

YAŞINIZ KAÇ?

yaş yetmiş dört. yetmiş dörde de yeni girdig. hindi yetmiş üçü bitirdig. yetmiş dördün içindeyim. **160**

ADI SOYADI	Celal DEMİR
YAŞI	73
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Ağıcık

Metin Numarası: 20

BİZE ASKERLİĞİNİZDEN VEYA GELENEKLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

türkü işinden ben annamam da, asgerlik işde büleydi arkadaş. burdan biz tā hatay dörtyola gittik. hatay dörtyoldan çavuşlığa geri bursaya geldiK. o bi tersine. yani biri bi yanda, biri bi yanda. devletiñ işi. moturlu topçu yduK. iyİdi yani. işimiz var hindi. afiyet ossun. esgi günner getsin. gelmesin. şindi iyi şindi.

UNUTAMADIĞINIZ BİR ANI OLMUŞTUR. ONU ANLATABİLİR MİSİNİZ?

vaİla işde bu fakirlikler unuTmuyog işde. yollarda sürünüyöduk. perişan oluyöduk. **5** şimdi nereye getsek vesayide bindiñ mi geri tak, ya köyüne geliyoñ, ya bi şere çıkıyoñ. orda yer yōsa, uzagdayısañ, evelden kürtler de yemeyi bilmèzdi. aç susuz gezerdig. isterdik. ekmē bi yā alınmış çökeliylen yūka veriledi. onu da yiyemessin, daş gibi olurdu. onnar hiç bilmezdi. onnar hele (...) mı olurdu nası şey idim. yāni yiyemezdiK, çökelegleri. daşman gırlacaK gibi şey olurdu. e orlarda ne bulusañ onu yer, **10** gezerdiñ. eyi kötü isteyip, yèyip, perişanlınan vaKTı geçirİdik. FagaT şindi allahā şükür her şeyimiz iyi oldu. bizzat bizim köy çoğ iyi oldu ya, tembelig hindi de. çalışmıyog. avrupıya bôğrünü verdi milled az çok ordan istifāde ediyō. hep tembel oldu. hindi de çalışmıyō milleT. öyle kolaydan yemiye alışdı. milletiñ hindi gāli işi paralandı. kimse kimseye boyun eymiyō. işci bulamıyoñ hēç. evelden bi acıg varlıklı adamı gördüg **15** müydüg fakirlerin ya ayā gaKardı, ya yol veridi. misal şey olurdu. e şindi kimse hēç diñlemiyō. ama şimdi iyİ. öyle şey etmeden herkèşin az çok bi şeyler olmuş. bōle hocam işde.

SİZİN ÇEKMIŞ OLDUĞUNUZ ZORLUKLARDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

fakiridigö zaman. çalıb çalamaynan oxudabildik. memurödelim, memur edelim deyın çalışdıK arkâdaş. allāhā şükürönnarı da, ölannarı mēmuröettik. Kızları da işte **20** èrlerine vèrdik. gocaya gètdi gızlar da. yuvadanöuçurduk hēpsini. tēk başımıza galdıx. garı da öleli on seneöoldu. yalıñız yaşadım. on senedir aşşā yoxarı yalıñız. bi işte güz āylarında avrupalılar gelirdi, ölannar. tadilöoldu, üçöay tadil giriyo ya oözaman ölannaröolur yanımda. vaKıTı geçirdigöèyi kötü. şinden sonnā nemiz galdı dünyāda. işde bir ayāmız guyuda bir ayamız çukurda dèyen gibi. kilōmetre doldu. gāli **25** beklıyoKöallah hāyırlısıñı versin. hāyırlısıñı versin cenābı allah. zırıncııtmadan aışın. ayaKda aışın amānātini bizden.

ÖLÜ ÂDETLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

şimdi gardeşim ēskiden bir kōmşu ölür, gomşu ölü. herkeşöölüsüne gelir ve o ölü èvine iki gün üç gün goñşular; köyde kimömarısa yèmek taşırlardı. ölüöevi hēş bi şey yapmazdın. goñşular getirdi. önnen ölüöevi de yāni yèmek yapmazdı. ötēği bi çeşid **30** ötēği goñşu bi çeşid yèmek gelirdi. üçüne gādar bunuñ önnan sōna, üçünü bi kendi ev sāyibi yedirir, ölü sahibi. bi de yedisini yedirir. kırkı gelir sırayā gırx gün oldu muý da gırxını yedirir ne vèrşe yavan yaşık çārşıdànöosun, evinden bişsin yāpsın gırxını yedirir. onu geşti miydi bi de elliöki günü gèce dur gaç, gèceleyin bi mezerde başucunda bi guran, yāsin okunurdu. elliökinci gèce eti kemiğindenöayrılımış diyin **35** sōylenti varıdı. اساسında elliökinci gècesi bunu herkeş bilip herkeş yapmaz da; faKat bilenner, duyannar, acıg hoca kesimöolan yāvüt hocadan duyannar gara helva yapar, bilmem ne yapar. elliökinci gèca hoca baş üçuna götürür, öKudurlardı. ondan sona yılı gelir. bi yılında yemek yediriler. yılında da yèmeğ yedi mi, gırxında, yılında yèmák yedi mi di ondan sona galli heriFin şeyine göre, adamın varısa elinde hayıröäkmēğ irelde **40** verir. ölüşün dēl de. gāli bi hayır äkmeğe, davet ekmeğe verir yedirir. ölüyü böyle. üçünü yedirir. yedisini yediri. gırxını yedirir. bi de yılını yedirirdi. elliökisinde, dediğim et kemikden ayrılıyomuş deye. hoja guran okuyan bi kimse yāsin oxuyan bi kimseyi gara helva edilirdi. o yenirdi. onunu da baş ucunda yāsin okunurdu.

BURADA AYA TÜFEK ATARLAR MI?

ay dutuluyo derler. ayın bi taraFı garallıxın olurdu. teneke çal, tūfāĝ at, davul çal **45** öyle olurdu. eveT kimisi tūfāĝ atardı, kimisi davul çalardı. kimi di teneke burdan āyı duTmuŞ devlē. şeyi onu gurtarmaya çalışırdın.

BU YÜZDEN Mİ TÜFEK ATARLARDI?

bunun içine āyı dutuluyo derlerdi. ayın öñüne geçen olmuş, ondan gurtarıyo. işde allāh tarafından neden şey oluyosa teneke çalardık, davul çalardı, silāh atılırdı. çocug. o nerde duyacak. işte yalnız adet böyle yapıyoduk. bizler kendimiz de gördük de, yaptık da. **50** yani ay dutulu, güneş dutuluyo ya, güneşin şeyine bilmiyorum. hindi camdan baxılıyo falan güneş dutulmasını aya dōru böle silah atılma, teneke çalma, davul çalma, gēceleyin yapardık. biz kendimiz de yapmışdırık çok sefer. yāni dutuldu, ay dutuldu deye şey olurdu. ya onun mu faydası olurdu nası olurdu, birez de birkaç saat sōna da bi ay gurtuldu denirdi. ışırdı ortá yer. ışırdı böleydi. **55**

ADI SOYADI	Dudu KÖKTEN
YAŞI	70
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Dağılgan

Metin Numarası: 21

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

gederdiğ çalgılarınañ, şeyinen. oynardığ, gulerdiğ. kız gelin olurdu. görüye gederdik. ardından gederdik. eski şeyler böyleydi.

KIZ NASIL İSTENİRDİ?

bakardıñ. kimiñ eyi gızı var. kim zengin. kim güzel. bakardıñ işiñe gelene gederdiñ. öluñ isterse, kız da isterse düñür olurdun. bitiridiñ. nişan dakardık, düğün ederdik, gälin alırdıK. işde öle böyleydi görenemiz bizim. hindi ölannañ kız biliyodü. anaynan baba 5 bilirdi eveli. anaynan baba gēder, bitiri alırdı. bayrak kaşkardı. gına yakmaya gederdiğ. gälin almaya gederdik. neler, neler, neler. ôlēydiğ yavrüm. gardä olurdu. odalardan müsāfir olurdu. ataş yanardı. zoba nerdeydi. şey nirdeydi. ēsgiden bōleydi. hindi her şey oldu. yemek dökülürdü. geri döner goñşular davet olurdu. çōğudu, annadiyom işde. böleydi ölüm. hindi ne biliyim. bilmiyom valla hindi düyünneri, müyünneri, 10 böreğe, çöreği ederdik. nişan daKmaya gederdik. başımıza zinileri alırdık. böyle üsdüne alı yeşili örterdik alaylaşır gederdik. köyden köye, yürüyü yürüyü bōleydi yavrum eskiden.

GELİN NASIL İNERDİ?

gelini de atınañ indiridi. ata bindiridig. al duvaK vuruduK tozaklı. altınını getiridik eve, gazanı dolandırıldık. indirirdik. onnarı biliyom yavrum. işte getirdig atınan getirdik 15 gelini gazanı godular dolandırdılar altını parladı parladı endirdiler. o zaman olan mūlan gonmazdı yanna. gaynana, gayın baba, büyük gayın indiridi. he gelinneri öle indirig biS.

HACI ÂDETLERİ NASIL OLURDU?

o hazırlanırdın. parañı deklerdiñ. güzel elbiseni düzerdiñ. hacıya niyetlenir gederdik. allah nasib_ederse ben yeñiye gèdecem de. ôle olurdu, ôle olurdu o da. yemek dökülürdü. gurban kesilirdi. ondan sona hacıya gedilirdi. **20**

YAYLAYA ÇIKAR MIYDINIZ?

zaten baharın goyunnañ guzuynan meleşi. inek ôrüşü, biz_ardında gederdig. yaylaya çıkardık. bi aleychik tutardık. goyun guzu yāyılırdı. seçerdig, sāğardık. süt bişiri, gaymak dökerdik. ôleydi bizim_âdetlerimiz yaúrım. eşşeklere yüklerdik göçü. eşşeklerinen gederdik. geri gelirdik. geri gelirkene pendirleri, tulukları yāğ basar, böyle sarardık eşşeklere. gene goyun guzu ôğümüzde, biz ardında ener gelirdik. ôleydi âdetlerimiS. **25** on beş yirmi aleychik gederdik. ävimiz aleychiğidi. çığdan ev dutar içine girerdik.

MESELA O TOPAKEVLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

topag_evlerde vārdı. bi topag_ev vardı. bi aleçik vardır, bi de çadır dutulurdu. başka bişey yoğudu. aleçik, aleçik derig. aleçik dutardık. etrafınnan gāzıkları çakarsın. sundurmalar şey_eder, çığ dolardık üsdüne, çadır çekerdik. üç_ay durudug onun_çinde. yāmırda yāşda, ıscagda onun içinde galırdık. öle şey_ederdig biS. aleçik derig. **30** aleçik, aleçik, ôle derdig. daha vardır benim sundurması, gāzıgı, çığı. vardır benim şoralarda. he ôlēdig. onun içinde üç ay galırdık. hemı sağan sāğardık, hemı gaymāmızı dökerdig, hemı yāğī pendir_ahırdık. bi o şu gadar yerin içinde, böle duruduK. ya yavrım mōtur nerdey, mōtur nerdeydi. şey, biçer nerdeydi. elimizinen äkin yolurduk. araba, öküz arabasıynan sap çekerdig, harman yerine. sapı saçardık. düben sürerdig, **35** toplardık, sāvırdık. buğdası bi yanna, samanı bi yanna çıkardı. ôle ôle gazanırdık biz. hindi ne var. hindi valla uçānañ gezīler. o zaman ôleydik. ayāğmızda, gara yemeni derdig, bi ayaKKabı. bu bulursak gopardık_onu, hilan gara yemeni almış, çocūna, çolūna, garısına denirdi. esgi Fagirlikte ôle ôle gazandık, bugünnere geldik gāri.

KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

altı. üç ölüm, üç gızım mar. amin. dördü ğavurda, ikisi burdaydı. bunu da salıyom. **40** beşi de ğavurcu oldu. şimdi bu da gediyo. bi gızım galdı. yalnız onnan herif işde bu da

ikimiz galıyog. ötėkleri getdi. bu gızımda izinde. oĝollarım izinde. yarın hepsi gediyo. allahızın verise belçikadalar.

HEPİSİNİ OKUTMUŞ VEYA MESLEK SAHİBİ ETMİŞSİNİZ.

āmin. okutdum, okutdum da burda bi iş sālbi olmadılar. ğavuŗa getdiler. çalıyıolar. ākmēni gazanıyo ŗŷkŷr ēyiler. hepsi āv aldılar emirdaĝandan, eskiŷeherden. herkiŷ **45** bildini edip gediyo. ellerinde var ŗŷkŷr. bunu da ay baŷında gŷtŷrŷyolar ora. he bunu gŷtŷrŷyolar. ğavur garısıynan āverdiler, gŷtŷrŷyolar. yeter yavrum.

ADI SOYADI	Vesile ÖNCÜ
YAŞI	59
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Dağılgan

Metin Numarası: 22

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

görücü usulü evlenilir. düñür gelir, gız olanı beyenirse. beyenmesse de, babası verise varıdı, evel. şerbet içilir. ondan tekrar nişan daKılırdı. biray sona düyün olacasa biray sona da düyün olur. gına gecesi olur. gelin alınırđı. dört gün düğün sürer. böyle işde. dört gün. bi gün bayrak kakar. börekler yapılır. helvā, bōrēk, yemekler her türlü. ertesı gün okuntu denirdi. okuntu günü. o zamanda olanıevi gızıevine gelir. ertesı günkü **5** gızıevi geri olanıevine gelir hayırlı olsun deye. daħā ertesı gün gına yakılır. gına gecesi dördüncü günde gālinıalımı olur. ondan kelli duvaK günü olur. ertesı gün gene goñşuları çāğırısıñ. ortalığa çerez gorsuñ. fındık, fıstık, ne varısa nohot, püskügüt. gāliniñ duvāğını açarlar. gāliniñ gucāğına da bi çocug verileğdi. olanı ossun ilki dēyi. böyle. adet işde böyleydi. hindi bi günde hepsi. böyle olurdu eveli. **10**

HACI ÂDETLERİ NASILDI?

hacı adātı, işde yāmek yedirilir. bir ay ikıay evel. hacılar ondan sona, eveli arabaynan gederlerdi. şindi uçanañ. her yeri ziyaret ede ede gederlermiş eveli. yemek döküyolaş. pilav, sarma, hēlva, böreg. evelki börekler hindi hazırıekmeğinen oluyo. o zaman böreklerinen reçelinıüsdüne hēlva böreğe keserler. böyle ortasına onu gorlar yerlerdi. düğünıekmēğī yaparlardı. eveli yūka biri de geldi mi, boynuna ekmeğe şöle **15** geçirileğdi. başlanırken helva getiri, dizerdi. öleydi adetler. şindi yūka filan kaktı. yok şindi.

ŞİMDİ YAPILMIYOR MU?

yok, ya hindi yapılmıyo.

PEKİ ŞİMDİ DÜĞÜNLER NASIL YAPILYOR?

şimdi de bi gün evel, şindi aynı yemek, gene veriliyo da, salonda oluyo mesela. şey bi gün başlıyo, ertesi gün bitiyö. hemen iki günde, bi günde oluyo işte. akşam **20** düğündeydi. suvermezde. bi gün gına gecesi oldu, bi günde avluda balo yaptılar, orda bitdi. şimdi öle. perşembe günü kakardı eveli, pazartesi günü kakardı. şindi hangi gün dek gelise oluyo. adet öyleydi. bayrak kaldırak derdik. ya perşembe ya pazartesi. şindi cuma da başlıyo, cumertesi her gün başlıyo, işde bu kadar işde. dudu aba da eyi bilir yok mu evde? o da eyi bilir, onlar daha yaşlı. işde bunları biliyom. başka bilmem. **25**

ÖLÜ ÂDETLERİ NASIL OLURDU?

öldüğü zaman, bi gün işde öldüğü gün, eve herkes yemek getiri, ölü evine. eli ayâğı dutmuyo deye goñşular yemek getiri yediriler. iki gün üç gün böle daşınır yemek. sona üçünde helva yapılır, bişi yapılır yağın içinde böle mayalı bişi kızardılır. onu dâğıdırılar. akşama gene yemek veriler. her türlü, her yemēğenden. üçünde, yedisinde veriler yemek. bi de gırkında yaparlar. ondan sona seneden seneye yediriler yemeğe. böyle **30** burların adeti.

MÜBAREK GÜNLERDEKİ ÂDETLER NASILDIR?

bizim burlarda pek yok da, şehirlerde olurmuş. he top atılırdı emirdâğdan. eveli topun sesine yemek, top atıldı mı imsakda şeyde sahurda yemek yemezdik. top atıldı bitdi diye. hindi saatinen uyanıyok. işte ya davul çalınıyo, onnar var. ramazanda terefeye gedilir. birbirini davet edersin. ramazanlıkda yemek yedirisin, sevab olur deye **35** Fagirleri. böle işde adet. gurbanda da işde gurban kesilir. yedi eve dâğıdırılır. gelen misafirlerineñ beraber yersin.

ESKİDEN MUTFAKLARDA NE KULLANILIRDI?

esgiden bi sergeniñ olurdu. gapları cizer, he sergen.

SERGEN DEDİĞİNİZ NEDİR?

taKdayı şöyle çakardıñ şu şeye kadar. aşşadan onnara gapları çizerdiñ. sergenlere öle. böle mutFak narasın. o zaman aygaz bile yoğudu. ocaK yakardıñ, gaz ocağı varıdı. **40**

bi de gazıocağı vardı, gazlı. gazı gordug içine, pompalardık. böyle ispirtonu dökerdik. o dutuşurdu. sona sona aygaz çıkıdı, onnar batdı. löküs vardı. löküsler hindi yok. benim duyduğum aleçik gurarlardı eveli. yaz, yāzın topakıev gurarlardı. benim aklım gıtıerdiñde, topakıev vardı, benim akrabamda. dışarıya aleçik gurulurdu. onun içine gene sergen yaparlardı. yemek filan bişirileğdi. şôle gapıya guytuluk yaparlardı. orda **45** yelıolursa, içerde bişerdi, dāğlarda Filan.

YAYLAYA ÇIKILIR MIYDI?

yaylaya ben çocūkan çıkıdım. yaylaya eşşeğnen dāğān şeyine, neylen çıkıcıñ? hindi yol var. eşşeğe binerdiñ. ıdıg yayan yürüdüñ. tavukları neyi toplardıñ, oraya götürüdüñ tavukları. gona gona, yürüyü yürüyü, bi de su içerdiñ. dā yollara su gorlağdı gırmızı desdiyneñ. yaylaya vardıñ. iki ay dururdun. orda goyunu sāğāñ. gaymak yaparsın. **50** peynir yaparsın, yōğort. çok iyi olur orlarıñ şeyi, yōğortları. iki ay sona göçer gelirdiñ yayladan aynı eşşeğnen filan geliñ. getiri burda satardıñ. peynir, yāğ, gaymak yāıa, kendiñe yiyeceğini alıyoñ, fazlasını satan.

GELİP GİDERKEN TÜRKÜ SÖYLENİR MIYDI?

kendi kendine çāğırılar öle. çapaya giderken çāğırılardı eveli bōyük gızlā. yayan gedilirdi. böyle giderken türkü çāğırılardı. deligañlılar arkadan giderdi. gızlar öñden **55** türkü çāğırılardı. hindi hep o adetler kaKdı, yok

KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

beş, sāğoluñ.

NE YAPIYORLAR?

birisi evde duruyo, işde işimizi görüyo. malımız var. birini de hollandaya getdi. geçen sene everdim. şindi izinde. burda bi ölüm mar, o da elekdirikci. konya selçuk üniversite oküyo, işde şey olucaK, mühendiz allahızin verise. o da hindi Sıtaj görüyo **60** bolavadında da, oraya getdi. iki ay Sıtaj görecek. ondan sona geri geçecek. o da deyo ğavura gedecem, ben ille avrupaya gedecem diyo. iki gız var. biri antalyada, biri çiFdelerde. işde beş çocu var.

ADI SOYADI	Tahir DURMAZ
YAŞI	77
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Dağılğan

Metin Numarası: 23

ESKİ YAYLA ÂDETLERİNDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

ismim tahir durmaz, dāğılğan köyünden, yaşım yetmiş yedi, yetmiş sekiS.

OKUMA YAZMA VAR MI?

var. şimdi burdan yaylaya göçerdiğ. topağevimiz vardı, bizim kendimiziñ. Sona goñşular giderdi. aleycik dutarlardı. çadır tutarlardı. velāsılı iki ay dururdug. şō emir dedeniñ üsdünde, otluk çukuru vardı, orda. ordan enerdig iki ay sona. ekinner biçilmeye başlardı. davarlar inerdi. çadırları getiridiğ. burda köyüñ meydannarıña dutardık. **5** velāsılı işde öle vaKıt geçer giderdi.

YAYLAYA ÇIKARKEN NELER YAPARDINIZ?

yaylaya çıkargana şevigolannar, eyi gazel çekenner, türkü sölerdi. valla çōğudu o zaman türkü çāğıran yav.

ONLARA NE DERDİNİZ?

ya, ya onnarı şey deriS. şarkıcı derlerdi. türkücü derlerdi. yaylaya gedēken sāğanda bi çit güzel gördüm emirdānda deye asılağdı, gederlerdi. **10**

SİZ BİLİYOR MUSUNUZ?

bilmem. baSını biliyom. valla şimdi ben dokuz, yedi aydır ben hastanelerdeyim. eskişherde şeyde, ankarada şeyde, gülhanede. gülānedeydim. undan, şeyden purostad ne ondan oldum. purosdat. ikinci şeyimde gözden oldum. şu gözden. eskişherde orda ò yandı. o alet yandı, orda.

PEKİ ORAYA NASIL GİTTİNİZ?

gülhanede ölüm marıdı.

15

OĞLUNUZ ASKER Mİ?

asger.

KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

beş ölüm mar. bēşide ēvli. çit sürüyo, işde şō biriniñ evi orda. biri emirdānda. birisi benim yanımda. birisi pōlis. birisi şey aşsubay. günü de doldu ya, ayrılmadı da. garısı avrupalı. para çok. ayda dedim mi iki biñ beş yüz üç millār para alıyo garısı, kendi. o, şeyde bangacı, aydında duranıñ da garısı bangacı. kendisi polis. önnarı çok para **20** alıyo. gardaşım, benim bu köyde, bu yan, bu beldemde, benim gadar iş yapmış adam yok. bende vāli var, öndan sona milletvekili var. baki durmaz afyon milletvekili. sēn nereleşisiñ aslanım? gale köyü. onu duymuşdursuñ bundan eveli kim ne şey ÷etdiler. sona şindi aydında vāli varıdı, önnarı açığa aldı, şey laz ÷olu. ankarada. iki buçuk millar para alıb, yeyib yatıyolar. merkez valisi oldu. yav merkez valisi olmadı. onnar otuz ÷altı **25** vali aldılar, orāya. paralarını verdiler. yeyib yatıyolar. onnar orda şindē tayin istiyo. veriyolar getmiyolar. biz burda rāhatımız daha iyi diyolar. ya ben çok çocuk okudum çok. Kaş dene? dört dene ÷redmen varıdı. dördü öldü. biri gardaşımıñdı. ikisi gardaşımıñ çocukları. hindi hali hazırda baki bey sağ. ankarada duruyo. bazı gelir geder. burda torāğı var. ondan sona gedikliler varıdı. bi kaş dane. onnarda öldü **30** mefāt ÷etdiler. çoğ, çoğ oğutdum ben. baya elli kişi varıdı. bizim durmaz ailesinde türkiyeniñ her yerinde geziyolardı. halen gezmekte. de oğlanlar var. kendimiziñ iki yüz elli üç cüz goyunumuz olurdu. üç cüz gadā olurdu. iki çoban dutādı bobam ramatlık. bi goyun çobanı, bi şey çobanı, guzu çobanı. sona ben tıraktör aldık. osandım. şeyleri aletleri çoğaltdık. bi taksi aldık. şey yaptık, dünya alet aldık oldu olacak. **35**

BİZE ASKERLİĞİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

benim asgerliğim şey, benim asgerliğim şeyde, şeyde yalovaniñ şak şak dağı var. şak şak dağında asgerliğimin dörd ay doldurdum. şeye geldim. adabazarına geldim. adabazarında on sekiz ay tāmladım. çavuş çıktım ordan. koreye getdim. men bir ay

korede kaldım. korede bir_ayın içinde geri geldi. beni geri getirdiler. şurdan, ben gurşunnā yaralandım. maaşı ne de isdemedim. isdemiyou dedim. benim mülküm **40** yeter. haddinden Fazla toprāgam var. buğda var, şeyde var, çitlik de var; Çünkü şey vardı vaysalıñ alt yanda çitlik de var. köyde vardı dölüm gadar toprāgımız. sona yusuf_āda var. yāni maldan artırdığımız boyūna toprāgā verdik. çocukları okutduk. işde yaşımız da aşşag yokarı gediğñ başına geldi. yetmiş yedi. yaşasag da, yaşsag, üç sene daħa ya yaşıcag, ya yaşamicag. nāsip gāli. işde bu şey beni çok salladı. göz **45** amaliyatı. katarak esgişehere işde orası esgişehere Sevg_etti. ora yandı. Purosdad da oldum, gatarag da oldum. purostatdan hiç acı duymadım. dörd beş günde rāhāta irdim; faKat gataraga olmam dedim. olmaz dedi. birini yapacāz dediler. sāg gözü verdiler orda. tam şeye vardıK sedyeynen, tā şey yerine vardık. amaliyed yerine vardıK. yarım saad bekledim. imkanı yok dedi. orda şey var gat doKtoru geldi. seni dedi esgişehere **50** havele edecez çavuş. ben de bilmiyou dedim. bura yandı. burada bi buçuk ik_ay iş göremeyiz dedi. günü de doldu. yani amaliyaT gününden, mesela garar verildi sağ gozden. vel_asıli esgişehere geldig. esgişehere olduk. üç severde oraya getdim geldim. dā yeñi yeñi düzeldig. işde şu sağ gözüm.

SİZİN İKİ GÖZDE DE Mİ KATARAK VAR?

bilmiyou. onda da var diyolar. o yog olmam onu gayli. yav bu sağ gözüm yeñi yeñi **55** düzelmeğe başladı ya. nererim afyonuñ dediñ?

ÇOBANLARA BAĞLI KALE KÖYÜ

çobannar. şu çobannar mı? sen şeyi neyi bilmeñ.

ADI SOYADI	Miyase ALTINBAŞ
YAŞI	77
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Dağılgan

Metin Numarası: 24

AĞITLARDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

geleneklerden bāsedeyim yāvrum.

AĞITLARI İY BİLİYORMUŞSUNUZ?

ağıtlardan bāsetmedi ögle mi? ben hindi ağıd edecem. sen alıcın. ôle mi? sōna yazıya geçcen. ben kendi ağıtlarıma ne etdisem o. gardaşlarıma ne ağıd etdisem onu söyliyecem ôle mi? ôle mi? evelki sesim özüm galmadı yawrum bēnim. evelki sesim özüm galmadı datlı be ölüm benim. **5**

SÖZLERİNİ SÖYLESENİZ DE OLUR.

sözlerimi sōlēm de, sen yaz gurban oluyum. benim sesim fazla çıkmıyo. ôle mi? ille sesimi alıceñ, ôle mi? sesim de evelki gibi çıkmıyo bēnim.

evel şahānidim, hindi oldum aşīg

yalavaş dađınıñ yolu dolaşıg

bōrümdaxı yıllarım babasız beşīg **10**

el (...) dayımıñ oğlu

bir yīđit ne aPsın golları bāđlī

Kardanımış gara bēyimiñ gabiri

āllah versin ben ederim sābīrī

dolanmış gēliyō ganlı tabırī **15**

göl de yanıyom dāyımıñ oğlu

yalavaş dağında golları bāđlı

gardaşımı asgerde vurmuşlar da garısı böle āđıd etmişimiş

gardanımış dayıñ_õğlunuñ gabirî	
âllah versîñ ben_ederim sabîrî	20
dolanımış geliyõ asgeriñ tabîrî	
gurbannar_olurum dâyımiñ_õğlû	
dörd_evi vâridi ya bideñ odasî	
õsüz_etmez gara gızını dedesî	
nâsıl gıymıyış yala yavaşıñ_gedesî	25
gurbannar_olurum gara dâyımiñ_õğlû	
garı seniñ_õğluñ onnu muyudu?	
eli boğum boğum gannı mıyıldı?	
tabırîñ_çiçinde ünnü müyüdü?	
keresdesi güzel dayımın_õğlu	30
dörd_evi vâridi ya bideñ odası	
õsüz_etmez gara gızını dedesî	
nâsıl gıymıyış yavaşıñ_gedesî	
gèl de yanıyom dayımın_õğlû	
iki kere sôlemissim heral bunu	35
gıy gızımıñ saçı gınasız olmaz	
kēmalım güçükdür anasız olmaz	
gètmiş gara beyim yāğlı gurşunnardan	
gel de yanıyom dayımın_õğlu	
babam õğlu davarını da çeker malıyā	40
gardaşım_öleli döndüm deliye	
bôyün babam õğlu bir göç yüklemiş	
bilmem yaşlı yurda virmem (...)	
zabahınan ärken KāKdım	
gulax verdim çavarıñ çañıña	45
bayram günü babam erken gelir yanıma	
yēdi dene gardaşıñ gāldım ārdına	
kimse yanmasıñ benim gibi gardaş derdine	

babam_öglu davarını da çeker malıyā

veriñ gardaşımı ben gāyılım dulluğa

50

ēlimde dēyneĝnen sırtımda kepeneĝnen

nèrdeyidi zēnginniĝe bolluğa

tamam mı? bi aş da bi dīñiyelim. çalıyō mu? öyle mi? iyi ya gadın_ölum bu ĝadağ
geliyō.

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATÜABİLİR MİSİNİZ?

esgi geleneklerden mi? eveli bayrak galdırırđıx. galdırırđıx birinci günü, bayrā **55**
galdırırđıx. davül getirirdik. çālgı çaldırırđıx. ikin_cün okumus olurdu. okuntusu,
okuntu boş, beş gün_olur derle. boş günü derleğ oña. ikinci gün okuntu olur. köyü dāvet
ederdig biS. yemek vèrirdig birinci günü. ikinci günü köye, ikinci günü, gıncacı
gèderdiK. gālinā gına yakardık. gālin_alırdık. gālini eve getirirdiK. undan keçi uçuncú
günü gıniye gèderdiK. dördüncü günü gālin gètirirdik. dördüncü günü gālin **60**
getiridik, gurban kēserdiK. dāmadı guyā guyardıx. gālin geri çıkardı. gālinimizi ālırdıx.
eveli biz tarlıya gèderdik, ekin_ışlerdik, tırpan biçerdik. ıravıya ederdik. harman
galdırırđıx. èveli bizim günümüzde düĝen sürerdix. hindikileri bişere veriyō. patozunañ
ediyo. atıyolar içeri. bizim, bıçak yolardıK. mercimek yolardıK. yatıda yatarđık biz,
dağlı ölum. tarlada yatarđık. tarlada yatarđık. bostan tarlasına goçerdiğ. oralara yaz **65**
damı yapardığ. bostanıñ başına goñardıK. zebze ekerdik. tomatısimiş, bostanımiş
onnarınañ ūraşırđıx, gadın ölum. evelki gèderler, görenekleğ hindi, bi hortlak gibi yaz
geydiriyōlar. al bakalım gālini, dax bakalım goynuña, oyna baxalım, dañset bakalım.
ya daTlı ölum benim. señ şurağa gelmissiñ, bensenı fazla yormam. türxülerden ne
sölēyİM daTlı ölum? ben türküleri yapamıyom gadın ölum. sesim evelği gibi **70**
çıkmyo.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDI?

he, adetler böleydi. ölümüz mü? bizim_eveli ölümüz öldü mü, biz ölüye varırđıx.
aĝıd_ederdik, bāĝrışırđıx, çĝĝrışırđıK. cenazemizi Kaxardı. ikinci, birinci günü bi
ekmek dōkerdik. goñşulardan ekmek gelirdi birinci günü. ikinci günü gene goñşulardan
yemek gelirdi. üçünü yedirirdiK. davar keserdiğ, yemek bişiriğıK. böreĝ ederdik. **75**

üçünü bi yedirirdik. yedisinde de eveli ölümüzün, cenazemizin biz halúa ederdiķ. gene yemek bişirirdiķ. köyü toplardıK. guran okudurduk. yemek yedirdik. ôle elli ikisi gırxında gene yeñiden köyün adamlarını toplardık. yemek yedirirdik. guran okudurduk.gırxını ôle ederdiķ. elli_kisinde de halúa ederdiķ, bişi ederdiķ. köye dāġıdırdık. öleydi eveli adetlerimiz. **80**

ELLİ İKİSİNDE YEMEK OLMUYOR MU?

elli_kisine yemek_olmuyo. halúa yaparsın. gara halúa yaparsıñ. bişi eden. dāġıdırsıñ köye. böleydi gadın_ölüm işTe. sesi ne biliyim ben. nirelerden çıkar, nirelerden okursun bunu? iki, üç mü etdi? daha derim beñ, hastayım diyemiyom yavrum, daTlı ölüm benim, buġadar yeter. bu saña ya gadın oġlum benim.

gara bıyıġınıñ nesinden bilim **85**

mūtarlar içinde sözünden bilim

gurbannar olurum mūtar beyim

KaK gedelim Őeherdekiñ eviñe

mehmedim ārīñı beklerim

aman hocaya çocuġunu yüklenim **90**

sizin uçıñ neler duydu Şu galaKlarım

ġarlı dāġım gabā_cım nicē oldu

zayih_eşim gardaşlarımdan gúc_oldu

yeġnidi gara bāyimiñ çabası

böle m_olur dörd ôlanıñ babası **95**

temelli kitlendi eşinin odası

ġarlı dāġım gaba aġacım gelmedi

gara (...) cenazesinde bulmadı.

ġarlı dāġım gaba aġacım yıkıldı

otuz iki dişim söküldü **100**

ġayseride belçikada guzularıñ döküldü

yetiş gara dincerim gör de ger neler oldu

baban sensiz gara dincerim de gabire gondü

garlı dāġım gaba aġacım gelmedi
atdġım daş heç yerini bulmadı
baş çaviş dincerime izin vermedi
dördölaniñ biri cenazede gelmedi.

105

ADI SOYADI	Hüseyin KARACA
YAŞI	71
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Elhan

Metin Numarası: 25

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

esgi düyünner çalgıynan olurdu. añniyoñ? bayrak galdıracağı gün, evelden düyün, dört, beş gün olurdu. perşembe günü düyün, bayrak Kakardı. ilahiyneñ galdırılâdı. imam köyleri ondan ertesi gün, davul gelirdi. perşembe, cuma, cumertesi, pazar. dördüncü gün gälini endirilerdi. bu böle. başka? ilk önce gıza bi düyün edelēdi. bakaladı. istellerse alırlardı. olannañ gız birbirini dutarsa, alır verirdi. başlık varıdı evelden. başlıg **5** çoğudu, yāni başlıg dedim, ağırlık gıza. onnar şindi Kakdı. normallaşdı. ondan kerim, düyüne gedēkene mesele eskiden böle hindiki gibi araba, münübüs yoğudu. beygir arabasıynañ gēderlerdi. dört beş araba gederdi. çalgınañ varı gız evinde mesela gız kōde değēlse başka kōde. çalgıynañ düyün ede, oynarlar. çalgı çalılıardı. böylelikle bunnar böle olurdu. başka? **10**

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDI?

nası ölü? öldükden sona, şindi cenaze öldü. cenazeyi kaldırırlar. cöma at camiye geder. namaziñ ārdında yōğut namazdan önce gabire gedirir, gönulur. gabirde cenazeyi goyandan kerı, imamları üç kişi o da talıFa durur. ismini söyler hoca onuñ. böylelikçe toprağa gorlar geliller. hasta galırsa, iki üç gün böle yasin okurlar. öldünden itibaren bunu evelden mork yoğudu. şindi morka goyolar. cenazäyi yıkaşlar. tamıynañ **15** kadını kadın; irkági irkák yıkardı, akrabalarından, cenazeye böle su dökdürülerdi üstüne. üleni akraba olarakdan kadın öldüyse, kadının kızından; ölü, gelininden, yakınlarından yıkarlar. böle onuñ üsdüne akrabalarından su dökeşler. mezere goyandan kerı toprağnañ böle, goyandan kerı böle bi cızgı çekeşler. bi ırbık su baş tarafından ayrıca gelesiye bitiriller. böle oluyō. üçü, yedisi oluyo. şindi üçüncü gün oña bi **20**

üçünü yapıyorlar. yemek yediriyorlar. bide yapıyorlar. yedisini yapıyorlar. gene aynı yâmekle kırkını yapıyorlar. aynı yemekle elli_kinci gecesi olur. onda helva, gara helva, bişi yaparlar. dağıdırılar. bunnar böyle oluyo.

HACI ÂDETLERİ NASIL?

esgiden vardı. esgiden hindi mesela hâcca geden adamlar yemek yedirirler, hacı yimağa dökeşler, yedirirler. üç beş kişi varsa köyümüzden o günün behrinde arabaynan, **25** uçağnan ekseri uçâğdı. o zaman araba getmiyodu. böyle giderler. kırk günde otuz beş günde evelden haşdan gelirdi. ben kendim otuz beş günde geldim, haşda. sèksen yedide gittim hacca, orları dolaşdık geldik. biz otobosunañ getdik. otuz beş, kırk günde buraya gèldik.

HACI ADAYLARI GİTMEDEN ÖNCE NE YAPARLAR?

hacı adayları köyde hiş bişiy yapmaz. sade filan hacca giderimiş, onu èlan_ederler. **30** adam hacca gedekene yemek döker. köy halkını davet eder, hepsini. yemağa buyurun derler. bölèlikçe hac yemağni yerler. kakan_adam vedalaşır. haleleşir. böyle giderler.

MÜBAREK GÜNLERDEKİ ÂDETLER NASILDIR?

şindi bugün üç aylar girdi. oruç dutan dutar. ibadet, gèceleři namaz gılmak meselâ mevlid okudurlar. insannara yemek yediri ramazan gilmeden önce. bu ramazanda şey, reçebde, şabanda, bu iki ayda yemek yedirirler. iramazan girdiğinde herkeş ısım **35** akrabasını davet_eder. akşamları yemek yedirirler. giceleri namaz gılmaKda, camilerde sohbet etmek, hocamız da hocamız da çok güzeldir. bölèlikçe bunnar öteden beri yapılyo.

BAYRAMLAR NASIL GEÇER?

yâni benim aklımıñ_ereli aynı bayram. hindikinnen bir. aynı hindikinnen bir. erkeklè zabalayın camiye, bayram namazına giderler. camiden çıkdı mı, camiden millet **40** birbirine musava yapar. gonuşurlar. evlere gonu, akraba, hısım gelir. gonuşurlar. şeker dutarlar. yemek, baklava yediriller. bunlar böyle. hepsini esgiden beri yaparık.

HIDRELLEZ ÂDETLERİ NELERDİR?

hıdırellezde de geden gediyo. hıdırellez günü, böle ağaşlık, kölgelik yerlere gederler. herkiş kendinden gedekene yiyecek götürüle. öda hıdırellez gurtlallar, oynasırlar. ikindine dōru geri geliller. **45**

ELHAN İSMİ NEREDEN GELİYOR?

elhan_ismi duyarım. esaS bunuñ ismi ilhak. ilhak da sonadan elhan gomuşlar. bi gısmınıñ türkiyemizin orta asyadan gelme, çin tarafından gelmeymiş bildiğimize göre böle. gurbannarda, gurban geldi mi herkeş gurbanı hazırlar, birinci, ikinci, üçüncü günne gada gurbannı keserler. etlēni fakirlere dāğıdırlar. daha şey olusa bölē elde bişirişler. erkekler toplallaş, yediriler böle oluyo. **50**

BİZE KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben kendim ireşberidim. reşberligde mesela ekim_ayı geldi mi tohumuzu aşılardıg. bēygir öküS bunnarınañ böle ekinlerimiz ekerdik. yaz mevsimin beklerdik. yāğmur olusa, ākiner çabuk çıkardı. hava guraK gederse çıkmazdı. bi zamannar, kırK sekiS kırK altı senesiñde bi gar yāğdı. kasıma kırk beş gün varıdı. yāmadan tā yaza galdı. o zaman ekinnē tabi zayıf_oldu guraya yağan bunnar böle. **55**

ESKİ ÇİFTÇİLİK ALETLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

vaşla aleTleri şindi yiğenim aynı. eskiği nēse, hindi de aynı. esgiden düyün çalgı, hepsi boludu.

ÇİFTÇİLİKTE KULLANDIĞINIZ ALETLERİ SÖYLEMİŞTİM

ileşbeligde gunnandımız, öküz, beygir. öküz olan öküzünen, beygiriñ olan beygirinen düyen sürerlerdi. üç günde, iki günde. iki günde düyeni saman yığarla, tınas yapaşla, yel olusa savurulaşdı. arpasını, buğdasını alılādı. samanını çekerlerdi. çiti güT dolan **60** güçlü olan çabık kardı. öküzü beygiri zāyıf olan birez sürerdi, geç galırdı. ekim_ışı çoğusa adam otuz beş kırk gün ūğraşırđı; ama beygiri güçlü adam, yirmi günde harmandan kakar, içeri çekilirdi.

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

asgerlīm ben isTanbulda yaptım. atmış bir tümen deye bi hoşdere köyü var. orda yaptım. isdanbulda ben inzibatıdım. kırK beş gün bi eğitim gördüm. rātım iyiydi. **65** iki sene yaptım. asgerliğimi iki senem galdi. bi sene bir_ay bi izine geldim. ondan keri geri mezunuyad durdu. bir ay da yirm_ik_ayda asgerden gelmiş oldum. hiÇ, başımdan bi şey geçmedi. allā şüküş geçmedi. hizmetimi dōru yaptım. öle bi hile yapmadım. gelirkene de iki gün üsd üsde löbete getdim. sevab olduğu uçuru. gice löbetine gitdim. bènzin deposuna. böyle silah depoları Filan bekledim, geldim. **70**

KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

bèş. çocuklarım birisi ort_okul ötdü. biri de ortaokuldan ayrıldı. üç kızım, iki ölüm mar. ölümüñ ikisi avrupada. kızımıñ ikisi avrupada. biri de burda köyüñ içinde. ben kendim de avrupada galdım. yirmi sene galdım. yirmi sene. seksen üçde annem mefaat etdi. çocuklarımı oraya götürdüm. annem ölenden keri geri getmedim. babam vādı. babam yalıñızdı. ailemle burdadıg. babamdan, anam on sene sona o da mefaat etdi. şindi **75** sıra bana geldi. ya annem şey ayileme allah bilir onu. allah imanımızı güşnerTsin.

ADI SOYADI	Basri KORKMAZER
YAŞI	67
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Suvermez

Metin Numarası: 26

BİZE KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

beñ kendim, ben kendim otüz yedi doğumluyum. suvermezliyim. efendime sôyleyim, burda otuz yediden beri çiççilik, besççilik yapıyorum. şimdiyse bitdi. herşey bitdi. çolug çocug ğāvūra gitdi. ben yalnız galdım. arkam bitdi. arkadan su gelmeyinciğ, tarla sulanmıyō. efendime söylēm, buranıñ örf adedleri, yaylaya göçerdig. bis yaylaya eşşekle çıkardıK. şimdi arabayla çıkıyoruz da o zaman eşşegle çıkardıK. biñ **5** dokuz_üz ātmışlarda, yetmişlerde falān şeyinen çıkardıg. eşşēgmiz vardı. onna çıkardıK. ik, üç kendimiziñ olurdu. ik, üş de dutardık. birden çıkardıK yaylaya. yaylada işte, yayla adēti neyİse adētleri, o adetlerİ biz de yapardıx. goyun güttürüdüğ. malle toplardıK başımıza. on sene falan ben goyun gütdürdüm. malle toPladım. yoz ayrı, sarmağ ayrı gütdürürdüğ. biz buraya geldimizde, bi şey yoKdu. bir öküz, bir eşşekdi. **10** biri öküz, biri eşşekdi. he babamdan, babam şey_educüg buraya geldig. burdāñ senin tarlayı icraladıK. benİm tarla icraladıK falan böle geçindik. sona acıg böyüdük. allah yetişdirdi, büyütdü bizi. annemiz bi dul garıydı. o kadın, gabiri cennet_ossun. rāmetlig kadındı. o kadın bizi böyütdü. başımızı bekledi. bizi böyütdü rametlig. öle dērdi. bi ekin ekdig de derdi. guraK geldi. tarlanıñ başına göşdük. göştüm derdi. tarlamıñ başına **15** göşdüm. geldim öküze ölakları bāğladım. size de bir yer_etdim. dört kişiye bir yer, beş kişiye bir yer_etdim. arañıza dedim zabah namazından evel kakar, el gelesiye gadar yarım dönüm yer yolardı derdi. bu hallerde, bu halde, bu vaziyetde Şeye geldig, meydana geldik. sona biz yetişdik, biz yetişince rahatladı. o zaman başında yarım ārı varıdı. yarım āğrısı varıdı, annemin yatardı. muhakkak ya eşki yiyecek, ya acı **20** yiyecek. bunnañ geçerdı, acıg hafiflerdi. sona biz yetişdig. o zaman zayıfıdı.

şışmannadı. kilo basdı. atmış sekizde ne mi öldü. başka diyecem yok. böle. biz bu hallen, bu halinen meydana geldik, buraya.

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

abi burda gız istemeğe giderkene, kadinnā bitirirdi. biz gider gız isterdik, alırdık. şimdi yok. şimdi hemen iki garı bitiriyō. düñürçüye salıyok, ya salmıyok. çoğu düñür **25** salmadan hemen düğün edib gidiyo, gediyo. mesela şeyler, mūtar hiÇ düñür salmadan düğün etdi. düñürçü salmadana bitirdi gızı. hemen orada düğün etdi. düñür adetleri çok berbat şimdi. düğün adetleri çoğ berbağ. esgiden, bizim evlendiğimizde çoğ eyiydi. giderdi iki garı bitirirdi. erkekler geliğ düğün ederdik. ē biz erkekler varırdıK, ondan sona biz geldik. garılar giderdi. işde daKı takarlardı falan bişeyler yaparlardı, **30** kendi hallerinde. garılara para veriğdig. yol altın verirdik. takı takarlardı. gadın şeye gıza, gıza takı takarlardı. oğlan yokdu. oğlan görmezdi. şimdi oğlannañ gız beraber oturuyo. gız tarafı gıza dakıyo, oğlan taraFı oğlana dakıyo. ki en az, en beyenmediğiniñ düğün, yüz altın dakılıyo. otuz duKu az amma ē şey oluyo. yüz altın dakılıyo. gene gı oğlan evi bi yardım oluyo. başka bi diyecēğēm yok. düyünner böle şindi. çok **35** berbaT. bildiğın gibi deyil. evelden üç biñe, dört biñe düyün ediyoduk. ben kendim evlendiğimde üç bin nira başlığ verdim. ātmışda evlendiydim. onnar şindi everiyoruS yirmi bin nira, yirmi beş bin nira, otuz bin nira burda. Kak de gir hadi. şimdi biz, ben olannañı everdiğimde, hiç başlığ almadılar. gız evi benim oğluma şey edeceg, ben gıza ne aldıysam onnarda oğluma aldılar. öle oluncu ben daha işdahlandım. daha **40** elden geldince iki alıcam diyİ üç almaya ūğraşdım. hanı onnā gız evide böle yürüyücü bana dōru, yürüyücü, ama adam zor oluyo. almıyo. zor şimdi evlenmek. en az yirmi millon, en az yirmi millon, en az yirmi millona māl oluyo. millar canım, tabi canım, millar. yirmi millara mal oluyo. on beş bilezig dakyoğuz. gāline bir set dakıyoruz. baş, başlığ kakdı ya, masraf çoğaldı. gelini depe derdek giyindiriyoruz. üç gat, dört gat, **45** beş gat. nişannıK ayrı gālinniğ ayrı, nişanda giyecēği ayrı, gālinde giyeceği ayrı. öle şeyler oluyo şimdi.

ESKİDEN NASIL ÇİFTÇİLİK YAPARDINIZ?

valğa, çifçi, arkadaş, ben burda he pulluk gullanırdık. pulluk .onu da satın aldığdım, elden görmeynen. elden görmeynen pullug gullandık. zencirli pullug. üç beygir

goşardık. öküz, öküznen nadası ederdik. öküz kakdı. biygişe kaktık. bəygirden **50** nadas ederdik. üç beygir goşardıg, Pullā. dört beygir goşardıg da, pulluĝu şeyiñ, nadasıñ içine yıkardık, bəygiri; çü dermanı yok hayvaniñ bakmaya. öleydi o zaman. bin dokuzüç atmışlarda Falañ şey, atmış bəşler, yetmişler de bu aradaydı. şimdi motur goşuyoruS. şimdi motur oldu. bu köyde arasañ tek çift bulamassın, burda. tek çift bulamassın. bulmak için emirdāna gidiceñ. tegaraba görüsüñ. yok burdan ben **55** cihanbeyliĝe gadar gitdim. hiç hayvan görmedim. şurda bizim emirdāĝınıñ yokarisında, orlarda da tek çift var araba. araba, ataraba var da burlarda yok. bitdi. başka bişey yok deycemiz.

ESKİDEN HARMANI NASIL KALDIRIRDINIZ?

harmanı, ilkin e biz öküzle topladık. patoza veridig. motorumuz yōĝudu. atmışdan evel, şey yetmişden evel motorumuz yōĝudu. patoza veridik. öküzü işi bitirinci, **60** bəsiyatdık gānç ossun, gocaā ossun, öküzü, bəsiyatdık, satdık. sona sona moturaldık, yetmiş biñ dokuzüç yetmiş ikiden sona moturaldım. işde böle goşduk getirdim güne. böyüne getirdik. bugün nōlicig bakalım netice, ne oluyo? gün gün ileriye gidiyoruS. geriye galmıyoruS. ileri gediyo. geriye galmıyoruz. bənim üş dene çocüm vā. üçü de ĝavurda. bi gızım mar, o da boSüyükde. oda bi işçide, Fabrikā işçisinde. allāha biñ **65** şükür iyiyiS, uğraraşiyoruz. bunnarda uğraşiyoruS.

BİZE ASKERLİĝİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

beñ asgerliĝi ankarada yapdım. denizlide eğitim gördüm. ankaraya gitdim. ankarada asgerliĝimi bitirdim. bakannıkdarda bitirdim asgerliĝimi. gara Kuvvetleri Kumandanlıĝında. bakannıkdarda asgerliĝimi bitirdim. orda löbeTci olarak çalıştık. dört saat nöbet beklerdik. dört saat gün; dört saat gece. iki saat yatardık. dört saat **70** dururduk. iki saat çalışırdık. dört saat yatardık. o ka öyleydi, bizim asgerliĝimiz. sonā iki üç ay gala postacılıg yapdım. aske eğitimiñ içinde, postanede. seniñ şeyiñi evrāñı şoraya götürürdün, oraya imzaladırdım, şuraya getiri, buraya imzaladı, geri getirdim. böyle postacılık yapdık iyiydi. asgerliĝimiz böle geşdi. öle pek zorlu bi asgerlik çekmedim. yirmi dörd ay yapdım. yirmi dörd asgerlik yapdım. yirmi dörd ayda **75** vala heralda on seFer izne gelmişdirim. ankara yakınıdı. gelirdim, giderdim. bekarıdım.

atmışdā, elli sekizde gitdim. atmışda geldim. atmışda evlendim. başka türlü asgerlikde zorluk çekmedim. ben yakın olduġı çok zorluk çekmedim. bakannıKdarda mezuniyetin, asgerliġin ne olacağını orda paşalar goñuşurdu. biz gapısında nöbet beklerdik. paşalar işde şöledi, bôleledi. paşa golay deġildir. paşa öle gölay gölay paşa **80** yapmazlar adamı. paşalar sabaha gadar çalışırdı. sabah gece çay gaynādı. o çaycı o gün hiç yatmazdı. o bizden oturudu. çay gaynadırdı. vèirdi önnara. içerlerdi. eger cıgara içecese, çıkar dışarda bi öda var, orda girer, cıġazı içer gèri girerdi toplantıya. etem mendires milli müdaFa vekiliydi. adlan merderes başbakanıdı benim asgerliġimde.

SİZİN ASKERLİĞİNİZ SIRASINDA MI DARBE OLDU?

benim zamañımda darbe oldu. valla, darbeye arkadaş, ben darbeyi bilmiyorum. **85** darbe olmuş da bizim haberimiz olmamış. mendères şey oldu āsıldı. şey yaptı darbeyi, ecevit yaptı. eceviť yaptı canım, töbe türkeş, eceviť çıkartmayı çıkartdı. türkeş kıbrıSı, kıbrıSı çıkartmayı çıkartdı. kıbrıSı ecevit aldı. ondan sonā, ondan sonā terar aydemirler bu mendi, şey türkeş başa gelmeg istedi gelemedi. adam basdırdı onnarı. tabi birbirini basdırdılar. telad aydemiri, telad aydemirin şey telad aydemir paşayı vurdu şey, **90** aydemiri ördürdüler de, şey vurdu. telad aydemir albaydı. ikinci itilal yapmak için çıkartdırar, onnarı onnardan. Sona onu öldürdüler. ondan sona başbakan şey oldu. ecevit oldu. ecevit çıkartma yaptı. önu vurmak için, ecevidi vurmağ için şey yaptılar. ecevidi vurmadılar. düşürmek için, ecevidi düşürmeg için uğraşdılar. ondan Sona şey yaptı. cemal gürsel reysi cumhur oldu. şey ecevit başbakanıdı. ondan Sona şeyi **95** vurdu. cemal gürsel, türkeş vurdu. türkeş vurdu. türkeş cumhu reysini vurdu. beş sene yatırdı. beş sene, beş sene bitkisel hayat yaşadı gürsel.

ADI SOYADI	Fazlı ÇALIŞKAN
YAŞI	80
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Suvermez

Metin Numarası: 27

HACI ÂDETLERİNİ ANLATIR MISNIZ?

bôle esgiden develerinen giderlermiş. beygirlerinen gèderlermiş. bir ayda varırlarmış. bir ayda geri gelirlermiş. ordaKı orāya uzun yol oldūgu için yayan giderler, gelirlermiş. şimdi bizim töremiz öle olmadı. şimdi biz nası gidiyoz? top, birlikte ediyoS. ne bilim? gurup halinde gediyoS. oraya varıyoz, orada mekkede, medinede, müjdelifede, arafatda, bunnarı da sāyiyim mı? mekke varıyoz. tuhaf yapıyoS. yedi sefer dolandık mı, **5** lebbeyik allā ümme lebbeyik lebbeyke lā şerike leke lebbeyk innel hamde ve niğmete leke ve mülk lā şerike leke lek dediñ mi? bölā hoca dolandırır. bizde bôle arkasından sôlarık. hoca söyler. buña yedi sefer dolandixıñ mı bi tâhaf deniyō. ondan sonra ama bunu her gün geden gediyo. getmiyen de tâbi gitmiyo. ondan sona hācer anamızın oğlu ismayılı goduğu yer, sefeyinañ, merva. ora tepe, o tepeye çıkdıñ mı şöle, tepe ora **10** aynı bôle. o tēpeye çıkdıñ mı mekkeyi görüyoñ. mekke yanıbaşında. çukuruñ içinde. ora yüksek. orayı bi dolanıyoñ geliyoñ. şu ya sefadan mervaya geldiñ mi, bakdıñ mı şöle yönünü dönüyoñ. bismillāhi allā Fekber mekgeyi selamlıyoñ. selam veriyōñ orda. selamlıyoñ. ondan sonra mekke şeye geldiñ mi müzdelifeye, geldin mi orada da yine bakıyoñ selam veriyon. bismillahi allā Fekber deyi selamı veriyoS. ondan sona bi **15** daña tuhaF yapıyoS. aynı oldu mu İki. bi da tuhaF yapıyoS. oldu mu üç üçünde çıkıP gediyoS. gaylı oranıñ işi bitiyō. tuhaF hacar anamız oraya oğlusuna depeniñ yannā, buraya goyuyo. şimdi oğlu ismayılı goyuncu, bu oğlu ismayıl, orada susuz galmış. babası medineye gèdiyo. babası onnarı oraya bırakıyo. medineye gèdiyo. o çocug orda susuz galmış. hacar anamız suyu geziyo. dediğimde şu seFadan merveye varıyo. **20** su gezmiyen bulamıyo. bakıyi bi gartal görüyo. şindi aşşa doğru düzlüg ora, aynı şöyledir. saña tarif etmem gördüñ mü bilmiyom şöledir. şura sefa, bu merva, yüksek

burayı gördüñ mü? suya doğru indin mi burada koşmuş hacar anamıS. koşmuş yāni çocuğu almasın deye. bütün hacılar böle orda koşar adım yapar. asgerliği yapıdñ mı? yapmadñ mı? böle asgerde koşar adım derler. çavuş on başı büyük subaylar **25** goşar adım dediñ mi şöle ağır ağır koşarsın orda koşmuş adam. şindi, bütün hacılar orda o vazifeyi yaparlar. aynı vazifeyi çünkü onnar orda o vazifeyi yapmış. bizde ordan yapacāz. ordan buyur bakiyim bi arafata gèdiyōsun. arafatda tuhaf yapıyoS. orada arafatda bi gece galıyoS. bismillārah arafatda bi gece galıyoS. arafatda vaKva yapar hocalar. tābi şeyini biliyo dersini. biz bilemiyoS onuñ dersini tābi, onnarıñ arkası **30** sıra bizde sölüyos. hocalar gurup halinde götürüyo. atmış kişi, yetmiş kişi, seksen kişi. böle veya aşşāğā böle gurup halinde götürüyo hocalar. tābi hērkeř ora meydan yeri. oraya arafat derler. orda bi gece yātıyo. ondan sona akşam namazını gılıyoS orda. müzdelifeye iniyoS. müzdelifede bi yatsı namazıynañ, sabah namazını gılıyoS. ikisini birlikte gılıyō orda. ondan sonra mineye geliyōz. minede şeytanı daşlıyoS. **35** bismillāhi allā Fekber şeytanıñ gözü kör ossun deyi. böyle şeytana daş atıyoS orda. şeytana orda şöle boru hoñu halinde büyük şey var. şöyle genişce aynı honu halinde. dāşı atdñ mı onuñ içine gidiyo; amma bütün orda hacılar, hārkej gidiyo, galabalıK atamıyo çōđu içine. yakın olan atıyo. yakın olmıyan bismillā allā Fekber şeytanıñ gözü kör ossun deyi böle atıyoS. orda ondan sonra çıkdıK mı yedi daş atıyoS. orda çıkdıK **40** mı evelallah dedi hocalar, biz hacılığı cenaballah bize verdi deye böle hiTāb etdiler. orda ondan sona eve geldix. şeyi gurbanı kesiyōS şeyden çıkıyoS.

ADI SOYADI	Hüseyin BAYKAL
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar (Müezzin)
DERLEME YERİ	Emirdağ (İlçe Merkez)

Metin Numarası: 28

HACI ÂDETLERİNİ ANLATIR MISNIZ?

hac̣âdeTleri, hüseyin baykal. ben yirmi senedir, çarşı camisindeyim. emirdâğında hac̣adetleri, vatandaş hacca niyet ettikten sonra, hac yemêge döker. bütün etrafında eş dös, hısım, akrabayı çağırır. bi yemek verir. onlarla helallaşmak için hem yemek verir. hem gelenlerle tek tek konuşur, sohbet eder, onlarla helallaşır. ondan sonra eğer varsa hakları başkalarını görür. o insanlarla helallaşır. şey yapar yani, hac zamanını gadar, **5** bu hac şeylerini yani şey yapar. ora hazırlıklı olur yani. hacca hazırlanır. diğer şeylerini hazırlar. manevi olarak hacca hazırlanır. haÇ̣âdetleri, ora gidiP geldiğden sonra, bazıları oraya gidib de geldiğden sonâ yaparlar yemâği; ama genelde, emirdâğında, yemek, haÇ̣ yemâği şeyden öncedir. hacca gidmeden önce, haÇ̣ yemêği veriler. bu bi helallaşmadır. haÇ̣âdetleri başka bilmiyorum. hacca giderken, hacılar toplanır. **10** düvâ ile gönderiliş hacılar. onnara duvâ edilir, kuran okunur, şey yapılır. o şekil duva edilir. duvâyla gönderilir, böyle yani.

MÜBAREK GÜN VE GECELERDEKİ ÂDETLER NELERDİR?

mübarek gecelerde o günün önemine göre şeyler düzelleir. puroğramlar düzelliir. mevlidi şerif okunur. o günün önemine göre konuşmalar yapılır. böyle işde mübarek şeyler, geceler bu şekil kutlanır. o geceler şey yapılır. namazla, niyazla. mesela, **15** ramazanı şerif genelde bukabele okunur bizim burda. çarşı camisinde. bi sabah, bi ikinden sonâ mukabeleler okunur. sabahlayın ikinden sonra genelde kuranı kerim okumak için bütün vatandaş, kadın erkek gelirler. hem mukabele dinlerler hem kuranı kerime daha fazla önem veriler. o şekil şey yaparlar. ramazanı şerif, kadir gecesinde hiç camimiz kapanmaz. sakalı şerif vardır burda. sakalı şerif ziyaret edilir o gün. **20**

bütün köyler dahil bu şekil ramazanı şerifde çok güzel olarak geçer. şimden de ramazana hazırlarlar. mesela bugün recebin biri. üç aylarda, işde recepde oruç dutârlar. üç ay tutaşlar oruş mesela. recebin ortasında, başında, sonunda şabānı şerifde oruç tutarak ramazanı şerife hazırlanışlar, tabi.

ADI SOYADI	Fakı TOPKAYA
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Emirdağ (İlçe Merkez)

Metin Numarası: 29

KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben emirdāğ balcam dōğumluyum. mezar beğcisi fakıt topkaya. emekliyim. he tam atmış beş yaşındayım. hānı ömür boyu biz o yaylalarda, emirdāğının yaylalarında devhalarca davar gütdük. goyun otlatdık, guzūlatdık. heç bāğacaK_ atmadan sekiz yüz, biñ goyun gütdüm ben, bāğacaK_ atmazdan şekilde. hanı gaçırmanıñ gèceleri, hani geceleyiñ gaçmasıñ deye bağcaK_ ataşlar. uyxum sakıdı. yāni ve şöyle bi zararımız, **5** ziyanımız olmadı. köpāklerimiz, çanlarımız, tüFeklerimiS heş kimseyi incitmek şekilde, heÇ bi kimseniñ galbini gırmayı, kimseye zarar veşmemek şekilde. ondan sona atmış_ altıda ävlendik. alt_ ay gadar balcam köyünde ikamet_ etdik. ondan sona emirdağ merkeze geldim ben. işe girdim. burda belediye olarak bi müt müal yerlerde çalışTık. hayvan bazarlarında, sona yirmi sene mezarda galdım ben. ordan emekli olduk. **10** gene orda bi vatandaşı incitmeden görevimizi tamamladık. řu durumda da hèrkes sever. bizde herkeşden memnuruk. herkeşden allah ırazı ossun. hāni en uFak bi pürüzümüz yok. kimse şöyle diyēmeS. hānı düğünnerimiS köy_ usulú. bizler türkmen millettiyiz. bizim çocuğumuz beşikdedir. çeyizimiz sāndıkdadır. düğünnerimiz güzel olur. ādetlerimiz güzeldir. düğünnerimiS, bèn kendim olarak üř dört gızını gālin_ etdim. **15** düğünner güzel. şöyle erkek bi taraFında, gādın bi taraFında. bizim heklerimiz olur. oynarlar, oyun havası heklerimiz, cumbuşlarımız. hanı en uFak bi pürüzümüz olmadan, heÇ kimseye içgü müşgü vermeden yeni de düyün_ etdim. ben gene bir haFda on gun oldu. çok güzel galabalığımız varıdı. hèrkeřden allah ırazı ossun. hanı başka da askerliğimizi sarıgamışda bitirdim. eğitimi sivasda gördüm. öle onda da bi **20** pıroPlemiz olmadı. ordan da memmunuS. vatana millete gurban olduğum mevlam, ordumuza milletimize hayırlı olsun. heç bişeyimiz olmadı. şimdiye geresiye kimseyen

fazla bi dakıntımız, kimseyen gavga etmeden, niza etmeden, belki gavga olarak bi şahitliğimiz olmadan ömrümüzü atmış beş yaşına gadar getirdik. biS çok mutluym. başka da vatandaşın başna düşen işini herkeşe goşan, herkeşe hizmet eden bi **25** kimsēyim. sevecen, herkeşde beni hakgatan severler, sayarlar. gene herkeşe teşeggür ediyorum. başkada şu durumda sizlere boş, bol şanslar tanıyorum, diliyorum, başarılar dilerim vazifeñizde. hayırlı uğurlu ossun.

BİZE YAYLA ÂDETLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

işde yayla, esgiden yaylâya bizim zamannarımızda burdan môturlarla yokarı köylere gadar giderdik. çatallıya gadar, balcama gadar, dereköye gerillerdi. ordan **30** hayvanlarınan göçü çıkarırdıK bis. gadın erkek orda iki aya durduktan sona ordan yâğımızı, pendirimizi, göyunumuzu, guzumuzu geri indirirdig. gene o şekilde indirirdig. çok güzel oluyo o zaman otuz kırk hane bir orda, bi kimseye benim gibi çobana teslimidi. ama biz heÇ kimseyi incitmeden, o dağlarda günümüzü yetirdik, yaptık; amma şimdi öle dēğē. vatandaş şimdi vasita her yere varıyo. her yayalaya vasıda **35** varıyo. esgi düzen yok. şimdi adam getiriyo. goyunnañ guzuyu iki ay emişik güdüyo. âyile yok. esgiden çok neşeliydi. âyileler oluyodu. yaylalar böleydi. tâbi göyun süt, guzu, gaymak, yoğurt çok güzel oluyodu. hekli oluyodu o durumlarda. şimdi tâbi o şeyler fazla galmadı. milletin birbirine pek bi emliyeti galmadı. haKgaten äsgi düzenner gayboluyo. esgi dosluklar da gayboluyo. şimdi para her şeyiñ üsdüne çıkdı. bence, **40** hâni avrupa çıkdı, çoğeyi milled maddiyaT oldu. esgi gıymet galmadı. yâni benim başga diyecēğēm bişeyler yok.

ÇOBANLIĞINIZ SIRASINDA BAŞINIZA GELEN İLGİNÇ BİR OLAY VAR MI?

o olur tâbi çobannıgda. goyunu gâçırısıñ. heyvâh canavara gırdırdım dersiñ. gidersiñ filan yerde bulursun. baKasıñ bişey olmaz. olmaz mı tâbi çobaniñ başına her şey olmaz mı bi ân guzu güdüyodum ben. esgişehiriñ galKannı köyünde. orda yâğ vurdu beni. **45** gece yâğ vurdu. guzu bi ulaf tarlasına irahatlaşdı. zabâha gadar orda yâyıldı guzu. ben de yâğdım orda. suya muya girdim. allah baK guzu götürdü, başga yere gitdim. benim etrafimde dönderdi guzu. cenâbı allah yâni olaylar oluyo. tâbi olmaz mı? iñsaniñ

başından her şeyler geçiyo. sona ondan şu gırkpıñarda gütdüm. bi bir buçuk ay falan. biz burdan yeñi vardık. mıntıkayı bilmiyoS. ordan başga köyüñ merasına geçmissik **50** biz davarınan. bana, bena bi məcıra teslim etdile. bunu bi gün, iki gün golla dediler. biz mıntıkayı biliyok diyİ. məcırınñ adamı cesaretsiz olur. gözü gorsañ gece kaçmış ordan. biz gitmissik orda hırsızöreniñ merasına girmissik. göyun yayıldı. zabanañ bi de düz verdim. ondan sona hayvanıñ üsdüne tersleyin bindim ben vurdum düdüğü āsıldım türküyü, güzel türkü çağırıyoduğ, uzun hava, ādam şordan moturunañ üç kişi geldi. **55** sapa yanaşdı. başladıla sapı yüklemeye. at arabası geldi, üç kişi daha yanaşdılar. ondan sona bi motur daha geldi. üç kişi mōtur arabası derken on iki, on üç kiş oldular. biri çağardı baña. lēñ çoban dedi. ēy dedim ben galın sesle. nereniñ bu davar? gırkbuñarıñ. e ne geziyo davar burda dedi. yayılıyo dedim. ne gezecek. sen amını goduğum yürüğü dediler ya, bize sıldılar birer demir, dirgenle hebisi sıldıla. şimdi yanımda bi altı **60** aylık eniğnen, ufacıg bi gancık var. şimdi köpekler onnarı bi dolazladı. herkeşiñ elinde, bende çakı buçağa da yok. tüvemde yok. şimdi goyun köpēğñ şalalasından bi ütdü ya burdan ipeyce bi aralaşdı. bu yanna dōru aralaşıcı, ben de hayvanın üsündeydim. gaylım iniverdim. eşşeği yükü āsıldım amma bi de eşsek diñeldi. davarı yokarı şimdi ben yalıñız galdım. bi de ben diñeldim. ora yokarı gaçıyom. gaylı onnara öñüme **65** arkama dağıldıla, beni dutmaya. heç imkan yok, çok güzel suradlı gaçardım ben. ordan gaşdıg gırkbuñara geldik. orda davarı suladık, vurduk. āvörenden çukur rāmetlik varıdı. çukur geldi. orda yemek yedik. ne var ne yok Filan derken, ben annağdım buña, durum bōyün böle böle oldu dedim. çukur dediki ulen çocuK gözün açığımış. məcırınñ adamınıñ biri dur da biri vur demezdi. seni orda öldürüllerdi. gözün açığımış eyi **70** gurtulmussun dediler. benden geÇ bi çocug vardı. ertesi gün bu yanna geldi helan köyüne. bize tüvek bıçak doldu galdı ya o fırsat gaçdı. biz o damı bi dā yakalayamadık. öyle başımıza bi olay o da geldi yāni.

BİZE TÜRKÜ SÖYLEYEBİLİR MİSİNİZ?

orda sōledik. şimdi ētiyarladık gali, sōlerim canım, söylemeye sōlerim de, yāni eyi olur. dē mi? burda olmazki. hōle tēne yer olacag onu çağāracañ. burda olmaz şimdi **75** türkü. olmaz da gene ufak mızırdāyım yāni.

yeşil ördek gibi daldım göllere
 yeşil ördek gibi daldım göllere
 sen düşürdün beni dilden dillere
 başım alıp gideyim gurbet ellere **80**
 ne sen beni unut ne de ben seni
 başım alıp gedeyim gurbet ellere
 ne sen beni unut ne de ben seni
 sevdiğim cemalım günâşım ayım
 sevdiğim cemalım günâşım ayım **85**
 seni seven aşık çeker mi vahîñ
 getir el basayım kelemullahîñ
 ne sen beni unut ne de ben seni
 getir el basayım kelemullahîñ
 ne sen beni unut ne de ben seni **90**
 galeniñ ardında bir daş olâydım
 galeniñ ardında bir daş olaydım
 gızı güzellere çoban duraydım
 atma bu daşları ben yaralıyın
 ilâlem al geymiş ben garalıyım **95**
 atmayîñ bu daşları ben yaralıyım
 hep eller al geymiş ben garalıyım.

ADI SOYADI	Belkız MIZRAK
YAŞI	80
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Emirdağ (İlçe Merkez)

Metin Numarası: 30

han vārıdı. hamim marıdı gurban_olurum. ondan kericēzime, gayın_babam han dutardı. yedi sekiS çobanımiS varıdı. gayın babam varlıyıdı da, ireÇber varlığıyıdı. èyle, bi hanı toprak varlığıyıdı. para varlığı diğelidi gurban_olurum guzum. işte burdan at varıdı, araba varıdı. burdan çobannar òrda ekini işlerdi. yaylaya gèderdik. yāğ pendiri indirilerdi. yedi sekiS şeyinen, eşşenen. ıçığınısı guzulārımızi yurdu, garıdırdık. **5** ıçığını satardı. ıçığını şeye bèslerdi. gurbana bèslerdik. davarımiS, davşanımiS varıdı. işde yavrım ne diyem?

YAYLAYA NASIL ÇIKARDINIZ?

yaylāya, yaylāya derman_olurum, biz eşşenen çıkardık. atınan, eşşenen oraya ğadar, çeltiğe ğadar èledirdik. çeltiğden_öte kendimiS eşşēge yüklerdik. aleyçik dutardıK. topēğ_lev dutardık. ondan kērim guzum, aleyçik dutardık. dört bi tarafa aleyçiğñ **10** yağınan, pendirinen dolardı. süt dökerdik. davarı saĝārdık, inēğñ saĝārdık, dē goca cıngıllıyınan. ēvimiz varıdı orda. yaz damımız varıdı, ondan gūzum. saĝārdık getiridik. ondan kerim, yedi sekiS tenēyeke dökerdik. üç gün sona gaymak toplardık. ondan kēri dēpi pēndir èdērdiK. pēndire şey_ıatardık. mayalıĝ_ıatrdıK. yayla pēndiri èderdik. sōna onu bişiridiK. deriye basarlardı. basgıcı adamları çıĝırır gelirdik. yaygı sererdiK, **15** üfelerdiK guzum. onu oraya dökerdik. o adam bize, şey iki deri ossun, üş deri ossun derileri şēyle dört dört ara vārıdı. aleyçiğñ gıyısına doldururdık. üsdüne palaz_ıatardık. gaymāğa şey toplardıK. gaymāğñ, gaymāğñ altını pēndir_èderdiK. daş varıdı. ğocā torba varıdı. torbaya guyardıK. mayalıĝ_ıatardıK. torbaya guyardıK, guzum. onnarı şēyle üç gün sōna bölünürdü. şēyle üfelenirdi, yedi sākiz dene şey_èderdiK. bēyle **20**

pepsiyini yapardıK. bi üfelerdiK. o adam gelirdi dēriye. geçi dērisi ossun, göyun derisi ossun, goş derisi ossun, oña pēndir basılırdı guzum.

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

āsgı düğünnerimiz daha eyiydi. hindi eyi diyēl düğünner. yavrım hindi eyi dīl. gız bitdi mi, böyüğ adamlar gederdi, gızı bitiridi. böyüğ önde, böyüğ adamlar, bi ərkeK düñürü sala. İlkin ərkek düñürü hēÇ sālmadan bi duz dartar gelillerdi. iki kilō davara **25** verillerdi. äviñ kületi yerde, eyer o davarıñ burnu ganamasa ävin burnu ganamasa o gıza düñür çıkarlardı. o gıza düñür çıkarlardı. o gızı düñür çıkarlardı. o gızı bitirirlerdi. bi ərkek düñürü salarlardı, yavrım. millet yemek yapardık. erkek düñürümüz gederdi. ondan kerim yavrım, sona vur abdal davılı olurdu. dört gün olurdu. geliniñ başına bir gadın tozak vururdu. iki oraltın tozak. entere gadife, şey sayā, ondan kerı guzu **30** bokundan şey tohun neler alınırdı. bala guşak, bala öñüg, iki yüSlü gāline gor gerillerdi. o zaman hamem milan yōğudu yavrım. banyosu olannar, evi damı böyüğü olannar, bi gazan gururlardı. gālin gızı yūrlardı, arıdırlardı. başına gına yakarlardı. yavrım al duvağanañ alır gerillerdi. öñüne bi davar keserlerdi yavrım. esgi gelenēğemiz buyıdı. hindi dani dini eyle eyi diyel hindi. hindiki eyi dēğ. gına yakarlardı. başına gına **35** yakarlardı yavrım. hayı eyi diyel hindi. dani dini gurban olurum. aldıkları gālin de dani dini, onnar da dani dini. iki sene, üç sene gālinig olurdu guzum. gālin ederlerdi. gāyın babasına, gaynanasına, ondan gayınnarına.

ESKİ RAMAZANLAR NASIL OLURDU?

esgi ramazannarımıS pek güzel olurdu gurban olurum yāurım. davıl çalardı. ondan kerim, kakardın mişneç. davılı varıdı çalallardı. dalına, edeler, gadın bi torba **40** alıllardı. düyü verirdiñ, bulgur verirdiñ. gatmer ederdiñ. gece gatmer ederdiñ. zabañ gaktiñ mıydı gece gaktın mı söhüre, gatmer olurdu o zamannayıñ. bulgur buña haniya èyle pilav bişerdi. gatmer olurdu. èyle bi erik mürük varıdı. onnarı ederlerdi. davıl güRP güRP gapiya vururdu. bizim gayın baba ramatlık derdikine, şonnarın başışını vèrin de getsin derdi. garı ramatlık bi şey bulgur doldurudu. bulgurdu. düyür, o yeygi **45** yiyecek tarlamızdan olurdu guzum. kendimiS çekdiridik. dē on, on beş, yirmi guzüm bulgur gaynadırdıg. PiS bizim kühletimiz çoğudu. èle ederdiğ yavrım. gedi götürüdüğ.

bi gatmer vèirdin ettiğimizden, edelere gatmer verirdig. davıl çalannara söhürde kaktık ya onda gadıncayızı bizde şeyde bulgur doldururdug, onu veridig her zaman. èyle olurdu. ev ev ev ev ev gezerdi. hindi bi şey gurban oluyum, ııg ondan **50** dım dım dım dım davıl çalıyo. o zaman bi dādı varıdı, duzu varıdı. iki gere üç gere suFra gordu. herkeş yavānıdı, yāğnışıdı demezdı. buldūğumuzu bulduğū yēnilirdi. o zaman guzum. bulunan yenilirdi. hindi datlısısı, o zaman datlı neydi, gara āğda varıdı. şeyine gutuyunan tāta gutuyunan. her evde de o bulunmazdı. en meşūr yemek bizim gurban olurum guzūm, şey pılaF, içi mercimekli içine hotlu şey, şey tarhana **55** yapardıK. tarhanayı vururdug. fasille vururdug. diri fasille vururdug. davarımız ölürdü. davar ölürdü galırdı. onnarıñ şeyinnerini alır gelirdi. gayın babamıS keserdi onnarı. içine bèyle bèyle bölèr, èderdik. olmayannara, yayladan endig mi, yannık yayardık, tarhana garıcıyık deyi. yōğurdu yannığı yayardık bèyle bèyle içinde, bi helkeye şey goyardık. yannık yoğurdu ayrınyı yayardık. onun içinede şeyle sömēğēnen şeyde **60** sede yāğa gordug. o garecōrene guzum dāğdırdık. hindi yok gurban oluyum. herkeş şōrdan ııg yāğ alıyo. dadı yoK, duzu yoK o zaman şeyle yayla yāğa alır gelirdig, deriyineñ. bizim gaynana ramatlıK gördu şeyiñ içine dolaba gordu. gışdan yazā ğadar yenirdi. cııg gaşığınan gaşığınan alırdık. heÇ yāğ mūğ getitdirmezik. haşheşimiz çıkardı. yağ çıkartdırırdık haşheşden. yağ çıkardı haşheşden. yağ çıkartdırırdık. teneke **65** teneke getiri evimize gorduk guzum. onnarı yenirdi kühleP (...) ya.

ESKİ YEMEKLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

esgiden hindi, esgi yemekler yok yavırım. yanı yarım ediyolar. ondan kericeğizime hindikiler bizim esgiden, bizim kühleTliyidig biz. buraya gayın babam getirdi mi èyle dolap yōğüdü. ııg haşheş yāğı götürürdüğ, kendimizden çıkartdırırdıg o haşheş yāğınnañ. hindi gaşıg muşug çıkdı. onnar nirdēyİdi. güvecimiz varıdı esgiden. **70** güveÇ gullanılıyodu. tava nirdēyİdi guzum deri dē bakır tavalar varıdı. onu buz gibi galeyledirirdi. onun içinede bi çūál şey, patesis, ondan kerim şey, yanı yarma ettiğleri o şō kendi tarlamızdan da çıkardı. orda onnar geldi mi bi çūál alırlar gelillerdi, guzum. bīr ay dursun, yōğud on gun dursun, onnar küFlenmezdi. onnar atılmazdı çöpe möpe. hindi getiriyoñda dolabıñ içinde gurūyo guzum. şey ediyoy. gúPrēli hindi **75** o yediglerimiz. bizim gúPrēli diyelidikine yavırım. nasılıdı? fasilleyi gırdım da, şey ettiğ

mi, tavaya vırdıK mı, çobannar iki yanımıza dolardı. garı ramatlığa derdikine ille dèrdi şından birer dürüm, it de yiyek derdi. biz yūka yapardık. gatiyen somun momun yōğūdu. fırın mırın yōğūdu o zaman guzum. dē şurdan bi fırın Filan esgiden bi Fırın Filan oldu mu bizim gāyın baba şeyle elini aldı da (...) bitek çörek gış yaz **80** yūka yapardık. esgin, esgilere gurban, oluyum. hindi milletiñ hastalığı da çok vallaha yavrım. hindi, hindi milled şeyle yedigleri ganser, oluyu. yedigleri ülser, oluyo. yedigleri şeker, oluyo. biz o zaman gurban olurum guzum, burnumuz da ganamazdı, hasda da olmazdı. vallaña yavrım o badılcın Pılan çürümezdi. o biber çürümezdi. o fasille çürümezdi. yaz damına getdik mi, bizim yaz damımız vardı garacöremiz **85** varıdı. tarlamız, takkamız, äkinimiz ondan kerim, harman yerimiz varıdı. oraya aldığımızı şeyle garı ramatlık bossanımız varıdı. bi èteğ garı aldı, alır gelirdi. aman derdi ısıcag da getimeyeğ derdi. büz gibi yèrdig. hindi dolaba goyoñ guzum da vallahi yenmiyi. hePiciği çürüyo. ya gurban, olurum işde.

EMİRDAĞI'NA NE ZAMAN GELDİNİZ?

zaten emirdağlıyık gurban, olurum, biz, zaten araplar dirler bizim ciñse, köke. hayır, **90** hayır köyündè müyinde diyelidig. emirdağlıyık bi guzum. bizim ölke, ölkemizi deñışdirmedig. toprāğımıza, ölkemize dē yarım saat geden yerimiz var. bi sahat geden yaylamız varıdı. orlardan getiridig gurban, olurum. olmayana verirdig. hindi bi gaşık yōğurt vèren yok. hindi bi ııcıg üç cēğöz pindir viren yok. olmayannara tabak tabak tabak dāğıdırdıK. yayladan endi geldi mi garı ramatlık, derdikine filanda yok, **95** filanda yok, filanda yok. gälin ay yavrım dèrdi gälin kühletimiz çōğūdu. yedi sekiS gälin bi aradaydıg biS. yitişme ne, darTışma ne. bulgur bişmiş, balamaş bişmiş. hemi erkekler yeri de guzum biz èyle yeridik. bize galırsa yerdig. galmassa hāyır. hindiki aldığı gelinner yüzünüñ duvāğını sıyırıyo da, gāyın babanıñ, gaynananıñ, gayınıñ dibinde şeyle, älini yolacag erkekleriñ. biz èyle uTlūyduk yavrım. yedi säkiz **100** kişiydig. buraya harman yeri bitti mi, gälinnere ötelere berileri ııcıg ondan bundan al derdi. bizim gaynana ramatlık al derdi onlardan derdi gurban, olduğum. hayır, hayır hindigiler allā, etmesiñ älini ayāğını didiyo. hanı hindikileri gälin mi? gälin, adı gara yere geşsin der oynoyolar göT, açık başı açık. aman şu keTene biz boğazımızıñ, altından atmazdıg, goca sıcaglarda, kendimiz bizim. gāyın baba dē **105**

adam dutardı yavrım. äkinimiz biçilirdi. yedi sekiz şeyimiz vardı. atamız vardı. üsünde pola dôğerdi çobannarımıS. zabaña ğadar o ayıñ ışığında ē şeyüederdi, sap saçılırdı. baktık gördü her ıramatlıg aman yel var derdig. üç dene, dörd dene tınaS bozulurdu yelde zabāhā ğadar hayır, hayır o bûğdalar gederdi savırırlardı.

BULGUR DÖVER MİYDİNİZ?

hayır yavrım, hayır amān yā he şeyinen, soku, sokuyunañ. sokusu vardır onuñ. **110** onuñ sokusu var. tokmağı vardır. onnarı biz de ètdik. bizim gapımızıñ öñündeydi guzum. onnarı ètdik biS. he biz de yapıyoduk düğürü, bulguru, onu. döverdig bulguru. düvèrdig. döğdürürdüg. onnar ävinöğüne sererdig. geri de gelir buraya çekdirirdig guzum. esgiler hanı yavrım hindi heÇ heÇ gälinolannar köyüñ bokunu yesiñ. gurbanossun. o adamıñ parasına puluna amān gurbanolurum bi utluydug. hindi **115** götü açık başaçık, ayāğaçık gezib yörüyolar. dani dini oynuyolar. o vardığı gapıya da dani dini oynatıyolar. kendilerini al äsgi gelinnerden bi çıkan olmazdı guzum. hāyır hāyır gurbanolurum esgi gälinnerden oynayan olmaz. äsgi gelinnerden çıkmazdı. utlanırdı. hindi milled èyle boşanıyō. üçölsün çocūgu dörd ossun, varmadan boşanıyolar. bizler çok çekdig. ben de çok çekdim gurbanolurum. çok çekdim **120** esgiden. çok çekdim. üç oğlum mar. bi gızım mar. ğavurda oğlum. sağol gurbanolurum. ğavurda oğlumuñ biri. biri de şurda kendi arabası var. şüfer. taksi sürüyo. kendiniñ oğlumuñ biri dē şorda zebse satıyo. gızımı da ısdanbıla virdim. adam benim deli. getdi, işdi sışdı para biriğdirmedi. gurbanolurum bugününe şükür. iki senedir boşladı ya, ne gıymatı var guzum. şu dırnāğımıñiÇine ğadar derdim mar. **125** bende şeker var, tansiyonum mar, böbreklerim su mu gatmıyo diyo, ne diyo toktur. onnar var. ne gıymatı var guzum. geşliğimde çok çekdim. hindi de ıxdım yavrım. hindi de ıxdım. hindi de heÇ kakacaK halim yok gurbanolurum. hāyır kimsem yok; emme gälinneriñde heÇ faydası yok. geldiler mi èyle bi şaham şaham äsgi, ben kendi gälin, gälin oldūğümüzü sanıyom. äsgiden biz dutardıg. gāyın babadan gorkardık. **130** gaynanadan gorkardık. görümden gorkardık. gāyın bize bar bar bāğırdı çığırdı mı gireceg delig gezerdig. içerde. topēğeviñ şeyine arkasına dolanırdıg. aleyçiğini arkasına dolanırdıg. o aldığımız yāğan, pëndirin yanna çömü çömü verirdig. amān hindileri gayın baba ne, gayna ne, gocadan gorkmeyolar. hemen duvāğını sıyırıyolar. oğlannañ didek

didēge gedyolar. hemen boşanma hazır. gurban_olurum o zaman asalet varıdı. ne **135**
 ossa çekerdi esgiki gälinner. yavrım hurlarda sürünürdüm. şurlarda oğünkü, dünkü yaşlı
 gördüğün adan yavrım gocamıdı. beyiñ çır çır çığırırđı. şurada şeyiñ gülübüydü.
 ėretmen gülübüydü. amaniñ şunuñ garısına bi baksak, goca mı bunuñ garısı. sōna
 bunnar şeye geden, ben camiye çok gederdim. gece allah amaniñ allah mı der bunuñ
 garısı. goca da allah deyiñ yıkıyo. hurları derimiş. ıramazanıgda gederdim **140**
 bunnarda burda atlı üslü oğretmen gulübüydü bura. sona biri dedi. goca arı diyi işdikçe
 goca arı deyi bar bar aman dinya āret bacım ossun gälinde amaniñ aman buña mı
 diyolar goca arı deyin derimiş. benim adama bunnar. çok çekdim. hindi de her şey çok.
 oğlum yok yanımda, gızım yok yanımda. bu adamdan çok çekdim yavrım. şu
 dırnāgımıñ içine ğadar derdim var gurban_olurum guzum. ey gurban_olduğum **145**
 göc_allah o zaman ana baba, emmi emita xatırı sayılırdı. mimkün müyüdü lāFım
 çıkmag. mümkünmüydü gaynanaya garşı gelmeg. gāyına garşı gelmeg. gāyın babaya
 garşı gelmeg. o beñe geldi de şeyle vurdu mu şeyle ederdim. hiÇ bi yerimi gomazdı.
 xışır_ıderdi bu adam beni. he gurban_oluyum. bunu mu dedirecēğdin beñe.

ADI SOYADI	Cevat ŞAFAK
YAŞI	96
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Bademli

Metin Numarası: 31

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK KURTULUŞ SAVAŞINI ANLATIR MISINIZ?

söledim ya, cevāt şafak. şindi bi adam, şordan gedikden çıkdı. yonan geliye deyi, bārdı. burdan tanıyan adamlar, o adamıñ sesini, hebileriñ dadal deye bāğārdılar. ôretmen vardı. ôretmen baña bi ôndere getiriñ dedi. uzun öüendere getirdiler. bi de biyez ehrem bayrak Tikdi. hemen o adam bāran adamı da aldı. yonanı garşı yeğdi. ôrdan teslim oldular yonanı çekdiler bu dāğā çıkartdılar. şuraya köyüñ gıyısına añadın mı. o ôretmen vardı. **5** köye sardı ğavırlar, sokaklara tavıĝ mavıĝ dutmuya. dediki yav bütüm dedi, eziyet ediye asgerler dedi. üş dört yere nizamiye gurdu paşaları. ásgeri soxmadılar. bi gun êlendiler, üşden aşā getdiler. ondan sona görmedim.

BU KÖY NE ZAMAN KURULMUŞ?

valla nerden geldini bilmem. ali bu köy nerden geldi, duymadın mı ölüm? ortasyadan, işde genceden gelmiş yavrum. türkmen. yani genceden gelmiş buraya. birleşmişlê. **10** he garabāğdan. bu gadar ölüm.

BİZE ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

şindi nası olü biliyoñ mu ölüm? bu benim gızı aldı. diñne, bu añadın mı. dutar, düğünü bayrak diker. davıl getirir. apdal davıl dedimiz apdal, yani çalgı çalallar. õyun oynallar. he çalallar. üç gün, dört gün çalallar. oynallar, añadın mı. gālinni şirinnig geydiriler. gālinni āllar, goğlar, gedeller yavrım. düğünümüz böle olur. yani düğün böle olur **15** yavrım.

ASKER ÂDETLERİ NELERDİR?

asgerleri âdedimiz, şindi asgeri nası çıkâdır, biliyoñ mu? on beş, yirmi, otuz kaç asger çıkarsa şoraya, selemete, bütün asger sahaPları ahıllar çocuglarını çıKaşlar, oraya. asgerleri hoca götürler. hoca orda bi oxuma oxur. onnarı seleveller, savışdırlar. araba dutallar. asgeri bèle savışdıRıK ölüm. **20**

HACILARI NASIL GÖNDERİYORSUNUZ?

hacılarda aynı ölüm. hacılar, mesela hacıÜyedecēm deyi yemek yapar. köyüñ çōğuna teklif eder. yemek yedirir. ondan sona günü vardır. burdan hacıyı savışdırıx. arabasına miner, geder ölüm. len āğam düğünneri şindi baña baK. şindi boğün bayrak dikecem ben. davılı vurdurum, añadıñ mıydı. erkekler, garılar düşerler añadıñ mıydı. sokakları dolannā, dabanca atarak, silā atarak, dabancıynā dolanıla geliler añadıñ mı. gençler **25** türkü çārır, öyun oynallar, bayrağ dikeller. birinci gun bayrağ dikeller añadıñ mı. başlarlar düğünÜetmeye. gārılar sarma sarar, añadıñ mı. daveTÜedeller birbirlerini. milled gelī gelī sarmasını yer, etini yer. düğün böle olur. başga, ikinci gunde şirinnīğe gelileş, toplanılā, davılıyna zurnaynā. garılar, gızlar, erkekler silahÜatarak gelilē añadıñ mı. şirinnig geydiriler. ondan sona gedeller. at araba goşallar. erkekler toplanır. **30** kimisi ata biner, ciridÜeder. kimisi otobozunā, moturunañ gelileş gālin gızı āllar. evinden āllar, gederler. işde bèle olur.

ESKİDEN OYNADIĞINIZ OYUNLARI ANLATIR MISİNİZ?

len guzum, yāni odaya toplanılaş. deligannar. mesela def vardır, deFi vurular.

SOKAKTA OYNADAĞINIZ OYUNLARI DİYORUM

ben bunnarıñ nesi. sokaxda bāriřarag oynarıg añadıñ mı. birbirimizinen guleşirig, oynaşırig añadıñ mı. gece yarısına gadar türkü çāğırırık, oynarıx. darmadağzÜolur, **35** herkeş evine gider. yeter yavrım. çelig oynanmaz gece canım. gündüzler işde gıcır oynarız añadıñ mı. onu mesela birisi yeşer, ikisi yeşer. biri aşāda, biri yoxarda, o şeyden burular çomāğı yeldiriler, āñañ mı. gulüşereg, oynaşarag gıcır oynarlar. başga bi şey yok.

HIDRELLEZ GELİNCE NE YAPARSINIZ?

hıdırellez geldi miydi, şindi burdan davar sahaPları olur, göyün sahaPları. yāni sürü **40** var ya işde, davara gederler. burda kömbe yapallar. çerez āllar.

KÖMBE DEDIĞİNİZ NEDİR?

äkmeK, äkmeK hanı fırından çıkan äkmeKler var ya, he kömbe derig biz_ona. äkmeğın yarınınsı alılar. çobana hediye āllar. kimi para veri, kimi çerez götürü, kimi öte bete verir. göyünü seçeller. teslim_āllar. ondan sona toplanacāsa, o çobana geri teslim edeller. sayallar. teslim_edeller. hıdırellezi yapallar, gelilē. **45**

KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

göyün gutdüm yārim. he goyun gutdüm. dālarda göyün gutdüm. gezdim yavırım. bēle gece sabahcañ goyun guderdim. gündüz gelīdim. sulādım, yatardım ikindine gadar. ikindinne, goyunu sādırdıx, garılara. goyunuñ sahaPları sāğallar. ordan sona alır gederin gütmeye. gederim tā sabānañ sahaş dokuza, ona gadarı goyun güderim. ordan geli sularıx. garılar sāğar, yoğort yapallar. yā çıxadıllar añadıñ mı? bēle goyun **50** güderik işde.

YAYLAYA NE ZAMAN ÇIKILIRDI?

yaylaya çıkı. yaylayı hıdırellezden yim beş gün sona, otuz gün sona, hıdırellezde yāni guraxlık gederise, burdan herkeş goyunuñ sahaPı, bi çoban dutallar. dā çobana beş altı hane goyun gatallar. arabāya yatāni, yiyecēni, içecēni garılar çocugları yüklerler. dāğā yoxarı, dā yoxarı gedeller. ondan sona yurda çıkallar. yurda alayçığın dutallar. **55** işde alāçık dutallar. ondan sona içine yataklarını, alayçık ölüm işde, aynı ev yapıımız gibi ağaşları vardır. ağaşlarını çakarlar yerlere. üsdüne üğları vardır. üğları uzadıllar, he üğları. ondan sona üsdüne hasır atallar. ondan sona keçe atallar, laylon atallar, axmasıñ diye añadıñ mı? güzel oda gibi bi şey döşeller. içine yatallar yavırım.

TOPAK EV İLE ALAYÇIK FARKLI MI?

topaK_ev başga, yuvarlag ölüm. topag_evi añadıñ mı? böle şeyi vardır üsdünüñ, **60** halburu vardır. yani gasnaKdan. hepsinī deliği vardır. üğlar vardır yoxarı galdırıllar.

direğ vurular. böle sokallar, deliglerine sokallar, aynı alāÇÇık gibi üsdüne keçe atallar, halı atallar. her şeyi atallar. topağ ev dutallar. işine gidelleş.

TÜRKMEN ÇADIRI DEDİKLERİ NE? BUNLARIN ÜÇÜ DE AYRI MI?

ayrı, āyrı tabi. çadır ayrı. çadır gıldır. hanı gara gıldan olur çadır. alāçıklar halıdan, keçeden añadınñ mı? onnardan örtülür. öteki garı geri direk dikeller altına. bizim **65** kendimiziñ, babamıñ varıdı. bayā hemen hemen burdan şō çay yapılan yer gadar uzunudu. üş dört yatak yapardık. üş direkliydi. yāni gara çadır yarım, dam da, dā dik dik. bunnar bu görmüşdür onu, añadıñ mı? çadırımız varıdı. üş yapardıx. yaylaya alı ederdig onu. yatak dikedik. ölüm yaylada işde goyun guderdik añadıñ mı? sâğardık odun getirdik. gederdik ormandan odun getirdik yaxmıya yani. peynir, yōğurd, **70** yā yapardık. gōynu sâğar sâğar, gaymak dökerdik. tekneler vardır bèle tekneler. teknelere gaymak dökerdik evelce. şindi şey çıxdı. şindi bizim bi gaymak dedimizi şindi kimseniñ sizler bilemessiniz. esgi adamlar bilir. gaymā biz gaymā, yemiye doymazdın. üsdüne şeker atdıñ mıydı, yūka ākmenē, ne yemesi olun. teknelere tökerdik yavrım bèle bi barnax galınnıKda tekne boyu gaymağ oludu. yāni yüzünüñ yā. yani ordan **75** dereye doldurular. dereye doldurular. bu çok yā olur. böle yox, yox. gaymā dē yā oluyo sede yā oluyo. he sede yā oluyo.

KUYRUK YAĞI MI OLUYOR?

yok canım. guyruñ yā, goyunuñ guyruk yā, bu sırf goyunuñ südünden çıkıyo, yani südünden.

ESKİDEN ÇİFTÇİLİĞİ NASIL YAPARDINIZ?

şindi ben beygir gullandım bak. sabah namazı araba beygiriñiñ garnını **80** doyurudum. arabaya goşardım. pullū üsdünde. ovaya inirim yāni, tarlaya yani. tarlada, sürerim, sürerim, sürerim añadıñ mı. yāni ākini. sōliyecēm. tohumu saçarık. evelce tohum saçarık. tohumu saşdıq mıydı, o tohumu yerleri sürerim. ikindine gadar sürerim, yani tohumu saçarım ikindine gadar. sürerim, sürgüler gelirim. yani işde pullux, at araba añadıñ mı. bunnarı gullandıq. ha sabanı sōlemissin, ha pullug canım. pullug **85** goşardıK. öküz olan saban goşar. ağaşdan saban vardır. saban goşallar, pullug goşallar.

ākini ākdiler miydi ekin çıkar. tam erm deme zamanı enerig ovaya. çadır dutarıg, biçerig añadıñ mı? toparık biçerik, toparık biçerik, biçerik toparıg. tarlayı bitirdig miydi he tırpanna biçiyek. ondan sona işey, o zaman biçer miçer yōdu ölüm. tırpanna biçerdig. ananadına toplardık. tınas vurudug. at arabasıyna çekerdig harman **90** yerine. düven sürerdig. aħdarıdıK. sürerdik, aħdarıdıK, sürerdik. öldürdüg de saman ettig miydi, savırıdık. buğdā bi yanda, saman bi yanna. buğdayı eve getiridik. samanı anadın mı geriye eve ğediridik. ākini de bēle sürerdik yāni.

DEMİR, KİLE, ŞİNİK NE OLUYOR?

şindi demir gullanırıkx. şinik gullanırıkx. şindi sen baña geliysin. baña yüz demir buğda vir, añadıñ mı? bi demir bulur gelirik. ölçerim yani, ölçerim. yüz demiri ölçerik. **95** demirinē buğduyu saña beri, parasını alırık. saña buğda almış olusuñ, bizde parasını alırık. māsulü bitirmiş oluruz işde.

ÖŞÜR VERGİSİNİN ALINDIĞI ZAMANLARI BİLİYOR MUSUNUZ?

bilmiyem ölüm. ya, onu ben valla unuttum. öşür, yani gaş demir buğda çıxaddıñ? hatda, benim gardaşım öşür aldı. camiye doldurdu. seniñ buna söylerdi. seniñ on demir öşür borcuñ var aldēğē. bu on demir buğduyu ölçer alır gelir, camiye tökerdi. **100** herkeş bilidi borcunu. ne gadar buğday buğdanıñ çıkaddığı zaman harman yerinde onun geziP de bu yüz demir, bu iki yüz demir, şu gadar borcun var öşür diye söylellerdi. o öşür alı gelidi. camiye doldurdux. he eve gelmeden harman yerinde borc_ediyeleerdi ya. harman yerinde borc_ediyeleerdi. bēle buğda toplanıdı yavrım. öşür böle toplanıdı. yani demirinē ölçēlerdi. gaş demir borcun var? öşür borcu on, otus hanı **105** çıkātđığın buğdaya göre keserlerdi. şu ğadar borcuñ var öşür_aldēğē. harman yerindekini alılā geliledi. camiye dökerlerdi. borşdan gurtulardı yāni sona da hōkümet çekerdi o toplanan buğdayı. alı ğederdi yāni.

BURADA EVLİYA TÜRBESİ VAR MI?

burda yox ölüm. şurda cevizlide var yatır. bi ev var, üsdünde mezeri yani cevizli, yok ismi yok ölüm. gozel üsdünü yapılmış örtülmüş. yani bazı köylüler oraya gurban **110**

kesmeye çıkar, adak adayannar falan orda gurban keseşler, yediriler añadıñ mı? dede diye sôlenir yâni.

BURADA AY TUTULMASI SIRASINDA AYA TÜFEK ATARLAR MI?

ataşlar ôlum. valla ôlum şindi, garanmîğ olu bilôn mu? ay dutuldu deye kimi teneke çalar, kimi silâh atar, kimi de der günâmiş. o dabanca atma, silâh atma, teneke dövme günâmiş felen derler. köylüler, günâ münâ ne biliye. hem teneke çalardık, hemi **115** silah atardık. yani ay dutuldu deye yâurım. işde goya silah atma, teneke dövme gurtulurumuş yâni gurtulurumuş. gurtulur mu? valla goğde tutulan ay, işde milletiñ şeyi.

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

asgerliğine ôlum. tekirdâğında etdim. tekirdâğı çorlu lüleburgaz. ısdanbılda gezdim. bële ben kendim çavışıdım. yâni dört sene asgerlik etdim. dört sene asgerlik etdim. dört sene asgerlik etdim yavrım. çorluda, tekirdâğında, lüleburgazda, ısdanbıla **120** ğeldik. ısdanbıldan tēriz oldux. eğer valla iki ay da galaydık kemimiz sararacâdı. eyce bezdiydik asgerden, asgerlikden. dört sene yav bulunun mu dört sene. ere tâlim etdik ôlum. allân günne tâlim, allân günne tâlim. ben çavışıdım. sabana löbedçi çavış oldu muydu asgeri çıxadırığ. tüverini guşanır çıkar. subay geli. subaya teslim ederig. hanı tekmiñ verrig. subay sağa dön talimane devam geder. talim ederig, ondan sona **125** ıdırât veriler, tã ôlene gadar. ôlen oldu muydu çavışa der, löbedçi çavışına, subay, asgeri yeri şora yap, gışlâyacañ götür der. kendi allasmar çeker gışlâya gadar geder yemēmizi yerik. ıscık ıdırât ederig. yallâh geri talime yavrım. tâlimde gene aynı orda ne vazife yapacâsa tâlim etdirir. duşman garşidan geliye deye duşmana garşı ğeder añadıñ mı? tertib alırık. mekineli tüvegleri şeye sokarık. yâni o duşmana garşı **130** cePhe alırık piyadelerini sã sola yatırırık.

ASKERLİĞİ PİYADE OLARAK MI YAPTINIZ?

tâK, tâk. he tak.

ADI SOYADI	Muslu AKKAŞ
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Davulga

Metin Numarası: 32

BU KÖYÜN TARİHİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben muslu aKğaş. davılgañ tãbi, tabi, ilk gelişi özbegistan. ilk göç yaptığ yer. ikinci geliP oturdüğ yer, ermenistanın yandaKı karabâğ. karabâdan göç halinde işte patişahlar devrinde göç yerisi manisa. manisadan tekrar patişân gavga yapıdırılã. ilk varannar orda varannarnañ kavga yapıP geri geli, patişahın göç hali konya ovası veya bolvedin mıntikasına giden gitmiş. o gül bahşe vesâyire kaş tane köy var orda biziğ galabalıK **5** bi sülâyi, sülaleyiS. bizimkiler birez âğırdan almış ve karabâğ olan yere oturmuşlar. karabâdan buraları gezmişler, gitmişler. burada tarihi bin yedi yüz on bir yılında davılgañın buraya kuruluş alma isim tarihi; ama dağa evel olabilir. âñnatdığı gibi burdaki kuyu esgi rumlardan kalma. suyunu bol görünce buraya oturmuşlar. hatdã bunuñ çevdesi, davılga adını alması, gıyılarnın hududunuñ davıl tipinde yusyuvrak **10** olması ve çukurluk. esgiden basgın olurmuş, soygun olurmuş. bu çukurlu seçmişler. ormannıg o zıman gözügmezimiş. dē hãtda cami yapasıya üş beş basgın dağa olmuş. cami temeli atılınca sönelil, sölelilmemiş. yani basgınnar yapılmamış. üş mälle, ayrı ayrı yerlere oturmuşlar. sonã da basgınnar olunca patişân emri veya gãnunen, türkmen mãhallalari bi araya köy olacag demişler. buraya davılga ismini vereregden köy **15** olunmuş. dört mahalle, birisi garaguyu köyü üçü burda hãlen mãhalle olaragdan duydumuS yerleşimi bu şekil hãlimiz. malcılıg, çifçilig geçmişimiS ben çifçi sãylıyorum. çifşim ha. köyün halkı bundan otuz, otuz beş sen_evel dar geşimde kaldı. nüfuS boludu. beş altı biñ nüfũS, beş sekiz biñ dönüm guru susuz_ova. bu omuz çalışmasıyna, bilek çalışmasıyna geÇim haline dönüşüldü. bu arada avrupanın önü **20** çıkdı. atmış_üş, atmış_üşden sōna bir kaç kişi getdi ve öbürleri dediki: burda sosyal_ak var, şu var, bu var. galannarı aşıya yoxarı tek tek, tek tek derken, altı biñ Falan

nüfusumuS var dışarda bizim. iki biñ küsür Falan da burda var. belediyelig biñ dokuz_üz elli beş yılında belediye oluşdu. durum şu halde, durumu gayeT eKonomi durumu, gāyeT_uyi. çoğ güzel şekliyle yaşayıP gidiyoruS. sormag istediñ bi şey **25** varısa.

KAÇ SENE ÇİFTÇİLİK YAPTINIZ?

çifçilī, biñ dokuz_üz ālli sekiS yılında bobamdan teslim_aldım. halān yapmagdayım. çifşilig de öle bi gelir Kaynā dēgel de işde az bi gelir kaynayna bi geşim sālamak. çifşilig māsraflı biraz, aşşa yoKarı yüzde ātmışını, yetmişini masraf götürü. işde bi geşim Kaynā. iki ölüm vardı. gönderdim dışarı bende el gibi. kendim halen **30** tıraKTör Falan var. boş durmuyoruz. boş dursak tābi nōlacag. kendimizi yoKsullū çārmış oluruz. ne de olsa az boz bi şeyler kararı oluyor. az boz geşim kaynāmız oluyor.

ESKİDEN ÇİFTÇİLİKTE KULLANDIĞINIZ ALETLERİ SAYAR MISINIZ?

esgiden kullandımız aletler, önce afedesiñ öküz çifti sōra at_ arabası ve bunnar. öküz, saban, beygir çifti de saban olmuyor. işde çif pullūnda tek, tek pullug deriS onlarla yapıyoduk. derken ātmış beş, ātmış sekiS yılında tıraKTör alınılmıya başladı. **35** ben kendime yetmiş birde āldım. ufag tıraKTörden bi tane. tıraKTör dā kolaylık hani daħa işçiliği kolay. derken çifşilīği bu şekil yaptık ve bugüne gadar.

ASKERE GÖNDERME ÂDETLERİ NELERDİR?

asgere gönderme adeti hükümetiñ, hükümetiñ istediği şekil, esgi, çok esgi bilmiyorum. ben bin dokuz_üz elli beş yılında asgere hazırlandım, bi yanniş yazılmayla çocugken asgerlīm çıkannar on, yirmi, elli kişi guruP guruP, tertip tertip bunnar toplanır bi **40** yere hatdā, on yirmi gun_eveli davılı, dümbē, türküsü, oyunu asgere gitdini belirler. ev ev gezer, el operler. en sonunda bi araya toplanırlar. hoca bi dua yapar asgere. asgeri ocaK, yani iyi bi görevdir. asgerliğe seve seve, gule gule giderlerdi.

SİZ ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

ben asgerliği, ankara mamakda yaptım. ya ölüm ya taksim. gıbrıs şeyinde, hādisesinde. biñ dokuz_üz elli yedi yılında, benim doğum yaşıım birez şeyde çocugken bobam **45**

yanniş yazdırmış. KıPrısıñ yanda altıay belen dāğlarında galdık. ya ölüm ya taksim. menderes zamanında. sōra, antebe suriye baş galdırdı dèdiler. ikıay da orda kaldım. teris oldum.

HACI ÂDETLERİ NELERDİR?

hacı adetleri, burda hacıya giden, burda çoğ gitmedig peg nadir galdı. ben yaş veya ben yaşdan beş sekiz yaş küçüglar. hacı âdetleri de, hacı adaylını ilan eder, gider **50** yazılır. hacı adaylını ilan eder. golum gomşu etraf köylerde tanıdı, akrabası vesayre uzaKdan yakından hePsini toplar, bi hacı yemē diye yemeğ vardır. bunu yapar. hacı yemēğ yedirir milledi. tanıdıklarıya, tanımadıklına da ossun helallaşır. haca gitdiği zaten yemâğ ifadesinden belıolü. ilanı edilir ve gun gelir hacı görevine gider. yapar gelir.

DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

düğünlerimiz, düğünlerimiz, dünürçülüğ, dünürçülüğ birbirini tanıyannar, **55** dünürçülüğ vasıTasıyla olan şeyine gēdinde er çāna geldinde, gız geldinde, tanıdığı kimse āğarlıği gelişi güzel olmaz. dünür çıkar. alma verme he denildi zaman tatlılıği yenir. tatlıından sona nişanı yapılır. nişanından sona nikahlanır ve vur davulu denilir. davılcılar gelir düğün başlar. ve neşeli üç gün düğünı olur. perşembe günü ve şey, perşembe ve günü, bir de dört gun olü. öbürü ikinci bi gune raslıyan üç gün haftada **60** iki defa düyünı olur. başlangıcı öledir ve pazar günü iner gālin. bēlelikşe düğündeki âdetler esgiden çoğ meşurdu. tura diye, tura diye bi şey vardı. ip gıvırması onun bi ayrı çalgısı vardır. tura oynallar en az bi sāhat, iki sāhaT. millet şu dōğudaki gibi tura varya, orda onnar omuza momuza vuruyō. bacaglara vuraragdan böle, tura gerneşi gerneşi milled göñül rızasıyna, birbirini şaka gibi döver. dōüşsüz, kavgasız, hani peg **65** acıtmaz adam öldürmez, gol gırmaz; fagaT acıdır. birbirini mālubı eder gibi bi durumda gibi şekli veya osanılır, vazgeçilir. sōna bu düğün böle oyun gaşıKla, zille oyuncular oyun oynar. oña göre çalgıcılar çalgısını, oyun havasını bilir, çalarlar ve düyün günü sona geldinde, gālin duvāğā hazırlanır. damad da aynen keza tamam zaten xazırdır. geliñ gidilir o günü son gününde gālin iner ve iş biter.

BURADAKİ DAMAT KAÇIRMA ÂDETİNİ ANLATIR MISINIZ?

damağ kaçırması da şöle. yâni dâmadı kaçırmca bi şöle, ne bilim, gayli ufag teFeg bi şeyler alınır. on yirmi lira. günün parasına göre. bugünün parasına gô elli yüz, iki yüz lira alınî ve bununla çerez dineñ şey var ya hanı işde lokum, Fısdık, findık vesayre, yenen şeylerden. bundan alırlar. aralarında oturulâ sohPet edeller. bunda yerler. dâmad kaçırması temelli deyil o şeyi alasıya gadar. dedîm masraFın bedeline alasıya **75** gadarı kısa bi zaman, on yirmi daKKa, yarım sât sürmez. mecburu adam öder o masrafiñ parasını on da şakayna. aralarında gülüşereg, oynaşarag yerler, bitirler. gaçıрма olayı da o.

YAYLA ÂDETLERİ NELERDİR?

yayla âdetimiz bundan otuz sene, yim beş sene evelîdi. yayla adedi, bahar geldiñ, bahâr geldiñde, malı olannar, âğarlığı, yaylamız meşurdur. otlakdır, ormannıKdır, **80** sulakdır. yayla ellez en şeyisi hıdırellez varya hıdırellez denen zamanda, yaylaya göÇ yaparlar. günün gar gış çekidînde gırmızı gun döduğunda o çayır zamanı hayvannarını afedesîñ götürüler. orda iki ay, yetmiş gün, âtmış gün bu arada bi yayalır âkinimiz vardır. bi da tarımınâ ũraşyoruz ya. ora buranıñ tarım zamanı, âğarlı, adam ikiye bölünüyor ya, adam gene geri toplanır. bi ayileler geri toplanır ovaya inerler. ovada **85** o bişer yokgen düvenle, öküzle, beygirle, düvenne yapılyodu. âkinni harmanı galdırı. yardım edeller. hayvan gene burda mandaralarda. mandıralar vardır. buralarda veya goyun işde ova işlenir. âkini işlenir. ovanıñ rahatca ovada güderler. guyular, sular vardır. yayladan da o şekil geliller. ik ay durduxdan sona, peynir alır, yâ alır. yaylanıñ peyniri, yâğa bu ovaya beñzemez. tadı başgadır. iyi olur. yaylada yayılan **90** afedersîñ hayvannarıñ etiniñ lezzeti başğâ olur. ayrıyeten olū. buranıgi gibi olmaz. ova köyüñ goyunnarı o şeyi yer. yavşanı, acı şeyleri yer. yōğurduna gaşıK bandıramañ. yaylanıñ goyunuñ yoğurdunu âkmeksiz yersîñ garnıñ doyasıya.

HIDRELLEZDE NELER YAPILIR?

hıdırellezde bizim bi şey yaPmamız yog. esgiden varmış o. hıdırelleziñ gelişimi, yazıñ gelişimi andırmasıyla annaşılıyki yâni iyi gün başladı, bahar başladı. işde aşağ **95** yoKarı bayram gibi neşeyne yaza insan olu bu. isdiyo eyi gün yeşil. herşeyni baharı o

şekil başga şekil bizde bahar gelişimi, tüzüğü yapmazlar. her_angi hādise mādise yapmazlar. sade esgiden varımış. yalıñız o nevrüz, nevrüz meselesi bizde de aşā yoKarı, esgiden geçerli. onuñ_aşuresini bile burda yaparlardı, yakınına gadar. yeni nesil bunu gaybetdi. **100**

NEVRUZDA ATEŞ YAKILIR MIYDI?

şindi burda da, esgiden burda, çoğ esgiden, ben duydum. çoğ esgiden. çün bu nevrüz isimli gadın da çoğudu esgiden. ki hanı bi muhaKgaK, ahmed, mehmed işde müslüman ismine dayanan bi şey gibi, ya o nevrüz da demek ki o temele dayanıyki nevrüz isimli beş on tane esgiden gadın barıdı; fagaT o şindi isimle elá dē, şimdiki isimlerde, bizim duydumuz nevrüz kutlaması falan ben gormedim, bilmiyom da onuñ bi āşuresi **105** varımış. gün gelir nevrüzün bitiminden biraz sōna, o āşure nevrūza ayit gibi denilir. ve āşure dedīm herhangi bi taneden pişmiş, işine üzümü neyse vesayiresi gatılmış tatlı bi şekle gelmiş. bunu komşulara dādarakdan, sen baña verisiñ, ben saña veririm. bu işi yapmayannara dādılır. bi bayram havası gibi bi şeyi varıdı esgiden; fagaT o gayıboldu. o adet gayıboldu. gayıboldu. o adet şimdi yok. **110**

ESKİ YEMEKLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

halkıñ esgi yediği yemekler, hepimiziñ bildiği yemekler. yöreye has bizim burda, yöreye has ne biliyim? o esgiden bi börek yapılırdı. böyle yūka ākmekden. hanı şeyirde gördüğüñ bōrēñ bir türü. birez sert gibi olur; amma o gadar. onnar gabartıyo. baya maya atıyo. bizimkiler atsa da börek yapılırdı. bāzı saÇ_ākmē yaparlardı. böyle çoğ lezzetli olur, iki saç arasında, iki sacıñ arasında. fırında gibi sanki. o tābi o et pilav **115** vesayire bugünüñ yemē_e, lokantanıñ yemē neyse bildiği kadarısıynā, bunuñ ehli, bişirenneri varıdı. düyünde ossun, èle bi bayram gunnerinde ossun, esgiden daha eyi bilen hanımefendi gadınnardan bilen gadınnarı getiriP, adam ya düyününde ya āşuresinde ya bi eseresinde, şunda, bunda o bilinşli gadınnarı getiriP yapamıyannar veya az bilenler yapıdırırlardı. bugünkü lokanta yemēniñ aşā yoKarı aynısı **120** yaparlardı. bundan kırk elli sene evelden beri. tā ben ufag çucūdum yaparlardı. yāni ne sayarsañ içinde hepsi var şekliyle.

ESKİDEN OYNANAN OYUNLARI ANLATIR MISİNİZ?

esgiden oynanan oynannar, āġarlıġı kaşıkla ve zillēydi. zille herkeş oynuyamaz. daha iyi oyuncu bilirsiñ, dansöz gibi oyuncu erkeklēde gördüm ben. bi kaş kişi vardı. erkāġ gadına döndürme, televizyonda bi gaşına oynayan varya? hanı erkek gadın **125** elbisesi giyerdi. benzeri işde hatda gadın elbisesi düġünnerde ben onu söylemeden geçdim. düġünnerde gadın elbisesi giyerlerdi. üçetekdi, bizim esgi geyinişimiz. üçetek saya denendi.

SAYA NASIL BİR ŞEY?

o işde, sayayı görmüşdürsüñ. saya üç parçadan ibaret. alt taravı, üst taravı tüm mintan gibi. geysiñ üş dört tane şekli èle var sayalı gadın burda. gormegüisderseñ, **130** düġünnerde erkeklerden onu giyen olurdu. iki tane, dört tane gaşıkla, zille eyi oynıyan oyuncular seçilirdi, düġünnerde. iki tanesi erkek elbisesi, iki tanesi o gadın elbisesi tipinde, neşe vermegüiçin. düġüne neşe ne vermegüiçin geyerlerdi, oynarlardı. işde, gaşık veya zille oynarlardı. şimdi o oyuncu da galmadı. nādir, esgiden oyuncular vardı ki nasıl seniñ televizyonda oynayannar falan sıfır yanda. vardı ama şimdi yok heç. **135** peg nādir.

ÇOCUKLUĞUNUZDA VEYA KÖY ODALARINDA OYNANAN OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

bizim oynadımız oynannar, ara verdi diye bi şey, ara verdi. beş sekiS kişi burda, beş sekiS çocug, on üç, on beş yaşında şō koşede, o da bu koşede bi o goşdüna bi işareç ismi vardır. haydi gidiyoruz yallağ gibi. onnar koşar koşar çoğ saklanış. tabi ileride, tabi arāllara, arāllar, bulurlar. muhaKgaK bulurlar. gedecē yer nere. bulurlar. bu **140** seFerde öbür taraf gaçar, o onnarı govalar. bi de yanı, govmā gıcır veya gıcır diye oynadımız hanı ufağ şöle bi ne biliyim. adına ne diyolar onuñ? şey oynuyolaşdı. şöle çālik, bi kaş türlü ismi var onuñ. onu da şimdi şöle belli bi yere beş sekiz adım aralıya yuvarlak bi taKoz gibi bi şey. yuvarlak, aġaşdan eliñde deynek ismi verdimiz bir metreğe yakın uzunluKdaKı iki kişi yeler. yeler deriz yani, iki kişi o oyunu **145** getirib götürmeye. gıcır yeler deriz biz oña. diyer iki, dört, beş altı kişi de iki iki dir. o atar. o gıcır ismini verdimiz yuvarlak şeye vurdum dē kırk elli metre gider, getiri

diker. vuramadīñ zamanda, ya da bi geçişlerde bi goşma vardır arkada yetiP dutdū zaman, o iş deyişir. o yerini o alī. o da onuñ deyişmesiniñ işaretidir. yakaladīmīñ işaretidir. o şeikle bi de gıcır veya çelik veya govma gıcır gibi ismini veriz biz. **150** onuñ o yuvarlak top gibi şeyiñ adına ağaşdan yapmadır. yeñlidir. gırılma deynā atdīmız deynē gırmıyacag. yeñli olacag. tabi daş olsa vurdu mu deynek ikiye bölünür. gitmez yeñli olucag ki, furlayacag vurdu mu. e bunnar bi oyuncag, çocug oyuncāniñ şeyleri, at yaparlardı, düyünnerde. düyünnerde adamıñ kendi bacagları, atıñ bacā. üsdü yanıda ata beñzeden bi şey. orta yoKarısı kendi, idarece gene kendi. at gibi goşar, goşduru. **155** sanki sanasıñ atıñ aynısı gibi şakliynen deve yaparlar. görgüşdürsüñ düyünde, aynı deveye beñzer. iki kişi içinde aynı deve tipinde yapılmış āğaç hazırlanmış altına o iki adam girer. başında bi çekicisi, düğünüñ bi neşesi bunnar. düğünnerde de bunnarı yaparlardı. çeşit çeşit oku dādırlardı. hani demin düğünden bahsedirken, şey,ettik oku dāğātmayınca adam gelmez düğüne. akrabañ ösuñ, isderse gardeşiñ ösun, **160** bēni bellemedi diye düğüne gelmez. oku en azından şura, üç Çüz haneýse, üç Çüz tane oku, dūn okusu, hanı o zarf gönderiyolar ya zarfı heÇe sayarlar bizde. sūnetde de èledir. düğünde de èledir. bāzı böle şeylerde de artıK adamıñ topladīği şaklide öledir. oku gönderiler. okuyna gelir adam. oku da neydir? hāvlu, havludan böyüg bi şeyler, ya da bir metire bāsma, iki metire gadife gibi böle şeyleri gönderiler. bu oku üzerine **165** adam, düğünü başladīği zaman veya bi hādiseSi başladī zaman bana oku gonderdi diye gitmesse olmaz. oku gönder bazı kimi gitmez; ama āğarlī gider. düğünde, düğüne gelirken boş gelmiyo. şimdi düğünde gelişi öle bi düğünüñ bi günü varki o gun o eşden dosdan yardım beklēni gibi bi şey vardır. kimisi altın getiri, kimisi altın bilerzik getiri. kimi ufag,altın getiri, kimisi yüzük getiri, kimisi para atar. goyun getirende olur, **170** nādir esgiden varımış da şimdi adam ēli lira, yüz lira, otuz lira, altın, diyer altınnar çeşitler getiri. düğüne yardım gibi. bu gālin gız, gālin gız veya damada verilir, ev sābına verir. yāğanda şimdi parā da aTar. öbürlerini atıyo geliyolar düğüne bu da düğünüñ yardımı gibi bişey hanı düğün,edene yardım gibi bi şey. elli yūs tane birikir düğününe gore. gomşusunu kendisi çok getdiyse, başgalarına gitdiği yerlerde **175** gelir. baKāsıñ ki yāni gitmediği yerde gelir. yardım olaraK gūlanır.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDIR?

ölü adetlerimiz de şimdi o da yani ölü âdetlerimiz sanki sanıñ ölme yok sana. ële araldıñ seyredilmeS. ölü öldü zaman, eğer adamı dışarda, yoKsa, dışardaysa morKa gonur. gelesiyeye gadar dışardaki adamları. eğer mork var burda. iki tane mork da var. eğer adamıñ kimsesi yoK da kalkacaksa, cenazesi beş sekiS kişi mezar gazmıya **180** gider. boyunun ölÇüsünalları. ne gadar uzun gısa boylu olduğu mezar gazılacaK ya, işine girecek ya, ölü bunu gazarlar. burda hocuyu çārılır. cenazeyi yıxar. cenazeyi musalla daşına gotürü. namazıñ gılar. dōru gabrisTana temelli defnedilir gelinir.

ÜÇÜ, YEDİSİ, KIRKI YAPILIR MI?

üşü, tabi öldükden sōra. şindi bunuñ üşü var muhakgaK. yüzde yüS yedisi var. kırkı var. yapan yapar; amma üşü garanti. garanti her sene de añılır. yapılır goñun gomşu **185** çārılır, elli iki pek yapılmıyor. pek yapılmıyor elli iki, üş kırk, üç, yedi, kırk. elli iki esgiden yapılyodu. gūan oxudurlar. kırk gun okunur. bazı hocalar geliş, okur bedelini alır almaz bilmem.

DAMAT KAÇIRMA ÂDETİ HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

âdeti beldede düğün meselesindeki güvä meselesi olur ya. hanı gālin geldi eve. güvä, sahaT yasdı ezanı olup bitesiyeye gadar güvä güvälik denen şekliyne, yeni **190** elbisesiyeye tıraşını ederler. olur ve yasdı ezanna gadar arkadaşlarıyna beraber oturur. şindi o güvä kaçırması da işde o arada olur bak. ha orada gıymatlıdır ya gāliniñ meselesinden. güvä tam o arada işde gıymatlıdır. şindi o arada şu olur. başına toplanannar derki asiñ musluyu der asiñ bunu dē akrabasıdırım, arkadaşdırım, yakınıdırım. ārlığı bēlelerini yaparlar. gelişi güzel öğünde galan dēl. ben **195** muhaKgaK güväniñ yakın akrabası oldümü gabilet. bana bi şeyler aldiracaglar. ne işin asacaksınız beni derim ben. e sen bi sandık lokum getireceksiñ ya da bi toxlu getireceksiñ ya da şu dedimizi getireceksiñ. eğer ben getirmissem asallar beni ayamdan. bu işeride muhaKgaK bi yer vardır, ip dakılacaK. ayāmdan asallar. ben o sözü veresiye gadar beni havada durdurular. muhaKgaK söz vermem lazım. vermessem, tabi **200** millet gülüşür, şakalaşır. hatda bu benim ar meselem olur. ne isdiñiz siz derim. işde biz

on kilo fistix, on kilo lokum, vesayre isdiyoruz veya beş kilo helva, yeneceg bi şeyler. neyse getirilir. orda, o ben onu vermesem, ben yarım sāt bile havada dutallar. bakdım gördüm yani onnarıñ seyrine göre benim şeklim değışdi. tek tük vermiyen olmuş deye duydux ya, fagaT o havada dururkan tabi gan basıncı, bozmuş oluyo şehreñi. **205** aşşā vermesseñ de indiriler. mecburi indiriler; çünkü gan basıncı değışiyoy. şekliñ değışdi mi gorxarlar indiriler; ama vermiyecem diye de orda bi şey olmaz; çünkü bi sürü adam mar. gaç para on on biñ, yirmi biñ o zamana göre. şimdi yirm millon, otuz millon bi fazla para dēl. o sözü verisiñ. salallar, onlar isdediklēni sana aldırılar. sende bedelini verisiñ. **210**

BURADAKİ EVLİYALARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

bayraK_ adamlar diyecēm; çünkü ben rüyamda gorguTdular. o mübarek adamlarıñ birisi buraya yedi, altı yedi kilōmetre. birisi iki kilōmetre şurda yakınımızda. sen bizim buramıza bak. bunuñ birisiniñ kim olduğu meçul. ismi hodul dede. birisi de yakınımızda olan isa dede diyerekden añılan bunlar bāzı şeyler gabul_ edelim ne gibi, ne biliyim neye dayanıPda gidiyolarsa oraya goyun götürüler. orda keseller amma orda yedirilir. **215** uzak oldū için geden olmaz ama yedirmeden gelir burda edili. bi adak adallar orda. iki rekāt namaz gılar varan dua yapar onuñ hāyrına, ruhuna. ağılī, yoKardaki hodul dedeye. binası falan yıkılıyor onu da. tekrar betona metona yapıdılā düzetdilē. iki tane mi içindeki mezar. içinde iki tane mezar var. üzeri türbesi taxtayla çatılmış. kimse el vurmaz. beş on tane de yakınnarıñda mezer vā. şöle iki dönüm başı gadar var **220** çevresi. yani üç biñ, dört biñ metire var. o hodul dedeniñ oldu yer düzlük. en yuksek tepede ordakı mezarlıKlar. hatda ben birisini bi çocuKken vardım. bundā kırk beş, elli sene evel vardım. ayaklādım ayāmınañ. metrem yokdu. ayām kırk üç numara. yirmi bir ayak mezarıñ uzunnūğū benim ayāmına; fagaT diyerleri bizim mezarlar gibi iki metirelik, bi buçuk metirelik orda etraFında onuñ; fagaT o taxtayna çatı **225** türbeniñ içerisinde. hodul dede denen kimse. o da burdan giderler. orda adak adarlar. gelir burda adadī adağı artık görevini yapar. onun hayırına dua eder. ruhuna dua eder; fagaT şimdi sonadan o bi burdakı var. bi de burdakı da dē pek rābeT olmuyor. yāmur duası yakın yerde ya oraya mı gedecekler, aslında yāmur duası heÇ bi şey olmadı bu çıPlak dāda herkeş helallaşıP biribiriyne olması gerekirken buraya gedeller, yakın **230**

bura. buda bi hayırlı adam ki öteden beri duyuşumuza göre, yâni bu dedeler denilirki, öteden beri evliya menendi erişmiş kişiler gibi sayılık. ismen öbürüsünde aňlatdığım hodul dede denen de ben bu şekil alayında bi şeyler sôledim. yane ne rābet ediyoruS. işde o da bi alimdi, bilgili bi adamdır. kendisini dāğan başında oraya muhaKga insan tarafından oraya yapıldı. yanda mezar da oldūna göre. ben bunu sôlemiş buludum. **235** aynı günün akşamında, rüyamda beni çok sıkıştırdılar, gorxuTdular. o hodul dededen, benim öldüm yere gadar, on metre genişlīnde yüzde elli, yüzün aşā rampa, Kayıcı bi asFat gibi benzeri bi şey yapılmış. dört ya sekiS tane afedisiñ boğa hayvanı gayıxda gayar gibi üzerime geliyo. yani ben o arada kendim öldürecegler gorxusuynan o rampa yüzüñ aşā asfat tipinde veya gayıcı bi tipde yüzde elli, yüzdelli, yüzde **240** atmış yüzüñ aşā uçurumla üzerime sekiz on tane afedesiñ hayvan tipinde , boğa tipinde üzerime gelindi. ben bunuñ gorxusuyna uyandım, tōbe etdim. bir dā alayında söylemiye şekli bu.

günüm hep gününde kafamı yordu.

can özüm kesildi kendine sordu

245

canım kafama hep bunu sordu

bak ömrüm arşındı o yalan dünya

sanātım ufaK tefek çifşilik

dēğērin bulmadı oldu bacılıg

eşde bile denk gelmedi yarcılık

250

bak ömrüm arşında yalan dünya

sevgi sevgi derlerim para dayısı

bak adam olmuş derler eliñ neyisi

bana da derler sen hep boşa çalıştıñ

binde bir bulunur adam eyisi

255

kader kötüyse adam neder

leFi māfuzdaki ayrılan kader

düşürüse seni de felek çarkına

gurtulmaz elinden çäkilir gèder

gara gara yakdıñ beni

260

dallara takdîñ beni
her gün her gün hatırlarım
akrep gibi sokdun beni. yalan dünya
diyerek bitirmiş oluyum.

ADI SOYADI	Musa UZ
YAŞI	60
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Davulga

Metin Numarası: 33

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK DAVULGA HAKKINDA BİLGİ VERİR MİSİNİZ?

ismim musa uS benim. bizim esgiden beri büyüklerden duydumuS bāzı, bāzı kabiler belirli yerlerde gelmiş, yerleşmişler. tābi suyuñ, ort_asyadan, suyuñ olmadı yerde duramamışlar. soñunda, burda su ararkan, davulga denen yerde, bi su buluyolar. bu aKguyu isminde. ondan sona başında davul, davuluñ sesini duyannar, tabi uzaKda olan, mahaál halinde olannar söylemişler gi dāvūluñ sesine gelin, dāvūluñ sesine gidiñ. ondan **5** sona bu aKguyu denen yerde davul çalınırken, gelmişler bütün bi birleşup toplanmışlar. orda da su varımış. ondan sona buraya bi birikim yapıolar. sāda solda olannar buranıñ, bu suyuñ şeyinde etravına toplanıp, buraya koyü kuruyolar. ondan sōra, tābi cāmisiydir, şudur, budur derken, bu soFulu māllesi, burası üş māledir. ilk gelen onnarımıS. sōradan öbür māleler geliyor. tābi herkeş akrabası, kavim kavim burası oluyor üş malle. **10** yedi yüz elli sene önce, geçmişde bunu yapıolar. benim bildim bu gadarı. tābi, tābi bu benim dedim duydum şey, bundan öncesini, sōrasını tābi biliyoz da, öncesini bilmiyoruS. abilerimiz dā bildiklerini sölesiñler. benim bildim bu gūdarı.

BURADA KAÇ HANE VAR?

şindi buranıñ nuFusu, nufusu çok aşırı da yurt dışında. yüzde yetmiş beşi yurt dışında. bura belediyelig oldūna göre, iki biñ üzerinde mi oluyo emmi? iki biñ üzerinde **15** de; fagaT üş biñ de yurt dışında var; fagaT halkıñ yurt dışında oldū için çoğ rahad bi yaşantısı var. biribirine bi de hePisi aynı kan bādır. biribirini her zaman elinden tutar. yardımcı olü. pek sıxıntı görende kalmadı. şu an için iyi bi yaşantı var. zaten öteden beri kabile olarak biliyosuñ biz ne dirler oña, türkmen mi diyolar? karabāğ diyolar. karabāğ diyolar. bu buranıñ halkı da aynı şeydir. aynı göbegdir. e onuñ için burda **20**

bi heç bi sınır yokdur. iyi bi bèle biribirine ısınma, sohbətler devam edip gidiyor. yani bizim davulğanıñ durumu bu. üç mähälle vardır. üç camisi var. bu şekil yurt dışında adamlarıyla, buradakılarına izin aylarında geliler. bi, ik ay, beş hafta, altı hafta bèle akrabalarını görüller. düyünner olu. atmış tane düyün ossa, bunun üç tanesi turis olmayan, elli yedi tanesi yurt dışına gider. he kurbetçi. hep gurbetçilere. **25** bi de burda ayakta tutan da, hep gurbetçileriñ parasıdır. ne iş yapılsa, yüzde doksan gurbetçileriñ parayná yapılır. onu da burda kendi gücüyne herkeş şey eder. buranıñ bèle bi durumu vardır. bundan ibaret. başga bi diyecemiz yox.

ADI SOYADI	Şefika SARIER
YAŞI	63
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	İncik

Metin Numarası: 34

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK BURANIN DÜĞÜNLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

ismim şefika sarı er. ondan sonra, düyünnere işde, görücü gelir. görücü usulu. şeyledeller, ağaz datlılığı yapallar. nişan yapallar. düğün edeller. işde böyle.

DÜĞÜN KAÇ GÜN SÜRER?

üç gün sürer, bir gün sürer. işde böyle yapallar düyünneri. gına gecesi toplanıllar, hep. başına kızlar, şu, bu gına yapallar. işde düyün edeller. ertesi gün gâlin gider. şu, bu işde oluyo zamanıynañ her şey. hanı benim annaçacâm bu kadar. **5**

BURAYA NEREDEN GELMİŞSİNİZ?

davılgadan.

KÖYDE KAÇ KİŞİ KALİYOR?

valla, oştane gâliyi köyde, oştane, belki de otuz kişi anca galır. köyde Pek galan yok.

AVRUPA'YA MI GİDİYORLAR?

avrıPaya gidiyleş.

ASKER NASIL GEÇİRİLİYOR?

asgeri davaledeller. herkeş davededer. zabānañ da, gidecē zāğanda hocaya çağırılar. hoca dua yapar. selevedler, gedeller hep. parasını herkeş cebine harşlını gor. **10** golundan ne gopuysa. savışdırlā gider. düyün Filan yapmazlar bizim burda. āzuK köy ya. işde böyle savışdırlaş, gider.

HACI ÂDETLERİ NASILDIR?

hacıyada aynı öle yapıylar. yemek yediriller. eş dos gelir. daved edeller. ondan sona toplanılar. zabānañda giderken hoca dua buyurur. onü da savışdırılar, geder. benim bildiğim bu gadar işde. **15**

ESKİDEN HİDRELLEZDE NEYAPILIRDI?

bizim burda yok. yōdu. yok bizim burda hıdırellez şeyi yōdu. şindi dōrusunu söliyim. yapılmazdı. onu aşşā köylerde yapıyler. burda öle bi şey yapmazlar. hıdırellez hanı öle gedeller, gezeller. piknik yapallar. onu biz yapmadık hiç. köyümüz az, âdetimiz de dē]. böyle işde. geldi geçdi. hāyırlısı ossun.

KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

altı. iki_olan var dışda, avruPada. ikisi burda. gızıñ ikisi gālin etdim. işde torunnar **20** var on bir dane. iki dene gālin var burda. işde böle yalañ dūya, oyalanıP gidiyik bakalım. bu günne şükür.

ESKİ YEMEKLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

esgiden ät varıdı. küFde yapallardı. sarma adet dēğeldi. piriÇ yōdu. patetis, fasille, şu, buydu. şindi de piriÇ pilavı yapıyler. ät yapıylar. sarma, bamya corbası, tarāna corbası, işde bunnarı yapıyler düyün şeyinde bunnar. yeñilerde bu. **25**

ÇOCUKLUĞUNUZDAKİ OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

bizim günümüzde işde gaydalama dellerdi. gaşınañ filan oynallardı. gaydalama dellerdi. kakar, gaşınā oynallardı düğünde. gālin yapallardı. olana gāliniñ elbisesini geydirillerdi. işde o zaman öleydi.

BEN ÇOCUKLUK OYUNLARINI SORMUŞTUM

valla biz, bek çocuglug yapmadıK biS. yapsak da, işde eveli ne yapcāñ? beş daş oynardıñ. şey ederdin çocuKlūnda, işde buydu. ev yapardın şoraya. aşam oldu, **30** dōğüşür, arkadaşınāñ dōğüşür, evi yıxar gor geder. birbirimize zopa atardın. işde böleydi. eveli böleydi.

ESKİDEN HARMANI NASIL KALDIRIRDINIZ?

öküzüneñ düven süredik. sap getiridik. dırmık çekerdik. gırda ananad alıdık. èle èle yapādık. zaman ölēdi. şindi deñişıdi. gapıña geliyo her şey. işde böyle. sende sāl. ol.

ADI SOYADI	Bünyamin SARIER
YAŞI	40
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	İncik

Metin Numarası: 35

KÖYÜN TARİHİNİ ANLATIR MISINIZ?

ismim bünyamin sārīer. biñ dokuzüz ātmış dōrt dōumluyum. bu köyüñ aslı, gelişi orta asya genceden. karabāğēşreṭi biS, orta asya genceden sōkūnediyōlar. genceden orta asya genceden, dālan sōyēTler birlīnden gelmeler. bu semte geldikten sona, davulga var ilerde. davulga nāyesi oraya yerleşiyolar. ordan parlanıp garaguyu var. bizim köy olarakdan oraya gelīler. burası yaylaymışmış. burāya yaylaya geliyolar. **5** e işde bir kaç hane derkene, burda bi köy meydana geliyo. köyüñ aşşā yokarı, buraya oturuş şekli, yūs kırx, yüz elli senelig bi meselesi var yani.

KAÇ HANE OLARAK YERLEŞMİŞLER?

buraya ilķ gelişleri iki veya üç hane olarak gelmişler. şimdiyse yūs haneye yaklaşık yāni. şu anda oturan otuz beş hane, kalanı avrupa. ortalama işte otuz beş. yüz elli hāne falan oluyō. kalanı kompüle avrupada. yani otuz beş hane net galiyo burda. kişi şu **10** anda yüz elli, yüz ātmış civarında bi insan yaşıyo köyde. köyümüzüñ durumu bu yani. geliş tarī sebebiyeti bunnar.

SİZ NE İŞ YAPIYORSUNUZ?

vaḷa biS hayvancılıkla ūraşyōS. işde köy yerin haliyle, ben guzu, şey, dana taşımıyorum. sığır hayvanı, büyükbaşna ūraşmıyorum. küçükbaşna ūraşıyorum. yūs kadar kendi küçügbaş hayvanım var. mesela onnarınañ meşgul oluyoz yāni köy **15** yerinde.

YAYLA ÂDETİ VAR MI KÖYDE?

bizim köyde yayla âdeti yok, evet.

DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

düyünlerde işde, haliyle esgiden dört gün olalaKdan yapılyodu burda. şimdi ayrıntılı bi şekilde. ilk başlangışda perşembe günü bayrak galkıyordu. cuma günü boşu denir. cumertesi günü, işde gınasıdır. gâline gına yakmıya giderler. pazar günde burda **20** gelin almıya giderler. ondan sona gelin alılâ geliler. düğün_evi örf ve adetleri kendine göre herkeşin oynunnarı, şunnarı, bunnarı vardır. işde onnar oynaldıKdan sona gelini indiriller. düne toplan kişiler de, āğar ağar dāğılmaya başlar yani.

ASKER ÂDETLERİ NASILDIR?

asger âdetleri teklifler vardır. asgerlerin günü yaklaşınca, işde onnara şenlik düzenlerler. günleri gelesiye gadar devamlı davet yapılır. ondan sona da, arkadaşı **25** asgere uğurlarlar. duaynañ asger_ocāna gönderilir yāni.

SİZ ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

ben asgerliğı, adapazar hendekde. acemi birliğı izmir narlıdere isdikam_er eyitim okulunda tümünü tamamladım. ordan da geçdim KıPrıSdāydım. girne KıPrıSda yaptım asgerl_imi. durum böle yani. işde başga bi soracānız varısa.

HACI ÂDETLERİ NELERDİR?

vaļa burda hac_aşı dökülür. işde eşineñ, dosdunañ helallaşılır. ondan sona da **30** arkadaşı uğurlarlar. hacıya gider. tekrar geld_inde de geri hoş geldisine köylü.

ÇOCUKLUĞUNUZDAKİ OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

köy_odalarında işde, ceviz oyunu, ya oturusuñ beş_on arkadaş. vakiT geçirecek bi şey yok. ceviz oyunu. işde sen ben ceviz alırız. bir kaş kilo, işde ceviz ütmece. cevizi çizersin sıraynan, aynı billa şeklinde başlarsıñ oynamaya. işde kim fazla vurusa cevizi, o alır. işde bi nevi yani kumara da giriyō bu oynunnar yāni. başga işde esgiden **35** gıcır_öyñu vardı. gıcır deyneklerle oynanırdı. dikersıñ baraja bi yere, birisi başına duru

ebe olur. arkasından da arkadaşları işde sıraynañ oña vurullar falan, devamlı deyişdiri. yani ebe kime vurabilirse gıcırı, zamānda getiri de yerine gorsa, öbür birisine vurusā, o zaman o eder yani. durum bu yani. valla başga işde esgiden oynanan oyunnardan işde çok yāni örf ve adetleriñ çönuñ, āğar āğar yöremizden uzaKlaşdını görüyorum. **40** yani nesil deyişdikçe gençlik avrupaya yöneldi. avrupāy da yönelcin, bazı örf ve adetler ortākdın kendilinden silinmeye başlıyō yāni. şimdi biz insan olaraKdan neslimizi, geçmişimizi bellēmedimiz müddetçe gelecekte de heş bir ders almıyorus. tümünü unutuyoruz. yāni durum bu yāni.

BİZE KENDİ MESLEĞİNİZDEN SÖZ EDEBİLİR MİSİNİZ?

valla kendi meslēm, kendi meslēm benim çobancılıx. ben yirmi sene çobancılığ **45** yaptım. gaç işde dāda goyunnarı güdersiñ, otlatırsiñ, tekrar geri alı gelisiñ. sāğallar. südünden yört, peynir, çökelek. çökelek önce kel peynir olarağdan alınır. arkasından son zamannā bunu yālı yört çalıP, almış oldūğun peyniriñ içersine dökerekden, bunu yarı yālı, yarı yavan olaraKdan esgiden derelere basallardı. eveş keçi derisine genellikle. ondan sona işde zaman itibārinen bunnarda galkdı. şimdi işde, bidonnara basılmaya **50** başladı. durum bu yāni.

ÇOBANLIKTA HİÇ UNUTAMADIĞINIZ BİR ANINIZ OLDU MU?

ya haliyle geçiyor. işde canavarıynañ karşılaşırsiñ. şimdi gece yatarkana, eyer şobancılıx yapan arkadaşlarım çoğ eyi bilir. gırda dolaşannarda bilir. biraz çobanıñ sak yatması gerekir. adam çoban dutmuş, demişki: arkadaş baña bi seni çoban tutucām; amma goyunnan demiş, gırda yatākan avlu çekecem demiş. āulu çēūli mi ya, yok **55** demiş, avlu çevireceksiñ. senden çoban olmaz demiş, savışdırmış. ikinci çoban dutmuş. oña demiş arkadaş, aļ sen benim goyunu güt. yañaz demiş, dā çıxdında baña harım çevirecēñ demiş. olmaz arkā ben harım çeviremem demiş. nası çeviriyim ya? üçüncü çoban dutmuş. demiş. yemē yemişler. yedigden sona demiş, ölüm şimdi goyunnañ gıra gidecēn, buña avlu çevirecēñ. oña demiş, sen çoğ golay demiş. ne var demiş. **60** goyunuñ birisini dutarsıñ demiş. oña bācıK atarsıñ. goyundan bālarsıñ. öbürü gaxdı mı o da seni çeker demiş. işde ona avlusuñ demiş. ölüm sen benim goyunu güdesin demiş yāni. durum bu. yani çobancılıñ belirli sırları vardır. canavarnañ haliyle karşılaşırsiñ;

ama afedersin yani itlerin olması, türkçe tabirle köpek deniyö. bunnar olduğu müddetçe de, işde karşılaşmıya bilirsin. zaman olur karşılaşırısın. goyunu aldırısın, **65** yaraladırısın. bi sürü aynı olaylarınan karşılaşırısın yani. durumlar bunnar yani.

ŞİMDİ HAYVAN BESLİYOR MUSUNUZ?

evet. yine kendi hayvanım var. ortalama yüs yirmi gadar falan kendi hayvanım var. göyün, evet keçi goyun melez.

BURADAKİLERİN HEPSİMİ HAYVANCILIK YAPIYOR?

alanı sulak olmadı için, fazla tarım, çiftilē önem veren kişi yok. yani şimdi anca. adam serek işde. otuz kırk dönüm, en fazla eken yüz dönümü öte geçmiyor. burası kırsal **70** bölge oldu için. ya çiftilē de yok, zaman itibariylen, şimdi hayvancılında tadı galmadı. türkiye ortamında ne hayvancılın tadı galdı, ne çiftilēn tadı galdı. hiçbir şeyin tadı tuzu kalmamaya başladı. bundan nedeni kaynaklā, işde geçen hükümetlerin ne oldu geldi? işde ben şunu yapacām, bunu yapacām. köylüye oy alasıya gadar. köylüden oy aldıktan sona, iş bitti, ortam bitdi. ha köylü kendi kaderine itildi. e mäsul çıkardı **75** vatandaş. bu sene mesela ofisleri devlet erkenden gapatdı. vërlen fiyat, üç cüz bin nira büdey. köylü nası eksin, bu tarımı nası yetiştirsin bu masülü? ileri bi tarihte ne olacak? ondan sona da, avrupaya köle şeklinde vatandaş, devam etmeye başlıycak. köleliğe, devamlı kölelikden türkiyede hiç bi zaman gurtulmaz.

ADI SOYADI	İbrahim SARIER
YAŞI	67
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	İncik

Metin Numarası: 36

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK KURTULUŞ SAVAŞINI VE KÖYÜN TARİHİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

benim ismim ibrahim sarier. bu köy ortasyadan gelmiş; yalnız gurtuluş savaşını bilmem. duydum. duyduğlarım, son zamanda seferberlik ilan olmuş. imam asasıynañ, çoban deynēğneñ, ne varsa, ondan sona bu memleketi gazanmışlar. işde bi şeyler yapmışlar. memleketin aslı ortasyadan gelme. garabalı. sor. başka soracāñ benim bildim bi şey yok. az. duyduklarım bunar. işde harb etmişler ingilizlerinen. bütün 5 dünya, türküyeniñ başına çökmüş.

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

benim asgerlik, yozgat çayırān gazası. ne gibi asgēlmi. asgēl candarmaydım. atıñ üst baña verdiler. vazifelere gitdim. vazifemi yapım yapım geldim. kendi suvariydim. alayıñ atı varıdı. beş arkadaş bizi suvariliğe ayırdılar. aynı tertip. bizi vazifeye gitmedik atıñañ gitdik. seniñ üzerine ne kadar evrak var, hepsini iyade edeceksiñ. adam 10 getirme yok. ifadesini alacaksiñ. bırakıp geleceksiñ. tutugluyca, cezası varsa, onları yakalayıp gelib teslimideceksin adalete. geliyacak. ormannıgdı. èle bi yerdı ki bizim yerimiS, ormancılar, ormanıñ bi taravından keser satarmış. seniñ benim gibi Fākirleriñ üsdüne yazar geçer gider. işde ibrahim sarier satdı kesdi. kanun da on beş gun hüküm verir. yadıp çıkacāñ. ondan olü. işde getiriydik hekimlere. kaçannarı govalıydın. 15 çōğ kaçıydı. Fākirlik işde.

ÇOCUKLUĞUNUZDAKİ OYNADIĞINIZ OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

soKagda, sōğāda saKlambac oynarlardı. beş altı kişi bir_olūdu. üç bi yanna, üç bi yanna ve yōt on bi yandan, on bi yandan yumulūdu. sen de sāğlañdın gezē buludun. ondan sona, e nerde yaxaladın onuñ üsdüne binellerdi. bi de selli sümük diyi oyun varıdı. gice ayıñ ışında oynallardın. o bi kemēğē e ip bālalādı, kütellerdi. iki taraf gederdi. **20** hangi tarav bulūsa, öte taravını yakalıcın da biñerdin. geri oraya gadar. ondan sona gıcır diyi bi oyun vardı. deynēneñ onu yalaK yapma dēllerdi. ondan sona bi de, igi kişiyi yeler ötelē, deynē kütelē gıcır_af olur. oñun çōğdu. hangi birini añnadacaksın. yediriledi seni. gıcıra furulādı. sen yapādıñ gıcıra o diynē, alı geri geçerdi cızıya. öte, cızınıñ_çiçine gīcen, dışarı getdiñ miydi işiñ bitdi. seni yakalardı. gel bakalım. geri sen geleceksiñ. **25**

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATIR MİSİNİZ?

esgi düyünner, e şindi perşembe gün başlādı. pazar günü inēdi, biterdi. pazar günü başlasa, perşembe gün biterdi. düğünnerde, e gız yapallardı erkeklēden. ondan sona tura oynallardı. tura şindi esgiden gelin_olan gızlarıñ baş_ıPi dellerdi. ipleri varıdı. o ipi gıvradıllar, iki gat edeller. davul tura hāūası vurur. iki gişi çıkar. göñüllü zopa tura. bi vardır, oraya gadar sen ona döşersin. o turayı ordan geri dönersin. o da saña. **30** deñiřdiri deñiřdiri o oynallardı. başga aklıma gelen başga bi şey yok. şindi eñ kötüsü şeydi. işde turaydı. eğer bacāña bi şey yemeseñ, kimisi gurnazlī yapar, pontuluñ_ışnden keçe dolarmış bacāna. o zaman o gormasıñ; ama bi de bile cıPlag çıkdıysa, tamam. zopāy yer. hem de kimis de üsd aşşa kesdirme vurdu muydu, pontuluñ şu yanrı şöle alır indirivèrir. öle uFaK tevek Pondullānañ, keser atar bıçak gibi. **35**

YARALANMA OLUR MUYDU?

olū da, gavga falan çoğ_oluydu canım. gavg_ediylardi. kimisi turayı yoxarı vuru. yoxarı hurdu muydu, gavga hemen başlamışdır. gabadan aşā. gabaña, gabadan aşşā. tura, tura işi kötüydü. sor. başga bildiğim bi şey varsa sor.

SİZ NE İŞ YAPTINIZ?

ben eyi göyun gútdüm. başga bi şey yapmadım. ben başga hic bi şe yapmadım. on üç yaşımdan beri göyün güdüyüm. heÇ bi şe yapmadım. iki sene bi asgerlik yaptım. **40** onu da candarma, atın üsdünde. baña bi zorlûğü olmadı. e dört sene de, bacımıñ ävini bekledim. onnar avrupaya gitdiler. biz ävini bekledik. ileşberlig yaptım. devam bu şobannâğ. elimde bi deynek.

ÇOBANLIK YAPTIĞINIZ SIRADA UNUTAMADIĞINIZ BİR ANINIZI ANLATIR MISINIZ?

olay, ne gibi olay soruyoñ onu sôle? çobannıgdan, benñm zamanımda, yeñi yatiP gelikene. çobannıgdan mı memleket Fâkiridi. bol hırsızlık varıdı. başıña şapkeyı **45** şurdâ oturukan aldı dē mi mesela. şapgayı aldı diyelim. gidiş o gidiş. gèri şapgayı alamasın. getdi. son gidiş, gèri alamassıñ; çün aş memleket. ondan sona āuruPa çIKdı, milled dāğaldı getdi. şimdi de hiş tenēzül eden yok. ben aşşa yoxarı yirmi senedir, şu kendi goynumu güdüyüm. daha bi yirmi sever göynu saymış deyilim bak. say gaç malıñ vardır şōra yazıldır. adam seçer goynu alır verir. sayı mayı heÇ bicik bi şey bilmez. **50** esgiden mümkün mü. sāniyede. birine yanaşdıñ mıydı, şindi seni gözüne oldurdu muydu, biri ārdında göveri. biri sāğından, biri solundan. hangısına birse bakacagsıñ. seni hayallar. muhaKgaK bi goyun daKarlar seni. daKdı mı getdi. āşiverdi. öte yanna getdi. goyun keser adam yer. āşam yicek. mümkün deyil, gèri alırım diy aklına gelmesiñ. o zamannar gitsiñ de geri gelmesiñ arkadaş. ne diyiñ sen Fâkirlig vardı **55** ki, adam yiyecē yok. arkadaşım bax. çamaşır yıkanırđı. çamaşırı yıKarKana, gadınnar bacānda diz bezi dellerdı, o zaman onu yıkayacagsa, erkēñ Fazla pontulu varsa onu giyerdi. şindi erkek kadın bir_oldu. āyır demes ondan sona yaKasına mendil bāğlardı. vöyohuT pontul da yōsa, garılar üçetek giyerlerdi. o zaman entere, entereniñ giyıya gelen yellerini dikellerdi pontul gibi bacāna. böleydi. giyecē nerde buluyüñ, yiyecē **60** nerde buluyüñ. ne var ? bi şey yok ki. äktiğın tārada öküzüneñ çiti sürersiñ, dönüme e buğda bi şinik. şiniği bilir miñ? ondan sona arp_olusa bi demir dönümüne. dönümüne bi demir atallar. tohum atallar. buğda da bi şinik atallar. o da nolacax? tōhumun yerine gilçix bitē tarladı. bi şey çıkāmaz. çıKmaz.

BİR DÖNÜMDEN NE KADAR ALINIRDI?

bi dönümden, bi dönümden ne alacāñ? benim aklım erdīğimde elli sekisde bax, **65** on sekis dönüm yerden, bizim, yüs kile arpa çıxdı. yani sarı çobanölunuñ yüz kilelig ceci var diyi, milletin böle şeyine gıtdi. o sene bobam öldü. elli sekisde. on sekis dönüm yerden bax, on sekis dönüm yerden, yüs kilelig bi ceci var diyi. şimdi benim on üç, on dört dönüm yeri var. üç cüs kile masürüF ediyom. üç cüz kile var. hesabı. sora harmanı sürersiñ. öşürçü gelır. öşürçularlardı. şimdi daha ötesini bilmem de, öşürü **70** şimdi şeyi sürersiñ. harmanı sürersin. yığarsiñ. beklersiñ. öşürçü geli. savır der. savırısıñ ceci. ceşlersiñ, bi yere toplarsın. öşürçü geli bi geli furu, yallā. o bitdi. ne zaman gelcig de bi da, bilceg sen deşsiñ ki getdi gaylı bekle gālı.

VURDUĞU ŞEY NE?

işaret durur. he icabında sen çalarsiñ öşürü. işaretliler. işaret bozulusa, gel bakalım. nēğē bozduñ bunu. sen burda buğda çalmıssiñ. ya şin dersin çalmadım. durduğı yerde **75** buğda gayar, arpa gayar bozulur. sen mākemeye verir. gali öşürü ne gadar alırlardı. hadırlamıcam da ondan sona èle deller. eler gelir geli başına ne gadar, şu gadar. ondan sona senden alacānı alır. on kilè, yirmi kilè her nēse, o öşür o ceşden alı. gider, bi yere ambar ederler. bizim buranıñ ,garaguyunuñ, bizim buranıñ ikisiniñ mūtarlığı biridi. kendi gānı vardı. ozaman, yalkı dellerdi. he, tek dingilli. o zaman o vardı. sora **80** çıkdıydın. bi çıkı götürer garagūya dökeller gellerdi. he canım o da çōğdu. şimdi çōnuñ benim aklım eriyi. samannığın içine guyu gazmışlar. guyu. ordan buğdayı çaldı geldi mi, būdayı başga çalamaz. şimdi iki sever aktarma yapıdın da sapı danesi döküldü müydü, o zaman sapıakdak da altını süpürler. bi tarav altını bi yer tuta sübeler sübeler, ötede sapın içine devamı. et sa onu savırillar. yogud savırmadan ecallağ geli o guyu **85** doldurulağ. sona öşür möşür bitirib de şey oldu muydu, çıkıkar ordan savrılı. buğdalar güydaydı. şimdi herkesiñ ambarı var, bilmem nesi var. guyu gazallardı. çıkadısiñ su gibi buğdayı güzelce o su gibi arpayı güyya gorsuñ. gıyısına saman. buğdayı dökersiñ. gıyısına saman. oña yerı. edellerdi. zamanı geli geri guyudan çıkadısiñ. onu bi da savırısıñ. kimi yerden su yeder içine yeşerir. yani kepezelik tüterdi. **90**

ADI SOYADI	Ayşe TINAZ
YAŞI	87
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Karakuyu

Metin Numarası: 37

BURAYA NE ZAMAN GELMİŞSİNİZ?

buraya geldimiz mi? hangi gun yeldim, hangi zaman biliyim. bi yaşım, on beş yaşım da geldim. on altı yaşım da çocug gucāma geldi. eşde o bir senedir çekeyim bèllē.

BURAYA NEREDEN GELMİŞSİNİZ?

güveçiden geldim. güveçiden geldim.

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

esgi düyünneri ne var işde, davar kesellerdi, yüzellerdi, yas yaslallardı. geri dutallar düyün edellerdi. esgiden hindi áÇcı dutuylar, nem men nēpīylar. hindigi bi ayrı **5** o zamanda bi ayrıydı. o zaman dört gun yapallardı. beşinci günün gālin inerdi. ne biliyim işde. beş gunnük düğün gece gündüz çalallar. çāğrılar, oynaşillar, edeller, yapallar, çatallardı. beş gün oldu mu, indirillerdi yārum. gālin indi mi tamam, bitdiydi.

KINA GECESİ NASIL OLURDU?

gına gecesi çōğ olurdu. galabalı olur gına gecesi. gālin gında sabāna geliller eveli beygir arabasıynā getirillerdi. şindi taksiyen, arbaynañ götürüyle. ne biliyim **10** gurban oluyum işde gāldi, geşdi, getdik. esgi işler benden mi alacañ hindi hePsini.

SİZİ BİRAZ YORACAĞIZ AMMA

yoracañ mı? yeter yorulduğumuz gadan ossun. oldumuz gadan nolacaK. yā fākirlig eveli, esgiden, şindi herkeşin her şeyi çok. yime, içme çox ya biz de çürüdük gayli, hinden keli.

ALLAH UZUN ÖMÜR VERSİN

daha nē uzun ömür veriy. yeter gayli yaşadımız. yeter gurban oluyum. sā ol. **15**
yeter yaşadımız. bundan başga daħa mı yaşayacayıK. yaşamam. başıma türlü türlü işler
geldi. nesini yaşayacām. bi gunde dörd dene cenaze goduk geldik gadın ölüm. beni
yorma. ben düşkünüm. ben çoğ gaygım mar. gaza oldu da, iki ölüm bi gelinim, bi
torunum öldü. ben maraklıyım. neler neler gitdi.

ADI SOYADI	Ahmet CETİN
YAŞI	78
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Karakuyu

Metin Numarası: 38

BU KÖYÜN TARİHİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yog, annıyorum. bu köy buraya, efendim bi buçuK asır evel guruluncun, gaşda gelmiş oluyor? yüz elli sene he. yüz elli sene yahud yüz elli beş sene evel, bu köy buraya gurulmuşdur. nāhiyemiz davılgadır. davılgadan buraya gelmiş işde.

DAVULGU'YA NEREDEN GELMİŞSİNİZ?

davulgāya mı? davulgaya ort_asyadan gelmiş. urüssüne hüdüdümüş. e davılgaya da geleli üç asır on yedi sen_olmuş. üç cüz on yedi sene mesele olmuş davılgadan **5** burası bu köy burayada, işde parça parça parça gelmiş, buraya. elli hanelig bi köy olmuş.

ŞİMDİ KAÇ KİŞİ KALİYOR KÖYDE?

burda şindi, burda Kırgalıtı hane falan var.

YÜZ ELLİ HANEDEN KIRK ALTI HANE Mİ KALMIŞ?

yok yüz_elli hane demedim ben. yüz elli sene olmuş. bu koy buraya geleli yüS, yüS hanede dışarda vardır. bu koyün avruPaya giden. avruPaya giden. burda gırK beş, **10** gırK altı hane var hindi burda.

KENDİNİZİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

biS he, biz bu zamana gadarın on beş, on sekiz yaşına gadarı goyunnā ūraşdıK. yāni göyun gütdük, guzu falan. ondan sona tarımına ūraşdıK bu zamana gadarı. dā işde önden öküzüne, beygirinē, sōna tıraKdōruna.

ESKİDEN ÇİFTÇİLİKTE KULLANDIĞINIZ ALETLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

işde diyom ya. he şimdi işde, önden öküzler, saban, yâni bèle kendimiz gide gele, **15** cızı cızı. ikinci bi deFa öküzü bıraktık. beygirinē yaptık. atmış, atmış ikilerde falan bu motur geldi avrupalardan. ondan bu zamana gadar da tıráKdorla yâni işde motur tıráKdör diyiz biz ona, bunna çalışmış oldux.

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

ben asgerlîmi efendim, bin dokuz yüz gırK dokuzda, garadeniz, zonguldak ereğli gazasında yaptım. gırK dokuzda. e işde ordan geldik, gene aynı tarım işiye **20** ũraşdıq. valla başga, sen ne dirsen ordan başlayalım.

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

esgiden düğünner, yâni mahrem halindeydi. yâni gadınnarın oynadığı yeri erkekler görmezdi. erkeklerin oynadığı yer, gadınna görmezdi. yâni mahremlig varıdı. şindi garmagarışıK oluyor. düğünne şindi böle. dört gün yapılırdı. esgiden çalgı dutallardı. işde aynı, genşler oynaşırdı. toplasırdı bi yerde. o apdallar diyelim, onnar, çalgı **25** çalardı. genşler işde oynaşırdı. üçüncü gün gına yaxmaya gidellerdi. o gun gına yaxallar gelillerdi āşama dōru. dōrdüncü günde işde gidellerdi o zaman önden beygire bindirilerdi. işde sona araba çıKdı. bèygirarabası. ondan sona da taksi çıKdı. taksiyne şimdi devamı ediyor aynısı.

HACI ÂDETLERİ NASILDI?

efendim, esgiden zavallı adamlar aynı bèle aporlo Falende yōmuş. beKciye dellel **30** bāğrımış bekçilē. benim dedemgil getmişidi. deļlal dam başın çıKar, bāğrımış. işde filan adam, hacı gidecek buyursunlar Felan. dışarı gazan gurallarımış. orda gadınnar yemek yaparımış. işde eş dos duyan gelirimış. yemeğler yinirimış. günü var ya, haca gitmeniñ günü, bi çenTeyi boğazına daKarımış adam, çenTeyi yürüyerek bi buçuayda giderimış. bi buçukayda. bi buçukayda da geri dönerimış. üç ayda hacıya böyle gideller **35** gelillerimış.

ASKERE GÖNDERME ÂDETLERİ NELERDİR?

askere gönderme adetleri, şimdi herkesin kâdı gelidi ya, misal, işde beş kişi, neyse sekiz kişiniñ kâdı gelidi. onnar işde kâdı gelmiş gedicegler. günü de var ya. onnarı davad edellerdi. bi yere toplallardı. herkeş yemek işme felen ollardı. gedecē günde, şe le bi meydeñ yerine çıgardı. o asgerler hep saFa durulardı. hocuyu çağallardı. hoca **40** bi dua buyurudu. işde allā amanat ossun. götürēn geri getirsin. işde herkeş böle el aÇar dua ederdı. adam da çentesini alı giderdi.

KENDİ ASKERLİĞİNİZİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

valla beni, şimdi gusura bakmañ. benim bacamda birez saKadlıg var. ben alt ay yaptım. yani valla işde aynısı, çenTeni alır gidersin. o zağan bèle ulaştırma yōdu. meğduP atarsın. bir ayda mekdıP zor sana ulaşır. ordan buraya atarsın. burdan **45** neyse de oraya gider. valla o asgerde gereken neyse, tālimiñ, terbiyeñ işde gomutannarıña felan şey yaparsın, hörmet. bitiri gelīsin. sâğ olan bitiri gelir.

KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

şimdi eliñi öper üç çocuğum mar. ikisi olan biri kız. gızı ere verdik. olanıñ biri avrupada, biri burda. tabi o tıraKdör yōğkan az ūraşırdık. az. yani üretim. üretim işi az. ekerdiñ az galdırıdıñ. bèle o zaman iki ton Felen, üç ton anca yapardık. benim dediklerim **50** bu alıyor? öle mi? he üç Ton üç

DEMİR, ŞİNİK DEDİKLERİNİ AÇIKLAYABİLİR MİSİNİZ?

onnar bi açalayalım. şimdi o zaman biz dedik ya çičilīğiñ o öküzüne, beygirine, üç Ton bilemedin, dört Ton māsul gaxıyodu. ha şimdi bunu iki tenekeye bi kile deller. yani havey deller. iki tene. iki havey bi kile. bi kile iki havey. otuz kilo gelir. on beşerden iki havey, otuz kile gelir. otuz kilo bŭğda olur. yirmi beş kilo da arpa çıkar. dört şinik **55** bi kile olur. dört şinik bi kile olur. hanı iki teneke olur havey. iki havey olur. iki haveyde bi kile olur yani. iki teneke de bi kile olur. işde kilelerde sōluyorum. buğdanın bi kilesi otuz kilo gelir. arpanın bi kilesi de on beş kilo gelir. satış zamanı ister de adam kiliyne satar. isterseñ kilōna satar. hanı bazarlına bālı. böle gider.

ESKİDEN BİR DÖNÜMDEN NE KADAR ALINIRDI?

şindi esgiden bir dönümden, esgilē zavallı tohumu seyrē atardı. yok yok. kogü, kogü **60** gısa, on, on iki kile felen oluyo. gırxa gırxdı, dönümler. he gene gırxa gırxdır dönüm işde bu gadara çıKadıllardı.. şindi tıraKdori işine gireli, şey fazla oluyi. imar. yāni sürmek üş beş gat sürüyoS. yāni tıraKdoruna hanı tarla eyi imar olmuş oluyo. şindi işde söliycēm. şimdi toprāna göre. baK şindi, bi daKKa, bi daKKa. ismiñ neydi seniñ? fatih şindi şu dereniñ toprā yirmi beş, yirmi, yirmi beş kile verir. annıyors dey mi? **65** şu bele çıKdix mı on_ācan sekize_cen düşer. bak topra verim, toprā bālıdır. imar da var; amma oráy_etdiğini_ımarı buraya da etdiñ. buranıñ verimi veremeS. şimdi toprak, bak añıyo? şey_itmiyasıñız. siz hanı belki bi görmemiş olusunuz. olu. şindi şe le şey_edelim. bu dereniñ toprā şurda; bu beliñ toprā da şurda. buna göre verim olur fati efendi. verime göre şindi. sen geşsiñ misal dēğēl mi? ben yaşıımı söledim. senin **70** bi şey_osa hoP alı şuraya atarsın. ben atamam. topraK da aynı oña misal. burası gırçal, böyle bèle geli, bèle gider.

ÇOCUKLUĞUNUZDA OYNADIĞINIZ OYUNLARDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

şimdi bizim oynadımız oynunna, hanı deynēne Felen gıcır filan oynardığı. gıcır oynardı. şindi yalax yapallardı. şindi herkeş o yalāğ, kim yaparsa o yelerdi. işde bi dā garışırđıñ. bu kez de başgası gapardı. o oynardı. yāni vaKıT geçirmiş olunudu. yāni bi āğcı **75** şe le med edellerdi. bi med oynanıdı āğcınan bèle şō ki şō oraya durudu. o seniñ atđını burdan yoKarı inmeden vururdu. bèle olurdu. sona sona bu gıcır işi gaxdı. şindi çocuglar mesele okula başladı. burda okul yōğdu o zamannarda. var. biñ dokuz_cuz atmış üşde, buraya okul yapıldı. iki darsane, bölgülü. çocug olsa otu otuz bēş çocug var. hindi okuyannar obür koye gidiyo. davılgaya. nahiye ortaokul, līse davılgaya **80** gidiyor.

LİSE VAR MI?

var, var. burda sadece birinci okul var. işde o da igi dersāne var. yāni iki bölündü.

BURDA ÖĞRETMEN KALİYOR MU?

öretmen burda galıyor. örtman şey canım, okul orjinal. yani hePisi teknil. banyosu, hamamı. hanımı felen galabilir yani. yaşayabilir. buraya gelen öğretmenler, burdan gidēken ālayarak gider. memnun galır yani. bizim köy fena dēdir. bak heç bizim **85** burda gerçi biz yörūğük dediñ, ellem ya. şindi bizden bu yanı yörükdür. burdan o yanı yörügdür. bunnarda öğretmenler rahat duramaS. bak yaşantısı uymaz. bize yarsıllar bak. bizim burda öle bi yaramazlık olmaz. giderken öğretmenler heP bēle fedalaşır, ālayarak gider. olmuşunu sōluyorum.

ESKİDEN AYA ATEŞ EDERLER MİYDİ?

işde o vardı. o vardı. işde o ne biliñ mi? gara cahillik, gara cahillik. annadayım. **90** şindi tabi fen ayıñ dutulacānı sōluyor. biliyoñ mu şu gun filan sahatda dutulacak deye. yav cenāb_ullān işi bu mesela. sen nerdesiñ, ay nerde, yıldız nerde. teneke çalallar, dedim ya ay dutuldu. çocug işi. kimisi tüveg_atar. bak bazannarda derki di. bak bunu da duydum ben. yani yav, ezen okunsun. eliñi açarsıñ, cenāb_ullā bi fatiha oxursuñ. bak seniñ ismiñ fatiha geçiyi. bak ey_ışım bu. tenekeniñ, bu tüve, bunun ne alemi **95** var canım. onuñ da bi şeyi var. daKgası sahatı var. allān hekmeti. ben hePisini ne gelise, oyāña daş da dēse allahdan bileceñ. dēl mi öle canım. canım bak ne diyor. başıña gelen kötü işi kendi harekedinden bil deyi. kendi hareketiñ. seniñ yannış yannış tābi o olacaK. misal benim hindi iki dene çocūm mar. allāh başlasın herkeSin. ben bunuñ biriniñ ayāna daş dēdini isdemem. allah da biz isdemez. yan seniñ hareketleriñ eyiyise, **100** insanca yaşıysan, insanca gitdin geldiñ yerlere daña bi daş deymez. meydende. bilmem belki yannış mı annadayım. he dōrusu da o. böyle olurdu.

HIDRELLEZDE BİR ŞEYLER YAPILIR MIYDI?

bizim burda, biS şindi bak bizim burda yok. o, oñu bu taraFda yapallar. dōğuya dōru. kürd daKımları yok mu. ne bileyim onnar bunu çok takib_ediye. hatda olaylar çıkıyor. şindi de var. bak. şindi bunnar esgiyi unutmuyor. şindi onnar bak, onnar navruz **105** bayramı diyolar. işde bak onnar da öle diyor. ataş yakıylar şuray. baya böyük bi ataş. herkeş onuñ üsdüne hopluyo, daha hindi devam_ediyo görünüyo. televizonnar görsediyo. bizim burda olmaz. he tamam şimdi bak annaşıldı. bizim bu şeyde yok.

bizim bu garabâğ oluyox. biz baK bizim bu çevrede bu yok; amma şimdi bu bu şu diyarbakir, bu mardinde buna devam ediyor. hat da olay çıkıyo. sona bak canım **110** iyi bi işde neye olay çıkıyo? bi sürü candırma gurşaniyi. bi sürü pulis oraya olmasın dèyi çığıy yapıylar. gene de oluyor. bu da bilmem benim görüşüm. yâni bi iyîye dõru dël. sona cenâb allâh yakacâsa, benim suçum çõsa, ben bu ataşı bu ne âla. bunuñ üsden hoplıyincin bundan yanmassañ orda da yanmıyacân annamına geliyi. olmaz yâni. valla bak bèle de edenner var fâti efendi. **115**

ÇOCUK DOĞDUĞU ZAMAN NE YAPIYORLAR?

yok bizim burda olmuy. bak yok. çocuK dõdũ zağın, èle bi şey olmaz. çocuK aynı.

ÇOCUĞUN KULAĞINA EZAN OKUNUYORDUR HER HALDE?

bak, şimdi iyi bi iş o. oña ben filan demem. çocũn gulaña hanı gulânda gâsın gibi. o fena dè. o hanı o şey norma normaı böyle olur.

KURTULUŞ SAVAŞINDA KÖYDE HANGİ OLAYLAR OLMUŞ?

valla ben şimdi bak. bende oxur yazarlıg yok. annıyorum da şimdi ora beni garannıK geliyor. valla bak duysañ da o bak kendiñ oxumuyucun biliyon mu? şurdan **120** gelir, burdan gider. şimdi annadım sorduna göre de tabi, biz o zaman dünyada da yõğmussuk. bu yonan bak, yonan geçenden sona cumuruyat kuruldu ya dokuz üz yirmi üş senesinde. ben yirm altı dõumluyum. bak mesele üş sene dõmuş oluyum. bak afiyona gelmiş oturmuş. buralara saldırmışlar. bizim koye gelmiş, yıkmış, yumuş getmiş. yâni yonan bu. merhemet eder mi sana? bizim tarla dâ tınaSlara ataş **125** vermişler. yarmazlıglar olmuş yonaniñ.

ÖŞÜR VERGİSİNİN ALINDIĞI ZAMANNARI HATIRLIYOR MUSUNUZ?

alılarmış. ben şimdi hanı ben onu bilme de duygumu sölüyorum. işde bèle çevreden öşür mamırı iki adamı görevlendirilerimiş. ne diyeyim hindi ben. he öşürle ilgili işde iki mamır tayin edellermiş. mesele emirdândan oluyo tayinner yohut davılgadan. bu burda çifçileri o harmannı böyle hõmeklerimiş o öşüre gelen adan. onu şõle bi **130** keşfedermiş. bunnar cabar mesele, elli kile var. dövleT elli kileden ne şey yapmış. hanı

uygulama yapmış. devleT yapmayı mi öşürü? al işda bi da öşürü devleT yapıyı. nireye gidiyi alinnannar. mesela yüzde on öşür kesiyor. yüzde onu bi o adamlar köy yerinden bi yer kira dutuyo. oraya eletip töküyolar. işde dövleTe gidiyor. asgere gidiyor. dövleTe gidiyo. tabi ondan yiyim yapıyo, üretim. **135**

ÇOBANLIKTA UNUTAMADIĞINIZ BİR ANINIZ OLDU MU? ANLATABİLİR MİSİNİZ?

kendi hayvannarımızı gütdük. birez kendi hayvannarımızı. nası? valla biz o zaman ufaklā vadık. valla saña bi annatacaK bi şey yok ya. annaşsam hanı ne diyem şindi dedim bi. eyi amma sen buraya isimle şey ediyiñ. bu isimle şeye geçer. ya ben gamış getirorum. bizim evela bak şu gamış. he şöle ben bôründeyim. ben şele gelikene iki cocug şöle annaş geldiye bene. ben arabanın bu yandayım. ya onnar da obır **140** yandan şele geçerkene, kirbiTi çalmış gamışa. dolmuş bi da üç adım aralaşincın par par yanmaya başladı. öküzler hörüyo. ataş öküzüñ tökülüyo; fagaT orda bi davat varımış. başga köyüñ adamı hemen oña duyuluyo. hemen ōda adamlar geldi. urgannarı guşakladılar. arabayı hevirdiler. öküzü gurtardılar. işde o olay böle geçdi.

ADI SOYADI	Şevki TÜYÜK
YAŞI	58
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Kırkpınar

Metin Numarası: 39

DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

düğünner, şindi düğün başladığı gün, düğün başladığı gün, ilkin bi bayrak kaldırılar eviñ üsdüne. bi beyaz, bi kırmızı bezden, bayrak dikerler. onu, bayrān galdığı gün, düğünün başladığı gün, bi gurban keserler. o bayrakları, o gurbanın ganına bulaşdırılar. boyarlar ganınan. äviñ üsdüne asarlar o bayrakları. ondan sona, düğün başlar. düğün başladı mı, e perşembe günü başlarsa, cuma günü bi köye davet verirler. yemek 5 daveti. ondan sona düğün başlar. gına gecesi olur. gına gecesinde, ātraf köyden düğüne gelirler. tābi hısım akrabası, köylüsü, oynarlar, kızlar erkekler. mesela düğünde çalgıcı olur. ondan sona, dāmada gına yaxarlar. dāmadı överler. onuñ gına havası vardır. añnadıñ mı? isder, gına havasının türkülerini biliyom. sölüm mü? yani söz olaraq sölüyüm, he

10

odun almış gucuna
gider fırın bucāğına
yarın akşam bu zamannar
gız olanıñ gucāna

böle gına havası söylerler yani. ondan sona gınayı yakarlar, sāğdıciñ, dāmadiñ āline. 15 ondan sona, düğün devam eder. ertesi gün gālin almaya giderler. gālini alırlar. ondan sona, gālin indi mi, düğün biter. üç gün sürer.

HACI ÂDETLERİ NASILDIR?

hacı adayı oldu mu, tabè yemek döker. bi köye, etraf şeye, goñu goñşuya helallaşmak için. ondan sona, hacınıñ günü geldi mi, sabaleyin, hacı gelir buraya. caminiñ yanda toplanırlar. goñu gomşu, tabi davet eder onu. bi äve çay gāve yemek neyise. orda **20** caminiñ dibinde toplanır. köylü, goñu gomşu orda onnar orda beklerken, hacı adayı kimise cāmiye gider. orda bi namaz gılar. namazı gılandan sona, çıkar burda bütüñ goñu gomşuynan helallaşır. ondan sona selavatlaşlar.

ASKER ÂDETLERİ NASILDIR?

asger adet de, asgere giderken o da aynı sabah toplanırlar buraya. buraya cāmi mevki olaraK, cāmiye. cāminiñ oraya toplanırlar, orda asgere gidecekler. tabi daha **25** önceleri dāvet ederler. herkeş evlere, yemek içmek daveti neyse. ondan sona günü geldi mi gidecēğ gün, sabah aynı toplanırlar, cāminiñ yanna. goñu gomşuynan hepsi helallaşır. asgeriñ hāşlıklarını guyarlar, goñu goñşu. ondan sona selavatlaşlar.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDIR?

ölü adetleri, ölü öldü mü, ilkin selā veri hoca. ölü öldüğüne dayır, herkeziñ haberi olur. ondan sona, hangi vakit gaKacāsa, dışarda uzaKdan geleni varsa, giç gaKacāsa, **30** ikinci namazı veyāhut da ölen namazına müsāyiř gaKacānı anos ederler aporloda, saatini. ondan sona cenaze, cenaze evinde yıkanır, dışarda yıkanıP gelmesse. ondan sona cāminiñ öñüne getiriler cenazeyi, hangi vakiş gaKacāsa. cenaze cāminiñ öñünde bekler. içerde vakit namazını gılarlar. ondan sona cenazeniñ, tabut deriz biz, tabuta yüklerler. omuzlarınan iki kişi önde, iki kişi arkada, cemāt herkes değışdiri, **35** değışdiri götürür. orda, mezarda defnederler. duasını yaparlar, selavatlarlar.

BİZE KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben burda köylü olarak yetişdim. çifçilik yapıyodum. çifçilik yaptım. biraz çifçilik yaparkan, bi de isportacılık yaptım, tuhafiye üzerine. on sene, on beş sene, neyse, seyyar, pazarlarda seyyar. ondan sona onu yaparkan, ařşāda asfaltın boyunda lokanta düşündüm. oraya lokanta aşdım. añnadiñ mı? orda lokanta çalışdırdım. şindi **40**

BURAYI MI İŞLETİYORSUNUZ?

buyur, yok. gaveyi işletmiyorum. gāve köy gonāğ olaraK. kendiñ bişir, kendiñ ye. yani çay, şeker varısa, çay demleriz. yani ôlesi yer bura. çalışdıran yok. añnadiñ mı? başka var mı?

KÖYDEKİLER NASIL GEÇİNİYOR?

köy çifçilinen uğraşyo. ufag_köy oldu için, bi büyük toplum yok. yani normal, kırK, elli oralarda. yani köy ufak. köyleriñ uFaK_öldündan çok şeyimiz var, yāni toplum **45** yok. köy büyüğ olsa hepsi olur. lokantası olur. ondan sona, gavesi olur, her şey olur. yani gasab_olur, dükkān olur. ondan yanı

OKUL VAR MI?

var da, çalışmıyo. çocuk taşımacılığ var. diyer köylere taşımacılığ var.

ASKERLİĞİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

asgerligde ilkin şeye girdik. izmir bornovaya. topcuydum, ben. orda yaptık. acemilig bitdi. ordan şeye girdik, isdanbula giderken balıkesirden orda bandırmaya vardık. **50** bandırmada bizi büyük bi yere doldurdular. ananıñ bobanıñ günü. deniz böle çalKıyıP duruyo. şeye biniye ordan şeye girdik, isdanbula. isdanbulda hadımköy diye bi yer var. orda, asgerlimizi yaptık. vātāni görevimizi. biz iki sene yaptık. yirm_örd ay. isderim bi emirdāğ havası sölüyüm. nası? yalnız kitapdan göndereceñ bize. buraya gönder de. emirdāğ havası sölüyüm mü? **55**

evleriniñ öñü yoldur
yoldan geçen garagoldur
gurban olamıñ al fadimem
gel desdiñi burdan doldur
al fadimem, bal fadimem
yanaklarıñ gül Fadimem
uyan uyan zabañ oldu
namazıñı gıl fadimem.

ADI SOYADI	Ahmet KIVRAK
YAŞI	69
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Kırkpınar

Metin Numarası: 40

ASKERLİĞİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

amasyaya gitdim. amasyadan dağıtım olduk, urfaya gittik. urfada dağıtım olduk seyyar jandarma olarak hudutda askerliğimi, tabur merkezinde, yazıcı olarak otuzay askerliği yaptım.

ESKİ ÇİFTÇİLİK ALETLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

esgiden mesela saban vadin. teg pulluk vardı. kireň vardı. tirenden sonra sandıklı çıktı. sandıklıdan sonra,

5

BUNLAR NE OLUYOR?

onnar beygire goşulan, hayvannara goşulan, bi alet. ufak tip olarak. ondan sonra işde motur adet olmaya başladı. motur aldık. şimdi tabi atgı, yaba hepsi savırmaları vardı. ondan sonra savuruyoduk, eliyoduk. esgiden harman, işde beygiriñe çekiyoduñ, harmanı yayıyoduñ. döven olarak beygiriñe sürüyoduk. akdarıyoduk. mesela sap bittiği zaman, yığıyoduk. tinas olarak böyle boyraz çıktığı zaman da savuruduk. buğdayını 10 eliyoduk. sonra getiriyoduk eve. ben işde asgerden geldikten sonra, hem çiftçili devam ettirdim. ek olarak, bir de yumurta işine alıştım. şimdi hala hazırda, yumurta alıp satıyorum. afyonda alıyorum. afyonun içinden bir arkadaşdan devam ettiriyos. emirdanda ardiyem var. emirdanda dağıtım yapıyom. böyle işi sürdürüp gidiyos şimdi.

ADI SOYADI	Talat DURUSU
YAŞI	34
ÖĞRENİM DURUMU	Ortaokul
DERLEME YERİ	Alibeyce

Metin Numarası: 41

KÖYÜ ANLATILIR MİSİNİZ?

köyümüS alibeyce göyü. ben, talat durusu. bin dokuzuz yetmiş dōğumlüm. alibeyce köyü muhdarı olaraK, köyümüS kırkanedir. iki tane mahällemmar. beşerden on kişi onar yozgatlı mahallesi ve havızañ mahallesi. köyümüzde iş yok. köyümüzüñ geşleri boş. liseyi bitirdiler, üniversi bit, boşda geziyler. köyümüzüñ durumu bu. çalışmeye bi rey gidemiler. köyüñ gırsar bi çifçilinen, bi hayvancılık var. başga bi şey olmadıdan **5** ne diyebilirim ki?

AVRUPA'YA GİDEN YOK MU?

nādir yani nādir. var da nādir. çoğ bu gadar deyil. bizim köyümüzde giden bi beş altı kişi anca çıkar. köyüñ durumu, okulumuz yok. okul gapandı. bāğlıcaya gönderiyoS çocukları. bālıca gidip geliyler. mesele köyümüzde hoca yok şu an. ramazanıgıgeliyo, önünden gelen ramazanıg, küyümüzün hocası gitdi. hoca bekliyik. bugün gelicek, **10** yarın gelecek başga bi şey yok. köyümüzün gelecek şeyinden.

KAÇ ÖĞRENCİ VAR?

şu an, on ôrencimiz, on tane ôrencimiz var. bāğlıcaya giden, on tane ôrencimiz var. kúy fākır. bizim köyüñ genelde fākır, fākır. bi gelir gaynā olmadı için köyümüS çok fākır. sulama sahası istedik. köyümüze kōparatif gurdük. aldılar kōparatifi elimizden, organize sanāy geleceg diyereg. orgānizē sanay de gelmedi. ôle gapalı galdı guyular. **15** yani ūraşıP olmuyo bi türlü. nāsı olu bilmem?

KÖYDEKİLER NASIL ZAMAN GEÇİRİYOR, KÖY ODALARINDA OYUN OYNANIYOR MU?

eveT, onnar var, işde köyde gençÇ yok. geç galmadı. ben akren sâlam beş altı kişi varız. o da çifçilin işde ūraşı akşama gadar. köyde yoK ôle bi şey şimdilig. vârdın. önceden varmış da biz aklımız ermedi. şimdi yoK şu an.

KÖY NE ZAMAN KURULMUŞ?

valla, onnarı ben bildim yok. onnarı bilmiyom. büyüklerimiz bilir ya âsında **20** büyügbey köyünden dâğâlma derler. şu yoKarı köyde. orda üç gardaşmış bunnar. ayrılılar. biri bey köyünde galıy. biri de bura geliyo. ordan dâğâlmaymış. yâni buraya alibeyce deye bi ali isminde adam mârmiş, benim duydüm gadarıyla. oña demişle. köyünü de alibeyce oşsun diyi. ondan Kalmış bu köyüñ şeyi, ismi.

ADI SOYADI	Yüksel DURUSU
YAŞI	57
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Alibeyce

Metin Numarası: 42

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

sesi aşmıdan bi gonusalım. şindi bizim burda düğünlerde, evála gıS isdemeye giderler. gız görücü usulü alınıyo. yâni, gızla olan, bi araya gèlmèden görücüusulüyü alınıyo. babası, annesi musade ederse alıyoS. mesela başlıg var bizim burda. daha önceden üç, beş, yedi millön bôle buralarda başlıK var. eFendime sölüyim, sêgmenner (...) gına yaxılır. sēmene gidilir. efendime sölüyüm, gelin gelikene geliniñ öñüne gurban **5** kesilir. gelin içeri girêkeñ dāmadınan gelikene. ne bilem oxuntu atılı. burda mesela oKuntu daveṭıētdīmiz adamlara mesēla biz oku veriyoz. düğünümüze buyur diyō. o da geldīg zamanıışdē iki gün yemek yiyo. yemekden sona, gālin inḍikden sona, bi, ātgı gibi bi şey düzenliyoS. o düzennemede para atıyolar. mesē herkeş bünyesine göre, en yaKın düğün akrabası, amcası, dayısı āltın, inci, gibilenden. diyer akrabaları da **10** işde beş, on, on beş millön bôle para yardımıyile ödüllendiriyō. bu şekilde oluyo düğünümüS. bu gadar.

ASKER ÂDETLERİ NASILDIR?

asgere gidecek geşlerimizi biS, birıafta, on beş gün gala hāne başına davedıediylā. akrabaları, işde, yediriyola, içiriyolar. son günü sabānañ galkılıyō, caminiñ yanna varılıyi. cāmi hocası bi düa yapıyo. ondan sona vatandaş asgere uğurluyo. yalnız **15** bizim burda asgere gidenner, peg öle hani düğün düzgün, şöle törelere uygun bi şey yapmıyız. sadece geşler köyüñ içerisinde türkü çārınıevelden. şimdiyse zaman deyişdi. iki, üç kişi gidiyo zate. onnarda sessiz halde gidiyolar. yani öle şey yok. olay falan bizim burda düzenleme yok.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDIR?

ölü adetleri, cenâzemizde mesêla, koyde mûtarlıg yüzünden ikilig falan oluyo; **20** amma cenâzede kimse kimseye kúsmez. cenâze sâhiPleri, akrabaları, eşleri, dosları toplaşır, gabire defnederler. gabirden çIKıP, çıkdıktan sona, en yakın akrabaları gabirin kenarına dizilir. diyerleriñ hepsi baş sālîgî diler. gelir evde tekrar ikinci bi tazıyaTı söyleşler. yakınnarda adet oldu. şimdi iki üç sene arasında böyle geldi miydin cenaze dâ geli gelmeS cênâze sâhibi bi yemek hazırlar. bütun gelen, cenazeye gelen **25** vatandaşıñ hepsine yemek çıkardırlar. yemē yirleş, ondan sona ayrılıllar. yalnız bizim burda üçü vardır. cenaze öldükden sona, üç gün sona, gur'an okunur. yèdisinde guran okunulur. oxuduşlar. gırkında guran okudurlar. senesinde guran okudurlar. ondan sona her sene, yedi sene arkasından guran okudurlar. bu şekildè olüyo. cenâzemizde yalnız vada yok, bizim burda. arabayla falan yok. sadece dalda. sedıye dalda gider. **30** cenaze, oraya gonur. bir tek bènım annem, vōsıyad èTdi ölürkene. eñ büyük torunuma, şē öluma beni tōrnum götürsüñ diyi. traktöre götürdük gabire gadar. başka türlü herkeşin vatandaşın dalında gider. cenazemiS arabayla gitmiyor. cenazemiz de bu şekil.

BİZE KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

valā ben biñ dokuzüz kırk yèdi dōumluyum. ismim yüksel durusu. ben on sekiz yaşından beli normal bi çiçiyim. ben arpay, buğday mesela yulaF, mercimek, **35** nōhut, ayçiçēgî ekdīm zaman oldu. bi kaş goyunum mardı. şindilerde işde biraz fazla gōyünüm, yüz, yüz elli gadar. ben çiçilik yapıyom. emde, köyde hemen hemen, ikinci sınıFa falan geliyom. normal bi çiçiyim. çiçilimden memnumum. üç ölüm mar. än büyü izmirde pevece şey yapıyor. orda çalışıyor. usda başı. ortancıl ölüm burda mıXTar. en gücügölüm antepde kusiyeT iş adamlarınıñ danışmanı gibi bi şey. o da orda **40** galıyo. bir tek gızım mar. o da çiftelerde gelin. ölumuñüçü dēevli.

ESKİDEN HARMANLARI NASIL KALDIRIRDINIZ?

vala, esgiden biz harmanlarımızı düvenle sürüyoduk. yabayla savırıyoduk. efendime sölüyüm, tāta geri veya pala geriyle samannarı yerlerine çekiyoduk; ama şimdiyse biçer biçiyö, motor tarlada saman yapıyo. geliy gapınıñ öñüne yıkıyi. asbiratör içeri çalıyo. bir tek kişi bunu imal yapıyo. yani evelden on beş kişiyile yapıdımız işleri, bir teg **45**

kiři şimdi yapıyo. arabalar hidrolıklı. zāhra yıkarkana elevizon içeri çekiyo. motur çalışıyo vatandan orda geziniyo. zaman böyle. esgiden ben solaK bullūyla çit sürüyodum. şindi benim oĝüllerim solag bullūĝu bilmiyo. ben èvelden hayvan goşuyodum. beygirle, çifte gidiyodum. şimdi beygir yok. piyesede dēl, köyümüzde yok. esgiden bi kōyümüzde on beř, yirmi tane bi hānede eşşek oluyodun. ařşā çeşmede **50** su getiriyık bidonla, fiçıyla. şimdi onnar yok. şindi äviñ içinde su var. eşşek bitdi. hayvan bitdi, esgi düzenner. tıraKdörün arkasında pullug, dırmıĝ, bübse, bombay, bu aletle çalıyoS.

ADI SOYADI	Ziya GÖKÇEN
YAŞI	73
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Alibeyce

Metin Numarası: 43

KÖY HAKKINDA BİLGİ VEREBİLİR MİSİNİZ?

bu koyümüz döğasyadan gelme. bey koyü vardı. şu iredde. büyük köyü. ordan beş dene köy dâğılır. boynuöğn ismi daKılı bunnara. türkmen bunnar. türkmen köyü. beş dene köy. manıhos, bura, sîgracıK, beyköyü, genēk. bunnar beş köy, bi adadan dālır. bi adam tohumu bunnar. buralarda bol bûğday, arpa ekerik. göyuncudur melmeketimiS. göyunu bol daşırık. yaylaya çıkarık. burdan beş sahatlık bi yaylamız vardı. afyene dōru. **5** ordan göyunnarımız gider. oraya çadır gurarix. orda süt sâğarıK. bütün köylerin hePisi gider yaylaya. çok neşeli olur. ordan, yâyladan bir iki ay galırık. geri gelirik burāya. äkinnerimiS işlē. burayaniñ boynuönu dimeniñ manası, boyanna bi yâğlık bālamışlar. dā esgiden, mendil mi diyelim mesela. çalışmışla ileşberligde, äkin işlēken Falan o zaman öküzle mesēla arabaya yapıyolar işleri. ismine bunuñ boynuna bālınca **10** boynu gonu ismi dakılmış bu memlekete. bu adamnara. yāni türkmen bunuñ āslı. türkmen bunnarıñ. bu köyümüzün bizim şindi şu alibeyce köyünüñ boylarında maniFoz var, dâğın arkasında, batısında. şurda bey köyü var. gediğevi var. e kılbesinde mesela gomü, yarımca köyleri var. sîracıg var, gene batıya. şurda guluca köyü var, dōsunda Komşu kōlerimiz böle. Komşu kōlerinen, çog daTlı geçinen bi köy, bu köy. **15** añadın mı? kimseynen döğüşmez, çaKışmaz. bu köy o gadar garib bi koy. çog iyi köy. adamlarımız vardur goñuynañ gomşuynan kimseye ôle bi şeyimiz yoKdur. köylerimiz böle. daha ne sormaKısdēsen sōlüyüm.

MESLEĞİNİZ NEDİR?

çiçcilig. ben göyun da çog gutdüm. kendim, ben yirmi sène göyun gutdüm. türkü de bilsem de hindi çâğarma şeyim yoK. meselâ elimden gelmiyo. bizim meslēmiz **20** ileşberlig, çiçcilig, göyunculuk. meselê bizim burlarda biz okumuş dēlik. tâbi çolümüz çocümüz gençler gitdi. yaylağa gitdiñ miydi

bèn biliyim yaylañızıñ yolunu

saçıñ uzuñ bālasalar golumu

anañ seni bene virmese

25

kesecēm yoluñu

diyi çaKar gidersin türküyü, yaylāğa gidēkene. bu böle. işde bizim geşliklê de böle tâbi. seniñ gibiyken ben çog efeydim; emme hindi da böle olduK. en çoK goyunculūğū severdim. he göyunculūğū çok severim. çog gutdüm. yirmi sene gutdüm ben. mesela o dālarda yayların sōğuk pınarları vardır. her pınardan bi su içersiñ. çok neşeli olū **30** yaylamıS. yaylamıS çog neşeli olur. orda guzu keseller. görseñ bi gaymak dökeller. yōğurt çalallar yaylada. o gadan neşeli yaylamıS. çāyırlı, çimenli, güzelceneğ. göyun guzu ayrı gudülür. böle bizim yaylalāmız. böledir yani. bu topalā da annatsıñ birez bakalım. birez de, bu annatsıñ. tâbi.

ADI SOYADI	Ali İHSAN
YAŞI	55
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Alibeyce

Metin Numarası: 44

ne yapayım? ne soruyō? nerdēn geliyiñ sen? öle mi.

KÖYÜN GELENEK VE GÖRENEKLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

köyüñ ne gelenē, görenē? bura işde arpa, buğda eker. bu köy gaç asır geçdi.

GENÇLİĞİNİZDE NE İŞ YAPIYORDUNUZ?

gēşlīmde mi? ben her işi yaptım. ağaç gacaKcılı yaptım. ondā araba aldım, satdım. esnaFlıg yaptım. ondan sonam gaza yapıdık, yetmiş dörtde. ondan bu yanı bıraktım. ya malcı mal alıp satardık. goyunculug yapıyık. çiçcilig yapıyık. bôle. **5**

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

asgerlīm de, asgerliği, ilk acemi şeyi bandırmada. ellinci piyada alayı, üçüncü tabur, onuncu bölüde yaptım. ondan sona gumrüg asgeriydim. urfiya gitdim. urfa gapı gulede yaptım. gapıda ordan seyyar candarmağa dönderdiler. diyarbakır siğirde geçdim. siğirtde tezkereyi aldım. otuz ay asgerlik yaptım. hiş gelmemece ha.

ESKİDEN KIZ NASIL İSTENİRDİ?

burda mı? esgiden, mesela diyelimki, şu hacı amcanıñ gızına ben varıdım üç beş **10** yaşlı. allān emri, piygamberin gavli üzerine seniñ gızıñ hāTiceyi, benim öluma isdiyim. allān emri üzerine diy bôle varı, düñür oluşdu. e annaşırsaK öldü. annaşmāşag olmazdı. ondan sōna şerbed içilir. gadınnar gelir. şerbeT içilī. nişan yapılır. işde ondan sona dūğüne gelir sıra. dört gün dūğün olur. birinci günü bayrak gaKar. ikinci günü nişan, üçüncü günü gına, dördüncü günü gālin, gālin gelirdi. arabaynağ, esgiden **15**

bîgir arabasınnan. yaylı araba varıSa var. yōġuSa kilim bürürdük. kilimiñ içinde getiridik. gâlini görsedmeden. gâliniñ başına allı yeşilli tozax, ha tozax dağarlardı. añnına aynı dakardı. davar keserler. o tozaxları ganını batırılax dikerlerdi gâlinin başına. böle saç o hazır vaziyededir. allı yeşilli. boyalı. ondan sona düġün olurıŷde, böle gelirdi. **20**

ESKİDEN YAYLAYA ÇIKAR MIYDINIZ?

yaylaya çıġardıġ. burdan çadırlar. burdan bizim yayla var, altı saħať buraya. çıKarıK. esgiden gıl çadır varımıŷ. ŷindi laylon çadırdan. çadırları dikerik. gurarıġ. orda birıay davarı sâġar, orda birıay yaylada goyun yayılır, guzuyu emer gelir. böle süt, yōġurdıalınır. gaymag dökülür. peynir olur. guzu kesilir. guzuyu keserler orda. dāüederler. orda kendi aleyçig. arlarında oturular. sohbèTıdeller. böle adamım **25** işde. birıay bi buçüıay galıdıx. iki ay galı. eşde böle.

ADI SOYADI	Sinan ÖZ
YAŞI	64
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Bağlıca

Metin Numarası: 45

BURANIN DÜĞÜNLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

buranıñ anadolu oynā düğünnerde. zevkli olu düğünü. köyüñ çoğ devlete bāludur. birbirine bāludur. suları sōğukdur işmeye yarar; havası hōşdur yaşamaya yarar; halkı iyidir sohbet yapmaya yarar. düyünneri çoğ güzel olu. yazıñ şenlik yapılı. hēdillez mevsiminde. yokarı çıkılır, yimek yinir, gonu gomşu, başKa kōler davet_olu. şeyden davet_olu turistik yirleri var. orta asyadan yozgata, yozgaddan da bura yirleşmişler. **5** iki kōdü on sekiz köy_olmuş. bu köy üç cüz senelik tarihi. sen yaz kendiñe göre. gedik_evi altı, yedi yüz senelik. beyköy altı yedi yüz senelik. osmanlı ilk çaları gelmişler, orta asyadan. yozgaddan buraya, daha evelden orta asyada yozgatdan da, yozgatdan da, orta asyadan gelmişler. kendi haline iyileşmiş; kendi arazilē üsdüne; kendi bildīne. on sekiz köy isgan, pilan, püroje yok. aslen türkmen sayılır. türk. sayı **10** türk. ha burası yaylalāklā var, yokarda, sekiz sahat yokarda. aşşada varımış. yokardaki haía ilamlı. yazın goyunnā yaylaya çıkallar. yaşanTali böle. dā sen ne sor ben sōylüyüm.

ESKİDEN YAYLAYA NASIL ÇIKILIRMIŞ?

gara çadırınañ, gara dokuma çadırınañ geçerlerimiş. göyunnañ çadırlarda durullar yirmi, bir ay. e bu gadar gardaşım. baña sen sor. çiçilī malcılı geçiniller. ormana sevgisi çokdur. bu dāda bi dal kesmezler. bak kesmezler. para al o gün, bi dal kesmezler **15** hiç.e mivālİK kendin görüñ işte durumları. bu gadar ôF_áTleri böle anadolu oynu oynanır. ekseri de zeybek yahuT kürd oyunu yok. sāde ādolu oyunu oynallar. bu gadar. sōledim işde çadır, gara çadır dedim ya gara çadır. yāni dokuma çadırların garacadan çıkallādı yaylaya bu gadar. yani şimdi biz yaşlandık gidemiyox başga.

ASKER ÂDETLERİ NELERDİR?

ha, asger adētlēni, köy halkı toplanır. ev ev davet olur. daha evelden, günü geldīği **20** ğünde burda halk düvaynan savışdırı. hepsi topla buraya. hanımlā dahi gelir. örf adēd uygundur dedim ya ôv adēt uygundur. birbirine bāludur. küs daşgın hePisi gelī, dikilir buraya adamı uğullallar. asgere bu köyden, asgerden gaçan yokdur. çok şēhid vermişdür zamanda. geçen çoğ şēhid vermiş. göy devletine bāludur. yani onu köyün ismi bālıca. bu gadar abı. sen sor ben söylüyüm. **25**

ÖLÜ ÂDETLERİ NELERDİR?

ha, ölü âdetleri, şimdi yeni söylüyüm. hasdaya çok çok ziyaret olur. hasda öldüğden sona köyün tümü cenazeyi defnider. ben küsüm, ben dargınım diyi gitmez yok. mezeri gomşulardan gazılır. cenazi defnidilir. öle senlik benlik yokdur hiç, allā şükür. bāludur yani.

ÜÇÜ, YEDİSİ, KIRKI YAPILIYOR MU?

ha. onu, onu gari o cenāze sābınıñ durumu bilir. isderse ē üş, yēdi, kırx virir. senede **30** bi sefer mevlid okudur. düa ede, yāni yimek veri. düa bāludur. bu gadar. dīne de canım. bu köy daha evelden belediyeliymiş. daha evelden burdan imam foturası virilēmiş eline. paralı ya duruyō imamlar. ya, bu imamlıg yaPabili eliñe belge verilēmiş. medresesi yirmi gun medrese var. ilkden başlar, imam çıkādı. savışdırılāmış. üş dane, dört dane fedāyi hoca yani bedā, parasız okudulāmış o adamlar imamlıg yapabili. belge **35** verile eline. mesele imam hoca, şahPazımam, veli efendı, bunnar okudur, yitişdirilēmiş on talebeyi. medrese burda yirmi göz yir varmış. ilkden başlar. imam çıkar, gidermiş sāğa sola. o gunu için imam arapça okunuyo ya yazılar ya. hepsi yetişkinmiş yani. çok burda, mulla, mulla, mulla sayallardı. türkÇeye dōli beri, tabi bunlar galmadı. dā gadı gonuşalım. cumyeTden bu yanna mulla yok, hoca var. sade onnar bu sāda görev **40** yapıyi imam olarak.

BURASI KAÇ HANEYMİŞ?

burası yeniymiş diyom baK, yunan, yunan biñ dokuzüz on sekizde, on dokuzda bura ayak basdında bura belediyeliymiş. kırk sene beldiyalıg galmış. sona yol ūramādından

çifteler gazanmış. bura gaybitmiş. bura emirdāna bālī daha evelden. afyonuñ emirdā gaza bālīca köyü. bizim bildīm bu gadar. bu yol gırKbınar geçēn bu yol olaydı **45** bura dāğalmazdı. yüz hane esgişērde var, yüz yirmi hane. tābi esnafları var. büyük tokTurları var. pilotları var. allāh bāğāşla. çok pilot var budan, çok tokdū vā. uçānañ, halıgoptēneñ buraya devamlı ūrar. uçuş yaptı mı. buralı, ne ö çocuğūñ ismi? güçcūñ adı ne? bak dek getiremedik. en güçcüg pilot eskişērde. bi ara galdı burda, uçuş yapıldı. bura ūrādı muhakgak. **50**

BURADAN AVRUPA'YA GİDEN YOK MU?

avrupa, avrupa çok hepsi, herkes avrupada. āoruPaya fazla göş vemediler. yalnız eskişērde, izmirde, çifdelēde çok. çifdele yüzāne vādır, aşşā yokarı. afyonda, emindā az da, çifdeler, esgişērde, izmirde çok. köy ātmışāne, şu anda üç mahalle, üç camisi var. yoxarı imamın ikisiniñ var. ora toprak esgi yapı. çog büyük. yāni bugün biñ kişi gesse alır. çOK muāzzam büyük. çOK güzel kesme gullanmışlar; fagaT ora uzak geli. **55** bu gadar. başga sen sor ben sölüyüm gurban.

HACI ÂDETLERİ NASILDIR?

hacı adētləri aynı. hacı ilan olū. on beş gün eveli, biray ilan veri. kōy toplanī. çevre kōler, hepsi bol yimek viriler. düası yapılı. hepsi toplanır. öle kūs dargın yoK. hepsi gelī, toplanī. savişdırıKan da aynı yaPılı. gider vārdur aşşa yoKarı gırK elli dene hacısı vadur köyüñ canım. var, var. gırx gadar vardur, vardur gırx gadar, vardur. **60**

BİZE KENDİ ASKERLİĞİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben asgerlīği altay çanaKgalēde galdım. candarma asgeriydik. ordan ora gırKgale çıkdı. gırK galden bobaesgiye. yīm dōdayda babaesgi galdım. otüz ay asgerlik yapdım. otüz ay, yīm dōday galdım. bak bi merkezde çOK çOK macun sevkine gitdik. göreve köylere gitdik. otüzaltı köy vardı. bi belediyelig, gerisi köydü. daşāl nahiyeydi, müdürēti, nüFusu ayırdı. daşāğıl köyü mandırada bi yeydeydik. büyük köy. biñ **65** dörtüz haneñi. mandıra hindi. otüzaltı köy.

ESKİ ÇİFTÇİLİK ALETLERİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

şimdi dōru onu sōlūyūm. ben aklım ererken sabannañ cızı boyuna varı varı gelir. onda sona solaK pullūĝā başladı. solaK buluK geşdi. yılmaz çardaKlı diyi bi pulluK gullanıldı. şimdi motura çözdüler. onnar bāzıları böle goyo duvara duruyo. bende de duruyo pullug, solaK pulug, teg pullug duruyō duvarda. öle satmıyok duruyo; fagad **70** o bōyunca goşan boyunduruxlar yaxıldı. āĝāç çürüdü. yandı; ámma saban da duruyo. bi gomşunuñ biriniñ eñinde düven de duruyo. laba, ta atgılāmız duruyo, içerde hala duruyo labalaşımıS. labalā duruyo içerde.

ESKİDEN NASIL HARMAN KALDIRIRDINIZ?

öküzünen, tırpannan biçer, yolar, tırpannan biçer harmanı gada düvennen sürer, aña rüzĝarda savırır. buña demir dēmiyen alet diller rüzĝara. demir deymiye alet **75** dediñ mi rüzĝar çıKar aklına diye bi yāni malzeme dēl. bu esdi mi labaynan savırılar. deneye tertemiz çıKarılādı. biçer de çıkalādı. harmandan bax öküzünen sölē atınan söler sona motur çıKdı. onnar gaxdı. bura rum şēhrüdür. esgiden rum şehiri var burda. onnarı yemāĝı yükleler yokarda saña tariF idiyim mi? idemiyecēm. şurda yüg var. dā yoxarda orda esgi rumlardan galma yazılar var yunanca. höyūĝū yımışlar. o şehrin **80** çöplūĝüymüş. bi de şöle ordan bi yir, aşmışlā kendilēne göre saklamba gibi bi yer. şarap üzüm işareTleri var. çoĝ çoĝ üzüm bāĝınıñ resmi var. çoçuglar akıl, ermez bozmuşlar. var dāşlar. hindi ben onu beklüyom. başga bi emşin vasa sölē gardaş. sen sor ben sölüyüm.

ADI SOYADI	Abdullah SİNAN SAPMAZ
YAŞI	61
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Bağlıca

Metin Numarası: 46

BU KÖYÜN TARİHİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

şimdi bunu ben bi üsdādımızdan duydum. üsdadımız derken, bu hoşafōĝlu, buranıñ yıllarca merkeziñ encümen azalını yaptı. bilinşli, yaşlı insandı. boynu bōĝumlu aşireTi derken, gömüden sōra, izmir asFaltının bu tarafına, boynu boĝumlu, bir de morca golu o seniñ demin yörükler, türkmenner dedīn morca golu esgi gömüden alır, murat golu, güney, tepeköy, gedikevi ossun, bir de beyköyümüz var buralarda. morca golu o tür. **5** bu tarafına da boynu bōĝumlu aşireti gelir. yāni tā yozgatdan intikali türkmen bu yozgat sana bēlki canlandırmışlardır gömüde esgi gömüde. āsi yozgat denen bir yer var. ören burası. ören oldu orası. burası cumhuriyetden daha yıllar önce cezalandırılmış. bu porsu şehri diye büyük bi şēhir varmış burada. esgi gömününüñ üsd, taraFında, porsu şēri derler, ören bir yer orası. ondan sona, bu cezalandırıldıKdan sōra, o şehir tahriP olmuş. **10** esgi taşlar vardır. tapınaklar vardır. orayı bilenler var. bilmiyon sana belki izah, etdiler. ha tamam orası. orası lāú, oldu. yāni yıllar, önce, yüz yıllarıñ öncesinde. yāni bize intikal, eden, yaşlılardan. yāni kesin bildimiz yalnız bu. e gayri İtdiyāri bu duygu dēyİL. o porsu şehri şurda. bilen, o niyazi sen gitdiñ mi o yukarıya dōru? orada esgi örenler vardır. yāni sülüglüye dōru. he bu o şehir. ondan sona lāú, olduKdan sōra, bu yozgağ, **15** öbür yozgatla bunuñ bir diyalōĝu var. bu yozgatın türkmen aşiretleriyle bālantıları, yūka ekmē ètmeleri. biz mayalı çöreg deriz. mayalı hamurlar, efendim börekler. siz bunnara giriyosuñuz de mi? hālile gelenek dediñ ya. gelenek bizim mesela, en iyi geleneklerimizdeñ bunnar, bu mayalı hamurlar. haşeş, haşeşli ekmeklerimiS, düyünnerde, düyün törelerimiz bizim dört gün devam, ederdi. mesela, diyelimkine **20** bugün bir düyün perşembe günü başlar. bu boynu bōĝumlu aşiretinde. cuma, cumartesi, pazar. bazar gün sona erer; ama bu gelen misafirlere, en az, düyün sāhibi yāni üç gün

bakmaK zorundadır. hepsini de düyün sayibi deyil de, yakınnarı misafir ederler. herkes evlerine götürür. onları konuK ederler vesayire. düyün işlerimiS böyle biter. bu boynu bōğumlu aşireti denen, bu yirmi dört tane falan kōyümüz var, burada mesela. boynu **25** bōğumlu aşiredi denen kōler, bunlar emirdāya bālı, yāni āzziye, esgi āzziye köyleri he soradan bu esgişehir sınırları bize karışTı. girgin olan sınırlar esgişere geçdi. han kasabā bugün ilçeydi; ama şimdi geri kāsaba haline geldi. tā oralara kadar derken kadı kūsü çiftelere bālandı. tekbar, bobañ, artık aslanlı çiftelerin köyü. dikilikayada hakeza bu taraFlar bir de, demin bir karābādan gelenner dediñ. karabālardan gelen yani, asil, **30** gerçekden ırk, gerçek ırkları ordan gelme. karabā türkmeni bunnar. bunnar nerden başlıyō? sen gözeliye varacām dediñ. mācur köyleri var mesela. mācurlardan bir iki köy aldım dediñ. ha gösderiyim size. burdan yusuf_ā, aPlak, ondan sona bu karabālar dedimiz aşireTin gelir. alikān, aliken. önceden emirdāya bālıydı. bunnar şimdi çiftelere geçdi. altı tane köyü var buranıñ. **35**

BOYNU BOĞUMLU İSMİ NEREDEN GELİYOR?

şimdi boynu bōğumlu demek ne oluyo biliyo musuñ? esgiden bu osmanlı deliKanlıları poşu, böyle birbirine dokumalı poşular varıdı. bayramlarda da son zamanda ben hatırlıyom. böyle aşireT, şimdi atgı atıyoS ya ceketleriñ, pantisörlü partilosularıñ altına. bunnar, bu ipekli eşarP gibi bugünüñ izāhına göre, o poşular böyle uzun da olurdu. onu böyle atdığıñ zaman yāni osmanlı efesi, yiğitleri boynu bōğumlu aşireti, boynu **40** bōğumunu ordan almış. yani bunun gelenēğni ordan kalmış. o boynu bōğumlu aşireTi böyle çapraz atarlarđı. atgı yelekler. o gün de yāni zaman bayā tam takım elbisede yok da böyle böyle çoraPlar, çoraPlar püsküllü dize gadar çekilir şekilde. işde artıg bu karabālar aşireTi de alikān altı tane bir kōyü var oranıñ. diğere bu bolavadın karabāsına dōru da onlarıñ diyalogları vardır birbirinnen. yāni kēsın durum bizim bu morca golu veya **45** boynu bōğumlu aşireTi olaraK diyebilecēmiz yer burası; fagaT daha altına gidiceg olūsaK, burada pētera diye rum şehri varımış. bizde esgiden bazı taşlarımız var orda. bi türbemiS falan var orda. ē orda bizim bi esgi mūtaramız varıdı, rahmeTle analım kendisini, he fıransız bi kadın geldi bir de araştırmacı. o asar yani asar çoğ esgi bi şehir. bu da gine afyonkarahisar, sivrihisar ille asar ğavırınıñ dediği bi yer. yāni orası çoK **50** büyüğ bi asarımış. orada da araşdırma varıdı. böyle ondan sona o kadınnan buraya geldi.

o firansıSlar bizim burāy da gördüler. bu ovanıñ da o pèTerā denen şehir, esgi yani rum şehriymiş burası. bu ova bāġlıKmış. yani şaraP küPleri, az önce bi konu oldu burda, yirmi tenèke buġday alan küPler. dā nerden çıkmış diyödu, demin orda birisi. bu şeyir, yani burası esgi rum şehriymiş. petèrā isminde. bālıca, bāġ ordan gelmiş. bu ismi bôle **55** almış. durum bundan ibareç. bilmem yeterli oldu mu?

ADI SOYADI	Ramazan TETİK
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Gözeli

Metin Numarası: 47

BURANIN DÜĞÜNLERİNİ KENDİNİZİ SIKMADAN ANLATABİLİR MİSİNİZ?

sıkmayacaK bi şey yok da. düğün işde, bizim buralarda daha yani şey üzerine oluyo. ana baba üzerine. hanı esgisi gimi dël. işde varıb olanı evi gızı evine düñür oluyo. görücü usulü işde. gızınañ annaşıylê. işde düğünnerde, didiğın gimi, dört gün devam ediyi. gına günü, nişan günü, gâlin günü. düğünner aynı, olaylar. yimekler viriliyi. işde davıllar çalınıyi. milledı toplanıyi. düğünner böle oluyo. işde yayla 5 şeyi de.

KAÇ GÜN SÜRÜYOR DÜĞÜNLER?

dört gün devam ediyi. dört gün devam ediyi. pişembe, cüme işde dört gün düğün olu. nişan dakıylar. bazar, cumërtesi gun. bazar şey perşembe günü, cüme günü gınası oluyo. cumërtesi günü gınası oluyo. bazar günü gelin oluyo. dört gün devam ediyi. yâni düğünner böle oluyo. asgere giderken de, asger çocü tekliv idiyler evlere. deligannı 10 yimek yidiriylê. davet yani. ondan sona gidecê gun de toplanıylar. hoca düa ediyö. onnar da âmin diye asgere de böle gönderiyle. hıdırellezi on beş gün geçe, hıdellezi yaylaya mûtar dellal unnüyo. herkeş malını yaylaya çıkarsın. herkes goyununu yaylaya götürüyü. goyun sâPleri de gidiyo. orda birâ bi buçukây yaylada galıylar. bizim yaylaya ne diyik? çamlıbil diyelim gâli. çanâcık, çamlıbil. ondan sona, yayladan bi 15 buçuk ay sona köye geliyer. yaylada göyun güdüyer. çadırlarnañ, esgiden derilere yoğurT, peynir alılâdı. şimdi o peg galmadı da, işde yaylada çam sakızı toplallardın. bi bizim didimiz ot varıdın. ondan getirilerdin. ôle dē mi yirlerdin. şimdi peg o adetler galmadı. topağ ev, aleyçik herkeş guruydun. eskiden çam kesiyidik. he onnarı, çaminañ

yapıydık biz esgiden. şindi ormannarı sıkışdırınca, çam yok. şindi, demirden **20** yapıyo. kendi burdan götürüyü, alâyçihını guruyo Falan işde ölece yayla işi de böle oluyo. everi bu köyün durumunu sorarsañ, bizden daha evel, kaç yıl evel? yani yozgatdan, esgi yozgatdan geliy dedelerimiS. bēyköy dinen yire. bi de bālıca dinen yeri, iki bey geliyi. bizim bey diyikine: bene türkmen beyi dirler. beyköyüne yerleşiyi. he öteve de hācāliymiş. hacāli bey de gedigevi köyü var oraya yirleşiyi. bu köyler **25** ordan dāğlıyi. bize türkmen diyeler. onlara da hacālılı dīler. hacālılı dē de, hacı ālibey torunnarı oluyo. biz de türkmen beyin torunnarı oluyok. ha ordan düğılıyi. bize türkmen dīler bu aşirete. onnara da hacālılı dīler. ya hacālılı dē de, esaS hacı ali beyiñ torunnarı oluyo bu kōlerde, o kōlerden dāğalma. tabi bizim kōyün buraya guruşu yüz yıl çok Fazla. yüz elli var, belki bura o köyden gelme. yani bu aşirete türkmen aşireti dīler. **30** onnar da ordan da yani bizim köyün gelişi buraya, bu kōylerden gelme. türkmen dirler bize. şimdiyse durumumuz çok iyi. köyümüz hanı, gızıñ bi türküsü var, ben kōyümün delisi diyi. köyümüz gurulalı köyümüzde gātillik yok. bi adamı, bi adamı vurmuş öldürmüş yok. küslük yok. hep beraberik. ondan sona dokdordan, avukaTdan, öretmenden, mePusdan kōyümüz yüksek tāsile girdi. herkeş okudu ve dāğıldı. **35** esgişeherde belki yüS hane var. izmirde ātmış hane var bu koyden. afiyonda yirmi hane var. belki ankarada var. yüksek tāsilli adamlarımız da var.

AVRUPAYA GİDEN VAR MI?

avrupa da da var. avrupaya biraz az ya, elli hane de avrupada var. benim dörd ölüm mar. ikisi avrupada, ikisi izmirde. beñe benzer, hep goñşu öle. her evden iki, üç kişi var. esgiden gız gaçırma varıdı. şindi gız gaçırma da yok. neden dī? benim isdikballi **40** ölüm mar. sen gızıñ ossa, virmeñ mi bene? niye gaçırısıñ gızımı? o da yok kōyümüzde. köyümüz iyi hanı. gene bi atasözü var. yāni yol nirde, şehir orda. işde angaradan gel, izmirde gel, avrupadan gel. köyüñe iñ. ama burda, şo gediğevine otuz lira ücret isderler. bizim kōmüzde ondan yāni. suyumuz bol. köyümüzüñ yiri iyi. goñşular berāberig. ölümüzde, dirimizde heP böle. **45**

ORAYA ULAŞIM ZOR MU?

ulaşım tabi zor. asvaddan da, yâni ücretineñ gitseñ gidemeñ. angaraya giderim ben. gedigevine gidemem o ücrete. ha, ondan işde köyümüzüñ iyi. suyumuz bol şükür, allaha hiş şikayetimiz yok.

HACI ÂDETLERİ NASILDIR?

hacı adetleri de, hacıya giden arkadaşlar hacıya yazılır. hacı kâdı çıkınca yâni ordan bildirince burda bol milleTe hacı yimē virir. gücüne göre göyun keser, inek keser. **50** gücüne göre herkeş tekliv ider. etrafından goñuyu gomşuyu he, bol bi yimek viriller. ondan sona hâc, amcâñdan hacıya hazırlanır. hocaları çārır. camide namaz gılınır. orda haKgını halel, eder herkeş. ondan sona hâc, amcâñı hacıya savışdırılā. hacı işi de böyle.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDIR?

ölüde de, bizim nirde olūsa ossun, avrupada ossun, esgişerde ossun, afiyonda ossun, buraya geliller. hemen teleFonnan her yere bildiriller. en aşşā, en aşşa, elli, yüz kişi **55** cemātımız olu. hoca minarede sōler. işde mesela benim, adım işde ciddir, ölünüñ ölu ramazan çavuş, ölmüşdür dirler. cenazesi şu sâhadde gelecek. bütüñ gonşular toplanır. hoca efendimiz hazırdır. yıkanır, keFinnenir. camatınañ götürür gabirine de gençler giderler gazarlar. elimizde hePimiz cenazeyi ondan sona cenaze şeyi, gırdan gelennere yimek viri. bi şēler, bi şēler olu. ondan sona üç günü, beş günü dāveT, idilir. he, **60** ellisi, fâkir fuKara bol bol yimek yir. cenaze işi de böyle olu gardaşım.

ADI SOYADI	Zeliha AKKAŞ
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Demircili

Metin Numarası: 48

BU KÖYÜN DÜĞÜNLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

esgi düyün oğlum, esgiden düyünde böle bunuñ gibi gız, oku dāğdırdıñ. näyse beri yetiridiñ. hindi aynı şeyçederdiñ, okudan evel, gälin gızı geder bitiridiñ, geder bitiridiñ. neyse, gälin gız oğlandan gaçardı. hindi birçediyoalar. e başlığını keserdiñ. gotürüdün urbasını alırdıñ. geri getiridiñ. e düğüne bulaşırđıñ. böle aynı. burâyı bi düğünçederdiñ. davar keserdiñ. işde ne biliyim. he gavırğaş dāğdırdık, üzüme gatardık. **5** gavırğaşçederdik. oku şey, her garı gavırğaÇ verdiğini her bi sehençun üsdüne bi yälek sokar gelirdi. saúuk yelēğē. hanı horuz yelege sokar, getiridi dökerlerdi. äkmeğçederdik. seniñ bi gelen oldu mu, başına bi äkmek geçirirlerdi. o äkmeği dürer büker yerdiñ. onñara çerezçalırdın. evelden öleydi. ha sona okuya yeldi miydi, halka hısıma bôyügçoku dāğdırdın, güççüklere, mesela köylüye aynı yāğlık dāğdırdın. böyle biz **10** kahat basdırmazdık ölüm. bu kahat hindi çıkdı. mendilçalırlardı, işde hanı havlı şöyle el gibi havlı, onu dāğdırlardı. o goñu goñşu da gelirdi. edeller, dutallar, gälini getirirlerdi. işda ederlerdi böle bi düğün. ne biliyim.

ADI SOYADI	Nuri AKKAŞ
YAŞI	38
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Demircili

Metin Numarası: 49

biçeşlerdin ananaT, dırmıg, şey tarladan tınas ederlerdin. onu getiri harman yerine dökerdin. biçer yōğūdun, düven sürerdin. adam samanı bi ayrı, denesini bi ayrı, e onnarı bi getirilerdin. davar gütdüm ben. biñ, biñ denek goyun da gütdüm. gece yatıda da yatarđım, canavar saldı, tüveg de ātdım. hepsi bu. ne annadayım başga? esgiden gullanılmadık aled hindi laba var, dırmıg var, ananad var, atgı var. bunnar. atgı gine **5** saman atıyon. gullanılıyo. he ötekleri gullanmıyon. çit var mesela öküzün pullūğū onnar gullanılmıyo. başga ne annadayım?

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

asgerliğı bitlis tatvanda yaptım. balıkesir, balıkesirde de bitirdik.

UNUTAMADIĞINIZ BİR ANINIZ VARMİ?

yok. ğavişe gitdim. gaviri çobanniğ için başladım, geldim. belçikāya gitdim. āltay galdım. ben anama gedecem deyi, çobanniğ için geri geldim. daha ne yapıyım. işde **10** bak avrupaya gitdim geri geldim. şurda bi veli deyi, veli baş var. bi diñne. şurda hemen veli baş var.

ADI SOYADI	Yusuf ÇIPLAK
YAŞI	50
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Demircili

Metin Numarası: 50

meslêğem çifçi, çoban. kôylü. kôyde ne yaPılır? ne gerekiyosa, geçim için hePsi yaPılır. biz de çif süreriz, davar güderiz. ileri geri işde günner doluyo baKalım. sonuç nolacag? geçinmiye ûğraşıyoz, burda, böyle köy yerinde. yaz geldi mi çif süreriz, äkin ekeriz. güz geldi miydin, gışın gar basdırır. üş, beş altı ay garın içinde galırız. yetgili memurılardan gelen_olsa yolumuzu, belimizi açarlar. mesela şindi suyumuz yok. köy muhtarı suyu **5** basmıyo. perli PeriŞanıK dē mi.?

NEDEN BASMIYOR?

baya basmıyō. depo yapırdı. bi sürü paraya su vurdurdu. yok daħa hayvannarı çökelmiş su çekiyok.

KIŞIN YOLLAR KAPANIYOR MU?

bāzan aşyolar. bāzan gapanıyolar. tābi bizim buħa yüksek memleked. haliyle gış çoğ_oluyo. gış çoğ_öldüğ zaman yetişdiremiyolar. emirdāğnıñ seksen, seksen beş **10** Pare kôyü var. anca, burda ānca oluyo. bizler için geçim ûğraşıyoz. işde aynen durum böyle arkadaş.

ESKİDEN KULLANDIĞINIZ TARIM ALETLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yav şindi benim bildiğim, daħa önce şey varımış. saban varımış. sōna o öküzler sürülürmüş. Pullug çıkdı, beygir çıkdı. sona zaman zaman motur çıkdı. böyle labası varıdın, atgısı varıdın, dirgeni vardın, düväni vardın. öhō vardın da vardın. valla **15** düvännen, düvän sürerdik, sabanna çit sürerdik. labaynan harman savırıldıK. öne dikgi dikedig. kadınnar, erkekler bir hafta, on beş gün uyuklaşırdı şeyin_üsdünde. yel eserse,

boyraz eserse, harmanı savırıldıK. boyraz eSmezSe, böyle uyuklarıydın. ben elli yaşındayım. bu da bilir onu bak.

ESKİDEN YAYLAYA ÇIKILIYOR MUYDU?

şimdi de çıkılıyo. hergeşiñ yazbay yaylası var. mesela yeri var, yurdu var, āġılı var. **20** dördüncü ayda çıkarlar. kimisi gelir, kimisi gelmez. daha da orda olannar var. davarınañ mecbur malınañ, şunnan, bunnan geçinen bi kişilerig. cãnım durum böyle işde. o esgi zamannağ galmadı şimdi. hertarafda davar vardı. çañ vardın. milleT kadinnā goyun saġmıya gederdin. ne bileyim o zaman daha iyiydin. o zaman daha eyi. şimdi olmadı. işde o zaman o yörük, adana, antalya, yörüklerden bizim burlā de yakın. ha şurdağ **25** bi sāt gettiñ mi varılağ o hã veli amcañ gèldi. birez de veli amcan doldursuñ, o bilir.

ADI SOYADI	Veli BAŞ
YAŞI	71
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Demircili

Metin Numarası: 51

BİZE KENDİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

veli baş, baş. biñ doguz ýüz otuz üç doumluyum. işdá anamdan doğalı bu memleketdeyin. çalışıyom. kendim kendimi şey ediyon. ne hökümetden, yetmiş bir, yetmiş ik yaşındayın, bi faydalaniyon, ne de bi şey. çocüm, çoluğumda āvrupada baña bakmıyo. burda dān başında oturuyom işde. boba yurdum bura. yörüyüğ āslımıS. afyona bālı bi emirdāğā kazasınıñ köylüğü burası. nāhiyemiz davılga. yavrım, **5** ne soruyosañ öte yanı da sen sor. ben söyleyin. buranıñ aşireti yörüğ oldüğü için hiç müsafirperver, efendim, insanlıglı bi memleket. bunnar, şeyden, yozgaddan gelmiş. gara geçili mi gālī, sarı geçili mi? bi aşired, gēlmiş ordan. atalarımızıñ, dedelerimiziñ tá uzakdan fagad buraya gelmiş, dāğılmış. bu dāğ köylerinde galmış. öte yannı meşgul yani. yozgaddan beriyi işde burlarda galmış. garacalar, demirçili, çayışla, güveççi, **10** türkmen köyü bu yanda; tēz, dere köy, bu köyler böyle. dāğı dolaşacan, gurudere falan var. burlar işde, yörük küyü, o yandan gelmiş, bura yerleşmişler. tarlası, malı, davarcılığınañ, goyunculuğunañ işde çifciliğineñ ūğraşıyok. sağ olun.

MESLEĞİNİZ NEDİR?

mesle em hamballıK. işde çalışıyom. işde ireçberlig, ireçberlig de yapamıyom ha. göyun gütdüm. goyun, kendi goyunumu gütdüm. eliñ goyunu gütmedim; fagat **15** çocuglarım ğavura gedince, goyunumu da satdım. āyilem öldü. iki kere, dört kere evleñdim; fagat işde hindi de gocadım gayli fatih. he otuz ay esgerlik yaptım. candarmaıydım. şeyde galdım. gümüşhaneniñ kelkit gazasında galdım. hozatda candarma okulunu gördüm; fagaT asgerlīğimde hiç başım āğrımadan yaptım, geldim.

otuz ay hiÇ bi gün istirāt alıP, şey etmeden. hic bi köTülüg yapmadım. oluyosa da **20** onnar çoktan geşdi fātīh. yav, müsademeye gedyodug. gece zabā dar, gaçakçı geliyodu, tütüncü geliyodu. onnarı bekliyoduK falan. yaylalara gedyodug. silahlārı, şeylerini getiriyodug. o günner öle geşdi getdi. fātīhim, goçōğlum, bu dúnya böle işde. bakıyoñ gānÇsin hindi. yarın benim gibi oluñ, sen de bunnarı unudursuñ. geçiyō. defderiñ yaprāğā gapandı mı, ötēsi aklıñdan çıkıyo. hiÇ bi kimseynen daha kötünneşmedim. **25** bi gul hatırı gırmadım. dört çocüm var, iki olan, iki kız. yedi dene çocug bōyütdüm. o yaKada sesini aldıñı da ben bōyütdüm. anasından bu gadargaldıydı. yedi dene de yētim bōyütdüm. fātīh, dāhā heÇ kimseye muhtecolmadım. allah da etmesin. işde hōgümetimiz de biliyoñ, hindi heç bi, kendi sade, başa geşdi mi fākir duşmanı oluyo. zam zam zam; güm güm güm. hemen, veriyo gözüne, veriyo gözüne. ben dōğdum **30** dōğalı sāğ partiyi destekliyorum. sola heÇ oy vermedim. hanı neden ki: sol bizim yeni yetişiğimde fatī, bizden altı lira yol parası alıyodu. onu veremiyoduK. candırma geliyo. yolumuzu bāğlıyo. nahiyeye alıb gediyo. bizi iki üş gün orda nazaretde yatıyok. ondan sona da işde sıvrısariñ öte yanda yohuT de şeyde sultandāğānda yol var, gedyog. orda, açığıda, açık cıblag, altı yedi gün çalışıyoñ o parayı ödeyesiyē. bölēdi. şindi şu **35** devire ne var aslanım. he böle işde. biz çok çile çekdig; amma, yaşanaycāğā zaman da gocadıK. fatih, sizlere allah eyi günner nāsibetsin. allah siziñ gözüñüzden acı yış çıkartmasın evladım. savaşa Filan girmeyiñ. en çoğ dePremineñ, savaş. allah memleketimizi esirgesiñ. afyonu dēğēl. dē bütün türkiyeyi. turg milletini.

YAYLA ÂDETLERİ NASILDI?

yaylalarımız yokarda. orda çoK göyün gütdüm ben. kendi göyünümüzu. ävlerimiz **40** varıdı orda. yayla evlerimiz varıdı. alayçıgları biz hec gullanmadıg da, goñşu köyleride varıdı. topağevler vardı evelden. alayçıgdan sona keçeynen böle yapaılağ. her yanı keçe. yāğmır filan imkân yok fātī, onda üşürüm Filan dēyi ôle. emirdāğlılar otürüdu onda. büyük yaylalarda. o yaylalar hindi bomboş. bi topal adam durıyo. iki üç cüz göyünü var. ayāğanda da ayāğa da yoK. elinde bi asaynañ, üç cüz göyüñ güdüyo. **45** bizim günümüzde oısa bi günde onuñ göyüñnu alıllar gederlerdi, geceleyin elinden. vallāhi bak. milleT aş ne etsin fātī. yā bizim aşıratımız, halkımız eyi bi afıyonun halkı halk mesela; fagaT olmayınca ne edelim yav. adam, üş dört dene adam hurdular,

bir ayın içinde. işde gavga dövüş derken, şindi huzurlu millet. āurupada. küyümüS hep āurupada. heç āurupada olmadıq ev yok, bi kere adam olmadık. belgi öyledir o da **50** belki orlādan, morcadır. oranın adı yozgat. bizim bu tarafın adamı yozgaddan gelmiş afyona.

DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

ēsgı düğünner, gızıñ bobasına varıyodun. isdiyodun. alıyon bi davılnan zurnacı. davılcı gelirdi. kemancı. güm zam, güm zam ata binerlerdi. goşü edeçlerlerdi. bilmemki. tüveg ataraK Filan edereg, oynayaraq getiriyolar işde. bir hafta, he, bi gün boş **55** davul oluşek bayraK galdırılardı. başı bozulmadıq bi kadın evinden, mesele, iki kere evlenmedik, bi kadın evinden kaxardı. ondan sona bi gün çalınırđı boş davul. o gün āşama gadar. ertesi yün gınaya gederdig. daha ertesi gün gāline gederdig. bu sayalar vardı, bizim emirdāğ keyimi. sayalar evet. yo oyun dēğil hep gadınnarıñ keyimi emirdāğınıñ öleydi. etek. kadın keyiniyodu. kadın. üç etek üsdüde dürüyolarđı böle **60** siñlerini. halen bizde o sayalardan vardı. bi varsa gösterem . he onu guşaklar, guşak, peşgir öñünde, keten, beyaz keten örtünüñlerdi gaFalarına fes giyerlerdi. al fes; emme hiç göstermiyi bi taraFını. hepisi gapalı. o aşiret öleydi. hindikiler baK ha işde baxan gördüğün gibi fağad o zamanda o modaydı. daha keyimĩ mar bizim emirdānda tek tüg. geziyosañ görüsün fātĩ. fātĩ, onnar bak şu aşirete dōru gedecēñ. karacalarda **65** bulamañ. dereköy, balcam, tēz o köylerde bulursun o keyimden. şurda Fotāra vardı. sen ěkmeğ üdiyolarđı ya düğünnerde bi. leñ aldı ye bi görüsün ne varı. āynı o işde kiyimimiz oydu. yaylacılığımız öleydi; fağat biz dāyima yaylada duruduK gış yaz davarıñ başında. dipide garda. geçimiz çōğüdu. geçi ormanda yāyılırdı bis de orda odun bol, ataş bol, ekmeğ var. geliyō. yeyip yaçıP yatıyoduK. **70**

ESKİ OYUNLARDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

çocuğlar oynasırgan baK şu emirdāğınıñ keyimi. saya dediğim keyimimiz şuydu işte fātih bax. işde bu bizim emirdāğınıñ kiyimi bu. tamam işde baK o kadınıñ sırtı o renğ. bunu bu renğ. şu sayalarıñ siñi filan işde öle golcak, daha başında da keten beyaz onun başında da fes var onuñ altında; fağat ne dediğiniñ sen baña?

OYUN İSİMLERİ?

oyunnarda, oyun_ismileri, valla, işde mort oynardığ. ne biliyim. ara kesdi oynardık **75** falan. yāğlı guyruK. bizim oynunnar Filan bi şeye beñzemiyō. şu hindi yeñi yetişennere göre. adamlar.

İSMİNİ SAYDIĞINIZ OYUNLAR NASIL OYNANIRDI?

dèyneglerinen. daşı şora dikedik. ora biri beklerdi. onu furdug muýdu o oñu geri getiri. dikiP de bi yer gapasıya onu bōyūna çağdiridig_onu öte yanda üç dört kişi, beş kişi, on kişi öle ūğraşıyoduK. e gedyoduK gannı gaya oynuyoduk. daş dikiyoduk. gannı **80** gaya derdig_oña. dörd, beş kişi o yanda, dörd, beş kişi bu yanda. üç daş, üç daş o yanda dikili. atardık. vuruP yıkarSan bu yannı yıkarsan, o oña binerdi ordan ora gadar. o yannı yıkardı, bu yanna gadar oña binerdi. böyle Filan bi şey. iyi bişey dēğēl esas fāti. şey iş bulamamızlık gibi. hindi ne güzel siz şöyle. bizim sırtımıza amanet elbise bile yōğūdu. bi goca uşgurlu don götümüzde, gara dimi ayaklar bura gadar boka **85** kömerdig_ıısıcagda sığır tersine. allah o günneri bi dā getirmesin. ben bunu derim çocūğūm. başka hiç öle èl gibi ben gubuz filan atamam. bura geleli atmış_iki den beri şu işşeklerinen su çekiyom. çeşmemiz de var bax suyumuz geldi (...) yeldi muhtar akıtmıyo.

NEDEN AKITMIYOR?

mūhdar motur yanmış diyo. tırava yanmış diyo, filan diyo. baya da bi ikilig var. **90** orada, şindi o yakada, vardığın adam mar. muhtarı mākemeye verdiler. muhtar benim iyi adam. ben muhdar tarafıyım. o da o adamdan şey mālif taraf. bi gün akdı çeşmemiz baxçeyi filan dakdık. galdı adam, ne desin şey yandıysa fātīh, adamın suçu ne yav dē mi?

ESKİDEN HACILARI NASIL GEÇİRİYORDUNUZ?

benim yolculūğūmdaki hācılar şimdiki gibi aynen fātīh.

HACCA GİTTİNİZ Mİ?

ben getmedim fātīh. āmin. gederseg, böle hacı olacāsam, olmayım ben fātīh. ben hacıları bēğenmiyom. bunu da süleyim. iyi diñne. hacı yalan sôlüyo, haramı da yiyo. bi fākiriñ hakkını da yiyo. hacı böle olmaz. hacı allāhıñ emri, hacı böle mi? hacı dōğru olacag. düşgüne yardım edecek. allāhın emri neyse onu dutacak. hācı elden elvel başlıyo. o onu gambazlıyo. ötēğēni gambazlıyo. hiç aramıyo sağı solu. yo bu **100** hacıları isdemiyom. allah şāhid oļsun. namazımı gılarım. abdesimi alırım. allāma şükrederim. şimdi ābdes aldım. gıra gidiyom ben. şimdi ineklerimiz var ora gedecem. hacılar arkadaş āş demiyo, suSuz dēmiyo, fākir demiyo. hācıya cenab allā oraya gidiyoki beşin biri de orda ôl dē mi? müslümanıñ beş şartı var. ôlē ya. orucu da zatēn dutar. amma dutar; amma yalandan, gubuzatar. onu bilmiyom. ā bizim şu ütū **105** yakada gatiyen dutmaz orucu. garnım āğırıyor der, midemde yara var der, ölüyom der. oruş bitti mi dēmir gibi olur. he, ben böle gullarda gördüm. allāhı gandırmayalım töbeler töbesi oļsun. o gadar eleli getmiyelim fātī. haydi bana da müsade.

BURANINI YEMEKLERİNİ DE ABLA ANLATSIN

fātī, şu burūn aşāğī geT orda kadınnar.

ben ne bilīmki. sarma sarīK. dolma dolduruK. Pilav, pirīç pilāvı. bulūr pilāvı. **110** bôreg edērik. işde en çok sarmayı sarīK. bizim burda o geçer. guş burnu toplarıK. oña iP burnu diyolar ya, işde onu gaynadırıx. işde fişná hoşāfi yediğimiz Filan bu.

sarma, pirīç pilāvı at, perīç pilāvıynan at gider. sarma gider düğünde sarma gider. hoşāF. ne olacag bunu öte yanda eğer düğün sâbımıñ maddi durumu daña eyiyse her oğün vēri. hindi de adet dāhā iyi oldu fātī gelen bi yandan yemēğēni yer. düğün **115** yerine gediyo. yemeğe yemedən heÇ bura girmez gelen adam burda, köydekilere hep gederik. ilkin yemek, sōra düğün. yemeği yiyan oraya düyün geliyo. oyun çıkarıyo.

ADI SOYADI	Süleyman ÖZÇELİK
YAŞI	73
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Türkmen Köyü

Metin Numarası: 52

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK YAYLA ÂDETLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

sülēyman_özçelik. dokuz_üz otuz bir doğumluğum. türkmen köylüyüm. mesle, meslēğēm malcılığdı. yaylaya çıkarık. güzün, gışın geri inerdik. çıkardık hayvannarınañ, eşeklerinen. eveli çıkardığ_öle. eved, güzün gar yāğdı mı geri inerdik. gēr_inerdik köyümüze, bura. alayçımız varıdı. çoban damlarımız varıdı. dam varıdı. alāçıklar varıdı. āğıllarımız varıdı. köylüler çıkardı yanımıza. yaylada malcılığ **5** yapıyoduK. goyunnarı otlatıyoduk. geçimiz varıdı. geçileri otlayo, sığır otlatıyodug o yaylalarda.

ESKİ DÜĞÜNLER NASILDI?

bizim buralar gine āynı. esgiki gibi. işde āynı esgi düğünde olurdu. işde üç gün davul, davıl gelirdi, çalardı. üç gün çalallardı. işde üçüncü güne ineç.

ADI SOYADI	Mehmet DEVRE
YAŞI	78
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Türkmen Köyü

Metin Numarası: 53

ismim mēmet devre. dokuzüz yirmi altı dōğumluyum. biz ileşberlig yapardıK. öküzüneñ çit sürerdig, äkin ekerdig. äkini biçerdig, ananadıK. yığı yığardıK, patoza veridig. harman yerinde sap çekerdig. dūöen sürerdig. ondan sona, harmanı savırıdıK. deneýi bi ayrı getiridig, samanı bi ayrı getiridig. eve gorduK. ondan sōña çuvalları, çuval vardı, basardıg. dēğirmene giderdig, otuz demirli çuvallarınañ. bunu **5** üğüdür gelidig, dayardıK. garılar yirdi, iderdi. biz de yirdig. bu gadaK yok bende. şo adama da geñ. bu gadaK yav.

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

esgiden ne diyecēm yav. esgiden hindi, nasıl ederdig bilön mu? bānimölum, seniñ gızıña havasölodu. dūğün salardı. allahınemri, peygamberiñ gavliyen, gızıña dūğür geldig. verise alıdıK. vermesse gor gelidik. vèrise başlıg keserdik, yātırdıK. **10** dūğünederdig. aPdāl getiri, dūğünederdig. üç gün çalardıg. üçüncü gün āşāmla.

BİRİNCİ GÜNÜ ATLADINIZ O ZAMAN NE YAPILIRDI?

tamam işde o gada. leñ gıdīgıma gidiyo yav, allā. birinci gün bayraK gaKar mı. ondan sona iki gün boşa çalarlardı. gınası ertesi günde. gınāyı verdi mi, irtesi gün indirilerdi. ondan sona, gāli ata binerdi. gapıya gelidi. gūöäy bi sadıÇ oludu. yāğlīnañ şekeri doldurudu. gāliniñ başına çarpardı. gor giderdi. güwäyi alıla gidellerdi. gālinata **15** iner, bini indire, bini indire äve götürürlerdi. āşāmlān yasdıya giderdi. yasdıyı hocaynañ gıladı. hoca dovaynan getiri güväye gordu. Paşka yok, Kalan ne diyem ben yaü.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDI?

ölü, ölü hasda yatar, hasta yatar. hoca gelir, okur. muFādederse onu giderler, mezerini gazarlar. altını üsdünü yatırılar. geri geliler, kömeller. geri geldiler mi, bi guran okudurlar. üçünü yapallar, yedisini yapallar, gırkını yapallar. ondan sona biter ölü **20** de bôle.

HACI ÂDETLERİ NASILDI?

hacıya giden mi? hacılar, şindi gidecē zaman yazılır. gider hökümete yazılardan sona, yaklaştı mı aparlaynā bāğıddırı, yakın köylere. gelin hacı daveti var dēyi. geliller yemek yapallar, yiller. ondan sona hacıları savışdıı., hacıya gedeller. allah gabiletsin, geri geliler. tesbik, şapka dāğdıllar gelir. **25**

ASKERİ NASIL UĞURLARSINIZ?

asger mi? asgeri, böyün gene savışdırdıK. şindi esgeri o kâğıdı geldi mi gezer işde üş dört gün. davar güdüyosa, çobanısa geli, köylerde gezer. gezenden sona, işdá sen çırısıñ, ben çığırım. beşon guruş goynuna gollar. ondan sona, gidecē günden bi gün evel, bura gelir. hoca dövüder. dovayı milletüder. ondan sona gene eline geçen beşon guruş gor. savışdırdı gor, gider. **30**

SİZ KENDİ ASKERLİĞİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

ben gelēboluda yaptım. bizim esgerlik kötüydün. heç añnadmaýan yav. açdık, aç, aç. hökümedüacıdı. zabalān bi garavana deyi çorba getirilerdi bize, bobalınız çekem, mercimek çorbası, mercimek yoışinde. göm gök su. bi tāyın verile. len garamıyon. olanı sölüyom. bi tāyn verileğdi zabāñ, olen, āşam. isdersen acöl; isdersen toköl. paraña guvat; emme şindi lokanta gibi. şindi bitdi amca be. yanı dikanıveriyon da. **35** hasdāyım.

ADI SOYADI	Menderes SERT
YAŞI	44
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Türkmen Köyü

Metin Numarası: 54

menderes sert, türkmen köyü, bin dokuzüz atmış doğumlu. bizim buranın geleni işde, çobancılık yapardıK dâğda, ağıllara çıkardıK. hıdırellezde gāsıma gadar orda altıay galıdıK. göyun güderdim. guzuyu ayrı bi kişi güderdi. sâğānıladıK. mesela gaymak dökerler, pèynirıalıllar, yaylalarda, böle şeylerde süt bişiriler gadınnar. yannıK falan yayarlardı. hanı altıay orda galıdıK. bura bi aşşāğā eneriz. mesela üçay, bi, iki ay 5 ovaya ineriz. ovadan geri yaylaya çıkarız. güzlegde göyun güderiS. gışın oldu mu böle gar yere düşdü mü gotüralara goruz göynu. ondan sona hazır yeygiyi yir, yatar. burda başka da işde, öle bi, hanı bi deüāmlı bu işlerinden uğraşıyoZ. yaylaya önceden böle yol yōğudu. sözümlona, aşşeklere yüklersiñ yatāğıñı, şunuñu, bunuñu. oraya çoban damıynañ varısıñ. orda bi düzen gurarsın kendine. gaylen böle dāmlarıoludu. şey, 10 yāni āğāşdan şēdi bizimıorlar ekseri biliyoñ mu? ormanıçinde duruyoduK. orda, ormanın içinde damlalarda durusuñ. yāğmurda yaşda böle āKdı mı, yuvak çekeris. laylon atarız üsdüne. mesela malıñ üsdü şey oldu mu, kúye çeker geliriz, burlara, goturağa yāğmurda yaşda geri getiriS. yāni bi yāğmur, yaş oldu mu bi şeyligıolur çep, çepelden göyun ayrı, guzu ayrı arkaca vurusuñ. bir ara geli āşamıolur oturusuñ. işde 15 bi şeyler oluyodu. hanı böle bi

ESKİ OYUNLARI ANLATIR MISINIZ?

vāla, bizim buranın oyunu köy odalarında he. burda şindi çalgıcı dutar adam. çalgıcı burā dutar gelir. birinci gün bayraK galdırılar. gāvelerde şeyıederlerdi esgiden bilōñ mu? adamlar gāvelerde o zaman cēran da yōğudu. bi şeyde yōdu. ekseri çok silah atarlar, dabanca atallardı, esgiden, bizim burlarda. şindi gaxdı o silahışi Filan, bitdi. 20

gälin almağa giderken, böle yöremize göre, gälin yapaşlardı, erkekden. gāçırırıldardı. zopa atallardı. añ daşı Filan yaparlardı. bi adamı böle belini golunu bāğlıyor. ordan_ora vuruyōlardı. benim aklımıñ_erdīği şeyler bunlar hanı. valā biS burda, öle bi şey heç bi şey oynamadıK. biS gece burda öle şeyler oynardıK. okuldan çıkıncı bille oynallardı çocuklar. böle toplanıyolar. birbirlerini bille oynardı. ya, sokaklara mesela dāğlıyoñ. **25** bi kişi gizleniyō. şey ediyō. gözünü yumuyō. gerisi dāğlıyo. böle arada goşuşduruyolar. depikleşme oynardık. birbirine eşleşı, dört kişi olusuñ. iki kişi şu yanna, iki kişi bi yanna geçerdı. o oña, o oña dēpig ā. bunnar böle, birbirleriynen, buñnarın yaşında biS sēyrederdik. vala isdediği şekil vurudu depīği. birbirine şey, işde yeñmek.

ADI SOYADI	Kadir ELMALI
YAŞI	60
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Güveşçi

Metin Numarası: 55

KÖYÜN TARİHİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

köyüň mü? oňu

NE ZAMAN KURULMUŞ, NEREDEN GELMİŞLER?

aha onu ben bilemem. işde, yav tarihini bilmiyom da, şöle yäni, esgi insannar buranıň sekiz hane olduĝunu, sekiz haneden başlayıP, buraya, bu köyüň öle çöĝaldıĝını, biň dokuzüz ätmış beşden itibaren yurt dışına gitdiler. orda ilk gidenner derken burada aşşā yokarı yüzde doksanı avrupada bizim insannarımıS. haía da gitmekte. bu köyde 5 evlenip galıp da, heç doğum yapan kimse yok. tamāmı avrupaya gidiyo. burda galan heç yok. aşşā yokarı, ortaokulumuz var. yäni ilköĝetım okulu, taşımalı eğitim burda. aşşa yokarı yüz seksen tane Filan çocuk var. çaygışla ve türkmen köyünüň talebelei buraya geliyo. sâĝlık ocamız var. doKdurumuz vādı, o gitdi. şimdi sadece bi ebe hanım var. Tokduru vereceg_oluyolar. ná zaman vereceĝlerini bilmiyoS. **10**

DÜĝÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

düĝünner burda esgiden, burda düĝünner işde, gälin Filan yaparlağdı esgiden. üç, üç_eteĝlik vardı. zaten o zaman, o şekilde yaparlardı. atınañ gälin indirilerdi. atlara bindiriler, atlarınañ gelini indirilerdi. şeker saçalardı. o zaman para pek yöĝdu. o zaman, bizim burlar çok fākirdi. şeker saçallardı. işde böyle yav.

KAÇ GÜN SÜRERDİ?

dört gün sürer. zaten dört gün devam_ediyo. birin gün, bayrak galdırılar. ikinci gün **15** boşa oynayırlar. işde şöyle böyle, üçüncü gün gına dēğdirmeğe giderler olan_evi gız_evine. dördüncü gün ölen sıraları işde cumadan, şeyden, ölen namazından sona, gelini indiriler. yāni bu gadar başka bi her_angi bi şey yok.

HACILARI NASIL UĞURLUYORSUNUZ?

valā esgiden, daha esgiden hacılar, daha birez fazla, şey gene iyi oluyōdu. yāni bütün milleT_toplanıyodu. hacıyı böyle, gürem gürem gönderiyolardı. şindi bi hacı yemeği **20** veriken görüyok. bi dā adam, gitdi taman yāni. eyi bi durum dēyi tābi, esgiden burda bi yaşlı bi adam varıdı. o hacca gitdiydi. o zaman da her_alda böyle araba Filan yok. şurdan yayan gitdiydi. adam yayan giderken, o depēye gadar bütün köylü oñu savışdırdıydı. çocuglūmda tābi. eveT. geliken de aynı yerden geldi, hała benim aklımda. ilk hacıya giden köyde āynı o dēpede garşıladılar, buraya gadar. bütün köylü böyle, **25** gürem gürem onuñ evine vardılar; amma şindi yok. he izine gider gibi. adam bi aş dōkdü mü, dā bi dā gormüyoñ adamı heÇ. durum böyle.

ASKERE GÖNDERME ADETLERİ NASILDI?

asgere gönderme ādetleri, yeni gönderdig. on tane asger. zaten de hemen hemen soñ_asger, soñ. geç gitdi. bayā asger fazla galmadı. geçen hafta burda bi çalgı dutduK geldik burāya mēydana. üç cüz dört_üz sandellēmiz var. çıkarđık. burda şeker **30** filan, tatlı filan getidik. bütün köyüñ tabi, erkeği ve gadını bura toplandılar. özel bi de çalgı dutduK. burda güzel bi şe_apdıık. dün veya eveli günde, burāya gene İlan_etdik, asgerler gidiyo deyi. bura toplandık bütün köy. gene geldi duúa yaptılar ve herkeş asgere gitdi. duaylá gönderdiler.

YAYLAYA HALA ÇIKAN VAR MI?

yayla, yaylaya gene aynı devam_ediyo. şindi, çıkıyolar. şō garşı dāğā, dāğāñ bu **35** eteklerinde yaylalar var. işde aynı, yaylaya burda hayvannarı baharıñ götürüler, bizim. bahar ayında, yaz ucūyla, aħa şimdi daha ordadır. gar yāğasıya orda duru. gar yāğdıkdan

sona, t̄abi t̄abi gar yāġdıkdan sona dönerler. esgiden yaylada durannar vardı da, şindi yok. hep h̄erkeş dönüyo. zaten fazla bi mal da galmadı.

ADI SOYADI	Ali POYRAZ
YAŞI	75
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Güveşçi

Metin Numarası: 56

KENDİNİZİ TANITARAK ÇİFTÇİLİĞİNİZDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

alı poyraS. sabannañ, öküzüneñ sürüyoduk. ileşberliği işliyoduk. äkiyoduk. ondan sona harmā yerine getirip, düvenne sürüyoduk, galdırıyoduk. gúz geldi mi, geri başlıyoduk äkmēğē. ireşberlig çoğ eyiydi. hindi yog öle bi şey. direkdor oldu şindi milled. öküzü Filan galdırdı. başga önu, samanı savırdıK, deneyi çıkardıK, dēğermene gitdik, ūğütdük. gış için un yapıdık, onu onu gış için bahara, gadaş yiniyo. yeni seneye gadaş. **5** başga valla ireşberligden bunnar var. başga bi şey yoK ki.

YAYLA ÂDETLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yaylada baharıñ çıkıyoduK. dāğlara göyun güdüyoduK. gadinnā sāğıyodu. yāğ, pendir, ediyodu. ben bunnarı biliyem.

TOPAK EVİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

topag, ev bizde yōğdu. evler varıdı. alēçik. kendimiz yapıyoduk. kendimiz yapıyodug. onnarı biS kändimiz yapıyoduk. onuñ içinine giriyodug, üç, ay, dört, ay. ondan sona **10** geri göçüyoduk. orda aleýçik bizim burlada yok topag, ev, onnar yok. bizde yoğ onnar. yaylada duruyō üç, ay, dörd, ay geri kuye geri goçuP geliyodū, dāğlandan.

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

çanaKgalède yaPdım. yonaniñ öñe durdum ben orda. löbed beklerik. topçu. ben bi, öle bi ceza filan yōğüdü ki. başımıza bişi yōğüdü ki benim āşgerligde. ben hiÇ başıma bi iş gelmedi. al baxalım bōsdan çalmağ, olu mu ya? etme ya. valla ben aşçıydım. ben **15**

alayñ, beni çok seviyodu alay bax. başgã yere onuruçu atmadı beni. asgeriñ gözböbeýdim ben. bax çanaKgalede amma.

SİZİ NASIL GÖNDERDİLER ASKERE?

şindi kãgãt çıkıncı, şubãgã vardık. bindig arabãgã. candırmalar dõgru nere gidiyosak kıtaya, çanaKgale. koyden nası mı gaşdıñ? alaşa alaşa savışdırdılar. douã çıkdık. alaşa alaşa, anam, babam, gõşular, goduk gitdik asgere. tabi iki sene vetana çalışdım. **20**

KENDİ DÜĞÜNÜNÜZÜ ANLATIR MISINIZ?

kendi düyünüm heç olmadı benim.

EVLENMEDİNİZ Mİ?

aldım gaşdım ben. gönünü etdim. aldım gaşdım. tamam barişdik gayn bobamın, gaynanam barişdik. yaşadık, gitdik. işte başlık.

SİZ BAŞLIK VERDİNİZ Mİ?

yox, yox, ben düyün etmeyinci. nãsı ediyim düğün? şindi çalgı çalıyodu. oyun oynuyolarıdı. herkeş cümbüşü ediyedi. hëngü ediyodu. ben bunu biliyom. başga **25** bilmiyim ki ben. gãline günü gelinci, gãlini götürüyolarıdı eve. bindiriyollarıdı.

KÖY ODALARINDA OYNANAN OYUNLARI ANLATIR MISINIZ?

şindi çorıP saxlıyolarıdı benim küçüglügümde. böyüğü adamlar gãli onu garabaş Filan diyolarıdı. ben bilmiyem onu. yüzzük saklama, çorabıñ içine. o kim bilse, bulusa, ötëgë geçiyödu. yok canım o zaman kãgdi heç görmüyox. o zaman kãgãt yõgdu. o zaman hiç yõgdu kãgãt. kãgãt sona çıkdı, gayFelerde. bizi, benim güçüklümde, gayFe Filan **30** yõgdu. oda varıdı. goca heriFler oturuyodu ora. gadın gadın yërennig ediyodu. yarım, ava gidelim, bura gidelim. gış günü başga bişey yõgdu ki. tãbi, sende sãgöl.

ADI SOYADI	Abdil YURTKAP
YAŞI	65
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar
DERLEME YERİ	Güveşçi

Metin Numarası: 57

İSMİNİZİ SÖYLEYEREK KENDİNİZİ ANLATIR MISINIZ?

aPdil yurtkap ismim. yok canım, tabî dōruyu söylemek şartıyla. biñ dokuzüz ātmış altıda, atmış beşde, benden önce giden arkadaşların mekdiplerine istinaden, ben de orāyā gitmek istedim. güveÇci köyünden beş, altı kişi beraber olduK. isdanbula vardıK. garakoyden bi adam, avrupaya adam gotürüyoZ dediler. on üç gün bizi orda bekletdiler. on üç gün sona, bizi iki taksiye bindirdiler. bizi avrupā gonderdiler. **5** yollarda çoğ çeşitli olaylar oldu. bizi atıp, kaçacag oldular. kaçamadılar. çeşitli paralar aldılar. şöle bōle on yedi gunde, belçiKaya vardık. iki taxsiyenen belçiKaya vardıg. belçiKada işde bāzı arkadaşların yardımıyla orlarda gāldık, çalışdık. o zamanlar işçiye ehdiyaş varıdı. peg bōle ekonomi aletinen, şeyinen dēğİlidi. makıneleşmemişdi. sona çoğ bize irtibat etdiler. bizinen gonuşdular. bizi çalışdırdılar. biz de çalışdık. **10** zamanımız hāli hazır benim şeyim orada.

KAÇ ÇOCUĞUNUZ VAR?

otuz sekiz sene oldu gideli. üç ölüm mar. oxuTdum. üçü de orada memurlar. ēyiler. maaşları da eyi. düzenneri, kendileri, her şeyleri eyi. ben de ātmış beşden, geçen sene emekli oldum. gelib gidiyoZ. işde bu memlekete, bu gomşulara hasretliğine koyüme geliyom. koyümüz çoğ eyi bi köy. köyömüñ gomşuları hepsi eyi. benim için eyi, **15** samimiyiz. goñuşuyoz, gülüşüyoZ, şakalaşıyoZ. çoğ eyi bi izinim geçiyo, burda. izin meselem bundan ibaret.

ESKİ OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

evèl, evèl, benim aklımıñ erdiğinde, benim bilgim deyil de, benim gulâğma gelen duygularım, yaşlılar, benim burda bi dükkânım marıdı, orâğa toplanırlardı, başıma. esgi olaylardan añaTırlardı. işde reşberliği şöyle yapıyom. dâğlarda şöle gezdik, **20** dolaşdıK. asgerliği şöle yaptık. yonan harbinde böle oldu. böle oldu, şöle oldu. kâğaT kürek oyunu yögüdü, benim aklımıñ erdiğinde. yüssük saklama derlerdi. odalarda, iki arkadaş bi olurdu. iki arkadaş, bi kim kimi yeñerse, arabı aşı deyè biz de bi örnek yemek vardır, o örnek yemēğē yeñilen taraf örnek yemek yapırdı. odalarda yemek yirlerdi. namaz vaKdi geldİN de, namazlarını gılar, geri, oralara varıllar, masal filan deyı, **25** esgè geÇmiş olaylardan bāse derlerdi. benim o zamannarım böleydi. şimdi dünya daha güzel oldu. televizyon oldu her şey, kompİtır oldu. her şey daha düzgün oldu. ne güzel geldiñ burda, āliñdeki şu makineyner raportaş yapıyoñ. ben gonusuyom, biS, makine alıyo. o zaman öle bi şeyler yögüdü. biz bunnara hasiret idik.

KÖYÜN TARİHİNDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

köyümüñ iki yüz yirmi sene tarihiniñ oldüğünü söylüyolar. esgilerden, bu köy **30** yedi hanēydi. iki yüz yirmi sene oldu gibi. üç ata geşdi. dördüncü olarax bu köyde bizim bildimiz, bize sōleyenner, böle sōlediler. işde filan filan köyüñ ilk adamları ordan bu yanna gelir. bizim, garman garişik yerlerden gelmişlē. yani sādan, soldan hepsi. bi taraftan gelme deyil. nasıl olduysa dek gele gelmişler. burada, yedi sekiS hane olmuşlar. sōna onnardan da biS devamı etdik geldik. köyüm çok eyidir. suyu, **35** aleTdiriği, yolu da çokı eyi. adam, adamları çokı eyi. köyümüz eyi köy. hele şu köyümüzün burda galan gomşular çok eyiler. muhdar burda bilidir. yüz otuz hane, yüz otuS hane gibi işde, bi, üç cüz, üç cüz kırk kişi gadar bi şeyi var. nühusu var. heralda ben öle onu tam garenti bilmiyom. beş yüz diyō bax mütdar. gışıñ gışıñ nüfūs sona çog izine geliyollar. altıncı aydan başlıyollar da, sekizinci ayıñ on bēşi dedi mi geri **40** gitmēğē başlıyolar. köyüm eyi bi köy. gomşular çog eyi. dāfelerce sōluyom, bize çok yani böle saygı gösderenner var. köy gonānı bize burda muKdar taraFından ne sōleniyosa, camisine, yoluna, köyüne, suyuna, morK yapırdıK. morK var. her şeyni elimizden gelen yardımı yapmağa çalışıyoS. bizim magsadımız sadece köyü eyi olsun.

köyümüs köy gibi olsun; amma koyümüzde çoğ eyi, koy gibi oldu allā şükürler **45** olsun. hiÇ yaramazlık yox. koyümüz çoğ eyi.

ASKERLİĞİ NEREDE YAPTINIZ?

ben asgerliği, acemilig de manısada, manıadan gırxağaca gitdim. gırxağaşdan otuz üçüncü tümen yaşlı birini yitdim. oradan da yüz seksen dokuzuncu piyade alayına gönderdiler beni. orada birez posdacılık yaptım. siz bunnarı soruyosuñuS galiba. beni posdacılığdan sōna, beni çavış şeyi ayırdılar, gitdim. otuzüçüncü tūmende, **50** üç ay çavış gursu gördüm geldim. tabır yazıcısıydım. daKdüle varıdı. bi dabancamız, bi de daKdülemiz varıdı bizim yazıcı olarak. orada da öle işde yirmi dördüayımızı doldurduk geldik. çok rahat bi asgerlik yaptım. çoğeyi geçdi günnerim. tābi löbed beKledi. unutulmācaK olay başıma gelmedi. benim başıma bi olay gelmiş deyil; fagaT oldumuz yer meraniñ, araziniñ içindēydi. birez işde oraniñ asgeri de, subaylar da **55** onuñ üsünde duruyodu. aman koylülerden aralı duruñ. bi eliñize, bi hata olabili filan. başka türlü yaramazlık işde, tatbikatlara gittik. adamlar, eyi vurucular, vurdular, biz yazdıK cızdıK. onnarı izine gönderdi subaylar filan filan öle asgerlīmiz çok eyi geçdi. benim aslım piriglili. pirigli köyünden gelme. bu emirdāniñ, bi emirdāniñ köyü. emirdāniñ aşşā yandāğı köy törlek köyünden. hemen aşşādadır. ordan geldiler, **60** diyorlar. ben bilmiş deyilim. ben dedemi bile bilmiyom. şeyde çanaKgalede şehid olmuş gardaşıyla beraber. allāh rahmet eylesin. böyle. başka soracaK bi şeyiñiz varısa? koyümüzüñ taviğini, ināni, köpāni, merkebini, hePsini bilirim ben. öle bi uyanıK adamım. haKigetı sōlüyom. açıldı filan dēyi bi şey yok. ben zatān gapalı dēğelim. ben burda üç dördüay galyom. şu köyün, malını melalını, kimiñ ne **65** olduğunu, çalışanı, çalışmağanı hePsini biliyom. yani bōle bi şeyler aldımızı, benim, baña dediklerinde koy yedi hanēmiş. yedi şey, gabinēymiş. yani yedi hane oldūğunu sōlediler o zaman. yaşlılarıñ añnatdığını sōlüyom. ben onu bilmem. yedi hane oldūnu, yüz yirmi hane oldūnu biliyom. ben ilkoKulda oKurKan, koyümüz yüz yirmi hanēydi. şindi hale yüz otuz hane olmuş. yani yurt dışında, koyde galan yüzde doksanı belki, **70** biñ hane, belki biñ hane. yani bayā büyük bi köy oldu. öle bildiğiniñ gibi gabire çok önem meriyoz. gabirimiziñ tertemiz. muKdar allāh rāzı olsun. her zaman temiSleTdiriyō. asiri mezerlik gibi yapırdıK. esgi daşları toplatdıK. boyaTdık. etrafını

güzel avlu çekdik. heç mal melal aşamıyo. köyümüz eyi inekler gullanıllar, böle mandafon inekler, buğalar. bu köyde galannar, mal da var. işde bi avrupaya **75** dayanıklı olarak herkeş kendi akrabalarına yardım ediyollar. öndüş para alıyollar, bedava alıyollar filan geçinip gidiyolar. çoğ eyi rāatları var. avrupada çalışannardan burdaklarıñ raatı çok eyi. avrupada çünkü her gün gidiyo. azıK götürüp, çalışıP geliyo. ben avrupada gaynakçıydım. bu arkadaş da yanımda bi fabrikada on yedi, on dokuz sene çalışdım. benim çalışdım fabrikada arkadaşım da çalışdı. ēyi bi gaynakçıydım **80** yani. devletiñ aradığı gaynakçılardan. eyi de mayış alıyodum. yirmi bir, yirmi iki sene filan çalışdım. çok eyiydi. yani meslekim de çok eyiydi.

ORASI İLE BURASINI KARŞILAŞTIRDIĞINIZDA ORTAYA NASIL BİR SONUÇ ÇIKIYOR?

şimdi, orayla buranıñ çalışmāda garşılaşması, orda tābiki her gün aynı saatda işe geleceksiñ. aynı saatda paydos edeceksiñ. burada işçi akşamdan sona söz veriyo, zabañ çalışıyım diye. zabañ gelmiyi. dikilip galıyoñ. yani bura oraynañ hiç bi zaman **85** gıyas olmaz. bunda, burda çalışmānların da bi gabēti yok. sen onu götürüP de sigorta mı yapacān. bi, iki gün çalışdıracān, adam işine gelmesse gelmiyo. ora daña disiplinli. çalışmāğa çok önem meren, kendileri çok çalışan bir millet. maksat, okumaya, çalışmaya çok önem veriyollar. çoçuglar üç yaşında, dört yaş dedi mi, her gün zabañ okula gidiP geliyo. anaokulu diyi bir eyitim mar orda, eyitim görüyo. yatma yok. **90** boş yatma yok. para veriyollar. sigortañı filan her şeyiñ tamam çalışacaKsıñ; yalnız bir gün, yarım saat geç var işe, bi de ertesi gün yarım saat, ya olmaz arkadaş. olmaz yani işcilig üzerinde çok titiz durullar. verdikleri işi de yapıñ mıydı seni sevmezler. yabancısiñ. işiñi çok sevdikleri için seni çok seviyo gözüdürler. avrupanıñ polisleri, dokdurları, sokaktaki iñsannarı filan yani çoğ eyilerdir. sordūña güzel, düzgün **95** cevap veriller. bi yer, şey, tarif etsen, bulamasañ. kendileri götürürler. dokdurlar ne sölersen elindeki makineye istinaden saña inanır, bakar, oña göre hapını veri, ilacını veri dokdurlar. polisler öle sıkıcı, dövücü, gırıcı, vurucu bi şey deyildir. nere giderseñ, dünyanıñ neresine gidersen git. işlemiş oldūn suçā bağlıdır. seniñ suçūñ yōğsa, polis, arkadaş deyi māmele yapar. sona, hāyır, çifde vatandaş oldular. ben de çifde **100** vatandaşım eveđ.

SON NESİLİN DURUMU NASIL?

yā soñ nesil, ilk nesil bi şey yok. yo, ben oña gafamıñ çalışdığı şeklini sölüyüm. bir evden nasıl oluyosa, çocukları öle oluyo. öle genellikle de esgiki dē. bizim zamanımızda, tabiki biz burdan buranıñ eyitimi gitdiydik. o baya bizde devam_etdi. hala da devam ediyö. büyüklere saygı, sevgi, fākiri fukáreyi görmek görmemek. **105** şindi bunnar fākir fukáre deyi bi şey bilmiyö. kendilerine hayırları yok nesiliñ birez böle tarafları var. bunu şey_olan, canı çıkan da var. asgerliğimi türkiyede yapacām ben türkiyeye hizmet_edeceğim, vatanım diyen de var. adam sende var. yeñi nesliñ, üçüncü nesliñ bilen gene biliyo bunu siliP atmaK dōru dēđel. hayır, hayır siliP atmak dōru dē, bizde onnarıñ yüzünden de ayaKda duruyoS. veriyollar. mesele hayır_edeceğim, **110** medeceğim diyöz. bize paralar veriyollar, paralarımızıñ hayırlarını yapın. işde fākire, fukáreye diyen de var

DÖRDÜNCÜ NESİL NASIL?

onu o daña bi başga. onnar dōđmuş, yaşamış, ölmüş de tekrar dōđmuş, yaşamış, ölmüş de tekrar dōđmuş gibiler. çok akıllılar. çok akıllı ve güzel hareketleri var. bilmiyom soñu ne tarafa gider. ya tamamen gaybederiS ya da hiş bilemeñ. yani daha eyi **115** de, olabilirler böle.

ADI SOYADI	Mevlüt DAĞYARAN
YAŞI	90
ÖĞRENİM DURUMU	Okur yazar değil
DERLEME YERİ	Güveççi

Metin Numarası: 58

bobamdan, ordan geliyo. bobam burda galıyo. gardeşim halil çavuş, çanaKgalede bilon mu? ölu bu balkan savaşlarında, orda halil çavış diyo ki: boba burası yemendir, gülleri çemendir. giden gelmiyo. bu nası amandı. gorüşmemiz māřar dedi. çanaKgalede galmiş, çanaKgalede galdı. aynı benle doKuz yüz Kırkda saxatım, ayām. asgere ētiyaÇ var, hökümeT. yani üç buçuK santım ince, yedi buçuk santım gısa ayām. asgere ētiyaÇ **5** var. çanaKgaleye dōru, řubi reyislerimiz, daħa kazım bey varıdı, o zaman. bizim günümüzde ben bu saxat halimde, yirmi beř ay asgerlik yaptım. o giden benim tevellişlerim otuz altı ay, ondan sona gidenner, dört sene orada mesele çanaKgalede ep emirdāĝlı uřāĝ, çanakKale gideñ. bir tek yüz bir topcu alayımız var. yani oradan, üçüncü ordunuñ iki yizelli birinci alayıñ üçüncü tabırıñ māliyim ben onuncu **10** bölük, angaralı hekmeT bey var. hem masabeye baxıyo, hemi asgeri adliyesine baxıyo. potinnerimiz yırtılıyo. ölüm diyo bize, ikdisaT edıñ. bunnarı fakir analarıñız bobalarıñız veriyo, yani bu paraları bergiden. ben on iki bin lira, on iki lira yol parası verdim. sekiz lira yol parası verdim. beř cocüm, mesela cocūĝumuñ birisi beř oluncu düşdüüm. burada bu fākir adam, emirdāĝınıñ bu güveÇci köyünde, bu mevlid **15** dāĝyaran, on guruşa davar güdüyom. giliyinen ekmek bulunuyō, sarı giliklerinen. en zengin adam oldu. angara bergi beriyom. gırbıS davasında, emirdāĝ gazasına eñ büyük bergiyi ben verdim; amma şindi etdiyarladım. ölüm mar burada. şindi ölumuñ cocugları var beř dene. memleketimiziñ, řu gördüyüñ okul var. bu okulu atatürk ölümüynen köy yaptırdı. bu köyü yaptırdık. ha garacalar koyü vardır. bu üzümelerini buradan bi **20** gadir isminde, bi adam marıdı. sorardık, bunnar hep üzümüdü. ālem üzümleri bu adamlardan getiri. biz bu adamlardan getiri. biz bu adamlardan alıdık. memlekeT o gun

öle, bu gun bôle. atatürk diyo ki, çalışırsak her şey olur. atatürk bôle arkadaşlarınañ, avrupadan müendiz getirimiş. bu müendiz derimiş ki, türkiye guru memleket, bi şey olmaz. sōna, atatürk, onnar gitdi me, arkadaşlarınañ çalışırsaK her şey olur. **25** türkiye her şeyi allā şükür oldu; amma atatürküñ bıraktığı gençler, her şeyi yaptılar.

ATATÜRK'Ü GÖRDÜNÜZ MÜ?

atatürküñ ben kendini, dolma bāçe sarayında, kendini göremedim. dolma bāçe sarayında cığarası kül tabasının üsdünde, ben isdanbulda galdım on altı ayda harbiyede. ha deñiz gumandanı yani isdanbıl deñiz gumandarı, harbiyede gara asgeri filan işde beyölunda ha bunnarda daş gızaK fabriKamız var. o ingilizlerin daş gızaK Fabrikamızın öñünde, **30** gocā şeyleri, FabriKaları, oraları beran etdi. sekiz yüz kişi, türk asgeri çalışıyo. şey türk başı bozuğu yahudiler almıyo. yahudiler isdanbılıñ en zenginidir. onnariñ fagaT aynı bizim memurları pilam mar; amma onnari işaTda gullanıyolar. memur olalak şey ediyolar; amma bizim kendimize silahsız yapıyo. afyonda gene sevkiyet gitdik. emirdāğanda milli eyitime baKan, apyon ismayıl beyler, orada bi sevkiyet oluncu, **35** afyonuñ tel örgüsü vardı. hindi duruyo mu bilmiyom. tel örgü afyanıñ gıyısında çevrili. orayı bilmiyom. mesele bôle işde batısının üzerinde oradan bi sevkiyet varıncı, köylüleri o paşa köylü var, paşa köyü, afyonuñ paşa köyü, biliyoñ mu? o afyona paşa köyünden bi şey çifçi bosdan getirdi. biz bilmiyoK. dāğlaşıverdik. o bizim burada, milli eyitim memuru ismayıl bey o adama şikāt etdi. o da tabi bura, emirdāğını bilirmiş. **40** beş lirayı o adam ödedi. ismayıl bey ödedi. biliyoñ mu? mesela apyonumuzuñ o cingan deresi diyolar, ātmış beş bundan afyon hastanesinde yatdım, şu gafamdan. gayınnarım vurdu. yāni para yiyeceg. en paralı adam oldum. gırbıS davasında, en yūsek şeyi ben verdim. genede şindi canım isdiyo. dizlerim dutmuyo. yani hükümetimize bu gadar, o göbelek hastanesi var. en yūsek paraları verdim. cenabı allah bôle para verdi. allā **45** şükür ki siziñ gibi gençler bôle, türkiyenin ününü salmasına.

BU KÖY NEREDEN GELMİŞ?

bu koy, şindi bu koy, amıcam marıdı. bu hamzalar dërleç, bu binanıñ sābına. bu adamlara, bunnar dē aha şurā ğadar, şeyiñ duran, şuraniñ sābına seyid āğā derlerdi. goca oğlanlar biliyoñ mu? bunnar, bunnariñ nereden geldini bilmiyom. sēkiSāne bu

köy. amıcam marıdı. biri saarlı, saarlı; yalıñız bu saarlı köyü, sivasdan gelmiş. sivas **50** saarlı köyü. amıcalar derdi. ordan bura bu afyonuñ şimdi emirdānıñ saarlı koyü var. ora geliyollar üç gardaş. aha ordan öteye gardaşları galıyo. hunnar beş gardaşmış. bu yükü bura geliyo. bu köye, bu köye geliyō, büyük gardaş. burda şu türkmen koyü var. şō gordüğüñ dāğā, oraları memur, memur yani, böle ormannıK gesim. ormannıK kirişlerini buralar, gesim ormannıK. bu dāğa, dāğan gürüsdüsünden, ormanıñ **55** gürültüsünden, etiraflar köyü yidi, iñil iñil öterdi. bu köy çok malcı. on iki biñ davarı varıdı. bu köyün elli beş yüz sığırı, ekseri elli beş çit oküzü. hiç kendinden idareli bu sekiz hane nè oldu? iki yüz yirmi hane oldu. bu köye şindi mesela, gerisin geri işde, avrupaya, şeherlerimize dāğalmalar oldu. allāha şükür memleketimizi gēşleri ileri dōru götürüyō. işāllah götürecek. **60**

BURANIN İSMİ NEREDEN GELİYOR?

burası, burası şindi yonanisTandan galma. yonanıñ kilisesi Filan var burda. guyuları var. bu iki guyu var burda, yonandan galma. o adamlar kilisesi var burda. aha burda. yani çeşmeleri var yonanıñ, biliyōñ mu? şō dāğ, şō gordüğüñ boz dāğ, davılga nañiyesine yonan orağ gadar gelmiS. sap seļen gomamış, yakmış. o bademli koyünüñ sığırı, çiti görinci gurbanġkmēni, gurbannıK günümüş, gapadıveriP, ormana gaçıyolaş. bu **65** koy yanı, bu sekiz hane, bu hallere mākum oluyo, bura. amma allāha çok şükür ki, yani ben hindi afiyonda, atatürküñ yonanıñ boğazını böle sıkılmış da, çok görmeyi isdiyom çanaKgaleyi. çanaKgalede galdım āltay o iñgiliziñ gemisi orda örtülü. memet çavış onuñ pacasından düşürmüş. yedi gat bu iñgiliziñ gemisi. sırf suyun altında yedi gatmış. yarım dünya. aha pacasından silah bulamāyıncı, terezeniñ direnleriynen şeyġediyo. **70** cenab allāh pecesinden düşürüyo. hindi duruyo mu? bilmiyom. canım öle isdiyo görecēgem. teg biricik o hattanede (...) bi fırını varıdı. bi de camisi var. kötü şey böle, örümcek gibi. asgeri yüz dene köpēmiz varıdı. ilaç bulamıyoS. merem hastalığından adamlar bize, acamılara, tabi usdalar yimiyo o köpēğġetini, piriş pilavına gatmış, bizim öñümüze sürü sürüveriyolar. acamıyıK. doyasıya yidik. göñsümüzden bi inne **75** vurdular. hanı oraya çiti bi şey yok. baraxa halinde. baraxa halinde. üsdüne kiremid etraFı. o gurşunnu fabrikamız var biliyōñ mu? ha orda dāğan içindedir orda, şeyde, çanaKgalede. sona orada şeyimiz yani. üçüncü ordumuzuñ, balıkesir, yani orasında tābi

dāĝlar çok māmîr. hêP emirdāĝ uşā istikam, yirmi biricik yüz elli topumuz, yani silāhımız var. yüz elli topumuz varımış. yüz elli. gullandığımız hip alaman. gabıKlı **80** silah. piyade tüvêĝê. yani bu haller, bir avıç toprak awuşlayve on gurşun çıkıyo. o candırma gışlaları var bu çanaKgalede. bu haldeydi. gışla yok. o candırma gışlaları var. şindi aleTdirik moturu var, golordu var. saxat, kör ossun bi kör pani var. kör paniye çadır guruyollar. kör panine bi asgeri baKayo kör paniye. onuñ yavrılarınıñ üsdüne de bölece de bi çadır guruyollar. kör pani yavrisını öldürmüyollür. başı bozuk **85** sokmuyo ebedi. dāĝlardan böle tangır tungur bi şeyler geliyo. çaKallar bārışiyō. allām, gorkuyok. biz bilmiyo. acamı. tabi köylü böyle haller bi de sığırlar indi ya bāĝlar nasıl? bāĝlarıñ kökü mināre gibi. mināre boyunda bāĝlar. gavaxlarımız. orada (...) candırma gışlalarımız varıdı. beride o yine şeyde, çanaKgaleniñ balıkesir (...) üsdünde ezineye giden yeri, bu tarakyeciler, tarākye toprāndan kırklariler her āltayda geliller. onu **90** devlet çarıyo. bir ay görev yaparlar, onnara yapdırılar. yani bu hallerimizi gördük.

ESKİ YAYLA ÂDETLERİ NASILDI?

esgi yaylaya, davılga köyleriñen beraber çıkardık biz. burda mesela, o seniñ yaylalarıña, o adamlarıñ tabi. o koyleriñ āĝaları. bu köyüñ yaylaları yok biliyoñ mu? o köyleriñ yaylaları hindi biz o koylere de çıkartmā verdik. onnar da daĝaldı gitdi; amma kokü bu adamda yaylalarıñ. bu adamlarda ha yaylalar. emirdāĝ birbirine ulalı **95** diyo. gümüş düzzük barnāĝān da dolalı. başıñ mı böyüdü gālin olalı. ben seni seven ōlanım diyo. durum böle.

ADI SOYADI	Ali ÜÇKUYULU
YAŞI	49
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Çaykışla

Metin Numarası: 59

ESKİ DÜĞÜNLERİ ANLATIR MISINIZ?

alı üşkuyulu. esgi düğünner, günümüze göre fazla bi baña göre, gelişme yok. sadece örf adet sürüyo da, arabalar deyişdi. o zaman at arabasına götürüyo, adam gelinni. şindi taksiyneñ, vesāreynē gotürüyo. esgiden mesela, akca makca daxarlardı. ondan sona giysiler deyişigdi. giysiler deyişdi, şindi. şimdi āltın maltın daKıyolar, çok daKıyolar. eskiden ne desen de, normal oluyodu. tabi haline göre adamıñ şimdi biraz, işde **5** her şey pahalaşdı gibi, yani āğarlaşdı. āltın takımı çoğaldı. mesela esgiye göre giysi şindi daha ucuz bence. saya giyerlerdi.

SAYA DEDİĞİNİZ NE?

kadınnar, kadınnar, saya geyerdi. çok pālıydı. mesela bi takım saya yapırdı mı adam bi gāline üş dene yapırdı. kilo dutardı. misal hanı esgi sırtlāna Filan bāladıkları sayalar Filan çok pālıydı. yalnız şimdi giysi ucuz. āltını çok dakıyolar. ondan sōra, esgiye **10** göre tābi çoK medeni, çoK medeni. duzu bussan, unu bulamıyoduñ; unu bussañ, duzu bulamıyoduñ. esgiden deyirmen yōğüdu burlarda misal. her şey gelişdi. her şey va'. ben çok āladım aşlıktan. misal yani bulunmuyodu her şey. fakirlik varıdı. yayla konusunda da herkes yaylaya çıkardı. adamıñ iki inēğ_ossa yaylaya çıkarlardı. peynir yaparlardı. efendime sōleyem, işde, çökelik derik, onu yaparlardı dērīye. süt dökellerdi hani **15** güzel_olur o tereyağ gibi olur. herkeş yaylaya çıkardı. iyiydi yayla işi. şimdi tabi yaylacılık filan normalda aza bindi. yüzde on kişi, beş kişiye indi şindi. tabi o devirde eşşene giderlerdi. at_olan, atıyna giderdi yaylaya. böleydi.

ESKİDEN ÇİFTÇİLİK NASIL YAPILIRDI?

şimdi çiftçilik, ben kendim çok sürdüm onu. öküzüne sürerdik, beygirine sürerdik tarlayı. öküzünē, beygirine galdırı ikilerdik. üşleme ekerdik. ondan sōra pullük, **20** pulluk da vardı. saban gullanan da vardı, şimdi çiftçilik konusunda öküzüle sürülürdü, tarla. ya da beygiri olan sürerdi. bunu yolardıK. äkinleri yolardıx. yolduKdan sona getiridik. bi yere birikdiridik. düven sürerdik. düveni sürdün mü, bu seferde savırıldık. ani, esgiye nazaran tabi yüzde biñ medeni. şindi aletler çıkdı. ben kendim çok yani äkinde yoldum, duverde sürdüm, efendim çif de sürdüm. beygirne, öküzüne. esgi **25** aletim pullux vardı. pullux olannarda saban vardı. ben saban gullanmadım da, kimilerinde vardı. pullug vardı, haía pullug da evde. birisi duruyo, benim öle hātıra gibi. işde harmanda gullanılan işde düvān, atxı, savırıldıK. laba, labayla savırıldıx. atgıyla da birikdiridik. yani şöle sürdüğüñ düveni akdarma yapardık. düveni sürdüñ mü, dirgenne mesela bi alt üst, ederdik. tekrar sürerdik. taşlı olan evet. üsdü taşlı olan. **30** öle yapardıx. işde burlarda dēğirmen yōğüdu. bi goñşu bi düven sürdü mü, birinin arpası geldi de sürdü mü, goca köy varı ondan hemen erkence öndüÇ üleşirdi. o arpayı ne çıkarsa yani fakirlik vardı, biraz da esgiden. şindi çok eyi. sen sor, ben sōleyem hatrıma gelince.

ASKERLERİ NASIL UĞURLARDINIZ?

asger adeti yaklaşık baña göre aynı sürüyō. gomşular davet ediyo. hepimiz gene **35** daveT, edtik şimdi asgerleri. ucuf derik. para verik hepsine. gene aynı adet sürüyō. parayı veriyolar gomşular aynı savışdırıyo, selavathıyo. dini gurallara uygun duasını okuyup savışdırıyo. asger adetinde bi fazla deyişiklik yok. iyi yani aynı yalnız şu vardı bi asger giderken o zaman herkeşde ālardı. gelincide herkeş başıma birikirdi. şindi adam dünyanın, ötü yandan da gelse öyle fazla bi birikim olmuyo. esgiden bi **40** asger geldi mi köycek onuñ başına birikirdi. ne var, ne yok, nāsı oldu? bilmem bōleydi.

PEKİ ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDI?

ölü adetleri baña göre esgiden bundan daha hatırnaz oluyodu. bi evde bi cenaze ölürse, köycek o eve äkmek äletillerdi. iki üç gün äletillerdi. yani bu, ekmek, aş bişiremez falan deydi. yani üzüntüye, acıya dayan. şey, etmek daha bundan birez, ortaK, olmak daha

fazlaydı. şimdi işde günümüzde gene var. daha eyi; ama adam gidiyo, çarşıdan pide **45** getiriyō, vesāre, vesāre. bi gur'an oxuduyo falan, tabi birez daha moderinneşdi.

HACI ÂDETLERİ NASILDI?

hacı adeti, valla hācı ben hanı esgien deveyne gidenlerden Filan hācı giderimiş; amma şimdi adamlar mesela uçāna, arabayna yazılıp gidiyo. aynı gene dökülüyo. şindi gene döküyolar, hacı aşını döküyollar. tā o hacı şeyinde bi dēyişiklik yox.

ÇAYKIŞLA HAKKINDA BİLGİ VEREBİLİR MİSİNİZ?

çaykışla, benim tahminim yani bu yüzotuz senelik bi şey. mesela, bizimkileri ben **50** afyonuñ şeyinden gelmişler taarlı köyünden gelmişler. oraya da şeyden orta asyadan gelmişle. yani böyle sōnadan birikim bura yani. yedi haneymiş burası güzel yani, av hayvanı çōğumuş burda. hała da bulunur da, daha mesela biñlerce çōğumuş. mesela bu arsa altı yedi haneye fazla bile gelir öküzüne Filan. şindi de gene de çifçilik yaparı doyuruyo evet. söyle ben deyim. **55**

ADI SOYADI	Musa ÜÇKUYULU
YAŞI	53
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Çaykışla

Metin Numarası: 60

ESKİ OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

mussa üçguyulu, çayışla köyündenim, bu köy halkındanım. esgi oyunnardan ben şunnarı biliyom. gırlangış derik biz. şôle bir metre boyunda bir gazık dikerdik. bi de, dört metre falan uzunlulûğunda ağaç, beş on gibi şeyüederdig. ortasını delerdik. o gazıgıñ başına daKardıK. bi kişi bi yanna binerdi, bi kişi bi yanna. böyle gıcır gıcır dönerdik oñuna gazzıKı oynardıK. gazık süzer, gazık oynardık. işde öle. başka çorap 5 saklama derik onu oynardık, oyunnardan çelik, çorap saklamayı, çeliğ oyunnarı oynardıx. çeliği de işde, bi garı bi yirmi santım uzunluluğunda bi çelig düzerdik. damaklarını bi yannı çalardık. onun öte yannı çalardık. zopayı vurduk mu o havaya KaKar, çelerdik. o nere düşdü orda o deynē, onu garşılarsa o nere düşdü orda o deynē onu garşılarsa bu seferde o geli o çeler, biz öñüne durudux. zaten ilave edecem 10 esgiden mesela, sabanına bende çok çit sürdüm. öküzüne, sabanna. benim meslêgem şoför, münübüscülük yapardım. sabanna çit sürerdik. pullûğna sürerdik. bunnar hep unutuldu. bu adetler baya kaxdı. gānı goşardık. diñgil yani ben gara gānıyı da biliyom. gara gānı da goşardık. bunnar heP kaKdı. şimdi vasıtaya dönüştü. motur araba, heP vasıtaya dönüştü. şimdi onnariñ hiçbiri galmadı aşşa yokarı. köy fırını olurdu. 15 herkeş äkmêğ hamırı mayalardı. ona veridi, o kadın ederdi. içinden bi çörekıalardı. onuñ çöreğeni hazırlar, äkmēni oña teslim ederdi, bi ileğen. böyle, yaşandı geldi.

ADI SOYADI	Recep ÜÇKUYU
YAŞI	37
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Çaykışla

Metin Numarası: 61

ESKİ DÜĞÜNLERDEN, ESKİ ÂDETLERDEN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

heÇ çekim oluyo. işde ben onu bilmem. işde ben ne anladayım? hindi, koyümüzden ben bilmemğine hanı bizlerimiziñ yaşdanıvel dā babam varıdın. bu gun yüz kusür yaşında öldü. bu senē ikinci ayıñ yirmi sekizinde filan. bizim bu koyümüzüñ az bi guruluşu varımış. ilk babam filan hanı yaşlarında on beş, yirmi hanēmişmiş. bura malcılığınañ, ireÇberliğineñ geçmiş. ondan sona işde bizler yetişdik. bi on beş, on altı **5** sene malcılığınan, davar gutmēğne ūğraşdım. biñ dokuzüz doksan üçde firansaya giğdim. şey yetmiş üçde. on üç sene orda galdım. seksen beşde geldim. aşşā yoxarı yirmi senedir burdāyım. böle işde bu durumlarda yaşıyox. mal gutdüm bi on beş, on altı sene, malcılıK, goyun, geçi neyse ufaK teFeg ireçberlig varıdın. bizim burlarımızıñ şeyi böle. yaylada galdıx. yaylanıñıedecek, şöle gıışñ orda āğallarımız var, gışāllarımız. orda **10** duruyodux. yaz geldi mi koylüyü böyle muhdarlar goç etdiriyödu. koyde kimse goymuyodun. ikay, üç ay bi yaylada galiyolardım. ākinde ākiner işlendi mi geri geliyoduK köye. malınañ veya kendimiz ondan sona buralarda gudüyoduk. tekrar geri gışāğallarına gidiyodux. bizim hayatlar böle geşdi işde.

YAYLADA NELER YAPIYORDUNUZ?

yaylada hiçbi şey yox. sade mal güderdik. e pendir yaparlardı. yāğ yaparlardın. **15** efendime sôlēyim, işde inekcilig, göyun, geçi bolüdu. o zaman biS ortaKcılığ yapardıg bolavadında, şurda, burda. böle geldi, geşdi ömrümüz işde. başla anladıcaK bi şey yok. o tirabazon gibi, garadeñiz gibi, hanı bi yaylāğa gidim de bizim orlarda bi tören şören bi şeyler yokdu o gunde. şindi de zaten malcılıK galmadı, azaldı, bitdi. durum böle işde. avrūpa icad oldu hepsi bitdi gitdi.

ASKERLİĞİNİZİ NEREDE YAPTINIZ?

sivtahā adabazarında galdım üç ay. ondan sona çanaKgale gıtdım. orda bitirdim ezinede. ezinede bitirdim. sivarēydim çok zor geşdi bizim sınıfları, zabañları ôlene gadar atlı eyitime giderdik, piyade eyitimine. işde böyle añnadacamız başga dabi şey yok. igi gişiye bi äkmek verillerdi. kotülemelim, onu kotülemelim gayli. yoxdu memlekätimizde. hanı yoxdu. öle gısâydı her şey. hindiki gibi dē. nevrimesi **25** çardakda şeyde yatiyim yatakda, ot yatakda yatardıx. öle bi şey yokdu. meşrubat getir, meşrubat.

KÖY ODALARINDA OYNANAN OYUNLARDAN BAHSEDEBİLİR MİSİNİZ?

şindi bizler, bizim burda koy odalarında bi şey yox. koy odalarında etiyarlar toplanıdın. bi saKlama yüzzük derlē bizde, bu çorabına şunna, bunna bi şeyler oynarlardı. bi horuz, şey tavuk kesellerdin. arab_aşı diyi bi şeyler yapallardı filan. ondan sona **30** gēşler böyle oynar işde çeligidir, şudur. bu bi şeyler yapallardı. bizim günümüzde hindiki gibi öle top mop bi şey yōdu. o gunner öleydin. burdan yakıñ. yakmañ. ver onu geri sen. ver, ver. gadınnār dē, biz kendimiz o zaman bu lasdik veya bu ayaKgabilā yokdu. çarig giyerdik. öküz gönünden veya hayvan gönünden. sona, ondan sona, bu lasdikler çıkdı.şu arabanın tekerleri varya, onlardan gara lasdik geyerdik. **35** bolavadında yapallar gelillerdin. yapırdıkdı onnarı, giyerdik. gadınnar entere derik. hanı tırabazonda falan varya, böyle üçetek gibi onnarı giyēllerdin. bu yetmiş üşlerde firansaya yittimiz de bunnar deñişdi. bu fistana falan çıkādılā. işde bu gadınnar bizim günnerimiz, ne ossa perişannīğna geşdi. bunuñ içinde terliyok. onuñ içinde nası durumuşuk gine acabana diyim. kaç metre? bizim gunler bōleydi. var mı sizde ataş? o gunne öleydi. **40**

DÜĞÜNLER NASIL OLURDU?

bizim günümüzde peg yokdu da, güveÇciden, türkmen koyünden gelidi. bizim ekseri dūyünnere oku veridik. onnar, oynar gülerdi. yāni bizim koyde peg bi oyunçu filan yokdu. işde burda dūğünner şey getirdik çalgıcı bugunnerden o dūğünner iyi oluyodu. şindikine bantınā, şunna, geçiyö. seniñ añnacāğañ, Pek bi dadı olmuyo dūğünnerin. onnarın çalgısı falan da başKa bi düzen varıdı o günnerde. şimdi hePisi dēğışdi. **45** bantı goyo adam şorda āşamlayın paraıyı alıP gidiyo, iki günde. o zaman üç gün

çalıyollarıdı. bunnar böle usda. başga ne annadayım? bizim günner böle şeyineñ geşdi. yāni perişannīġinā. golay golay, hanı dōru dūrüs evel gunnerde, bu dāġda, bu bayırda su da yōġudun. çobancılıġınan, gider dāġlarda davar güderdik. zabālayım gelidik. gece dāġda yatādık. **50**

BURANIN İSMİ NEREDEN GELİYOR?

onu bilmiyom, esgi tarīhi. o dereden oluyo hocam. köyün arkasından bi çay geçiyö çaykışla demişle. gun dönümüne gadar gış çoġolusa, gar bi Kırk beş gun veya ikıay akardı eveli çok bu senelerde gelmiyo gali. bi sefer geldi. bi dā gelmedi. gış az oluyo gali. gış azoldu mu da o sel gelmiyo. bizim burlā böle işde. bi su gıtlıġı varıdın. koyün altında bi su çıkartdı bizim muħdar. vurgu vurdux. bi de yayladan getidik. on üş **55** kilemetre o da yetersiz geliyo bu su yetiyo. ha bak iki gün oldu şartel düşdü. aha çalışmiyo. baksañe ceyraniñ şeyine çalışiyo.

ELEKTRİK KESİLİYOR MU?

oluyo bazan. baya gıtlıġı yox. álitdirig düzeni filan iyi ne ossa memlekátimiS birez şey var, hanı gelişme.

ESKİ YEMEKLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

neýe garışdıracax? şimdi evelden, bizlerimizin baya bi şey varıdı. gısıntı varıdı. **60** şimdiki gibi bolluk yōġdun. yā alısıñ. bi şişeyneñ alıdın, bi kilo, iki kilo. şimdi yirmi oKKalı tenekeyle alıyoñ. evel bol goyun yāġı oludu. tereyaġ onu yirdiK. bi icabında adam goyun keserdin, yā dōġme yaparlardı etine, gara etinē. bi de goyunuñ guyrugunu iç yāni, ot yāġıyna galı yaparlardı.

NE YAPARLARDI?

galı, galı, galı yāġā derleğdi oña. o bu bildiġiñ kemig yāġ çıkdı bi Saman turyāġ **65** derdig. yāġ, sen onu biloñ mu onnarı?

KUYRUK YAĞINI MI SÖYLÜYORSUNUZ?

dēğē. o ayrı. onu alıdix. onu galı yaparlardı filan. böle geÇerdi işde gunneri.

GIRTIL AŞI DEDIĞİNİZ NE?

o buğdadan älle, äl değermende çegellerdi. gırtıl aşı yapallardı. bulgur yaparlardın. efendime söyleyim, ıslama yapāla. bu dedīm, döğme dedīm, etinē, goyun_etiye o. çok şe yapardın ıslama yapallar. bunnan, onnarı yirdik. şimdi bunnar hep gaxdı gali **70** işde, patetisimiş, efendime söyleyim, badılcanımış, üzümmüş. böle gidiyo. şindi gali eskiki gibi dēğel. bunnar böle, yāni bildīmiz böle, işde başga da bi şey yox. esgiden aynı bu düzenidi. şindi yok. hepisi hazırı bindi. şimdıcik gā seniñ añnaycañ. sen bunu gapať da.

ADI SOYADI	Muzaffer PALA
YAŞI	49
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Soğukkuyu

Metin Numarası: 62

BİZE KÖYÜ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

köyü ne zaman geldiklerini amcadan sor. o süleymān amca dā iyi bilir. ondan sona ben şē yapım. köyü hayvancılık ve tarımınañ geçinen bi köy. işde avrupa adet oldu. bin dokuzüz atmış beş yılından sonra avrupaya gitdiler. yüzde yetmiş, yüzde seksenimiz avrupada. herkeşin de çoluğu çocu_u var bu köyde. kendileri var. işde emirdāna göç verdik, esgişēre göç verildi. okuma yazma oranı yüksek. büyük yerlerde 5 ep okuyan insannarımız var. gelir ve maddi durumlar da fena dēyil köyüñ.

KAÇ HANE BU KÖY?

bin dokuzüz ātmış beş, yetmişlerde seksen hane filandı bu köy. şimdi iki yüz hane olacā yerde, yim beş hane, yirmüçü aneye düşdü. köyüñ özellikleri böle.

YAZIN DAHA FAZLA MI OLUYOR?

oluyo da, yazın bizim avrupaya gidenner, emirdānda oldü için, evleri filan köye peg anca gelir giderler.

10

DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

valla, adetlerimiz, türkmen ādeti. düğünner genelde esgi tür düyünnerden oluyo. çalgılı oyunçu, işde o güzel eş dos davet_olur. gelir. yemekleri olur. çalgısı oyun oynarlar. kendi aralānda muhabbeT ederler. örf ve ādetleri yaşadırlar.

DÜĞÜN KAÇ GÜN SÜRÜYOR?

üç. yani bizde birinci gün bayrak kalkar. bu baya bildimiz şu kırmızı bayrak. bayrak kaldırız bi goñşunuñ evinden. ikinci gün gınaya giderler. üçüncü gün gâlin almıya **15** gideriS. gâlin inir pazar günü veya perşembe günneri öyle iner bizim. haftanın iki gününe dek gelir. düyün adetlerimiz de öyle.

ÇİFTÇİLİĞİNİZDEN BAHSEDER MİSİNİZ?

valla, esgiden dedelerimiS, esgiden sabannā, öküzle, beygirle yapılırdı. şimdi traktör var. traktörlerle yapıyoz. ırāhat vatandaş şimdi. tābi mazot da ucuz ossa, çoğ rātlık da, mazodlar çoğ bālı. masraf yüksek. esgiden düven sürerlerdi. labayla harman **20** savırıldıĝına. şimdi biçerdöver var. tarlada biçiyō. ballā makinası var yapıyo. getiriyoS. esgi aletler, amca dā iyi bilir de, heP düvennendi. āfedersiñ bēygir düveni, öküz düveni. benim aklımıñ erdiĝinde, daha esgiyi bilmim de düven varıdı. vatandaş onu savırıdı rüzĝar esdikce. dırmınañ, dirgenneñ aKdarılaşdı, çevillerdi. zōrudu, insan, hep insan gücüyen oluyodu. o zaman hayat şartları daha zorudu. şimdi daha güzel. **25**

ADI SOYADI	Süleyman YILMAZ
YAŞI	68
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Soğukkuyu

Metin Numarası: 63

KENDİNİZİ TANITIR MISINIZ?

söğüKlü köyü halkından süleyman yılmaz. yaşım atmış sekis. başka şeyimi söledim. başğa ne soracan? sor baña. sölēyim ben işde.

NE İŞ YAPIYORSUNUZ?

ben burda amaleydim. argoda ireşberlig. amaleydik. daş sökerdik. işcilik yapardıK. äkmemizi çıkarmaya çalışırdıK. ätmış dokuz, yetmiş birde getdim ben. avrupaya, oraya işçi olduk. ordan emekli oldum. **5**

BURAYA TEKRAR KAÇ YILINDA GELDİNİZ?

nası kaç yılında geldim? daha devamlı ordayız. yazları geliP gedyox. her şeyimiz orda. çoluK çocuK zaten büyüdü, dāğıldı. muzaFFeş dedi, yüzde doksanı avrupada. köyüñ tümü aşşā yokarı burda, şurda. on beş haneden olannarıñ da hepsinin üçer dörder tane adamı va'. köyüñ ekseriyatı orda. herkeş de beşer onar, on beşer hane olannar var. bi kişideñ bu şekİle geldi köy. zamānda seksen yüS hane olduydu. bura çög esgiden **10** seksen yüS haneydi. bak şimdi on beş, yirmi hane galdı. işde hepsi ğavura getdi dedİĝİ gibi mūtarın. dedİĝİ gibi yarısı emirdānda, yarı eşşerde. emirdādanıñ yüzde yüzü ğavırcı. hepsi ğavırda. yāni bir iki goca garı, İtiyar adam galdıysa anca, eşşerdekiiler zaten kendi işleriynē ūraşyō adamlar. kimisi memur, kimisi işde mal davar besliyo. otobüscülüg, gamyonculug yapannā var. bi şeyler yapannaş var. çalışannar var. **15** herkeş kendini gurtarmış vaziyetde.

DÜĞÜNLERİ ANLATIRMISINIZ?

mūtar dōrusunu aġnatdı ama dūyūnūġ aynı olan o. o dōru hindi. esgiden ādet ōlēydi. himdi genşler ġızlara bakamaz deyi dōverdik. ġovalardık, vuruduk. bakamaz šimdi o devirler geşdi. šimdi her šey moderin oldu. çāġā ayak uyduruyox mesela, gaylı aġna. esgiden gatiyen pencereye varıP da ġıza bakamazdıġ. oynayan ġızlara bakamazdın. **20** bōyūkleġ geli, dūverdi. šimdi ben māġhir dōvdūsem, mahiniġ babası beni dōmūşdür. ōleydi o zaman. o zaman ōleydi devir; amma baK šunu sōlēm mi? o zaman hır bereket varıdı. sāyġı varıdı. ben varıP māġhire vuruyom da bi de KaK šindi vur bakalım, bi šōle bi dumanı çıkarsıġ. o zaman bi sayġı varıdı, bōyūklerde, ġüççüklerde. dōġüyodu da sōġüyodu da, ġit šu işi yap da diyodu. sevsıġ, sevmesiġ o işi yapıyodu adam; amma **25** šimdi onnar geşdi bobam. işde belli televizonda ne ise halkda da o durum ōle oldu. he, bu koyūn ġelişini sorarsaġ, dedem doksan dōrt yaşında ōldū. yūS sene eveli bilirim derdi. kōyūmūz musul kelkūkden gelme. bütūn bu ciūarıġ kōyū bu iki kōy harici musul kerkūk. doksan dōrt yaşıdayım, yūS sene evel ġoġuşduklarını duyardım. konya karkana ġelişler bölünürler, dāġılıllar. ordan buraya üç kişi buraya ġālır, durur. **30** sōġuKgyu vardır. guyunuġ başına ġeliller. hacı letif, o dedemġiliġ dedesi, o adamıġ ismini bilmiyom. halla goca, hacı latif ōlu, hacı musdava. bunnarıġ dedeleri, šu okuluġ arkasında guyu vardır. sōġukgyu, bu kōyūġ adıdır. o ondan ġeli. ōġda bi çeyiri ġaldırı, yılan akar. çeyiri ġaldırılar, çeyiri dēşerler. bi ġaya ġaldırılar. ġālan suyu bulurlar. buz gibi suyu, ondan keri kōyūn adı sōġūkgyu ġalır. ōle devamēder. **35** kōyū üç hane ġeliş. üç anede bizim ġapınıġ ōġnūnde šey var, muzāFer de biliyō işde, ya kilise, ya hamam, benim evimiġ altında; amma tābi ġāzmıyoS. nineyelim. yāni esgiden burda çok šeyler ġeçmiş, ġeçmiye. yerleşim yeri bura. o atalarımız yerleşinde burūlar tüm orman. o aşşā kōylere ġadar ormanımış. āġılıcık, suvermeze ġadar. benim aklımiġ erdīnde, šondan daha bōyūġdüm, bunnar tüm ormanıdı. hat da orlara ġedemezdik **40** ġorkumuzdan. biS çok da ġidemedik. ha ōle bi akran arkadaşla gatiyen ora dōru varamazdik. yılan çıġar, Tuta gibiydik. Tutta. bu arada işde yanniş yanniş mūtar dikildi kōye. sıraynā kesildi. baxıġ ilkin bunu bi ġapadırsaġ bi šey annatacam. bunnar. orman bitdi tümnden. mera hali ġalmadı. kōyūġ durumu çok ēyi. šimdi tarihi işde bōle. kōyūġ ġeliş tarihi, bura yerleşim tarihi bōle. šunu sōlēġem, bāzen, ōretmenneriġ bāzan **45** bura ġeliP yazan bi arkadaşlar var. hep yanniş yazıyolar. bizim kōyūġ yōrūġ oldūnu

Falan. biz muscalıyız. yörüg Falan dēliz aslında dāğda oldumuz için yörüg derler bize. musuldan gelme. belki bunuñ ikisi de bilmiyo bak. hālle goca, pała goca, gardeş dēydi. hasanā, māmıd emmi, musışik, māmud, musa emmi hiÇ gitmedi. fāk emmi üçü, hasanā, fakı emmim, mamıd emmi, hiş dedemiñ yandan KaKmazlardı. sarnıca **50** gēdeřler. osmannınıñ şey bozgununda, suruye bozgununda. iki amıca çocü, çolaK veliyen, hacı āmed dedeñiz kimdi. hacı ameT, bobası gāli halıbramiñ bobası kim? hā hacı ameT. hacı irbamiñ bobası, hacı ameT dē mi? süñgüyü salıyō sarnıca. siñiyolar, iki emmi çocüğü, şu üç barmānı çolaK veli. ondan kē çolaK veli galıyo. burdan gediyołař. añadıñ mı? çolag velü ismi ordan galıyo. o osmannıñ bozgunda, surüye bozgununda. **55** surüyeden bozuluyo. ya şeyler iñgiliziniñ orları şey aldında, teslim aldında falan kaçak asgerleri yakalamagı için, orları gezerimiş müfreze. müfreze gezerkene orda bunnar sarnıciñ içine giriyolaş. bunnarıñ yaylası varıdı. orda sarnış gibi guyunuñ içinde barmaklarını götümüş, süñgüyü o onu öldüreceg deyi duTmuş. süñgü de gıymış almış. añadıñ mı? gene asgerlerin bozgununda burda odada Karşı gelmişle asgerlere. **60** bu köyüñ adamı yġğidimiş. esgiden hep beraber kaçak asgerleri vermeme, öldürtmemeg için, o zamanda, kaçıyo ordudan deyi bi öldürme şeyi varıdı. biliyo musuñ? sonadan düzelmiş. geri hepsi hallolmuş. herkes isdikbaline gavışmış. aslında heP de yararlı bir iş yapmış, bu memleketde şeylerimiz, atalarımız. biz dēyil de, onnar yapmış; ama bize bakma sen. mesela, amed amca, bunnarıñ dedeleri vardır, öldü. o devamlı yardımcı **65** olmuş şeye, kendi suşluymuş; ama suçunu bırakmış, yunana garşı orduynā çarpışmış. bi şeyler yapmış. yunanlılarıñ arkasına geçmiş. eşkiya olaraK yapmış. dā memlekeTe yarar işler yapılmış. añadıñ mı? köyün halkınıñ ekseriyeTi böle, atılğan. kötü bi işlerineñ ūraşmamış, hepsi. bi şeyler yapılmış. var mı, başga sorücāñ?

ASKERLERİ NASIL GÖNDERİYORSUNUZ?

esgiden asgere türkü çağırırık, davul dōğerek, birbirini tekliF ederler āvler. **70** haFtalarca bu sokaklarda oynarlar, sekerler. asgeri toplanırlar. hoca öñüne dikilġ, asger arkalarına dikilir. duva gene de var da, hafif oluyo şimdi. eskigi gibi dē, dēyil eskigi olāmiyo. tābi duva ederler. herkeş helallaşır. herkeş harşlık guyar asgere. ucuFolarakdan. üç guruş, beş guruş. hiç ossun, olmasın adamıñ ne varsa cebinde verir

asgere. işde böle. benim ölüm getdi, geldi. sen de öle get gel gibisine. asgerlikde **75** öledir, bizim burda. âdet gene de aynen öle.

HACI ÂDETLERİ NASIL?

esgiden, hacı adetleri şöyleydi arkadaşım. ya mal alırdı bir sene, iki sene gullanırdı. davar guzu onuñ ölen ölürdü, haramı gederdi. ya bûğda ekerdi, üç sene arpa ekerdi. onuñ haramı gederdi, hacıya gederdi; amma şindiki âdetler bildiğini gibi, esgiyi diyom ben de. işde esgiden böyleydi. ki malında haram olmadan hacca gedilirdi esgiden. **80** bu kôden geden, mesela bunuñ dedesi getdi. bizim hacı emmi, ebem getdi. bunnar hep öle getdiler; amma sonadan hindi devir deyişdi. şindi nâsı para olursa ossun herkeş gediyo. deveyneñ, beygirineñ bi buçuKıay yol, bi buçuKıay geliş. öleydi. bizim aklımızıñ erdiğinde otobüsler çıkdı. dedelerimiS getdın de, ilk gedenner mesela bunnarıñ dedesi gitmiş. hangısıydı, orda birisi vurmuş parasını almış, burda, çarşıda **85** dövmüşler geri falan filan bi hikayeler var; amma altıayda o onuñ dediği dörü. sonadan arabalar çıkdı, otobüsler çıkdı. otobüslernen de gene geç gidildi. yâni birıkıayı buldu; amma şimdi bi günde varıyoñ, bi günde geri geliyoñ.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDI?

valla, ölü âdetleri çoğ iyi olurdu esgiden. ne olursañ ol, fâkir olusun, çoğ saygı varıdı ölüye. gene saygı var da. o üçü, dö, üçü, yedisi, kırkı gene aynı var. devamıediyo. **90** o bozulmaz bâzen gayılolmayan vatandaşlar var. öle bilmiyom. şeye girmesiñ de. siz bunu nası ossa şeye vermiyecegsin, dē mi? hepsi bilir al. alt üst goması, şimdi çōğu alt üstü kaldırdı. baya rāsgele yapıyo. o zamanıñ şeyi, örf ve âdetini kabiletmiyo adam. şimdiki öle bişey yok. kendi başına bi şeyler yapıyō. gine bizim bu yöremizde bu devamlı var. annesiniñ, babasınıñ altını üsdünü gor vèrir. üçünü, yedisini, kırkını **95** yèdirir. efendim bol tasaTduF edeç. para dağıtır. annesine, babasına, soyuna, sulalesine hōrmet ederler. aynı âdet geleneklē devamıediyo. yine de biraz şaşma var. biraz şaşma var. tümü böle gardaş.

YAYLAYA NASIL ÇIKARLARDI?

çıKarlardı, çıKallardı. hep çıkallardı. valla, yaylayı bunnardan daha iyi bilmem ben. ben yaylaya çıkmadım; amma yaylaya burlara da çıKallardı. bu yokarı sarnıca çıkarlar. **100** esgiden otlug çukuruna çıkarlarmış. dedelerimiS, hep çıkarlarımıŞ. işde bilmiyom.

ADI SOYADI	Ahmet ÖZÇELİK
YAŞI	71
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karacalar

Metin Numarası: 64

BİZE KENDİNİZİ TANITARAK DÜĞÜNLERİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

adım ahmeṭ, soyadım özçelik, bobamıñ adı receP, anamıñ adı elif. esgiden düyüner, gelini Őeye bindirilēdi. ata bindirilerdi. esas, yaylıya bindirilerdi. ilk seFerlerde bēygir arabasınıñ üsdüne yayla yaparlardı. o yaylayan götürülerdi, bēygir arabasıynā. ondan kēli, ondan sona, ata bindirilerdi. atınañ köyüñ içinde, dāūılınan Filan gezdirilerdi. āvine götürülerdi. düyün işde, üş dört gün davıl çalardı. üş dört gün sona **5** gālini indirilerdi. Őimdi devirler deñiŐdi. Őey balo yapıyolar. nemennem bi Őeyler yapıyolā. esgiden öyle deyil. dōūa ederlerdi esgiden. gālin Őimdi de ediyōlar ya. Őimdi bilmiyom Őeyleri dōūa ederler. gālini getirelēdi. tepsi dutarlardı. sen ismiñ ne? fātiniñ beŐ millōnuna berēket versin. āmediñ on millōnuna bereket versiñ. amedi bi āltınnā bereket versiñ, öle diye diye gālini indiriler. o Őimdi o gorenekleŐ Kakdı. eveli tırpannan **10** ākin işlerlerdi. aħa bēygir çitiyenen çit sürerdik. biS bēygir çitiyenen sürerdik. Őeyinen, orānan işlerdik, tırpannan. ondan kēli, dūūen sürerdik, harmanı çekerdik sapı harman yerine. onda kēli bitirdik mi, sapı, sapı saçardık. düven sürerdik. düvenni öküzünen, bēygirinen, düvenni sürerdik. ondan keli, harmanı yığardık. saman olaraĝ yığardık, tınas dērler oħa, onu labaynan savırıdık. labaynan gede gele, gede gele ceci çıkarısıñ, **15** ceci çıkarısıñ. tam ceci bitirdikden kēli gadınnar yōĝuṭ, būĝda cecini, buĝda, arpa nēse onu çıkarısıñ. ondan kēli, elersiñ. ondan keli çuvala domdurusun. esgiden öŐür varıdı. Őeyler, mūKdarlar damga basarlardı. ceci Őey etdiñ mi, öŐür alırdı. gaç gile gāliyō bura? elli, yüz kile, yüz kileye garallardı. senden anı, Őey alır gibi, vergi alır gibi, o ceŐden, sen Őu gadar ceciñ çıkdı. Őu gadar gaç gileyse o Őeyi būĝdanıñ garŐılıĝı **20** bi Őey keserlerdi. onu götürüsüñ mūKdara. öŐürcü varıdı, öŐürcüye teslim ēderdi. öleydi. sōnadan işde, biçer çıkdı, biçerden Őimdi, biçer veriyolā. patoz varıdı, patoza

veriyolardı. şimdi patozdan patoza verisin sapı. ondan keli buğday bi tarava çıkarı, samanı bi tarava çıkarı. bi o çıkdı. şimdi bizde eveli daha eveli makinēnen işlerlerdi, äkin makinesiynē. bëygir goşaryardı. böle arkaya birisi bëygiri sürer äkin işlerken **25** birisi makineniñ arkasına atardı. heP gerenekler dēñişdi. işde şimdi, biçere döndü heP golēleşdi işler; ama işde ben bunu biliyom. başga?

ESKİDEN ASKERE NASIL GEÇİRİRDİNİZ?

asgeri şimdi, adamıñ esgiden, seni piyāde yazarlar, candarma yazarlar, neyse nē derlerse. seni şübiye varısıñ sen temsil Pılan_ölu Filan. sen piyade yazarlar. başkasına arkadaşı candırma yazarlar, ötekini gümrük asgerlī yazarlar. hep sınıf sınıf **30** yazarlardı. şimdi kâğdı çıkdı mı, millet tekliv_eder şeyi, goñşular asgerleri tekliv_ederdi. türküyneñ alı gelir. su dolduru derede yoñuT şübeneñ_öñünde,

kertiyeñ tiken, asgerlik dēl mi belimi büken

eveli muabeñli yariñ benidim

şindi ben mi oldu geriden bakan

35

deyi türkü söylerlerdi. geder mezeriñ arasına hoca gelir, hēPsini toplar. hoca orada dova eder, dova etdikden kēli, emirdāna varısıñ. emirdānda şübeye teslim olursun. şubeden şeye binersiñ. nere gēdeceseñ oraya . tirene bineceseñ, tireneñ gedilirdi. otoposunañ gedilirdi. nere sevk_olursañ o memlekete gedersiñ. bizi karsa gadar, karsa verdiler bizi. burdan, şubeden çaya vardıK. şubeden türküyneñ de şeye, bolavadına gadar. **40** bolavadından şeye gitdik. aKşēher, gonya bu tarav, karsa gadar, sivas, işde erdurum, erdincan, xorasan, kars, sarıgamiş. öle gışdı bizim getdīmizde. yollarda yata yata getdik. gışdan gedemedik. bir_afıta sarıgamişda galdıx, sivāri alayında. o zaman sivari alayı vardı. sivari bëygirinen, şeyi beygir Filan, vasda nerdēdi. ozaman vasda yōdu. bëygire, şeyiñ eñ asgeriñ, eñ şeyi gıralı sivariydi. ata biniyoduñ. topcusu ordan **45** koşulu top vardı. ordan makineli toplar vardı. makineli. ağır makineliler gatıra yüklerdilerdi. gatırı şu dāğān arkasına, mevziye gēdecēñ. mevziynē, oraya mevzi gurulardı. mevzi yerleri vardı. oraya gadar gatır çıkardı. oraya mevziyi gurarsiñ. hep mevzi şeyleri vardır. tüvē Filan saxlıyacañ yer kendiñi sipere atacañ yerleri Filan. öleydi

asgerlik. ordan şeyi varıdı, muabere varıdı, isdikam marıdı. isdikam, ben **50** isdikamıdım. gatr arabasıynan erzax götürüdük. şeyi mayın işde patlâyıcı madderleri götürüdük. temsil şo köprüyü yıkacıyık. oraya bi tarip galıbı gorduK. tārīb galıblarını oradan bu duşman geleceg temsil emirdā taravına. burdan geÇecek. geÇecek yeri yok ki vastası oraya patladırsıñ, ordan vasdası geçemez. ordan sen asgeri geçireceñ, hemen oraya tātadan bi köprü yaparsıñ. köprüden geçer vasda, asger tābi ötesi berisi **55** geşdikden keli, sen geri tārīb edersıñ orayı. duşman galır öte yakada. sen bu yakadāsan o zaman birbiriñe ataş edersıñ. harP öle olurdu esgiden. şimdi her şey golēleşdi. uçaK var her şey. bizim günümüzde gatr varıdı. gatrınañ gederdik biz her tarava; amma şimdi goleleşdi. cibimiz, bizim arabamız gatrıdı. dört tekerliyi goşarlar. erzā içine gorlar geder. yalnız subayların bi cibi olurdu. bi subaylar cibineñ gelirdi. asgeriñ **60** arkasından biz geri yayan gederdik. biz karsdan digora gadar yayan getdik. karsdan digora gadar. bi üsteğmenimiz varıdı. üsteğmen ata bindi, biz yörüyü yörüyü getdik. iki yüz kişi yörüyü yörüyü digora getdik. orda digor birlīmizidi. orda galdıx. valla ben iki sene asgerlik yaPdım. ben sona beni hüdüde verdiler. urusuñ şeyi, garagolu, şo garşıdaki evidi. burada bizim garagoludu. aramızdan arpa çayı geçiyo. biz gederdik, **65** devriye gederdik. biz burdan temsil şu asarı Filan biliyoñ mu? āsar var. asara gadar gederdik. ha köy o onnarda burdan temsil şeye gadar ekdiye gadar gederdi. ordan biz tābi, biz lapur dutardık. rusuñ uçā Filan yere geldi, ordan geri döndü, Filanca yere getdi. bilgi yapınırdık. biz garagoldan bölüğe bildiridik. bölükden tabıra bildiriler. tabırdan alaya bindiriler. öle biz asgerlik yaptık. valla ben işde kendi asgerlīmi sōlüyom işde. **70** valla ben çitçiydim. işde beygirine çit sürerdim. bëygirineñ ākerdim harmanı bëygirinen düven sürerdim. işde öle geşdi günümüz benim bēş gız, bēş gızım marıdı. beşini de böyütdüm, bëygirineñ çit süre, onnarı. benim kendi toprām yok. toprām iki dölüm benim tapılı tarlām mar. beş gız bir olan. beş gızı gālin etdim. bi olan böyütdüm. āverdim hepisini. bi garıynañ galdık. başga? olanı okutdux. bēşden çıkdı. āverdim. **75** ğavurdan akrabaniñ gızını aldım. ğavıra godu getdi. biricik olan, beş gız gālip gediyo. işde dā biray oldu getdi ğavura geri. başga ben ne deyim. bi başga bi şeyim yok. meslēmiz ireÇber bizim. ireÇberlinen geldik geşdik işde. yetmiş bir yaşınıñ onuncu ayda, yetmiş ikiye dēyecem. başga işde bi şeyimiz yok aga.

BURANIN YEMEKLERİNİ ANLATABİLİR MİSİNİZ?

yemek burda, PilaP bişirler. çorba bişirler. dūğünnerde eveli böreK varıdı. böreK **80** yaparlar. ordan tābi öte beri yemekleri hepisini yaparlar. bizim yiyeceimiz Pilav, çorba ordan işde bunnar. başga ne yiyeceñ bu melmeketde. göyun kesersiñ, tavuk kesersiñ, işde başga ne olur. yöreleri böle. davarcılıg yapan. başga sığır bèsliyen varsa sığır besler. herkeşin bi iş zenātı var. benim tarlam yoK. ben èlinen ortakcılıg yaptım. cocugları bôyütdüm. herkeş dāğıldı gitdi. yalıñız galdık bi hānımınan ikimiz. başga **85** ben ne diyim. bi şeyim yok benim.

HACI ÂDETLERİ NASIL BURADA?

hāciya yazılıyo. işde adam esgiden yazılıyollar mıydı bilmem. esgiden ben hāciya gedecēm derdi adam, gederdi. şimdi hāciya şeyde diyanetden yazılıyo. orda yazıldıktan kēli. gura çekerlerimiş. gurāya göre gederlerimiş. avrupadan gediolar. bizim buralar ôle. yemek döküyolar canım. o hāciya gedecē zaman, adam yemek döker. tābi **90** kôyü tekliv eder. köy gelir, başga köyü Filan arkadaşları olannar, akrabası olannar gelir yemēni. hāciyı selavatlarlar. götür şöle mezerde dova ederler. ondan kēli savışdırılar, geder. geri gelir, gene varılar. hacılığın gabil oļsun diyi. işde bu dünya böle.

ÖLÜ ÂDETLERİ NASILDIR?

şimdi burda canāze öldü mü, burda selā verilir. selā verilir işde, filanca ölmüş, öldü, şu sahaıda gömülecek der. hoca malimeT veri, aporlaynan çarı. ordan mezer gazarlar. **95** mezerde bizde para veriler, mezer gazannara. ne veriseñ, beş millon ver. adam başına beş millon ver, on millon ver, yirmi millon ver. ne verisen ver. zengin adam meri, on, on beş millon mezer gazannara viriler. mezerde götürüler, cenazeyi gömerler, ävine gelirler. ävinde bi guran okurlar. guranı okudukdan kēli hepsi onnarın akrabası şöle cizilir gapıñın āzına. hepsi başıñız sōğusuñ, başıñız sōğusuñ, başıñız sōğusuñ, **100** hepisine başıñız sōğusuñ dēr. işde o cenaze ôle şey eder. akrabaları yemek döker. tābi guran okudur. guranı okudukdan kēli, kôlü de bazı varan varı. sona cenāzeniñ üçünü yediriler, yedisini yediriler, gırkını yediriler, senelēni yediriler canazeniñ. bu görenek bizim bu böle. gırıKgale gullanıyoduK. doksan tane mermi beliñ kütüglügde. bi gırıKgale mavzer. şō dā gediyoñ. ordan gayīğı salıyoñ. fu fu fu vallāyi billāyi **105**

seniñ arabadan hızlı geliyo. bi düşersiñ, geri çıkarısıñ dē göbēñde gar yeri çıkarı, yıkıldıñ mı. gāyık gursuna getdik. o çocug gāyık gursunda birincilîği aldı. ameT erzuruma, şeye getdi, gursuna getdi. gursda gazandı on başı oldu. bizi gali seyirttiler. biz getdik o da sona bizim yanımıza o da geldi de, diyecēm böle bizi garagol yapdık. şeyde, hüdüdde, çadırda duruyoduK, toprak çadırlarda. sırtımızınan daş çekdik. **110** bi garagol yapdık. ne var arabaniñ yanda? bi şey mi var? diyecēm bi şey yok. ben asgere, asgerde, asgerde beni şeye salālardı. hüdüd boyunda, batarya dūrbünü vardı. Filanca yerde gaçaK var, yōhut yasak mıntıkada bi şey var oldun muydu, āmed özÇelik gedecek. ben gederdim, getiridim garagola. bazı da acırdım. gaçıñ derdim. şurdan dereye iniñ. üsTeğmen görmesi, üsdeğmen bizi görüse, çıramızı yakar. gaçıñ **115** şurdan dèrdim. bazı gaçırdık, bazı yakalardık. her şey oluyo asgerlikde nolacaK.

ADI SOYADI	Tahir ATMACA
YAŞI	59
ÖĞRENİM DURUMU	İlkokul
DERLEME YERİ	Karacalar

Metin Numarası: 65

BİZE KENDİNİZİ TANITTIKTAN SONRA KÖYÜN TARİHİNİ ANLATIR MISINIZ?

ismim tāhir atmaca. karacalar köyündenim. garacalar köyü doğumluyum. afyon emirdāğ, garacalar köyü. böne başlayalım. ondan sonra, hocam sende sor. ben cevap veriyim. bu köy biñ yedi yüz ellilerde filan, yaşlılardan duydumuz ôle diyom, ben biñ yedi yüz ellilerde gelmiş bizim dedelerimiS. bizim dedelerimiz, yaşlılar āsı yozgat derdi. ben de size soruyom. bu āsi yozgat nere? şimdi gömü var şu **5** emirdānın, ārdında. orda varımış bi; amma bilmiyom şindiki yozgat vilayeti var, o yandan gelşin veyāt ankaraniñ yanda varımış bi, bilmiyom. biziñkilē sadece āsi yozgatdan gelmeyik dērdi, yaşlılar. biñ yedi yüz ellilerde veyāt da bin yediyüz gırklarda olabilir. o aralarda olur. dedelēmiz bura geldiğinde, bi hanēmiş. bir hane oraraK gelmişler. ondan sona işde köyümüz bizde bi yaşlı varıdı, on üç hane oldūnu **10** biliyodu. bizzat baña kendi sōledi, on üç hane oldu. on üç haneden işde şindu köy yedi yüz,ane. on üç haneden yedi yüz hane. ondan sona hocam sen sōle, ben sor, ben de sōlēyim.

BURADA HACI ÂDETLERİ NASIL?

hacı adetleri, duāa yapılırdı. burda köyüñ çıkışında yaparlardı. hoca getirilerdi. toplu halde ilahiynen Filan götürülerdi. şimdi o yok. hacıya gedeni bilemiyoñ. geleni de **15** bilemiyoñ. o bitdi. esgiden öleydi. hacıya giderken, hacca demiyoñ mu? hacca giderkene, toplanırlardı. toplu halde bi dua yaparlardı. asgere giderkene de öleydi. asgere gidenner, toplu halde duāa yaparlardı, mezariñ çıkışında, gidişde. ôle asgeri de ôle savışdırlardı. şimdi o savışdırma da yog. avruPa çıkıncı, avruPa çıkıncı, hep

adetler, hemen hemen bitdi. bi yanı avrupadan geliyo, bi yanı burdan geliyo. işde **20** ordan gelen paralı yapıyo. o durumuñuz öle.

KAÇ SENEDİR İMAMSINIZ?

ben imam dēyilim şu anda, imam dēilim. ben fāri oraraK birez çalışdım. ondan sona ayrıldım. bi meslēm yok. bi devre mūtarlık yaptım. Sekzen doKuz, doKzan dört dönemi. çocuglar yurt dışına dağıldı. hanımınañ biz galdık. iki kişiyik şu anda çocuglar izin_eldi. onnar da gidicek. durum böle hocam. sôle ben de söyleyim. **25**

ESKİ DÜĞÜNLER NASIL OLUYORDU?

esgi düyünlerimiz çoğ güzelidi. ekseri avrupaya gitmezden evel gış_aylarında olurdu. burda düyün gış aylarında olurdu. şindi avrupa gedince hep yedinci ayda yapıyolar. öle dē mi sālih? yedinci āyda yapılyo. esgiden düğünlerimiz daha güzelidi, şenlikliydi. ta esgigi giderler ādetlerimiz varıdı. onnar çoğ güzelidi. envāy türlü güleşler çoğ me'shurudu. bizim burda güreşler, güleşler çoK me'shurudu. ondan sona daha ne **30** diyim saña ozamanıñ şeyleri benim bildim; amma o ādetimiz de bitdi avrupa çıkıncı. avruPadan adam geliyo, yedinci āda on düyün_oluyo. o da öle alıP gidiyo. düyünner de böle bitdi.

BİRAZ DAHA AYRINTILI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

nāsı açayım hocam. şindi saña nası söyleyim. esgiden oku dāğıdırlardı. sabın okusu derlerdi. ev ev verilēdi, bireç sabın. o zamanda dālar meşur, sözüme yabana, **35** hayvanlarnan şeye giderlerdi, dāğa oduna. düğünde harcanacag ya. yakacaKlar ileri geri, gışıñ Filan, herkeş birer hayvan odun getiri ora yıkarlardı. düyün_evine yıkarlardı. sabun okusu derlerdi. ondan sona da düyün başlardı. düyünde meşur burda, düğünüñ topalāğ_olurdu. biz topalaK derik. zık zık meşūr o yemek bol olurdu. o yemēmi boludu düyünde. düğüne gedelim de, topalak yiyelim ,düğüne adam topalā şeylenirdi. öle **40** tatlı gelirdi. o zamanıñ düğünneri o zaman öleydi. daha nası annadayım işde, güreşimiz bol_olurdu. mort_oynarlardı. düyünnerde güreş yaparlardı. beygirinen, atınan çok şey_ederlerdi. gālin, atınan inerdi. şindi taksiyenen iniyō. cāmiyi dolandırılardı üç kere atınan. tüFekler bol atılırdı. ozamanıñ ādeti o zaman öleydi; amma şindi değışdi işde.

ESKİ OYUNLARI ANLATABİLİR MİSİNİZ?

he şindi hocam öküz gütmeye gederdik. öküz gütmeye getdik miydi, hink_ekmek **45** dèrlerdi. o çōg oynanırdı. yaylaya çıkardı bu köylē tüm oldū biçim. bu köy yaylaya çıkardı. he hink_ekmek oynanırdı. yaylaya çıkarlardı. köyde galannar mort oynardı. daşı gollardı. işde, nası tariv_ediym saña? gannı gayă oynarlardı. üç o yanda, üç bu yanda. yāb, şindi üş daş ora dikili, üş de bura dikī. üç adam orda, üç adam burda. garşılalım bu yanda üç kişi o daşı atıyo. o üçü yıkdı mıydı, bu yanı yenig düşüyo. öle öle **50** yıkdı mıydı. üç kere oynadı mı, üç o yanı oğadar gadar, gale derig, binerler onlar oña. götür beni o üç kişi, o üç kişinin sırtına binerler, götürüller.

MORT OYUNU NASIL OYNANIRDI?

mort_oyunu da tek daş üsdüne, bi daş şey_edellerdi. ondan sona mort oyunu da beriden aynı atarlardı. beri taraF devam_ettirise, onnari öle yeñdirileđdi. var var gel, var var gel. o da öle devam_ederdi. **55**

KÖY ODALARINDA NE OYNANIRDI?

köy_odalarında yüzzüg çoğ oynanırdı. yazı tura oynanırdı. köy_odalarında eveli sâdece köy odalarında ceviz gumarı oynanırdı. valla onu, peg ceviz gumarını ben daha esgiyi bilemiyom; yalıñız duyardık yüzzüg oynannarını. işde yüzzüg saklarlardı, şē çoraplarıñ içine. çorapların içine sokarlardı. bu yüzzügü bulasıya gadar bi taravı zopayı yerdı. o da öleydi. āmed añnadmışdır, āmedineñ konuşduysañ. durum böle hocam. daha ne **60** diyim. sen sor ben cevabını veriyim. köyümüz işde bin yedi yüz_ellilerden hesaP edelim. o tarihten bu yanna devam_ediyo köyümüz. o zamanıñ on iki hanesi şindinin yedi yüz hanesi oldu. köyümüz tamamen yüzde doksan dokuz yurt dışı. yüzde yüz diyebiliriz. şu anda köyümüz yedi yüz hane filan. yedi yüzü de geşdi. avrupaynañ bile sekiz on biñ nüfus vardır, gışın burda. burda gışın yedi yüz kişi galmaz. yetmiş **65** hane Filan galır. yetmiş_ane galır. yedinci ayda yedi yüz hane olur. beşer hane, altışar hane ossa, üç biñ, dört biñ şey gelir. zatence onuñ bi gışmı da yurt dışından gelmiyo. bi gışmı da antalyadan dönüyo. turistik yerlerden dönüyō. orlardan dönüP gediyo. bura çōgu gelmiyo. köyümüzüñ iyidir. dutgundur, dutarlıdır. paralarını hepsi öle aşırı şeyleri yokdur. fākire veriller dedīgi gibi. fākire ev yaparlar. köyüñ bütün işlerini para **70**

toplarlar. asvaltıydı, işde camisiydi, avlıydı, şuyudu, buyudu. köyüñ bütün işleri, bizim köyümüz hemen hemen örnek köydür gazāda. her bakımdan, hemen hemen her işimiz tamadır. bi eks̄imiz hemen hemen yokdur. köyümüz birinci haneye gelir afyonda. milliyetçidir. öledir. tabi arada gırgınnıg olabilir; amma yani iki gişi çıkdı mıydı. toplarlar, yaparlar, çatarlar. hepsi yardımcı olurlar. burda da köy toplanır **75** caddelerimize, soKaKlarımıza betonnar atılıyolar. yollar yapılyo. köy konāmız yapıly. okulumuz var. camileriñ lojmannarı var. hemen hemen her şey tam.

YAYLA ÂDETLERİNİ ANLATIR MISINIZ?

hocam bin dokuzüz yetmişden bu yanna yaylaya çıkılmıyo. önceden yaylaya nası çıkılıyodu. nası annadayım ben saña. sözüüm yabana. hayvannarınan çıkılıyodu. çoğ zor çıkılıyodu. biz kendim mūtardūm da demek ki doKızanıkide Filan bi yayla **80** yolu yapırdık dozernen. o yollara gavışdırdık. köyü göl yapıdık, yol lapdık. şimdi moturunan, taksiiyenen gelen işçiler, türistler çıkıyo; amma yaylacılığ öldü. o zaman, yurt dışından evel, köy tamamen şeye çıkıyodu, yaylaya. malcıydı bu köy. davar, sığır, yayla alayçık derik biS. alayçık gurardıK orlara. topaglev değ de biziñki, dört köşeydi bizim alayçıklar. şu benim çıkartmanıñ şeyi gibi alayçığdı. bizim burda alayçık **85** derik. o meşurudu. valā bizde çadır yōğūdu. topaglevde yōdu. topaglev bizim emirdālılarda. bazan olur tek tük yaylalarda. biziñkileri ne diyim saña? sundurma derdig biS. üç tane sundurması vardır, uzun uzun, üçer metreli. o üç metireniñ üç de dirē olurdu. onu dikdik miydi sundurmaları gorudan keserdik. şöle yapıdık mıydık, tam akıntıyı verdiridig; amma çoğ güzel oluyo içi. ne diyim ben saña? üç ker, dört kere **90** üç, dokuz veya yedi, sekiz metre kar olurdu. aha aynı şurası gibi. aynı bura yibi. bôle alayçık güzel olurdu. bi de ayrıca dana damı yapıdık.

SÖZLÜK

A

acemi	: acemi (I-4.44)	ałtmıř	: altmış (I-1.11)
acıg	: azıcık (I-1.127)	āmád	: Ahmet (II-17.16)
ācıK	: azıcık (I-1.130)	amaliyaı	: ameliyat (I-12.84)
aç-	: açmak (I-4.75)	ana	: anne (I-1.30)
adak ada-	: adak adamak (IV-32.216)	ananaT	: Ekin saplarını arabaya koymaya ve harmanı aktarmaya yarayan, üç, beş ve yedi çatallı olabilen aygıt. (V-49.1)
adam	: adam (I-1.13)	āne	: hane (I-1.3)
ādeT	: adet (II-18.32)	angara	: Ankara (IV-58.17)
āfta	: hafta (I-1.96)	annedem	: anlatayım (I-1.37)
aĝaÇ	: aĝaç (I-12.116)	añnımıza	: alnımıza (II-18.53)
aĝdar-	: aktarmak (IV-31.91)	ara verdi	: saklambaç türünde bir çocuk oyunu. (IV-32.137)
ājı	: hacı (I-6.24)	arafa	: arife (II-18.38)
ak_ùren	: Akören (I-9.12)	araç	: araç (I-9.35)
akhışsar	: Akhisar (I-2.17)	arımācāmıř	: aĝrımayacakmıř (I-5.31)
ākı	: haklı (I-7.79)	arıyı	: arıyor (I-1.44)
akraba	: akraba (I-7.12)	ārī-	: aĝrımak (II-18.40)
akşehir	: Akşehir (I-9.3)	ārpa	: arpa (I-7.5)
aktar-	: aktarmak (I-1.72)	āS	: az (I-9.37)
āl	: al (II-18.52)	asFat	: asfalt (IV-32.238)
āl-	: almak (I-1.31)	asger	: asker (I-1.39)
āl_osman_ā	: Ali Osman aĝa (I-2.50)	āsı	: asi (II-15.9)
ālād-	: aĝlatmak (I-4.102)	āsret	: hasret (I-1.79)
alaman	: Alman (V-58.80)	asta	: hasta (I-2.10)
ālat-	: aĝlatmak (I-12.113)	āř	: aş (I-6.24)
aletdirig	: elektrik (I-12.75)	āřcılıg	: aşcılık(II-18.26)
alı okulu	: Askerde okuma yazma bilmeyenler için düzenlenen bir tür kurs. (I-9.45)	āřçı	: aşçı (I-12.126)
ālil_āĝalar	: Halil aĝalar (I-2.26)	aşırıguK	: mendille oynanan
āl kacık	: halkacık, bir tür çocuk oyunu (I-1.52)		

bir çeşit çocuk oyunu (I-6.11)	basgıcı	: Peynirleri deriye basan kimse. (III-30.15)
aşırıguK : Mendille oynanan çocuk oyunu. (I-6.11)	bāşiş	: bahşiş (I-7.22)
aşırıgul : bkz. aşırıguK (I-6.11)	başlıg	: başlık (II-25.6)
aşī : aşı (I-12.9)	bazār	: pazar (II-19.98)
āşlāsın : haşlarsın (I-1.77)	behr	: Nizam, adet, görenek. (II-25.25)
at-arabalārı : at arabaları (I-1.39)	beğci	: bekçi (III-29.1)
ataş : ateş (II-15.17)	bēlelikle	: böylelikle (II-18.60)
ataş : ateş (II-15.17)	beñe	: bana (III-30.148)
āTı : adı (I-1.97)	beñze-	: benzemek (IV-32.90)
ātlan : at ile (I-1.66)	bergi	: vergi (V-58.13)
avusturalya : Avusturalya (II-14.21)	beşcilik	: besicilik (II-26.2)
ayāña : ayağına (II-18.52)	bēyen-	: beğenmek (I-1.30)
ayit : ait (I-4.31)	beyen-	: beğenmek (II-22.1)
āynı : ayna (II-18.54)	bıçık	: buçuk (I-12.43)
āynı : aynı (I-1.19)	biçerdüver	: biçerdöver (V-62.21)
āyrı : ayrı (II-18.19)	bilader	: birader (I-9.4)
āzır : hazır (I-2.41)	Pin-	: binmek (I-1.48)

B

bādaşama-	: bağdaşamamak (I-4.32)	bişir-	: pişirmek (II-21.22)
badılcan	: pathıcan (III-30.84)	biyez	: beyaz (IV-31.3)
baklave	: baklava (I-7.29)	boba	: baba (I-4.41)
bākur	: Bağ-kur (I-1.84)	bôrümdaxı	: böğrümdeki (II-24.10)
bāla-	: bağlamak (I-12.99)	buba	: bkz. boba (I-1.30)
balo	: Düşün salonunda yapılan düğün. (II-22.21)	būğdey	: bkz. buğdey (II-17.6)
bangacı	: bankacı (II-23.20)	buğdey	: buğday (I-1.80)
banya	: bamyı (II-19.127)	bukabele	: mukabele (III-28.17)
bār-	: bağırmaq (I-12.132)	būlece	: böylece (I-1.18)
barnax	: parmaq (IV-31.75)		

C

canavar	: Kurt (I-1.37)
candarma	: jandarma (I-12.11)

cec : Savrularak samanından ayrılmış tahıl yığını.(IV-36.67)
 ceş : bkz. cec (IV-36.78)
 cıgara : sigara (II-26.82)
 cıgara : Kavgı, gürültü. (I-2.46)
 *cıngıllı : Kazan (III-30.12)
 cirid : cirit (IV-31.31)
 cömāt : cemaat (I-1.111)
 cumuruyat : cumhuriyet (IV-38.122)

Ç

çalış- : çalışmak (I-1.6)
 çāñ : çan (II-17.3)
 çavış : çavuş (IV-31.123)
 çeliğ çomag : Sopayla oynanan bir tür çocuk oyunu. (I-5.34)
 çenTe : çanta (IV-38.34)
 çeşin çeşid : çeşit çeşit (I-12.107)
 *çığ : Topak evde “derim”in etrafına serilen kamyş örgü. (II-21.31)
 çıkàrık : çıkık (I-10.8)
 çırakmen : Topla oynanan bir çeşit oyun. (I-12.107)
 çifşi : çiftçi (IV-32.17)
 çocuK : çocuk (I-1.14)
 çorag : çorak (I-12.63)

D

dabanca : tabanca (IV-31.25)
 dāfe : defa (II-18.4)
 daKar : dekar (I-7.5)
 daKdüle : daktilo (V-57.51)

daKı : Dügünlerde gelin kıza veya damata altın, para ve benzeri şeyleri takmak için yapılan merasim. (I-12.132)
 dakıntı : takıntı (III-29.23)
 dal : Omuz, omuzbaşı. (V-42.30)
 dāmaT : damat (I-7.16)
 dañset- : dansetmek (II-24.68)
 darTışma : tartışma (III-30.97)
 daş : taş (II-20.8)
 daşın- : taşınmak (II-22.27)
 dāTlı : tatlı (I-4.48)
 daTlı : tatlı (II-24.69)
 davar : Koyun ve keçi sürüsü. (I-1.37)
 davıl : davul (IV-31.13)
 dāylim : dahlim (II-13.4)
 deFa : defa (I-1.73)
 dellel : dellal (IV-38.30)
 deñişim : değışim (II-13.13)
 dēñiştir : değıştirmek (II-13.6)
 *demir deymiyen alet : Rüzgar. (V-45.75)
 *demir tutağ : Bir çeşit pulluk. (I-11.28)
 *depe derdek : Baştan ayağa. (II-26.45)
 dēpig : tepik (V-54.29)
 dèrnek : 1. Pazar. (II-19.100)
 2. Dügün. (II-18.1)
 desdi : testi (II-22.50)
 devhalarca : defalarca (III-29.3)

diñne- : dinlemek (IV-31.12)
 *dolazla- : Köpeğin paçaya
 yapışması. (III-29.61)
 dōğüş- : dövüşmek (V-43.16)
 domuScuk : Bir tür çocuk oyunu.
 (I-1.53)
 dövleT : Devlet (IV-38.131)
 düğür : dünür (V-53.9)
 dulgadir_ölu : Dulkadir oğlu (II-15.6)
 durnā : turna (II-18.41)
 duva : dua (III-28.11)
 duvaK : Gelinin başını, bazen de
 yüzünü örten dantel veya tül den örtü.
 (II-21.14)
 duvaK günü : Gerdek gecesinin ertesi
 günü erkek evinde yapılan eğlence.
 (II-22 7)
 duz : tuz (V-59.11)
 düğür : dünür (II-13.1)
 düven . düven (I-7.83)
 düven : düven (I-1.66)
 düydürüydük : dövdürürdük (I-9.30)
 düyün : düğün (II-13.13)
 düzzük : yüzük (V-58.96)

E

äfe : efe (I-2.14)
 *ehrem : Bez parçası (IV-31.3)
 *emita : Amca. (III-30.146)
 ëlen- : eğlenmek (IV-31.7)
 ëleyet : ehliyet (I-6.6)
 ellēm : Zannımca. (II-15.25)

elmāsiye : Düğünlerde gelin
 kızların giymiş olduğu yöresel bir giysi.
 (I-4.96)
 emliyet : emniyet(III-29.39)
 emme : amma (I-9.46)
 emmi : Amca. (II-17.14)
 ëndir- : indirmek (II-18.60)
 endir- : indirmek. (II-21.16)
 eniğnen : enikle (III-29.61)
 enşallaħ : inşallah (II-19.73)
 entēre : entari (II-18.52)
 entiresaᅇ : enteresan (II-17.14)
 esaz : esas (I-12.52)
 eşmik : Bir tür yemek. (I-2.56)
 eşşek : eşek (II-21.23)
 etibaren : itibaren (II-25.14)
 ëtiyarla- : ihtiyarlamak (III-29.74)
 ëyitim : eğitim (I-5.25)

F

FagaT : fakat (I-11.4)
 Fagir : fakir (II-22.36)
 farglı : farklı (II-13.7)
 fasille : fasulye (I-2.55)
 fedalaş- : Vedalaşmak. (IV-38.88)
 felek : felek (IV-32.258)
 fotāraf : fotoğraf (I-9.43)

G

gabēt : kabahat (V-57.86)
 gabıĝı : kabuĝu (II-19.113)
 gabiri : kabri (II-24.13)

gadan	: kadar (IV-37.12)	evini ziyaret eden grup. (I-6.18)	
gadin kadın	: Güzelce. (V-56.31)	genŞ	: genç (I-1.15)
gafa	: kafa (I-2.53)	gerneş-	: İnatlaşmak. (IV-32.64)
gāfile	: kabile (I-7.46)	geş-	: geçmek (I-1.2)
galabalıĝımız	: kalabalıĝımız	geşim	: geçim (IV-31.28)
(III-29.19)		gevred-	: gevretmek (I-7.36)
galaKlarım	: kulaklarım (II-24.91)	gıcır	: Sopayla oynanan bir tür
galeyled-	: kalaylattırmak	çocuk oyunu. (IV-32.141)	
(III-30.72)		gırbıS	: Kıbrıs (V-58.17)
galın	: kalın (III-29.58)	gırdır-	: kırdırmak (III-29.43)
gamyon	: kamyon (II-19.103)	gırkız	: Kırgız (II-18.57)
*gannı gaya	: Taşlarla oynanan bir tür	gırtl aşı	: Bir tür bulgur pilavı.
çocuk oyunu. (V-51.80)		(V-61.68)	
ganser	: kanser (I-2.48)	gısganç	: kıskanç (II-19.91)
gänŞ	: genç (I-2.35)	gısıntı	: kısıntı (V-61.60)
gānunen	: kanunen (IV-32.14)	gıymat	: kıymet (II-18.64)
garagol	: karakol (IV-39.57)	gıymet	: bkz. gıymat (I-1.28)
gardaş	: kardeş (I-10.2)	gimi	: gibi (V-47.2)
gārı	: karı (II-18.67)	gīnalı	: kınalı (II-18.39)
*garıd-	: Ağartmak. (III-30.5)	goca	: koca (II-19.61)
gave	: kahve (IV-39.46)	gōn-	: konmak (II-25.12)
ĝavliyle	: kavliyle (II-13.1)	goñşu	: komşu (II-13.3)
ĝavur	: gavur (II-21.47)	gōñü	: gönlü (II-18.49)
gaya	: kaya (II-18.35)	gonya	: Konya (I-2.26)
gaybet-	: kaybetmek (IV-32.100)	gonya	: Konya (II-19.108)
*gaydalama	: Düĝünde kaşıklarla	gorguT-	: korkutmak (IV-32.211)
oynanan bir çeşit oyun. (IV-34.26)		gotura	: Hayvanların beslendiĝi
gaygı	: kaygı (II-19.14)	yer. (II-19.137)	
gayıx	: kayık (IV-32.238)	gōbāyız	: göbeĝiz (II-15.6)
gaynana	: kaynana (II-14.18)	gōrset-	: Göstermek (II-19.4)
gedik	: gedik (IV-31.1)	gubuz	: Yalan, palavra.
gelin_ahıcı	: Düĝün esnasında kız	(V-51.87)	

gubuz_at- : Yalan söylemek,
yapmadığı bir şeyi yapıyormuş gibi
yapmak. (V-51.105)

gúlüb : kulüp (III-30.138)

gundak : kundak (I-2.9)

gúPrēli : gübreli (III-30.75)

gurs : kurs (II-19.122)

gurşun : kurşun (II-24.38)

gurtar- : kurtarmak (II-20.47)

gurtlu : kurtlu (II-19.127)

gurtul- : kurtulmak (II-20.55)

gurup : grup (I-7.44)

guvala- : kovalamak (II-19.3)

guvat : kuvvet (V-53.35)

guytuluk : kuytuluk (II-22.45)

*guzūlat- : Koyun, kuze ve benzeri
hayvanları gütmek. (III-29.3)

gülāne : gülhane (II-2312.)

güleş : güreş (I-1.23)

gürem gürem : Kafile olarak, toplu bir
şekilde (V-55.20)

gürem gürem : Toplu olarak, kafile
şeklinde. (V-55.20)

güvä : güveği (IV-32.190)

güzleg : Sonbahar yağmuruyla
yeniden yeşeren otlar. (V-54.6)

H

haFda : hafta (III-29.18)

hagigatan : hakikaten (II-19.110)

ālkacık : Bir tür çocuk oyunu.
(I-1.52)

hāmır : hamur (I-4.75)

harım : Tarla ve bahçe
çevresindeki çit. (IV-35.57)

hasılı kelem : hasılı kelam (II-19.15)

hastane : hastahane (I-1.8)

haşeş : haşhaş (II-15.18)

hāşlıK : harçlık (II-13.19)

havey : Ağırlık ölçüsü birimi.
(IV-38.54)

*hayalla- : Aldatmak (IV-36.53)

hebisi : hepsi (III-29.60)

*hek : Dügünlerde oynanan bir
çeşit oyun. (III-29.16)

helke : Su, süt vb. şeyleri
koymaya yarayan, bakırdan yapılan bir
çeşit kova. (III-30.59)

hēpsi : hepsi (I-1.9)

heriF : herif (II-20.40)

herzurum : Erzurum (I-7.3)

hevir- : Devirmek. (IV-38.144)

hıdillez : hıdırellez (I-4.105)

xışır_id- : Birini kendinden
geçecek kadar dövmek. (III-30.149)

hızmat : hizmet (II-13.5)

hızmēkārlik : hizmetkarlık (I-12.7)

hindi : şimdi (II-16.3)

hiTāb_et- : hitap etmek (II-27.41)

horuz : horoz (V-48.7)

hökümet : hükümet (V-51.2)

*hömekle- : Toplamak, yığın haline
getirmek. (IV-38.130)

hörmet : hürmet. (IV-38.47)

hur- : vurmak (V-51.48)
 ħuralarda : buralarda (I-4.46)

I

ııġınısı : Azını (III-30.5)
 ih- : Yaşlanmak, çökmek.
 (III-30.127)
 irahatla- : rahatlamak (III-29.46)
 isdirāt : istirahat (IV-31.128)
 ısıcakK : sıcak (II-13.21)
 islā- : islamak (I-12.103)
 ismayilā : İsmail aġa (II-17.18)
 işı- : ışımak (II-20.55)

İ

īcaral- : Tarlayı başkasıyla
 beraber ortak ekmek. (I-8.8)
 īce : iyice (I-10.17)
 icrala- : Tarlayı ekmek için
 kiralamak. (II-26.12)
 içġü : içki (III-29.18)
 iddālī : iddialı (II-18.47)
 iġlen- : eğlenmek (I-8.11)
 īġlence : eğlence (I-2.16)
 inaÇ : inanç (I-12.122)
 ircep : Recep (I-9.11)
 īsannar : insanlar (I-4.44)
 isTanbol : İstanbul (I-6.10)
 isterimiz : isteyenimiz (II-18.47)
 istoP : Taşlarla oynanan bir
 çocuk oyunu. (I-4.110)
 īşāt : inşaat (I-1.136)

işdahlan : iştahlanmak (II-26.40)
 itilal : ihtilal (II-26.91)
 iytiyar : ihtiyar (I-7.43)

K

kaat : kaġıt (I-1.93)
 kabristanlık : kabristanlık (I-7.63)
 karakol : karakol (I-1.7)
 kari : gayrı (I-2.40)
 karpız : karpuz (I-10.1)
 kērī : Sonra (II-18.6)
 keşkek : Buġday ve etle yapılan
 bir yemek. (I-4.69)
 key- : giymek (V-51.60)
 keyim : giyim (V-51.59)
 kıraç : kıraç (I-8.12)
 kırma : Yufkadan yapılan bir
 tür yemek. (I-2.58)
 kıS : kız (I-1.27)
 kibi : gibi (I-4.73)
 kile : Aġırlık ölçüsü birimi.
 (IV-38.53)
 kirbiT : kibrit (IV-38.141)
 kisve : kisve (II-17.4)
 kompüle : komple (I-4.61)
 konāna : konaġına (I-4.45)
 kōparatiF : kooperatif (I-4.11)
 kōlge : gölge (II-19.147)
 kōm- : gömmek (V-53.19)
 kōmbe : İki saç arasında ya da
 külde pişirilen mayasız ekmek.
 (IV-31.42)

kör çePiş : Çocukların oynadığı bir oyun. (I-12.98)
 *kötünneş- : Kötülük etmek. (V-51.25)
 köv : köy (I-12.107)
 kudā : kadar (I-2.11)
 kurom : krom (I-10.22)
 kutur : Daire ve kürede çap. (I-10.38)
 küçül- : küçülmek (I-1.4)
 küFde : köfte (IV-34.23)
 küFlen- : küflenmek (III-30.74)
 *kühlet : Mal, varlık. (III-30.47)
 küy : köy (I-1.19)

L

lāğab : lakap (I-1.99)
 lāv_ol- : lavğv olmak (I-1.10)
 lēñ : len (III-29.58)
 leşberliḡ : rençberlik (I-8.7)
 lôbed : nöbet (I-9.43)
 löküs : Lüks lambası (II-22.42)

M

mābere : muhabere (I-9.51)
 madbāya : matbaaya (I-5.26)
 mākaT : muvakkat (I-10.11)
 makbus : makbuz (I-12.76)
 mälle : mahalle (IV-31.13)
 mālub_ød- : mağlup etmek (IV-32.66)
 māmele : muamele (V-57.100)

maraklı : meraklı (IV-37.19)
 mārem : Muharrem (I-2.34)
 māsul : mahsul (I-1.119)
 māsül : bkz. māsul (I-12.76)
 māş : maaş (I-1.93)
 maya : Dişi deve. (II-18.36)
 mecburu : mecburi (I-11.40)
 med : Çelik çomak oyunu ve bu oyunda kullanılan 10-15 cm. uzunluğundaki değnek. (IV-38.76)
 mefāT_eT- : vefat etmek (I-12.29)
 mekdıP : Mektup (IV-38.45)
 mertek : Yapıda kullanılan dört köşe veya yuvarlak, kalınca ağaç. (I-7.59)
 mesāyit : vesait (II-19.80)
 meşür : meşhur (III-30.54)
 metire : metre (I-10.3)
 mevlid : mevlüt (II-25.34)
 meydeñ : meydan (IV-38.40)
 mēzarlıḡ : mezarlık (I-7.63)
 mezer : mezar (II-20.34)
 mızırdā- : Kendi kendine ve anlaşılmaz bir biçimde söylenmek. (III-29.76)
 mināsib gör- : münasip görmek (II-19.27)
 mintan : Elbise (IV-32.129)
 miwālıK : meyvelik (V-45.16)
 moderinleş- : modernleşmek (I-5.19)
 momaliga : Mısır unundan yapılan bir tür yemek (I-1.76)

mort : çocukların oynadığı bir tür oyun. (V-51.75)
 mōtur : motor (I-2.40)
 mu_ābbet : muhabbet (I-1.31)
 mu_ābPak_āet- : muaffak etmek (II-15.21)
 mūcir : Muhacir (I-3.4)
 muhaKgaK : muhakkak (IV-32.102)
 mūKāg : bkz. muhaKgaK (I-12.15)
 mūsāfir : misafir (I-1.43)
 mūtār : muhtar (I-1.12)
 mūtayidlig : mütahitlik (I-1.136)
 mutvak : mutfak (II-18.22)
 mübādı : mübahdı (I-6.19)
 münübüs : minibüs (II-18.56)
 müsafirperder : müsafirperver (II-19.88)

N

nene : nine (I-2.10)
 niza et- : Kavga etmek (III-29.23)
 nufus : nüfus (I-1.10)
 *nōber : biber (I-2.57)

O

okuntu : İnsanları düğüne davet etmek için kullanılan havlu, merdil gibi şeyler, oku, düğün davetiyesi. (II-22.5)
 ōrag : orak (I-1.60)
 osan- : usanmak (II-23.34)
 otobis : otobüs (I-11.42)

Ö

öğkelen- : öfkelenmek (II-19.156)
 öküS : öküz (I-1.65)
 ölke : ülke (III-30.91)
 öncülüg : öncülük (II-18.9)
 ōndere : övendere (IV-31.3)
 öndüş : ödünç (V-57.76)
 ōretim : öğretim (I-7.81)
 ōretmen : öğretmen (I-7.78)
 *ōrüş- : Bağırıp çağırmak (II-21.21)
 ōsüz : öksüz (II-24.24)

P

palaz : Halı. (III-30.17)
 patetis : patates (IV-34.23)
 paṭiṣah : padişah (II-15.1)
 paytāt : payitaht (II-15.13)
 pēlivan : pehlivan (I-6.18)
 pendir : peynir (II-21.24)
 *pırna pırna : Paramparça. (II-19.3)
 pıroPlem : problem (III-29.21)
 pılaF : pilav (III-30.55)
 Pılan : filan (III-30.84)
 piriş : pirinç (II-16.1)
 piyese : piyasa (V-42.50)
 postane : postahane (II-26.72)
 pulis : polis (IV-38.111)
 puroğram : program (III-28.13)
 purostad : prostat (II-23.12)
 pūskūğüt : bisküvi (II-22.8)

R

rābeT ol-	: raġbet olmak
(IV-32.228)	
rahad	: rahat (IV-33.16)
rāmeTli	: rahmetli (I-10.9)
rumaᅇya	: Romanya (I-1.1)

S

sādıÇ	: saġdıç (I-4.59)
sāġlık_ocā	: saġlık ocaġı (I-1.9)
saᅇat	: saat (I-12.57)
sak	: Uyanık, gözü açık
(III-29.5)	
saklambaj	: saklanbaç (I-9.16)
salıngaç	: salıngaç (I-12.117)
sandıklı	: Bir çeşit pulluk türü.
(IV-40.5)	
savışdır-	: savuşturmak (IV-31.20)
saya	: Kadın giysisi, entari.
(IV-32.128)	
selā	: sela (I-11.50)
selevedle-	: selavatlamak (IV-34.10)
*selli sümük	: Geceleri saklanan
kemiġin bulunması şeklinde oynanan	
bir çeşit oyun. (IV-36.19)	
sergen	: Mutfak araç
gereçlerinin konulduġu tahtadan yapılan	
araç. (II-22.38)	
SēŗviS	: servis (I-1.12)
Sevg_let-	: sevk etmek (II-23.46)
Sıtaj	: staj (II-22.60)
soᅇbed_ed-	: sohbet etmek (III-28.4)

soku	: Tahıl dövmeye yarayan
büyük taş dibek. (III-30.111)	
sosyal_ak	: sosyal hak (IV-31.21)
suFra	: sofrası (III-30.52)
suradlı	: süratli (III-29.66)
sübele-	: Çıkıntı yapmak,
yıġmak. (IV-36.84)	
sülale	: sülale (I-7.51)
sütlāş	: sütlaç (I-4.73)

Ş

*şaham şaham	: Çok güzel, mükemmel.
(III-30.129)	
şāsen	: şahsen (II-19.43)
şehir	: şehir (II-22.32)
şehreñi	: şehreni (IV-32.205)
şerbed	: şerbet (II-13.11)
*şevig_olan	: Güzel türkü söyleyen
erkek. (II-23.7)	
şeyir	: şehir (I-1.15)
şindi	: şimdi (I-1.5)
şinik	: Aġırlık ölçüsü birimi.
(IV-36.63)	
*şirinnig	: Düġünde gelin kıza
giydirilen giysi. (IV-31.14)	
şōbanlıġ	: çobanlık (I-6.14)
şuᅇut	: Şuhut (I-1.13)
şübe	: şube (I-4.42)
şüfer	: Şoför (III-30.122)

T

tā	: daha (I-1.25)
tabır	: tabur (I-6.8)
tabır	: tabur (I-9.51)
Tadil	: tatil (I-1.133)
tadil	: bkz. Tadil (II-19.107)
tāK	: tank (IV-31.132)
taKda	: tahta (II-22.39)
talıFa dur-	: Ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın dinsel sözler söylediği kısa tören. (II-25.13)
tālimgah	: talim yapılan yer (I-4.24)
tāmın ed-	: tahmin etmek (I-7.59)
tārana	: tarhana (I-1.76)
tāsil	: tahsil (I-12.53)
*tatlılık	: Dünür gidilip aileler anlaştığında verilen tatlı. (IV-31.57)
tavıĝ	: tavuk (IV-31.6)
*tekeçlen-	: Yuvarlanmak (I-4.107)
televizon	: televizyon (I-4.24)
tēlike	: tehlike (I-12.50)
tene	: tane (I-1.12)
tenege	: teneke (I-4.92)
tenike	: bkz. tenege (II-15.12)
terefeye	: teravihe (II-22.34)
tēris	: terhis (II-19.119)
tersleyin	: Ters olarak (III-29.54)
tesbik	: tesbih (V-53.25)
tıraktür	: traktör (I-11.29)
tırpañ	: tırpan (I-7.84)
tiren	: tren (I-1.87)

Tokdor	: doktor (I-2.10)
toktur	: bkz. Tokdor (III-30.126)
tomatis	: domates (II-24.66)
*topag ev	: Yörüklerin yaylada kullandıkları bir çeşit çadır. (II-21.27)
tozak	: Düğünlerde gelinin başına takılan çeşitli renge boyanmış kuş tüyleri. (II-21.14)
tuhaf	: tavaf (II-27.5)
tura	: Düğünlerde özel bir ezgiyle oynanan halk oyunu. (I-12.101)
tümör	: tümör (I-12.79)

U

*ucuF	: Asgere verilen harçlık. (V-63.74)
*ūĝ	: Topak evde gövdedeki ‘derim’e tutturulmak üzere yay şeklindeki iki metrelik elli ağaçtan herbirine verilen ad. (IV-31.57)
uĝurlā-	: uğurlamak (I-1.47)
ulaf	: yulaf (III-29.46)
unne-	: ünlemek (V-47.13)
ūrda	: hurda (I-1.68)
urdan	: oradan (I-7.56)
uTlū	: İffetli. (III-30.100)
uyxu	: uyku (III-29.5)

Ü

*üçetek	: Eskiden kadınların giymiş olduğu yöresel bir giysi.
---------	---

(IV-32.127)

üfele- : Ufalamak (III-30.16)
 ūğūd- : öğütme. (V-53.6)
 ūlen : öğlen (I-10.41)
 ünnü : ünlü (II-24.29)

V

vaKıT : vakit (I-2.18)
 vāla : vallahi (I-1.3)
 veļasılı : velhasılı (I-2.40)
 vesāyit : vesait (I-11.42)
 vetan : vatan (V-56.20)

Y

yakıP : Yakup (I-2.27)
 yālık : Yağlık, mendil.
 (I-12.102)
 yamaş : yamaç (I-7.57)
 yāmır : yağmur (II-21.30)
 yāni : yahni (I-6.31)
 yannık : Deri ya da tahtadan
 yapılmış yayık. (III-30.60)
 yannış : yanlış (IV-32.46)
 yannız : yalnız (I-7.8)
 yarsı- : Beğenmek,
 benimsemek. (IV-38.87)
 yāsa : Köy odalarında
 oynanan bir tür oyun. (I-7.39)
 yasdı : yatsı (IV-32.190)
 yavrim : yavrum (I-2.3)
 yāvūt : yahut (II-20.37)

*yayañ yapıldaK : Binitsiz ve

yalınayak. (II-19.126)
 yeldir- : Koşturmak. (IV-31.38)
 yeleş- : yerleşmek (I-1.2)
 yĪğiT : yiğit (II-24.12)
 yonan : Yunan (IV-31.1)
 yörü- : yürümek (II-19.114)
 yörüg : yürük (II-19.84)
 yürēl : Yüreğil (II-15.4)
 yüssük : yüzük (I-4.108)

Z

zabañ : sabah (II-18.61)
 zabalayın : sabahleyin (II-19.92)
 zāğan : Zaman (IV-34.9)
 zarF : zarf (I-12.129)
 zayih : Kayıp (II-24.93)
 zebze : sebze (II-24.66)
 zehmeri : Kara kış. (II-17.1)
 zencirli : zincirli (II-26.49)
 zırıncı- : İncitmek. (II-20.26)
 zini : sini (II-21.11)
 zirāt_evi : ziraat evi (I-1.8)
 zoba : soba (II-21.8)
 zoruK- : Yapılan işi yük saymak.
 (II-19.91)

SONUÇ

Yapmış olduğumuz bu çalışma sonucunda *Emirdağ Ağzı*'nın karakteristik özelliklerini şöylece özetleyebiliriz:

1. *EA*'da damak uyumu ilerleyici benzeşme yoluyla *ÖTT*'nden daha ileri durumdadır: ramatlık < rahmetlik, davad < davet, adâti < âdeti, meyden < meydan, birez < biraz

2. *EA*'da –ce(K), –+lAş, –me/-mi, ekleri karakteristik olarak damak uyumunu bozar: olceg < olacak, nolıceg < ne olacak, yayácek < yağacak
goleyleşdi < kolaylaş-, haleleşir < helallaş-
çalışmeye < çalışmıyor, olameyō < olamıyor, gorkmeyolar < korkmıyorlar

3. *EA*'da –iken zarf-fiil eki çoğu yerde damak uyumuna bağlıdır. Ayrıca ekin –kAn ve -kAnA, şekilleri oldukça yaygındır: yıKarKana < yıkar iken, yatarkana < yatar iken, varkan < var iken, çocukkan < çocuk iken, ölürkene < ölür iken, derkene < der iken

4. *EA*'da (c, ç, n, s, ş, y) ünsüzleri komşuluğundaki ünlülerde incelve dolayısıyla damak uyumsuzluğu sık görülen bir olaydır: annedem < anlatayım, bûğdey < buğday

5. *EA*'da dudak uyumu, *ÖTT*'ne göre ileri durumdadır: yāmırda < yağmurda, hāmırı < hamuru, gabıġı < kabuġu, garpız < karpuz

6. Ötümlüleşme *EA*'da görülen en karakteristik ses olayıdır. *ÖTT*'nde korunan #k(a)'lar, *EA*'da #g(a) olur.

gucası < kocası, gaşıkla < kaşıkla, gazarırsa < kazanırsa
Yine *ÖTT*'nde korunan #t'ler, *EA*'da yaygın olarak #d olur: dakarlar < takarlar, dāTlı < tatlı, daş < taş

7. *EA*'da son seste ötümlüleşme ve yarı ötümlüleşme sıkça görülür:

K# < k# : bayraK, çocuK, ısıcaK, tāK<tank

g# < k# : tekerleg, toprag, derneg, acıg

d# < t# : milled, fagad, rahad, yōğurd
 T# < t# : adeT, dosT, āyaT, dōrT, devleT

8. l# ünsüzünün, eklenme sırasında n# + ≠n- < n# + ≠l olması **EA**'da sıkça görülür:

+lAr : şunnarı, düyünner, duysunnā, ākinnē
 +(i)lA(n) : zāmannañ, düvennen, ōlannañ, varannarnañ

9. Muhacir Ağızlarında #h ünsüzü kelime başında düşmektedir. bu oldukça yaygın bir eğilimdir.

ānım < hanım, asta < hasta, ārbinde < harbinde, āzır < hazır, āklı < haklı,
 āyvandı < hayvandı, ēmşire < hemşire

10. “ñ” ünsüzü **ÖTT**'nde kaybolmasına rağmen **EA**'da' karakteristik olarak korunmuştur:

soñra, goñşu, yalıñız, yeñi, bakamazdıñ

11. 1. Tekil şahıs zamirinin yalın hali ve yaklaşma hali kullanımında bölgemizdeki farklılıklar dikkati çeker:

men: Türkmen Ağızlarında

beñe: Yörük Ağızlarında

baña: Muhacir Ağızları haricinde, bütün ağız bölgelerinde.

12. Şimdiki zaman eki karakteristik olarak -yo(r) şeklindedir. Ancak Muhacir Ağızlarında şimdiki zaman ekinin damak uyumuna girdiği ve ekin değişken şekillerinin kullanıldığı görülür:

Diğer Ağızlar : gönderiyoS, isdiyo, bilmiyon, sölüyorum

Muhacir Ağızları : diyi, yapıyi, geliy, gidiyüm, yapıyım, bilmiyüm,

13. Şimdiki zaman 3. çoğul şahıs çekiminde Yörük Ağızlarında -yollar şekli yaygındır: geliyollar, başliyollar, yardım_ediyyollar, guruyollar, döküyollar, yazılıyollar

14. Bölgemizde hikâye 3.tekil şahıs çekimlerinde sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca Yörük Ağızlarında görülmektedir:

oluyodun < oluyor + idi, guruydun < kuruyor + idi, goymuyodun < koymuyor + idi
kakardın < kalkar + idi, getirilerdın < getirirler + idi, biçerlerdın < biçerler +idi

15. Bölgemizde ek-fiilin görülen geçmiş zamanının 3. tekil şahıs çekiminde sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca Yörük Ağızlarında görülmektedir:

vârđın < var + idi, yōğûdun < yok + idi, iyiydin < iyi + idi, öleydin < öyle + idi

16. Bölgemizde şimdiki zaman çekiminde Karabağ Ağızlarında – iye şekli görülmektedir.

ediye < et- iye, geliye < gel- iye

17. Bölgemizde ilçe Merkezinde diğer ağız bölgelerinden farklı olarak m’li toplu tekrarlar dikkati çekmektedir.

içgü müşgü < içki miçki, suya muya, erik mürük < erik merik, gaşıg muşug < kaşık maşık

Yukarıda saydığımız ağız özelliklerine göre yöreyi, kendi içinde gösterdiği farklılıklara dayanarak beş ağız bölgesine ayırabiliriz. Bu farklılıklar çoğunlukla şekil özelliklerinde kendini gösterir.

I., II., III., IV., ve V. Ağız Bölgelerinin Ağız Özelliklerini Belirleyen Farklılıklar

1. 1. Tekil şahıs zamirinin yalın hali kullanımında “men” şeklini II. Ağız Bölgesinde görmekteyiz. 1. Tekil şahıs zamirinin yaklaşma hali kullanımında “beñe” şeklini V. Ağız Bölgesinde görmekteyiz.

2. Şimdiki zaman 3. çoğul şahıs çekiminde V. Ağız Bölgesinde -yollar şekli yaygındır.

3. Şimdiki zaman eki karakteristik olarak –yo(r) şeklindedir. Ancak I.Ağız Bölgesinde şimdiki zaman ekinin I^4yI^4 , $-I^4y(I^4/A)$ şekilleri kullanılmaktadır.

4. I.Ağız Bölgesinde #h ünsüzü kelime başında düşmektedir

5. Ek-fiilin görülen geçmiş zamanının 3. tekil şahıs çekiminde sonda n ünsüzü yalnızca V. Ağız Bölgesinde görülmektedir.

6. Hikâye çekimlerinde sonda n ünsüzü görülür. Bu özellik yalnızca V. Ağız Bölgesinde görülmektedir.

7. III. Ağız Bölgesinde m’li toplu tekrarlar dikkati çekmektedir.

8. Şimdiki zaman çekiminde IV. Ağız Bölgesinde – iye şekli görülmektedir.

Buna göre:

I. ağız bölgesini: Ümraniye, Kılıçlar, Karayatak, Camili, Aydınryaka;
(Muhacir Ağızları)

II. ağız bölgesini: Gömü, Tabaklar, Ağılıık, Dağılgan, Elhan, Suvermez;
(Türkmen Ağızları)

III. ağız bölgesini: İlçe Merkez;

IV. ağız bölgesini Bademli, Davulga, İncik, Karakuyu; (**Karabağ Ağızları**)

V. ağız bölgesini: Demircili, Türkmen Köyü, Güveşçi, Çaykışla, Soğukkuyu, Karacalar Kırkpınar, Alibeyce, Bağlıca, Gözeli; (**Yörük Ağızları**) oluşturmaktadır.

KAYNAKÇA

ATABAY Neşe, KUTLUK İbrahim, ÖZEL Sevgi (yöneten ve yayına hazırlayan Doğan Aksan), Sözcük Türleri,TDK Yay., Ankara, 1983.

ATAY Ayten, “Eski Türkçe ma/me Edatının Anadolu Ağzlarındaki Kalıntısı”, Türk Dili Dergisi, S. 610, Ankara, 2002, s.826–828.

BANGUOĞLU Tahsin, Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ankara, 1974.

BAYAR Muharrem, “Afyonkarahisar İline İskan Olmuş Aşiretler ve Karabağlı Türkmen Aşiretinin İskanı, Sosyal Kültürel Yaşantıları”, IV. Afyonkarahisar Araştırmaları Sempozyum Bildirileri, Afyon Belediyesi Yay., Afyon, 1995, s.189.

BAYRAKTAR Nesrin, Türkçede Fiilimsiler, TDK Yay. Ankara, 2004.

BİRAY Himmet, Batı Grubu Türk Yazı Dillerinde İsim, TDK Yay., Ankara, 1999.

BOZ Erdoğan, “Afyon ve Yöresi Ağzlarında Ünlüler”, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S. I, Afyon, Nisan 2000, s.50-57.

_____ Afyon Merkez Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay., Afyon, 2002.

_____ “Türkiye Türkçesinde Uzun Ünlülerde Vurgu”, İlmi Araştırmalar, S.14, İstanbul, 2002, s.29–36.

_____ “Ünsüz Düşme ve Kaybolmalarında Terim ve Tasnif Sorunu” Türk Dili Dergisi, S.600, Ankara, 2001, s. 856–864.

_____ “Türkçe Asıllı Kelimelerde Son Ses ç,k,p,t Ünsüzlerinin Ötümlüleşme veya Ötümsüz Kalma Sorunu” Türk Dili Dergisi, S. 605, Ankara, 2002, s.447–455.

_____“Doğu Kökenli Kelimelerdeki Kelime Sonu (b,c,d,g) Ünsüzlerinin Türkiye Türkçesinde Ötümsüzleşme Meselesi” Türkbilig Dergisi, S.2, Ankara, 2001, s.11–22.

_____“Bir Birleşik Zarf-Fiil; Fiil+Sıfat-Fiil Eki+(iyelik eki)+ Hal Eki Yapısı Üzerine” İlmî Araştırmalar, S.19, İstanbul 2005, s.43–48.

BURAN Ahmet ,Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996.

CAFEROĞLU Ahmet, “Anadolu Ağızlarında Metathese Gelişmesi” TDAY Belleten 1955, TDK Yay., Ankara, s.1-7.

ÇAĞATAY Saadet, “Türkçe’de ki < erki” TDAY (Bellten 1963), Ankara, 1988, s. 245–250.

ÇAĞIRAN Önder, “Türkiye Türkçesi Ağızları Ünsüz Göçüşmelerinin Kuruluş Sistemi”, 3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı Bildirileri (1996), TDK Yay., Ankara, 1999, s.239-277.

DEVELİ Hayati, “ (sA) Morfemli Yardımcı Cümleler ve Bunlarla Kurulan Birleşik Cümleler Üzerine Bir Deneme”, TDAY (Belleten 1995), Ankara, 1997, s. 115–152.

ECKMAN Janos, “Türkçede +rak/+rek Ekine Dair”, TDAY Belleten 1953, Ankara, 1988, s.49,52.

EDİSKUN Haydar, Türk Dil Bilgisi, İstanbul 1985.

EREN Hasan, Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü, Ankara, 1999.

_____“Türk Dilinde Metathese Olayı”, TDAY, Belleten 1953, T.D.K Yay., Ankara, s.161-180.

ERGİN Muharrem, Türk Dilbilgisi, İstanbul, 1972.

GENCAN Tahir Necat, Dilbilgisi, TDK Yay., Ankara, 1979.

GÜLENSOY Tuncer, Kütahya ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara, 1988.

_____ “Anadolu ve Rumeli Ağızlarında Şimdiki Zaman Eki”, Türkoloji Dergisi, VIII/1/1979, Ankara, s.169–190.

GÜLSEVİN Gürer, Uşak İli Ağızları, TDK Yay., Ankara, 2002.

_____ “Türkiye Türkçesi Ağızlarında h Sesi Üzerine”, TDAY (Belleten) 2001/I-II, TDK Yay., Ankara, s.129-146.

_____ Eski Anadolu Türkçesinde Ekler, TDK Yay., Ankara, 1997.

_____ “Türkiye Türkçesindeki Kip ve Zaman Çekimlerinde Birleşik Yapılar Üzerine” VIII. Milletler Arası Türkoloji Kongresi, İstanbul, 1999.

_____ “Türkçede Şart Gerundiumu Üzerine” Türk Dili Dergisi, S. 467, Ankara, 1990, s. 276–279.

_____ “Türkiye Türkçesinde Birleşik Zarf-fiiller” Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, C. II, S.2, Afyon, 2001, s. 125–143.

GÜLSEVİN Gürer, BOZ Erdoğan, Eski Anadolu Türkçesi, Gazi Kitabevi, Ankara, 2004.

HACIEMİNOĞLU Necmettin, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Bakanlığı Yay., İstanbul, 1992.

HATİPOĞLU Vecihe, Türkçenin Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1974.

KARA Mehmet, Türkmen Türkçesi Grameri, Gazi Kitabevi, Ankara, 2005.

KARAHAN Leyla, “Anadolu Ağızlarında Kullanılan Bazı Zarf-Fiil Ekleri”, TKAE, Türk Kültürü Araştırmaları, Yıl XXXII/1–2 1994, Ankara, 1996, s.205–236.

_____ Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması, TDK Yay., Ankara, 1996.

_____ Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yay. Ankara, 1995.

_____ “-sa/-se Hakkında” Türk Dili Dergisi, S. 516, Ankara, 1994, s. 471–474.

KORKMAZ Zeynep, “Eski Anadolu Türkçesinde Aslı Ünlü (vocal) Uzunlukları”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.443-458.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarında Asli Ünlü Uzunlukları” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.2, s.197-203.

_____ Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yay., Ankara, 1992.

_____ “Batı Anadolu Ağızlarının Yazı Dilinden Ayrılan İsim Çekimi Ekleri ve Fonologie-Morphologie Bağlantısı”, I. Milli Türkoloji Kongresi, Tebliğler, 6–9 Şubat 1978, İstanbul, 1980, s. 29–49.

_____ Türkçede Eklerin Kullanılış Şekilleri ve Ek Kalıplaşması Olayları, TDK Yay., Ankara, 1994.

_____ “Türk Dilinde +ça Eki ve Bu Ek ile Yapılan İsim Teşkilleri Üzerine Bir Deneme”, Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s.12-84.

_____ “-sa/-se Dilek –Şart Kipi Eklerinde Bir Yapı Birliği Var mıdır?” Türk Dili Üzerine Araştırmalar, TDK Yay., Ankara, 1995, C.1, s. 160-167.

_____ Türkiye Türkçesi Grameri(Şekil Bilgisi), TDK. Yay., Ankara,, 2003.

KURUL, Afyon 2001 Yıllığı, Ankara, 2001.

KURUL, Emirdağ; Doğa, Tarih ve Kültür Mozaïği. Emirdağ Kaymakamlığı Köylere Hizmet Götürme Birliği yay., Yay. Nu: 6, Eskişehir, 1996, s. 13.

KÜÇÜK Sabahattin, “Türkçede Şüphe Bildiren ki Edatı Üzerine” Türk Dili Dergisi, S. 426, Ankara, 1987, s 367.

SAĞIR Mukim, “Anadolu Ağızlarında Ünlüler”, Türk Dili Araştırma Yıllığı (Belleten) 1995, TDK Yay., Ankara, 1997, s.377-392.

ŞAHİN Eda, Bayat Merkez Ağzı, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon,1999.

TEKİN Talat, Ana Türkçede Aslı Uzun Ünlüler, Hacettepe Üniversitesi Yay., Ankara, 1975.

_____“Üçüncü Kişi İyelik Eki Üzerine” Genel Dilbilim Dergisi, S.7–8, Ankara, 1980, s.10–17.

TUNA Osman Nedim, Türk Dilbilgisi, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü (basılmamış ders notları), Malatya, 1986.

TÜRKAY Cevdet, Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak, Aşiret ve Cemaatler, İşaret Yay., İstanbul, 2001.

Türk Gramerinin Sorunları II (22-23 Ekim 1993), TDK Yay., Ankara, 1999.

TÜRKYILMAZ Fatma, Tasarlama Kiplerinin İşlevleri, TDK Yay., Ankara, 1999.

ÖZÇELİK Sadettin, “Türkçede Kullanılan Arapça Kelimelerde Görülen Ses Olayları Üzerine Bazı Tespitler” Türk Dili Dergisi, S. 634, Ankara, 2004, s.550–562.

_____ “Türkçedeki Farsça Kelimelerde Görülen Ses Olayları” Türk Dili Dergisi, S. 612, Ankara, 2002, s.1033–1041.

_____ “Aykırılışma Terimi, Tanımı ve Örneklerinin Tasnifi Üzerine”, İlmî Araştırmalar, Güz 2002, S. 14, İstanbul, s.131–144.

ÖZKAN İbrahim, Sandıklı ve Yöresi Ağzı Özellikleri, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (basılmamış yüksek lisans tezi), Afyon, 2001.

ÜSTÜNER Ahat, Türkçede Pekiştirme, Elazığ, 2003.

_____ Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yay., Ankara, 2000.

YAMAN Ertuğrul, Türkiye Türkçesinde Zaman Kaymaları, TDK Yay., Ankara, 1999.

YALDIZKAYA Ömer Faruk, Her Yönüyle Emirdağ, Aslımlar Matbaacılık, Ankara, (Tarih yok)

Yeni Tarama Sözlüğü, TDK. Yay., Ankara, 1983.

YILDIZ Osman, Isparta Merkez Ağzı, Fakülte Kitabevi Yay, Isparta, 2002.

ZÜLFİKAR Hamza, Terim Sorunları ve Terim Yapma Yolları, TDK Yay., Ankara, 1991.

_____ “Takısız Ad Tamlaması Sorunu” Türk Dili Dergisi, S.523, Ankara, 2002, s.7-95.

www.afyonkarahisar.gov.tr/Emirdag.asp.htm, 24.09.2006

www.emirdag.com/e-coğrafya.htm, 24.09.2006

www.emirdag.gov.tr/ilce.htm, 24.09.2006

